Tylko powszechna subskrypcja Pożyczki Inwestycyjnej pozwoli nam przebudować Polskę

Oplata pocztowa uiszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 35 גראשן

היינט 26 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 92 | Łódź, Środa, 17 kwietnia 1935 r. | דרייצענטער יאהרגאנג | לאדז, מיטוואך, י״ד ניסן תרצ״ה | № 92

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

איינִיגקייט פוּן די מלוּכוֹת
בּנוֹגע דער בּעציהוּנג צוּ דייטשלאנד

זשענעווע, 16 (ספּ. טעל.)

אויף דער זיצונג פוּנ׳ם ראַט פוּן דער פעלקער־ליגע האָט גענומען אַ וואָרט דער ענגלישער דע־לעגאַט סיר סיימאָן, וועלכער האָט ערקלערט, אַז ער שטעהט צוּ צוּ פראַנקרייך און איטאַליען אין דער פראַגע פוּן פּראָיעקט פוּן דער רעזאָלוציע, וועלכע בּעווייזט, אַז די גרויסמאַכטען זענען דעצי־דירט מיט אַלע מעגליכע מיטלען זיך געגענ־צושטעלען דאס איינזייטיגע אפּוואַרפען די טראַקטאַטען וואָס קען בּעדראָהען דעם שלום אין אייראָפּע.

סיהאָט אויך גערעדט דער איטאַליענישער דע־לעגאַט בּאַראָן אַלאָיזי, וועלכער האָט ערקלערט, אַז דער ווילען פוּן דער איטאַליענישער רעגירונג ענטפּלעקט זיך נישט בּלויז אין ווערטער, נאָר אין מעשים, אַ דאַנק וואָס דער שלום איז אָפּגעראַ־טעוועט געוואָרען. די איטאַליענישע רעגירונג האָט זיך בּעוואָרענט געגען דער איי־נזייטיגער דעציזיע פוּן דייטשלאַנד און שטעהט צוּ צוּ די דעקלאַראַ־ציעס, וואָס זענען אָפּגעגעבּן געוואָרען דורך פראַנק־רייך און ענגלאַנד. דאַן האָט גערעדט מינ. בּעק.

זשענעווע, 16 (ספּ. טעל.)

נאָך דער דיסקוּסיע האָט דער ראַט בּעשלאָסען איבּערצוּגעבּען דעם קאָמיטעט פוּנ׳ם ראַט דעם אויפטראַג אויסצוּאַרבּייטען די בּעשטימוּנגען, וואָס זאָלען צוּגעבּען דעם פאַקט פוּן די מלוּכוֹת אַ גרע־סערע ווירקזאַמקייט אינ׳ם אָרגאַניזירען די געמיינ־זאמע זיכערקייט און בּעזונדערס צוּ בּעשטימען די ווירטשאַפטליכע און פינאַנציעלע מיטלען אויפ׳ן פאַל, ווען אַ וועלכע עס איז מלוּכה אָדער אַ מיטגליד פוּן דער פעלקער־ליגע וועט בּעדראָהען דעם שלום דורכ׳ן איינזייטיגען אָפּוואַרפען די אינ־טערנאַציאָנאַלע פּערפּליכטוּנגען.

„גראַף צעפּעליז“ צוּריקגעקוּמען פוּן אַ ווייטע רייזע

פרידריכסהאפען, 16 (ספּ. די לופט־שיף דרום־אמעריקא. אין דער לופט־רייזע האָבּען אָנטייל „גראַף צעפּעלין“ איז היינט פריה צוּריקגעקוּמען פוּן גענומען 21 פּאַסאַזשירען.

בּעקאַנטמאַכוּנג

דער לאָדזער יוּדישער פליישער- און וואוּרשטמאַכער־צעך פאָדערט אויף די פלייש־האַקער. וועלכע בּעזיצען נאָך נישט קיין האַנד־ווערקער־קאַרטען זיך צוּ רעגיסטרירען אין סעקרעטאַריאַט פוּן צעך טעגליך פוּן 6 בּיז 9 אין אָוונט, דען אין אין די נאָהענטסטע צייט וועט מען לויט אַ פאַראָרדנוּנג פוּן דער מאַכט פער־מאַכען די יאַטקעס, וועלכע וועלען בּעפיהרט אָהן האַנדווערקער־קאַרטען.

גלייכצייטיג מאַכען מיר בּקאַנט, דאָס די אַלע פלייש־האַקער, וועלכע זענען בּערעכטיגט זיך צוּ פאַרנעהמען מיט דער פליישער מלאכה און האָבּען נאָך נישט קיין האַנדווערקער־קאַרטען — ווערען אָהן שום שוועריגקייטען אָנגענומען אַלס מיטגלידער פוּן צעך.

די פאַרוואַלטוּנג פוּן פליישער און וואוּרשטמאַכער־צעך

אין לאָדז, פּעטריקאָווער 24.

כּשר לפּסח

גוּטער און געשמאַקער
טעע

איז נוּר פוּן דער וועלט־בּעריהמטער פירמע

ו. וויסאָצקי און קאָמפּ.

פריהער מאָסקווע
איצט לאָנדאָן

הנוסדה ע״י קלונמוס זאב וויסאצקי ז״ל בּשנת 1849

וועלכע איז אנערקענט אַלס די בּעסטע אויף דער וועלט

ספּעציעלע ערפאָלג האָבּען די סאָרטען:

אין אָריגינעלע פּעקלעך בּאַנדראָלירט

№ 74 און № 75

אין אָריגינעלע פערפּלאָמבּירטע בּלעך־שאַכטלען ווי אויך די ספּעציעלע 1/4 קילאָווע פּעקלעך מיט פּרעמיעס

צוּ בּעקומען איבּעראַל!

צוּ בּעקומען איבּעראַל!

כּשר לפּסח — בּהכשר הועד הרבּנים בּוואַרשא. — כּשר לפּסח

ANGLAS

דעם בּעסטען געשמאַק גיבּען
שאָקאָלאַד
און קאַקאַאָ

כּשר לפּסח — בּהכשר הועד הרבּנים בּוואַרשא. — כּשר לפּסח

Skład Konsygnacyjny:
SALOMON SEIDLER, Łódź, Piłsudskiego 32
tel. 221-58 i 132-30

כשר לפסח

די בעוואוסטע יודישע שאקאלאד-פאבריק

מאכט בעקאנט איהרע ג' קונדשאפט, אז צום געפארשטעהענדן פסח איז זי פערזעהען מיט א רייכן אויסוואהל פון פערשיד.

„ZŁOTY RAJ“

איינהאבער: ש. האלפערין.

שאקאלאד' קארמעלעז כשר לפסח

אפילו למהדרין מן המהדרין

פערקויף-שטעלען:

פילסודסקיעגא 50

זאוואדזקא 11

שרודמיעסקא 7

בעשערקונג: דאס אלעס ווערט אויסגעארבייט בהכשר גמור אונטער די השגחה פון אנשים כשרים ונאמנים.

כשר לפסח

הורט און דעטייל

Dom Transportowo-Ekspedycyjny

S. Jelin i I. Rudomin Sp. Akc.

62 Piotrkowska 62
tel. 102-07 i 214-71

ווילטיג פאר עמיגראנטען און טוריסטען!

רעגעלמעסיגער פערקעהר נאך

ארץ-ישראל PALESTYNA

מיט דעם דאמפער „POLONJA“

פינקטליכע צושטעלונג. אויסקונפטע: ווערען יעדען איינציגען ערטיילט.

זונטאג, דעם 21/4, צווייטער טאג חוה"מ, 9 איוענד קומט פאר א

גרויסער קאנצערט

צום ערשטען מאל אין לאדז, פון יודישען

סאלא-מענער-קווארטעט רעוועלערסען

מיט אנטייל פון די פענאמענאלע און טאלאנטפולע זינגערין און רעציטאטארקע

רענע טהאלמא

(צום ערשטען מאל אין לאדז) וועלכע וועט זאויספיהרען א רייהע איינענע קאמפאזיציעס און רעציטאציעס.

אין פראגראם: ערנסטע און לייכטע מוזיק פון בעריהמטע קאמפאזיטארען: ווי ביינעלמאן, דארגוזשאנסקי. זאקס, זעלמאן, זשעלאזא, סנגעל, קירשנער און טהאלמא. טעקסטען: בראדערזאן, פראפוס, זארסקי, בלום, טהאלמא א.א.

ביים קלאוויר און הארמאניע הענריק ביינעלמאן.

בילעטען פון 1 ביז 2 זל. צו בעקומען אין סעקרעטאריאט פון „הזמיר“.

אלע ווייסען!!!

אז דעם גרעסטען אויסוואהל פון די מאדערנסטע טריקאטאזש-א ויסארבייטונגען

אויך שטרימפ און שקארפעטען ווי אויך פאר קינדער.

און א רייכען אויסוואהל פון די עלעגאנטסטע

אבערהעמדער און די נייעסטע קראוואטען

אכטונג! מיר בעזיצען א רייכען אויסוואהל פון די עלעגאנטסטע

ספארט-העמדער צו קאנקורענץ-פרייזען

ווי אויך זעמטליכע גאלאנטעריע-ווארען נאר צו בעקומען אין דער פירמע

Tricot

Łódź Zgierska 4 (przy Nowomiejskiej)

Telefon 191-06

קומט און איבערציינט אייך!

בעקאנטמאכונג

דערמיט מאכען מיר בעקאנט דער ג. קונדשאפט, אז מיר האבען ערעפנט

א נייע טוך און קארט-געשעפט א. פ.

„Hurtownia Bielska“ Sp. z ogr. odp.

אויף פיעטריקאווער 33 טעל. 57-125

און עמפפעהלען צום פריהלינג און זומער-סעזאן א גרויסען אויסוואהל פון די נייעסטע

הערן און דאמען-שטאפען פון די בעסטע בילעצער און טאמאשאווער אויסארבייטונגען

צו גינסטיגע פאבריקס-פרייזען.

סאלידע בעהאנדלונג! — קומט און איבערציינט אייך! — סאלידע בעהאנדלונג!

„שיר“ „שיר“ לאדזער יודישער מוזיק-פעראיין „שיר“

זונטאג, דעם 21-טען אפריל ד. י., 9 30 אוועבד קומט פאר אין לאקאל פון „שיר“ (גארוטאוויטשא 32) אן אימפאזאנטער

קאנצערט פון „שיר“-כאר

אונטער דער לייטונג פון פראפ. י. פיוווישים.

אין פראגראם. קלאסישע און יודישע מוזיק, אויסגעפיהרט דורכ'ן בעריהמטען „שיר“-כאר און סאליסטען: ס. מראפיוונים (סאפראן), ר. גרינשפאן (אלט) און ה. מארן (טענאר). ביים קלאוויר: ארטור באלזאם.

בילעטען צום פרייז פון 1 זל. און 75 גר. פאר מיטגלידער צו בעקומען אין לאקאל פון „שיר“ (גארוטאוויטשא 32) טעגליך פון 8.30–10 אוו.

„כרמל“

אין נאמען ראטשילד'ס קעלערען

בנים, רבנים און גוטע יודען זאגען, אז צו ארבע כוסות און קידוש איז דאס בעסטע און פיינסטע נאר - „כרמל“

ענשען — יודים זאגן. אז שוין פון דורות איז צו „כרמל“ קיין גלייכען אין טעם גישט פאראן

ייצט זשע אכט מ'זאל אייך אין טעות נישט אריינפיהרען און פאדערט „כרמל“'ס קאניאקען און ווינען נאר מיט די שוץ-צייכענס

כשר לפסח

דאס בעוואוסטע

טוך און קארט-געשעפט פון M. TAZBIR

לאדז, פיעטריקאווער 23, טעל. 39-226 פראנט II שטאק

טיילט מיט, אז צום קומענדען פריהלינג-סעזאן בעזיצט איך אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל פון די נייעסטע און מאדערנסטע

הערען און דאמען-שטאפען

פון די בעסטע בילעצער און טאמאשאווער סחורות

צו די ביליגסטע פרייזען.

ספעציעלער רעשטען וואס מען פערקויפט מיט 30% ביליגער

ניפוואל פון

געדענקט די אדרעס!

רעעלע און סאלידע בעהאנדלונג!

אטוואצק

קלימאטישע וואלד-סטאציע

7.50 זל. טעגליך

Sanatorjum

D-ra med. O. PRZYGODY

לונגען-אפטיילונג: ס'ווערען געהיילט לונגען-קראנקע לויט די נייעסטע מעטאדען.

כירורגישע אפטיילונג: ווערען געמאכט: אדמע, איבערברעכונג פון פערוואקסונגען, דורכשניידען פונ'ם נערוו א. ז. וו.

ספעציעלער פאוויליאן: ריטשאלט-פרייזען צוגעפאסט צו דער איצטיגער קריזיס-צייט נאמען ארום: פולע אויסהאלטונג, מעדיצין, אויפזיכט, רענטגען, אנאליזען א"א

כשר'ע קיך! געשמאקע כשר'ע קיך. כשר'ע קיך!

פאר רעקאנוואלעסצענטען זארגפעליגע אויפזיכט.

יין כשר לפסח

ווער עס וויל ביים פסח-טיש האבען הנאה פון אמת'ן גוטען וויין איז נאר דער בעוואוסטער ווייין און מעהד פון דער פירמע

„פראגרעס“

וועלכע איז בעקאנט איבעראל מיט איהרע גוטע ווינען און מעהד

וויין און מעהד-פאבריק פירמע „פראגרעס“

אלטער מארק 2, טעל. 184-82

איינהאבער זלמן גושטער.

ספעציעלער וויין פאר צוקערליידענדע.

הורט-פערקויף: נור אין דער פאבריק אלטער מארק 2 אין הויף

איינצעל-פערקויף: „פראגרעס“ אלטער מארק 1, טעל. 184-82.

אין ווייןהאנדלונג פירמע

אין ווייןהאנדלונג פון וועל מאכער, גרינער מארק 6 טעל. 150-78.

בײַ שיינביין, נאוואמיעסקא 27.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דער שווער-געטראפענער פאמיליע מאשקאוויטש

צוליב'ן טויט פון זייער ליבען פאטער, אונזער לאנגיעהריגען גרינדער און מתפלל פון דער שוהל חברה תנ"ך

נ"ע יעקב מאשקאוויטש

זייט געטרייסט מיט די טראדיציאנעלע ווערטער: המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.

די גבאים און מתפללים פון דער „חברה תנ"ך“ מווילקא

פון דעם 21-טען אפריל 1935 ז. ה. פון זונטאג, הויבען זיך אן די גאַסטשפילען

Lu Wilczyńska

ווי אויך די רייצענדע וואדעוויליסטקע

EDWARD REJ

פון בעקאַנטן הומאריסט

הומאר! געזאַנג! סאטירען גראטעסקן! ארקעסטער אונטער דער ליימונג פון ה׳ בייגעלמאַן. בעת די פויזעס אַ געזעלשאפטליכער דאַנסינג. אָנהייב פון דאַנסינג 9 אַ זייגער אָווענד. אײַנטריט פריי. דער לאָקאַל איז אָפען ביז 2 א זייגער ביינאַכט

Café „IDEAL"

48 פּיעטריקאווער 48

טעל. 162-11

FABRYKA TEKTURY SMOŁOWCOWEJ

Bronisław Golde i S-ka

Łódź, ul. Składowa 33, tel. 110-59

poleca w związku z nadchodzącym sezonem:

tekturę smołowcową i bitumiczną, smołę, lepnik, karbolineum i t. p.

Jako przedstawiciele:

I. Zjednoczonych Fabryk Portland-Cementu

FIRLEY Sp. Akc.

dostarczamy cement **„Górka", tegorocznej produkcji** ze składu i wagonowo.

II. Zakładów Przemysłowych ETERNIT Sp. Akc.

polecamy

dachówkę azbestowo-cementową gładką i falistą.

אויף פסח

עמפפעהלט

ווייז

ווי אויך **אלערליי געטרענקע**

אין דער בעסטער קוואַליטעט

צו זעהר ביליגע פרייזען

די זייט **70** יאהר עקז.

וויינהאנדלונג

ע. שיקער

פון

אינה. : ישראל שיקער

לאדז, פולנאצנא 1, טעל. 107-84.

קרן קימת לישראל בלודז.

אין די ערשטע טעג פסח בעת׳ן דאַווענען וועלען געהאַלטען ווערען רעדעס וועגען

„גאולת ובנין הארץ"

אין פאָלגענדע שוהלען:

דעם ערשטען טאג פסח:

אין ביה״כ „אהל-יעקב" – הרב המטיף א. לובאשיצקי
„ „ דוואליין – ה׳ ק. לעווענסאָן
„ „ פון ח׳ ש״ס – הרב י. גוטקאַווסקי
„ „ ע״ש ביילין (פיעטריק. 25) – דיר. מ. מארעק
„ „ „שערי-ציון" (זשגאַווסקא 7) – מ. קארא
„ „ ע״ש דישקין (פיעטריק. 8) – ליכטענבערג

דעם צווייטען טאג פסח:

אין ביה״כ דווילקא – – – – משה לימאן
„ „ „סיני" (גלובנאַ 62) – דיר. מ. מארעק
„ „ פון די פליישער (פיעטריק 24) – ליכטענבערג

יודען! בעת די עליות לתורה זייט מנדר לטובת דעם קרן קימת לישראל.

לעבער

ווערען אויפגענומען

בײַ ג. נארדמאן

שרודמיעסקא 8.

M O N A D A

פירמע

עמפעהלט

קאווע

טעה

אויף

פסח

„MONADA"

פיעטריקאווער 44,

פזשעיאזד 2.

כשר — איבערראשענדע נייעס!! — היגיעניש

דער גוט-בעקאנטער

פענסיאנאט „RAJ"

אויף ווישביאָרא-גורא אין זייבערטס שענסטן פאלאַץ

איז שוין מעטינג אין נעהמט שוין אן געסט אויף פסח.

מיר עמפפעהלען די ג׳ געסט: טרוקענע, זוניגע צימערן

מיט אלע בעקוועהמליכקייטען. — די קיך געפינט זיך

אונטער דער ליטונג פון רוטינירטע קרעפטן.

קאנקורענץ-פרייזען! סאלידע בעדינונג!

אינפארמאַציעס ווערען ערטיילט אויפ׳ן ארט.

פון 1-טען אפריל 1935

ביליגע טוריסטישע אויספלוגן קייך ז.ס.ר.ר.

דורך די פארשטעהערשאַפטען פון **„INTURISTA"**

איינשרייבונגען און גענויע אינפאָרמאַציעס דורך אלע אַפטיילונגען פון דער

פוילישער רייזע-ביורא **„Orbis"** Sp. z ogr. odp.

Wagons-Lits-Cook

Union Lloyd, Warszawa,

Chmielna 44.

Przegląd Palestyński

Nr. 1 — אזוי הייסט די נייע — Nr. 1

אילוסטרירטע וואכן-צייטונג

אין דער פוילישער שפראך, געווידמעט דעם זיך בויענדן ארץ-ישראל.

אריגינעלע קאָרעספּאָנדענצען, אַרטיקלען

און רעפּאָרטאַזשען פון באַקאַנטע

פאַכמענער-זשורנאַליסטן און ליטעראַטן

ערשטע אויפנאהמען פון דער מכביאדע

צו בעקומען ביי אלע צייטונגס-פערקויפער

אכטונג, דאמען!

אין מיין ניי-ערעפענטן קליידער-אַטעליער אויף בזשעזשינער 11

פראנט, 1 שטאק

בעקומט מען צו יעדערצייט פערש.

באלאווע- און חופה-קליידער

קאָנקורענץ-פרייזען! סאָלידע בעהאנדלונג!

Wypożyczalnia sukień balowych i ślubnych

M. Józefowiczowa

Brzezińska 11,

front 1 piętro, m. 5.

Dr. med.

Z. DATYNER

אוראלאג

ספעצ. פאר נירען, בלאז און אורין-קראנק.

ZACHODNIA 59a, tel. 148-95

נעהמט אן פון 2–3 און פון 6–8 אוו

דאס בעקאנטע טוך- און קארט-געשעפט פון

A. I. WINKLER

לאדז, נאוואמיעסקא 4, טעל. 262-83

פראנט, 1-טער שטאק

עמפפעהלט צום איצטיגען פריהלינג- און זומער-סעזאן

דעם גרעסטען אויסוואַהל פון די

בייעסטע הערען און דאמען-מאנטעל-שטאפען

פון די נייעסטע פארבען און מוסטערן פון די בעסטע

ביליצער. טאמאשאווער און אנד. סחורות.

דעטייל-פערקויף ●●● קאנקורענץ-פרייזען ●●● רעעלע בעהאנדלונג

●●● געדענקט דעם אדרעס ●●● קומט און איבערציינגט אייך ●●●

פאר גאלד,

בריליאנטן

אין לאמבארד-קוויטען

צאהלט די העכסטע פרייזען

איזידאר פיאלקא

פיעטריקאווער 7.

גאנץ לאדז האט זיך שוין איבערצייגט

אז די בעסטע, שענסטע, עלעגאנטסטע און ביליגסטע

שיך

בעקומט מען נאר אין דער לאנגיעהריגער בעוואוסטער פירמע

פ. קירשטיין

לאדז, 8 פאמארסקא 8

איך בעזיץ צום איצטיגען **פריהלינג-** און **זומער-סעזאן**

א גרויסען אויסוואהל פון **מענער-, דאמען-** און **קינדער-**

שיך

מיט אכטונג

פ. קירשטיין

לאדז, פאמארסקא 8.

איינענע אויסארבייטונג ! רעעלע בעהאנדלונג !

עלעגאנטע דאמען און הערען!!!

L. FRIEDLAND אין דעם איבעראל בעקאנטען שיך=סאלאן

ŁODZ, CEGIELNIANA 15, TEL. 171-41

מיר בוזיצען אויף לאגער צום פריהלינג און זומער=סעזאן די גייעסטע קרעאציעס פון דאמען, הערען און קינדער=שיך צו בעדייטענד פערקלענערטע פרייזען.
סאלידע בעהאנדלונג!

שיך

קויפט נור — די — עלעגאנטסטע און בעסטע

מזל טוב
סל מלא ברכות ובתוכו ברכת מזל טוב אנו מביעים לחברנו היקר יושב ראש של הגמילת חסדים קאסע
מר **יהודה אריה פערנטבוק**
לארושיו את העלמה
מרת **מאניא ביטש**
גמילת חסדים קאסא
אצל חברת אהבת בחורים
בלורו ברזעזינער 5.

זובארדזער גמילת=חסדים-קאסע לימאנאווסקיעגא 84.
בעקאנטמאכונג.
זונטאג דעם 21-טען אפריל ד. י. 4 א זייגער נאכמ. צום ערשטען טערמין און 6 א זייגער אווענד צום 2-טען טערמין גילטיג ביי יעדער צאהל מיטגלידער קומט פאר אין אייגענעם לאקאל — די
אלגעמיינע פערזאמלונג
מיט פאלג. טאג-ארדנונג: 1) ערעפנונג; 2) וואהלען פון א פארזיצענדען און צוויי אסעסארען; 3) טעטיגקייט און קאסע=בעריכט; 4) וואהלען פון א פערוואלטונג; 5) פרייע פארשלאגען.
7242 די פערוואלטונג פון דער זובארדזער גמילת-חסדים-קאסע.

כשר לחג הפסח

אונגאר-ווייך גוט און זעהר ביליג

נור מיט דער מארקע

„בארוויז"

נאוואמיעסקא 30, טעל. 210-58
אינה.: מענדל בארגשטיין, לאדז
נומ' 30 א גרויסע באטשינקע 2.60 זל.
צמוקים נאטור=רייז 1.40 זל. א קווארט
" " " 1.— זל. א באטשינקע
ווי אויך די בעריהמטע ווייבעז נומ' 16, 15, 4000 און 17
אלמער מעהד צו זעהר ביליגע פרייזען.
צו בעקומען אומעטום. היט אייך פאר פאלסיפיקאטען!

ברכת מזל טבא
לאהיבי גיסי
מר משה נ"י שיינפרבר ורעיתו תחי'
ליום כלילת נשואי בתו היקרה מרת **מלכה** תחי'
עם ב"ג מר **שרגא פייוויש** נ"י **קלאצמאז**
גם להם ברכת מזל טוב יאמר תהי דרכם סוגה בשושנים ויזכו לראות ולשמוע בקרוב רוב שמחה ונחת על הרי ציון וירושלים.
יצחק אהרן סאחאטשעווסקי וביתו
לודז ער"פ תרצ"ה

צו דער חתונה פון מיין ליבען ברודער און שוואגער
לייבל ווארשאווסקי
מיט פרל. **מאכטשא מינץ**
ווינשען א הארציגען מזל-טוב און פיל גליק
משה ווארשאווסקי און פרוי

לכבוד יום-טוב

די בעקאנטע און מאדערנע
PERFUMERJA
EUROPEJSKA
Piotrkowska 22, tel. 237-22
עמפפעהלט דעם רייכסטען אויסוואהל פון אלערליי אין- און אויסלענדישע
קאסמעטיק
צו מעסיגע פרייזען.

ערשטקלאסיגער הערען-שניידער אטעליר
Bracia GRANAS
36 זגערזשער 36
אין הויף, 2טער איינגאנג, 2טער שטאק
נעהמט אן אלערארט בעשטעלונגען ווי: אנצוגען, סמאקינגען, פאלטענס, לויט די נייעסטע מאדעלען, פון אייגענע און אויך אנפערטרויטע סחורות. צו צוגענגליכע פרייזען.

Z intencji zaślubin
p. **PAWŁA ŁUKINA**
z p. **LIZĄ OŁOMUCKĄ**
życzy dużo szczęścia i różowej przyszłości **Juljanostwo Kajzer.**

צו דער חתונה פון אונזער פריינדין
פרל. **בריינא יאבלאנעק**
מיט ה' **חיים ליבמאן**
ווינשען א הארציגען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט
פאלא ראבינאוויטש
מאניעק זאנאבענד

זאל גאנץ לאדז וויסען!
אז דעם גרעסטען אויסוואהל פון
מעבעל
— ווי: —
שלאפצימער, עס-צימער, גאבינעטען
ווי אויך איינצעלנע געגענשטענדע בעקומט מען נור ביי דער איבעראל בעוואוסטער פירמע
ח. ראזניק
לאדז, 44 גדאנסקא 44
טעל. 162-56.

צום פריהלינג
שיך
די לעצטע מאדעלען
עמפפעהלט
SALON OBUWIA
A. OGOREK
Łódź, Zawadzka 11, tel. 202-86.
בעמערקונג: ספעציעלע אפטיילונג פון מענער-שיך אין א גרויסען אויסוואהל.

א הארציגען דאנק
דעם ג. סיום-דעפוטאט און פרעזעס פון דער לאדזער יודישער קהלה
ה' לייבעל מינצבערג
ווי אויך דעם פרעזעס פון צענטר קליינהענדלער פעראיין
ראטמאן **כארי פיאטר**
פאר זייער גינסטיגע אינטערווענץ לטובת אונזערע מיטגלידער — דריקען אויס
די פערוואלטונג
פון גאסטראנאמישע אנשטאלטן=בעזיצער
פאמארסקא 15.

חברים פון צענטר. ראד-מערקער-פאריין
פילסודסקי 43
מאנטאג, דעם 22-טען אפריל ד. י. פינקטליך 3 א זייגער נאכמיטאג צום ערשטען טערמין און 4 נאכמיטאג צום צווייטען טערמין ביי יעדער צאהל מיטגלידער, קומט פאר אין אייגענעם לאקאל פילסודסקיעגא 43, די
אלג. יעהרליכע גענעראל=פערזאמלונג
מיט פאלגענדען טאג-ארדנונג:
1) ערעפנונג דורכ'ן פרעזעס א. גראסמאן; 2) וואהלען פון א פארזיצער און אסעסארען; 3) פארלייענען דעם פראטאקאל פון דער לעצטער גענעראל-פערזאמלונג; 4) טעטיגקייטס-בעריכט; 5) בעריכט פון דער רעווידיר-קאמיסיע; 6) אויסדריקען אבסאלוטאריום דער אפטרעטענדער פערוואלטונג; 7) וואהלען פון א פערוואלטונג און רעווידיר-קאמיסיע; 8) פרייע פארשלאגען און פערשידענעס.
בעמערקונג: ער ווי פינקטליך, ווייל דא האנדעלט זיך אין אייער אייגענער נעטענץ צו בעקעמפען די נייע גזרה פון שטאט-ראט וועגען ברוקאווע שטייער אויף 1935 יאר.
די וואל=קאמיסיע.

לאמפען=פאבריק
ש. פ. שמאלצעוויטש
לאדז, פאלודניאווא 8, טעל. 164-39
עמפפעהלט
לאמפען

אין מאדערנע סטיל=ארטען
צו די ביליגסטע פרייזען

דער
פאטאגראפישער אטעליר
„POLONJA"
גדאנסקא 31
גיט אלט פרעמיע אויף א קורצע צייט
7 רעטוש ירטע פאטאגראפיעס
מיט א פערגרעסערונג **נאר פאר 1.50**
פאר יודען, וואס פאהרען נאך פאלעסטינא, ווערט אויסגעפערטיגט אלע ארט פאס-פאטאגראפיעס שנעל, גוט און ביליג.
בעמערקונג: גרויסע בילדער מאך איך צו זעהר נידריגע פרייזען.
מיט אכטונג
אינהאבער: **גוטערמאן**
לאדז, גדאנסקא 31.

יובילעי-יאהר 1895—1935, עכו 40 יאהר
ארטאפעדישער אנשטאלט
ר. קאוואלסקי
11 ליסטאפאד 26, טעל. 132-59.
מאדערנע ארטאפעדיע פון אייגענער פראדוקציע אונטער דער ליטונג פון בעדייטענדע פאכמענער, וועלכע זענען געווארן אויסגעצייכענט מיט גאלדענע און זילבערנע מעדאלי אויף אויסשטעלונגען. עמפפעהלט בויך-פאסען (רופטוראווע) פראטעזען, גארסעטן אויף טערש. פערקרימונגען פון ריקען-ביין, גליך-האלטענדע אנלאגען אויף פלאטפוס. צאהלרייכע דאנקזאגונגען פאר ווירקזאמע אויסקורירונג פון קראנקע. דער ארטאפעד-אנשטאלט איז אויפ'ן ארט. שנעלע און סאלידע אויספיהרונג. די פרייזען זענען צוליבן יובילעי זעהר נידריגע.

Pracownia Artykułów Sportowych
ALFRED LANGE, Ogrodowa 54
עמפפעהלט: פוס-באלען, באקסער-הענדשקעס, ריקזעק, מאטראצען און גימנאסטישע קאלעס א. אז. וו.
פאבריקס-פרייזען!

בכל דור ודור...

וועגן שעבוד־מצרים און ראַסען־שנאה

פון ישעיה אונגער

אין אַלע צייטען האָט מען געשאַרפט די צייהן אויף אונז און אונז געוואָלט פערניכטען. פיזיש, גייסטיג און מאָראַליש. אין די תּקופות, ווען מ'האָט נישט געמאַכט קיין פיזישע פּאָגראָמען צוליב ריין „טעכנישע'' סיבות, האָבען די „גייסטיגע'' פיהרער פון די פעלקער, צווישען וועלכע מיר לעבען, די „דענקער און דיכטער'' און די אַזוי גערופענע וויסענשאַפטס־מענשען זיך בעמיהט צו פּאָגראָמירען אונז מאָראַליש, צו דערשיטערן אונזער שטעלונג אין דער וועלט־געשיכטע, צו פערלייקענען אונזער היסטאָרישע ראָל אַלס די דערציהער און לעהרער פון דער מענשהייט, אַלס די בעשעפער, טרעגער און פערשפּרייטער פון די העכסטע מענשליכע אידעאַלען.

און געמאַכט האָט מען עס לויט דער גוט־בעקאַנטער, אויסגעפּרובטער, אין אַלע צייטען מיט ערפאָלג פּראַקטיצירטער מעטאָדע: געשטעמפּעלט די יודען פאַר אַ נידעריגע ראַסע, פאַר אַ גייסטיג און מאָראַליש מינדערווערטיגען מענשען־טיפּ — און דאָס איבריגע האָט זיך שוין ליכט געלאָזט בעווייזען דורך אַלערליי „וויסענשאַפטליכע'' השערות, סברות און פאַנטאַזיעס אָדער דורך סתּם צוגעטראַכטע ראיות, שפּעקולאַטיווע קאָמבינאַציעס און קאָנסטרוקציעס.

אַזוי פיהרט זיך עס שוין פון די עלטסטע צייטען אָן, אַזוי בעגייט מען זיך מיט אונז זייט ציצעראָ, אַפּיאָן, סענעקאַ, צעלזוס און אַנדערע „קלאַסיגער'' פון אַלטערטום. און דעס, וואָס די דאָזיגע „אַלטע'' האָבען געזאָגט וועגען יודען, יודישען גייסט און יודישער „מינדערווערטיגקייט''. דאָס האָבען נאָכדעם איבערגע'חזר'ט, אויף אַנ'אַנדער אופן נאַטירליך, בהסכּם מיט דעם צייט־גייסט און מיט די צייט־שטימונגען, דער פילאָזאָף קאַנט, די דיכטער הערדער, שילער, די שריפטשטעלער וואָלטער און מאָנטעסקיע, און אין דער נייעסטער צייט טריטשקע און דיהרינג, האַוסטאָן טשעמבערלען און ווערנער זאָמבאַרט און אַ גאַנצע רייהע ביבעל־פאָרשער און ביבעל־קריטיקער און פל'ערליי אַריענטאַליסטען און סעמיטאָלאָגען, וואָס האָבען זיך פערנומען מיט דער אויספאָרשונג פון יודישען אַלטערטום און יודישער גייסטעס־געשיכטע.

קאַנט צ. ב., דער גרויסער פילאָזאָף, איינער פון די גרעסטע זייט פּלאַטאָן און שפּינאָזאַ, האָט געגעבען וועגען יודען אַנ'אורטייל, וואָס קיין ערגערעס האָט מען נישט געקענט דערוואַרטען פון'ם טאַטען פון מאָדערנעם ראַסען־אַנטיסעמיטיזם האַוסטאָן טשעמבערלען. קאַנטס עטיק, האָט שוין אָנגעוויזען דער גרעסטער אויסטייטשער פון קאַנטס פילאָזאָפיע אין אונזער צייט, דער פערשטאָרבענער פּראָפ. הערמאַן כּהן, שטעהט אַמנאָהענטסטען צו דער עטישער לעהרע און דער וועלט־אַנשויאונג פון אונזערע נביאים. און דאָך קומט אויס לויט קאַנטס מיינונג: אַז דאָס יודענטום איז נישט קיין רעליגיע און נישט קיין עטיק און אַז דער יודישער גייסט איז אומרעליגיעז און אומעטיש.

היינט אויב די „ארזים'' קוקען אַזוי אויף יודען, איז נישט קיין וואונדער, וואָס די „אזובי קיר'', די קלענערע און גאָר קליינע מוחות בעמיהען זיך שוין זייט מעהר ווי הונדערט יאָהר אָפּצוזאָגען די יודען „דאָס רעכט אויף לעבען'' און אינגאַנצען אויסצומעקען זיי פון דער געשיכטע.

און מען מעקט זיי אויס. עס זענען היינט פערהאַן פיל וויסענשאַפטס־מענער, אַרכעאָלאָגען, עגיפּטאָלאָגען, היסטאָריקער, וועלכע געבען זיך די גרעסטע מיה „ארויסצושטופּען'' די יודען פון דער געשיכטע. דאָס איז אַ טענדענץ, וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פאַר אונזער צייט. יעדעס וויכטיגע געשעהעניש אין דער יודישער געשיכטע ווערט באַגאַטעליזירט אָדער איינפאַך געשטעמפּעלט אַלס לעגענדע, אַלע גרויסע אידעען, וואָס די יודען האָבען געגעבען דער מענשהייט, ווערען אָדער שטאַרק „רעדוצירט'' אין זייער ווערט און בעדייטונג אָדער דערקלערט פאַר נישט־יודיש, פאַר אשוריש, באַבילאָניש, עגיפּטיש, נאָר נישט פאַר קיין פּראָדוקט פון יודישען גייסט — און אַ סוף דערמיט. עפּעס האָט מען דאָס געפיהל ווי די אַלע פאָרשער וואָלטען שוין געוואָלט וואָס גיכער אַראָפּנעהמען דעם „שאַנד־פלעק'' און דורך אַ שטריך דורך דער היסטאָריע ענדליך בעפרייען די קריסטליכע וועלט פון דער אומאַנגענעהמער עראינערונג, וואָס שטעכט אייביג אין די אויגען און פייניגט די נשמה: אַז אַזאַ קליין פאָלק ווי די יודען, אַ צעזייהטע און צושפּרייטע פון אַלעמען פערפאָלגטע און פערהאַסטע „ראַסע'' האָט געגעבען דער וועלט אַ רעליגיע און געהאַט אויף איהר די גרעסטע אידעאישע און זיטליכע השפּעה.

און דערפאַר טאַקע וויל מען „ארויסשטופּען'' די יודען פון דער געשיכטע.

יציאת מצרים איז לכל הדעות געווען אַ געשעהעניש פון וועלט־היסטאָרישער בעדייטונג. דאָס איז נישט נאָר אונזער איבערצייגונג, דאָס האָבען שוין לאַנג אָנערקענט די גרעסטע דענקער און פאָרשער פון די אומות העולם. די בעפרייאונג פון דער עגיפּטישער קנעכטשאַפט און דאָס אַרויסטרעטען פון יודישען פאָלק אויף דער אַרענע פון דער וועלט־געשיכטע — מיט דעם מאָמענט אייגענטליך הויבט זיך דאָך אָן די געשיכטע און דער אויפשטייג פון דער היינטיגער מענשהייט.

די יודען — און דאָס איז דאָך אַנ'אומדערשיטערליכער פאַקט, וואָס קיינער האָט אין דעם נישט געצווייפעלט ביז אהער — די יודען האָבען געגעבען דער וועלט, וועלכע איז געווען פערזונקען אין באַרבאַריזם און פינסטערניש, אַ רעליגיע און אַנ'עטיק, דעם גלויבען אין אַנ'איינציגען גאָט, די גערעכטיגקייט־אידעע און די אַנדערע גרויסען אידעען, וועלכע זענען געוואָרען די גרונד־יסודות פאַר דער גייסטיגער און זיטליכער ענטוויקלונג פון דער מאָדערנער מענשהייט. ווייסט מען דאָך, אַז די קריסטליכע רעליגיע באַזירט אויף יודישע רעליגיעזע און עטישע אַנשויאונגען; לויט אַ בעריהמטען אויסדרוק פון גרויסען פראַנצויזישען רעליגיע־פאָרשער, אָריענטאַליסט און היסטאָריקער ערנסט רענאַן איז דאָס קריסטענטום נאָר — „פּאָפּולאַריזירטעס יודענטום'' פאַר ברייטערע מענשען־מאַסען.

אָבער די גרויסע היסטאָרישע מיסיע, וואָס דאָס קליינע יודישע פאָלק האָט אויסגעפיהרט, ווערט היינט פון דער „וויסענשאַפט'' כּמעט פאָלקאָמען אָפּגעלייקענט. אין אונזער צייט פון נאַציאָנאַליטעטען־ און ראַסען־קאַמף ווערט דער ענין נאַטירליך ריין ראַסען־טעאָרעטיש און פּאָליטיש בעטראַכט. דער אורטייל וועגען יודען און זייער היסטאָרישער ראָל האָט זיך אין יעדער תּקופה צוגעפּאַסט צו די שטרעמונגען און שטימונגען פון דער צייט: אין ערשטען פעריאָד פון קריסטענטום האָט מען די פראַגע בעהאַנדעלט טעאָלאָגיש אין מיטעלאַלטער סכאָלאַסטיש, אין 18־טען יאָהרהונדערט פילאָזאָפיש און היינט — ראַסען־טעאָרעטיש.

און דעריבער הייסט עס היינט, אַז דאָס, וואָס די יודען האָבען געגעבען דער וועלט, איז נישט קיין פּראָדוקט פון יודישען גייסט, נאָר „פרעמד אייגענטום''.

ערשט נישט לאַנג האָט דער בעקאַנטער אַמעריקאַנער עגיפּטאָלאָג און היסטאָריקער פּראָפ. דזשעמס הענרי ברעסטעד פערעפענטליכט אַ וויסענשאַפטליכע אַרבייט: „די ענטשטעהונג פון דער מאָראַל'' („דהי דאָאן אָוו קאָנשענס''). אין דעם דאָזיגען מיט גרויס געלעהרזאַמקייט און פלייס אויסגעאַרבייטען ווערק בעמיהט זיך דער אויטאָר צו בעווייזען, אַז די היסטאָרישע ראָל פון די יודען איז אייגענטליך געווען די ראָל פון „טעקלער''. זיי זענען געווען די פערמיטלער פון פרעמדע אידעען און אַ פרעמדער קולטור. אָט דאָס גרויסע, וואָס די יודען האָבען געגעבען דער וועלט, שטאַמט גאָר פון מצרים, איז אונזער אויטאָר איבערצייגט, זיי האָבען עס איבערגענומען ביי די עגיפּטער. ס'איז אַלזאָ נישט זייער אייגענס. נישט נאָר דער מאָנאָטעאיזם, די אידעע וועגען אַ גאָט פון ליבע און גערעכטיגקייט, די עטיק פון די נביאים, דער משיח־געדאַנק, די סאָציאַלע און פאַמיליען־מאָראַל זענען נישט קיין אָריגינעלע קרעאַציעס פון יודישען גייסט, נאָר פּראָדוקטען פון עגיפּטישען זשעני, אַפילו געוויסע טיילען פון אונזער תּנ''ך, די פּאָעטישע און פילאָזאָפישע און איינע פון די שענסטע ביבלישע בעריכטען און דערצעהלונגען, שטאַמען פון עגיפּטישע ליטעראַטען, נאָר מיר האָבען זיי „איבערגעזעצט''. „איוב'' צ. ב. איז אַ עגיפּטישער פּראָדוקט, „ברכי נפשי'' איז איינפאַך אַ „איבערזעצונג'' פון אַ געוויסען עגיפּטישען הימן „לכבוד דער זון'', וואָס איז פערפאַסט געוואָרען נישט פון קיין קלענערען ווי דעם עגיפּטישען הערשער אַמענאָטעפּ דער 4־טער א. אַז. וו.

קורץ, — מיר זענען „די הויזירער'' פון דער עגיפּטישער קולטור, די וועלט־היסטאָרישע קאָמיוואָיאַזשאָרען, וואָס האָבען פערשפּרייט עגיפּטישע אידעען איבער גאָטס ערד.

פּראָפ. ברעסטעד איז אַבסאָלוט נישט קיין אַנטיסעמיט. פערקעהרט, ער ווייזט אָן, אַז מיר זענען אויך אַ זעהר פעהיג פאָלק, אַז מיר האָבען אויך עפּיס אויפגעטון, עפּיס געשאַפען. אָבער דער גלויבען אין איינציגען גאָט, די הויכע מאָראַל, די עטיק פון די נביאים, מיט וועלכער מיר בעריהמען זיך אַזוי—דאָס, זייט מוחל איז „עגיפּטישע פּראָדוקציע''.

לויט פּראָפ. ברעסטעדס מיינונג קומט אַלזאָ אויס טאַקע, אַז דער רבש''ע האָט מיט אונז אַ גרויסען חסד געטון, וואָס ער האָט אונז פאַנאַנדערגעשפּרייט צווישען די פעלקער, ווי אונזערע חכמים האָבען געזאָגט — „צדקה עשה הקב''ה עם ישראל שפּזרן בין אומות העולם''. וואָרום ווען מיר נעהמען נישט איבער די „פערמיטלונג'' פון דער עגיפּטישער קולטור, ווי פּראָפ. ברעסטעד האָט „פעסטגעשטעלט'', וואָס פאַר אַ ראָל וואָלטען מיר געקענט שפּילען אין דער וועלט, ס'וואָלט שוין פון אונז אפשר לאַנג קיין זכר נישט געווען.

צום גליק ווייסען מיר, וואָס פאַר אַ ווערט עס האָבען אַזעלכע „וויסענשאַפטליכע'' פעסטשטעלונגען. דאָס זענען מעהרסטענטיילס השערות אין דער וועלט אַריין, בּויך־סברות, אָפטמאָל שאַרפזיניגע קאָנסטרוקציעס און דאָס רוב קאָמבינאַציעס, וואָס האָבען אַפילו נישט קיין לאָגישען יסוד. די עגיפּטאָ־

(ווייטער זעה זייט 20).

כ'ווער אַ דיקטאַטאָר!...

מאָנאָלאָג פון אַ פערצווייפעלטען מלך

פון י. אַבערזשאַנעק

ווי איהר ווייסט, בין איך געבענשט געוואָרען מיט דריי בנים. זענען זיי געווען קליין, האָב איך פון זיי געהאַט קליינע צרות: פּאָקען, מאָזלען, ציינדלעך, איינס איז אַרויס פון בעט און ס'צווייטע איז אַריין אין בעט. אייביג געהאַט צו טון מיט פלעשלעך, פּראָשקעס, טראָפּען, קאָמפּרעסען, מיט באַנקעס און פּאַרע־מאַשינען — אַ גאַנצע אַמבולאַטאָריע איז ביי מיר געווען. דעם דאָקטאָר האָב איך געצאָהלט ריטשאַלטאָווע, און מיט דעם אַפּטייקער האָב איך גע פיהרט אַ גאַנץ יאָהר חשבּונות.

זענען זיי געווען קליין, האָב איך געדאַרפט קליינע שיכלעך, קליינע אַנצוגלעך. די מזיקים האָבען געקלעטערט אויף פּלעטער און דעכער, נישט ווי, נישט ווען, איז אַנ'אַנדער אַהיימגעקומען מיט אַנ'אָפּגעריסענע נאָגיוויצע, אָדער מיט אַנ'אָפּגעשיילטער באַק.

דערפאַר האָב איך געהאַט גרויס נחת — פּסח. פּסח צום סדר, די מלכּה אויסגעפּוצט אין עסיג און אין האָניג, האָט צוגעגרייט די מלוכה כּדת וכדין איך, דער מלך אַליין, האָב איך מיך בעזעצט אויף מיין „טראָן''. אַרום מיר מיינע פּרינצען, אויסגעפּוצט אין נייע מלבושים'לעך. איך האָב מיך געפּאָרעט ביי דער סדר־שיסעל. די פּרינצען האָבען מיר צוגעהאָלפען: איינער האָט מיר דערלאַנגט דעם מרור, דער צווייטער — די זרוע, דער דריטער — דעם כּרפּס, דער עלטסטער, דער קרוינפּרינץ, האָט געפרעגט די קשיות און איך האָב געענטפערט: „עבדים היינו''. איך האָב אַנגעקוואָלען פון נחת, און די מלכּה האָט געשטראַהלט פון שמחה. ביים סדר האָט געהערשט אַ שטאַרקע דיסציפּלין. די פּרינצען זענען געווען געהאָרכזאַם און האָבען אויסגעפיהרט יעדען בעפעהל פון מלך. האָב איך געהייסען עסען גראָז, האָט מען געגעסען גראָז, האָב איך געהייסען עסען כריין, האָט מען געגריזשעט שטיקער כריין, האָב איך געהייסען עסען, האָט מען געגעסען, האָב איך געזאָגט „מגיד'', האָט מען געזאָגט. און געזאָגט האָט מען אַזוי ווי איך, דער מלך, האָב בעפוילען, האָב איך געהייסען טרינקען אַ כּוס, האָט מען געטרינקען, האָב איך געהייסען זינגען, האָט מען געזונגען. איך בין געווען אַ מלך, אַנ'אַליין הערשער, איך האָב געקיניגט אין מיין „מלוכה''. דער סדר איז געמאַכט געוואָרען לויט מיינע „אַלערהעכסטע בעפעהלען'', קיינער האָט נישט געוואַגט „מורד במלכות'' צו זיין, זאָגען עפּעס אַ דעה, וואָרום.... וואָרום אַ מלך טאָר מען קיין דעות נישט זאָגען, אַ מלך האָט אַ שר אין הימעל, אַ מלך איז דאָך קיין מענש נישט — אַ קליינינקייט, אַ מלך!

האָב איך טאַקע אַלע יאָהרען געהאַט גרויס פערגניגען פון פּסח. יעדעס יאָהר האָב איך געפּראַוועט מיין „מלוכה'' ביד רמה. די מלכּה איז מיר געווען אונטערטעניג, די פּרינצען האָבען שטרענג אויסגעפיהרט מיינע סדר־בעפעהלען און איך בין געווען גליקליך איבער גליקליך.

דאָס איז געווען אַמאָל. ווען מיינע בנים זענען געווען קליין, ווען זיי האָבען געקלעטערט אויף די פּלעטער און זענען אַהיימגעקומען מיט אָפּגעריסענע נאָגיוויצעס און מיט אָפּגעשיילטע באַקען. דעמאָלט זענען זיי געווען פּרינצען און איך בין געווען אַ מלך.

ווען זיי זענען אויפגעוואַקסען, האָבען זיי זיך צעטיילט אין דריי לאַגערן: איינער איז געוואָרען אַ ציוניסט. דער צווייטער — אַ רעוויזיאָניסט און דער דריטער — פון אַנ'אַנדערער „פאַרב''. יעדער האָט זיך זיין פּראָגראַם, יעדער האָט זיך זיין „אני מאמין'', נו, פערשטעהט איהר דאָך שוין, אַז די דריי „פּראָגראַמען'' זעצען זיך אַוועק ביי איין טיש צום מיטאָג, וואָס דאָרט קומט פאָר, פערשטעהט איהר דאָך שוין אַליין, אַז פון דער זופּ ביז'ן פלייש געהט אַ דיסקוסיע, און אַז אין דער דיסקוסיע בעטייליגען זיך: די טעלער, די לעפעל, די גאָפּלען און אַנדערע „אָפּאָנענטען''....

מילא, אַ גאַנץ יאָהר גיב איך מיר נאָך מיט זיי ווי ס'איז אַנ'עצה. כ'גיב אַלע גערעכט, כ'מאַך אַ פּשרה צווישען ציוניסט מיט'ן רעוויזיאָניסט, דעם דריטען טו איך אויך „אויספּאָקאָיען''—און שלום!...

די ערגסטע מפּלה האָב איך אָבער געהאַט פערגאַנגענעם פּסח: דעם פערגאַנגענעם ערב פּסח, האָב איך מיך, ווי תּמיד — געגרייט צו דער מלוכה. די מלכּה האָט צוגעגרייט דאָס היסב־בעט, די סדר־שיסעל דעם „כּהן'', דעם „לוי'' און „ישראל'', אויפן טיש איז געלעגען אָנגעגרייט די זרוע, דער מרור, די חרוסת די פלאַשען וויין און די כּוסות. איך קום אַהיים פון דער שוהל אַ פרעהליכער, זאָג דעם ברייטען:

— גוט יום־טוב!

געוואָרט האָב איך, אַז מיינע „פּרינצען'' זאָלען ווי תּמיד ענטפערען:

— אַ גוט יאָהר, טאַטעשי!

אָבער די „פּרינצען'' זענען אַלע געזעסען יעדער אין אַנ'אַנדער ווינקעל. איינער האָט געלייענט אַ העברעאיש ביכעל, דער צווייטער — אַ ספּאָרט־צייטונג, און דער דריטער האָט זיך אונטערגעברומט זיינס אַ „זמר'ל''.

זאָג איך צו זיי:

— נו, פּרינצען מיינע, לאָמיר גרייטען צום סדר. האָבען זיי מיך געהערט ווי דעם קאַטער. און ווייטער געטון ס'זייעריגע.

האָב איך דאָך געזעהען, אַז די דיסציפּלין איז געבראָכען, האָב איך מיך אַליין גענומען גרייטען, און צום סוף גיב איך אַ זאָג מיט אַ שטרענגען טאָן:

— גיכער צום סדר!

האָבען זיי זיך טאַקע דערשראָקען פאַר דעם טאָן און געגאַנגען צום טיש, נאָר דאָ האָט זיך אָנגעהויבען דאָס ריכטיגע.

באַלד ביי „הא לחמא עניא'', ווען איך האָב ברייט געזאָגט: „כּל דכפין ייתי ויכול'', האָט זיך אויפגעשטעלט דער „פאַרביגער'' און אַ געשריי געטון:

— טאַטעשי, אַזוי זאָגען אַלע בורזשאָקעס; זיי פערשליסען די טירען פאַר די אָרימעלייט, און פאַר דער וועלט זאָגען זיי: כּל דכפין ייתי ויכול''.

— שטיל! האָב איך מיך אויף איהם אָנגעבייזערט — אַזוי שטעהט אין דער הגדה!...

ביי „מה נשתּנה'', זאָג איך צום עלטסטען:

— נו, יאָסעלע, פרעג די קשיות!

— טאַטעשי, האָט יאָסעלע געענטפערט. די קשיות פון דער הגדה זענען אויסגעוועפּט. איך וואָלט דיך געפרעגט קשיות, אָבער גאָר אַנדערע קשיות.

— נו, פרעג, לאָמיך הערען, וואָס פאַר אַ קשיות דו האָסט.

האָט זיך מיין בחור אויפגעשטעלט און געפרעגט:

— חבר טאַטע, כ'וועל דיך פרעגען דריי קשיות:

מה נשתּנה, פאַרוואָס עסען אַנדערע אויפּפּלאַצענדיג און דער אָרימער אַרבייטער, דער מאַסען־מענש, מוז אויסגעהען פון הונגער?

מה נשתּנה, פאַרוואָס עסען די בורזשאָקעס שאר ירקות און די אָרימעלייט — כּלו מרור?

מה נשתּנה, פאַרוואָס עסן די, וואָס זיצען ביי דער מאַכט בין יושבין ובין מסובין, סיי זיצענדיג, סיי ליגענדיג און די וואָס פרעגען קשיות, עסען אייביג — „זיצענדיג?''....

האָב איך דאָך געזעהען מיט וועמען איך האָב צו טון, האָב איך איהם אַפילו נישט געענטפערט, און ווייטער געזאָגט די הגדה, ביז איך בין צוגעקומען צו מעשה בּרבּי אליעזר, האָב איך מיך צעזינגען:

אמר רבי אליעזר — האָט ר' אליעזר געזאָגט....

דאָ האָבען זיך אַלע דריי אויפגעכאַפּט.

דער ציוניסט האָט געמאַכט אַ צווישענרוף:

— וואָס אינטערעסירט מיך, וואָס ר' אליעזר האָט געזאָגט? מיך אינטערעסירט, וואָס נחום סאָקאָלאָוו זאָגט.

דער רעוויזיאָניסט האָט געשריגען:

מיך אינטערעסירט נישט, וואָס ר' אליעזר האָט געזאָגט און וואָס נחום סאָקאָלאָוו זאָגט; מיך אינטערעסירט, וואָס וולאַדימיר זשאַבאָטינסקי זאָגט!..

האָט דער דריטער נאָך העכער געשריגען:

— מיך אינטערעסירט נישט, וואָס ר' אליעזר האָט געזאָגט, נישט וואָס ס'זאָגט נחום סאָקאָלאָוו, נישט זשאַבאָטינסקי — מיך אינטערעסירט, וואָס דער חבר ליטווינאָוו זאָגט.

— ער טרינקט לחיים צום ענגלישען קעניג!....

האָט דער רעוויזיאָניסט איהם שאַרף אָפּגעענטפערט.

קוים איינגעשטילט דעם אינצידענט, האָב איך ווייטער גענומען זאָגען די הגדה. דאָ איז שוין אויף שריט און טריט געקומען צו אינצידענטען. חברה האָט מיר פסדר געמאַכט אָבסטרוקציעס, האָב איך געזאָגט: „ביד חזקה'', האָט דער רעוויזיאָניסט אַפּלאָדירט:

— נאָר ביד חזקה!

האָב איך געזאָגט: — „דם'', האָט דער פאַרביגער אויסגעשריגען:

— נידער מיט מלחמות! נידער מיט בלוט־פערגיסונג! אַזוי איז עס געגאַנגען ביז.... „שלחן עורך'', צו דעם „פּונקט'' פון דער הגדה, האָבען זיי אַלע מסכּים געווען.

נאָך דעם שלחן עורך - פויזע, האָב איך מיך ווייטער גענומען פאָרטזעצען די הגדה, און דער סוף איז געווען, אַז דער סדר איז אויפגעריסען געוואָרען. געשעהן איז עס ביי „לשנה הבאה בירושלים'', ווי איך האָב אַרויסגעזאָגט דעם ערשטען מאָל: „לשנה הבאה בירושלים'' האָבען ביידע: דער ציוניסט און דער רעוויזיאָניסט מיטגעשריגען:

— לשנה הבאה בירושלים!

האָט דאָס דעם „פאַרביגען'' שטאַרק פערדראָסען און גענומען קלאַפּען אין טיש אַריין:

— לשנה הבאה ב'בירא־בידזשאַן!

נו, איז געוואָרען לעבעדיג. די קולות זענען געגאַנגען ביז אונטערן הימעל. און אַז זיי האָבען זיך גענומען צו די גלעזער מיט די בענקלעך, האָב איך אַ קלאַפּ־געטון אין טיש אַריין און ערקלערט:

— חברה, דער סדר איז געשלאָסען!....

איצט, ווייס איך נישט וואָס צו טון: צי זאָל איך היי־יאָהר ווייטער אָפּריכטען דעם אַלטען סדר, אַזוי ווי אַלע יאָהר, צי זאָל איך איינפיהרען אַנ'אַנדערען „סדר''.

יאָ, כ'האָב בעשלאָסען צו ענדערן מיין ביז־איצטיגע „מלוכה־אָרדנונג'' — איך ווער אַ דיקטאַטאָר!....

מצרים וואָס איפן וועג קיין ארץ־ישראל

פון יצחק קאַצענעלסאָן

עס איז געווען שוין ג.ו.ט אָוונט, אַז איך בין אָנגעקומען קיין קאַיראָ; נאָר עס מאַכט נישט אויס, אין קאַיראָ אָוונט און ערגעץ אַנדערש בייטאָג איז נאָך נישט גלייך.

דאָס אַלטע האַרץ פון מצרים איז געווען פערגאָסען מיט ליכט און אַראַבער אין קליידלעך האָבען געפּילדערט, געוואַלדעוועט, און געזאַמפּערט זיך מיט אַ מאָדנע פרישקייט ווי אין אָנהויב טאָג. איך האָב יעדען פון זיי טשיקאַווע אָנגעקוקט, ווי יעדער פון זיי וואָלט אַלט געווען עטליכע טויזענט יאָהר, אין אַלעקסאַנדריע האָב איך אויף זיי גאָר אַנדערש געקוקט. אויך אַפריקע און אויך אַראַבער — ס'איז אָבער נישט קאַיראָ!

קאַיראָ — אַלטע מכשפה, אַלטיטשקע דו, מצרים! אין קאַיראָ איז מיר געוואָרען הייס און קאַלט אין קאַיראָ האָב איך אויפגעצטערט, אין קאַיראָ האָב איך אויפגעהויבען די אויגען צום הימעל...

אויף איהר ערד דאָ, איז מען אין דער צייט אַ שעהן ביסעל אַרומגעקראָכען, אָפּגעריבען דעם שטויב; די הימלען אָבער, די שוואַרצע, סאַמעטענע הימלען, וואָס ליגען מיר איבערן קאָפּ, זענען דיזעלבע וואָס זענען אַראָפּגעהאָנגען איבער די קעפּ פון די חרטומים. איבער די גרויסע צויבערער. איי, האָט מען עס דאָ געטריבען אַביסעל כישוף! משה רבנו, להבדיל באלף אלפי הבדלות, האָט אויך געקענט די מלאכה... און דאָ טאַקע, אויף דעם אָרט האָט מען דאָס אַלץ בעוויזען....

וואָס שרייט איהר אַזוי, איהר כת־ליצנים, איהר חרטומים אין קליידלעך, וואָס איהר זענט! איהר ווייזט מיר בעסער אַ פּאָר „שטיקלעך" אַזעלכע פון די אַמאָליגע, אָט ווי איהר שטייט און גייט, אויפן מיטען גאַס... גיכער, גיכער, אַ פּאָר וואונדערלעכע אַהער, מופתימלעך אַ פּאָר! בין איך שוין דאָ, און האָב אייך דאָ געפּאַקט ווייל איך שוין עפּעס זעהן... גיכער! לאַנגע שהיות מאַכט נישט, ווייל אָט, און איך גיב אַ וואָרף דעם שטעקען מיינעם — און, אַז אַך־און־וויי וועט זיין צו אייך... זי וועט אייך צובייסען די שלאַנג, ווי גרויס איהר זענט! צוקומען צום לייב צו אייערען איז דאָך ליכט, זי וועט זיך געבען אַ שאַר אַרונטער, אונטער אייערע קליידלעך, נואָפים פינסטערע, און געבען זיך אַ וויקעל אַרום אייערע קניען די נאַקעטע.. אַנטלויפט, אַנטלויפט, איך בין אייך נישט דער גוטינקער משה, מיינע אַ שלאַנג וועט בייסען, איך קום נישט פון מדין, איך קום פון אַביסעלע ווייטער און פערביטערטער בין איך אויך... מיין שלאַנג וועט בייסען!..

איהר גלויבט נישט, איהר מצרי'שע גראָבע קעפּ וואָס איהר זענט! פאַרוואָס זאָלט איהר נישט גלויבען? אַז איך בין דערזעלביגער יענקל פון אַמאָל, די ערד דאָ, — אויך דיזעלביגע, און דער הימעל אַבדאַי און אַוודאַי דערזעלביגער.

עך, דו פעך־שוואַרצער הימעל, דו מצרישער, דו כושי־הימעל, ברענען זאָלסטו! נישט מיינער אפילו, נאָר ליב האָב איך דיך, איך האָב דיך ליב; פאַר וועלכע מעשים טובים ווייס איך נישט, ווען די זיידעס מיינע, פאַרהאַרטעוועטע פון קנעטען ציגעל און שלעפּען ליים האָבען אַרויפגעקוקט צו דיר אין די נעכט און געקרעכצט, ביסטו אַ פעטער, אַ פאַרפעטער איבער זיי געלעגען און — אַקוראַט ווי גאָר נישט. ביסט אַזוי פערפעצט, צו אַלדע שוואַרצע יאָהר אַז קוים וואָס מען זעהט אַרויס אין בויך אין דיינעם די שטערן, שטערן — גרויסע, העלע, פינקלענדיגע — זענען אַ טרייסט, און דו — אַ פייער זוכט דיך, דיינע שטערן, קוים־קוים וואָס מען זעהט זיי... מילא! אונטען, פערשטעה איך, ביסטו געבענשט מיט אַ שמאַלץ־גרוב, מיט אַ נילוס־טייך, אָבער אויבען? אויבען! צושפּאָרט זי אַן די נילוס־שלאַנג אַזש אַרויף צו דיר, און מאַכט דיך אַזוי פעט? הימעל דו פעך־שוואַרצער וואָס איבער מצרים! כושי־הימעל דו, האָסט זיך פונאַנדערגעלייגט, דו אַלטער בעל־תאוה. אָטעמסט שווער און קיהל אַראָפּ. אַ נאַכטעלע אַ מחיה. איאָ? מאָרגען איז ביי גאָט אַ טאָג, מאָרגען וועל איך צו דיר אַרויפקוקען, איי, וועסטו עס מאָרגען פערפלאַקערען איבער גאַנץ מצרים, איי וועסט עס מאָרגען גליהען אין פעגפייער פאַר דיינע יעצטיגע הרהורי־עבירה, כושי־הימעל דו!

אָ, נידעריגער הימעל, מצרישער, ביסט שווער ווי בליי,
און שוואַרץ ביסטו און קלעפּעדיג ווי פעך;
עס דינט דיר נישט די הויך און נישט די פריי —
אַ גנב — הימעל דו, ביסט גראָב און פעט און פרעך...

דיך ציהט אַראָפּ... אין טאָל אַראָפּ, ווי ס'ציהט
אַ שיכורן צום פאַס מיט וויין, אי פול, אי גרויס;
דיך ציהט צום טאָל, צום נילוס־טאָל ווי ס'ציהט אַ יוד
אַהיים... און ווי דעם בעל־תאוה צו אַ זונה'ס שויס...

יעדער הימעל טובל'ט אין אַ ים אַ זאַלציגען זיך פרום
ווי עס טובל'ט זיך אין קלאָהרען מקוה־קוואַל אַ צנועה'דיגע פרוי
ער הויבט זיך אָבער אויף דער הימעל ווידער שטיל און שטום,
בעצאָהלט מיט זיסע טראָפּען פאַר געזאַלצענע, אָ, הימעל בליי!

דו אָבער, תאוה־הימעל דו הענגסט איבערן נילוס־טאָל... דו הענגסט
און אָטעמסט שווער און פליסטערסט אָפען פריי און יעדער העדט
און יעדער ווייסט פון דיין פערלאַנג און נאָך וואָס דו בענקסט —
אָ, הימעל מיצרישער — עס שמעקט פון דיר מיט זינדיגער, מיט ערד...

אַזוי שטייענדיג אין מיטען גאַס, האָב איז זיך וועג קיין ארץ ישראל.

פערקוקט. אויף וואָס? אויף נעכטיגע טעג, ניין! נישט אויף נעכטיגע... אויף טעג, אויף טעג האָב איך זיך פערקוקט, אויף דער דריי־טויזענט־יאָהריגע. דריי־טויזענט־יאָהריגע מיט אַ סמיטשיק. און נישט פערקוקט האָב איך זיך נאָר פערטראַכט זיך... פערקוקט האָב איך זיך מיך אין אַנדערע שטעט, טשיקאַווע, אַ סך מאָל פערקוקט זיך. אין קאַיראָ האָב איך זיך פערטראַכט, און שטייענדיג אַזוי אַ פערטראַכטער, דערהער איך ווי עמיצער וועקט מיך —

— האַוואַגאַ! האַוואַגאַ!

— יאָ! — כאַפּ איך זיך אויף און קוק איהם אָן, דעם מצרי.

— יאַהוד?

— עברי אנכי, אַ יוד, ואלוהי העברים, און דער יודישער גאָט, שלחני האָט מיך אַהערגעשיקט... ס'הייסט: אעברהנא בארצך — אויפן וועג קיין ארץ ישראל.

עפּעס האָט זיך מיר אַרויסגעשאָמעלט אַ שטיקעל חומש, ער האָט עס אָבער נישט פערשטאַנען, דער גויאישער קאָפּ! ער האָט מיך אָנגעקוקט, דער מצרי אין זיין ווייבס שלאַפראָק און תמ'עוואַטע געפּינטעלט מיט די קראַנקע אויגען, לכתחלה האָט עס מיך געוואונדערט: געוואַלד געשריען, אויב נישט אין מצרים — טאָ וואו זשע? וואו כאַפּט מען זיך אַרוים מיטן חומש? אָנקוקענדיג איהם אָבער איז מיר איינגעפאַלען, אַז פרעה האָט אודאי בשעתו אויך קנאַפּ וואָס פערשטאַנען משה רבנו'ס לשון־קודש און ער איז נעבעך אומזיסט און אומנישט אַזוי ביטער געשלאָגען געוואָרען.

— האַוואַגאַ... האָט ער ווידער אָנגעהויבען דער מצרי. ער האָט זיך געגעבען אַ בויג צו מיר, אַריינגעדוקט אין בוזים־קעשענע אַ טאַטואירטע האַנד, פון וועלכער ירמיהו הנביא האָט געקעהרט ברעכען, אַרויסגענומען זי פון דאָרטען און געהיימניספול מיר בעוויזען אַ פּעקעלע אַנזיכטס־קאַרטען

איך האָב געגעבען אַ קוק אויף די אַנזיכטס־קאַרטען און האָב דערזעהען אַזוינס, וואָס די בני־ישראל האָבען נישט געזעהען שטייענדיג אויף יענער זייט ים־סוף... די פערשייטע כזבי בת־צור, און די רעגיסטרירטע רחב זענען געווען צדיקות'ן אַקעגען די, וועלכע איך האָב דערזעהען אויף די קאַרטלעך, לאָזען זיך אַזוי אין די פּאָזען, פאָטאָגראַפירען, האָבען זיי אודאי נישט! טאַקע כזבי — שוין איינמאָל אַ פערפיהרערין, רחב הזונה טאַקע אָבער אַזוי פערשייט נאַקעט... נ־נע!

— אייראָפּאַ! אייראָפּאַ! האָב איך זיך צושריגען אויפן מצרי. נעהם עס אַוועק, וואָרעם איך מאַך דיך קאַלט! ווי קומען אַהער אין מצרים די אייראָפּעאישע אויפפּוצעכצען? סטייטש די זעלבע קאַרטלעך האָט מען דאָך מיר בעוויזען אין אייראָפּאַ! געוועזען אַזעלכע גוטע מענשען.. דו ווייז מיר עפּעס אַנדערש, אָדער — ווייז מיר בעסער גאָרנישט! האָב איך זיך צושריען, זעהענדיג ווי דער אַלטער תרח רוקט ווייטער זיין האַנד אין בוזים, ער האָט אָבער אַרויסגעצויגען אַנ'אַנדער פּעקעלע און בעוויזען מיר עס צו בעווייזען... איך האָב דערזעהען אַ בחוריע'ן אַזוי ווי די מאַמע זיינע, די סודאַנערין האָט איהם געהאַט, איהם און אַ ווייסען אייזעלע, גאָר נישט קיין אומשולדיגעס —

— דאָס זעהסטו, דאָס איז שוין מצרים... דער סודאַנער, ווי דער סודאַנער, דאָס אייזעלע איז אודאי אַ מצריש... איך האָב זיי שוין אָבער גענוג, דיינע קאַרטלעך! איך וויל אַזוי אַ קוק טון אויף דיר, דו תרח אבי מצרים, דערצו דאַרפסטו נישט שטעהן אַזוי נאָהענט, ווען דו טראָגסט זיך אויף אַ פּאָר טריט אָפּ... אָנקוקען דיך וויל איך, נאָר אַביסעלע פון ווייטען, און רייד נישט, כ'בעט דיך, רייד צו מיר נישט קיין פראַנצויזיש, רייד צו מיר ווי פרעה האָט גערעדט, אַז אַך־און־וועה איז צו דיר, מצריש בעשעפעניש, ווי דו זעהסט אויס: פראַנצויזישע קאַרטלעך אין בוזים און אַ פראַנצויזישען צונג אין מויל...

אַוועק! אַוועק. און רייד צו מיר נישט אויף דעם פאַנפעוואַטען לשון, וואָס אויף דער סענאַ, פערשוועך מיר נישט, פּאַסקודניאַק דו איינער, מיין מצרים! גיב זיך אַ קלאַפּ אין שטערן, דערמאָן זיך און הויב אָן שיסען מיט היעראָגליפען, זאָלען דיר פליהען פייגעלעך פון מויל צי פון אונטער די פינגער.

און האָסטו זיי פערגעסען — איז: עברי אנכי זעהסט דאָך, אַז איך בין אַ יוד, ואלהי העברים — ווי אין פסוק שטייט, שלחני — אַז דו רעדסט שוין יאָ אַ פרעמד לשון, רייד לשון־קודש! אין מצרים

(ווייטער זעה 21. זייט).

געשיכטע פון יודען אין לאָדז

די בערופס־סטרוקטור פון דער יודישער און קריסטליכער בעפעלקערונג אין לאָדז, אין די יאָהרען 1860—1863

פון ד"ר פ. פרידמאַן

(נאָכדרוק פערבאָטען)

אַנ'אויסגעצייכענטע דערגענצונג צו די פריהערדיג־בעאַרבייטע מקורים־מאַטעריאַלען זענען די יעהרליכע בעריכטען פון לאָדזער שטאָטפּרעזידענט: פון 11 דעצעמבער 1860, 2 דעצעמבער 1861 און 19 דעצעמבער 1862 די דאָזיגע ראַפּאָרטען ענטהאַלטען „אַ בעפעלקערונגס־אויסווייז צונויפגעשטעלט לויט די בערופען און בעשעפטיגונגען אין דער שטאָט לאָדז און אין די שכנותדיגע געמיינדעס" (בעדאָן, כאָיני, נאָוואָסאָלנע, שיקאָווע און סטאָקי).

די בעפעלקערונג וועלכע עס נעהמט אַרום דער „אויסווייז" פון 1860 בעטרעפט 39,404 נפשות, בעת די בעפעלקערונג פון לאָדז אַליין האָט, אין 1860 געצעהלט 29,756 נפשות.

די בעפעלקערונג פון די שכנותדיגע געמיינדעס דרוקט זיך, אַלזאָ, אויס אין דער אַנזעהעוודיגער ציפער פון 9,648 נפשות, אין 1861 נעהמט דער ראַפּאָרט פון פּרעזידענט אַרום 41,264 נפשות; ווייל אָבער לאָדז אַליין צעהלט נאָר 32,344, קומט אויס אויף די אַרומיגע געמיינדעס 8920, דערונטער נאָר 38 יודען.

דאָס, וואָס דער פּרעזידענט האָט, אין זיינע ראַפּאָרטען פון דער בערופס־סטאַטיסטיק, אויך אַריינגענומען די אַרומיגע געמיינדעס, פערטונקעלט אַביסעל די אַרבייט ביי אונזערע פערגלייכונגען, ווייל אין די דערפער געפינט זיך די יודישע בעפעלקערונג אין אַ גאַנץ אַנדערען פּראָצענט־פערהעלטעניש צו דער אַלגעמיינער בעפעלקערונג ווי אין דער שטאָט לאָדז. צוליבן דוחק פון אַנדערע מקורים מוזען מיר שלום מאַכען מיט דעם פאַקט און נאָכמעהר דערפאַר, וואָס אַ בעדייטענדיגער טייל פון דער דאָרפישער בעפעלקערונג געפינט זיך אונטערן רובריק: „פויערים", וועלכער שפּילט ביים פערגלייך פון דער בערופס־סטרוקטור פון דער יודישער און קריסטליכער בעפעלקערונג, אַ צווייט־ראַנגיגע ראָל.

די ראַפּאָרטען פון שטאָט־פּרעזידענט ענטהאַלטען פאָלגענדיגע רובריקען: פּראָפעסיע; קריסטען; פערזאָנען, הויפּט־בעשעפטיגטע און געהילפס־בעשעפטיגטע; זייער משפחה; נישט־קריסטען, פערזאָנען, הויפּט־בעשעפטיגטע און געהילפס־בעשעפטיגטע, זייער משפחה.

צוליב דעם וואָס מיר ווייסען זעהר ווייניג וועגען די מעטאָדען לויט וועלכער עס זענען אַדורכגעפיהרט געוואָרען די מאַגיסטראַטס־סטאַטיסטיקעס, מוזען מיר זוכען אַנדערע וועגען. כדי צו דערפאַרשען די גלויבענסווירדיגקייט פון דער מאַגיסטראַטס סטאַטיסטיק. אַנ'אויסגעצייכענטע געלעגענהייט צו פאָרשען דעם ווערט און די גענויאיגקייט פון דער מאַגיסטראַט־סטאַטיסטיק פון יאָהר 1861, דערלאַנגט אונז איהר פערגלייך מיט די קהלשע שטייער ליסטעס פון דעמזעלבען יאָהר (נאַטירליך, נאָר אין שייכות מיט די ידיעות בנוגע דער יודישער בעפעלקערונג). די מאַגיסטראַט־סטאַטיסטיק צוזאַמען מיט דער קהלשער סטאַטיסטיק גיבען אונז אַ גענוי בילד פון די הויפּט־אַקטיווע פערזאָנען אין יאָהר 1861:

לויט ווי עס גיט אָן די מאַגיסטראַט־סטאַטיסטיק, זענען אין 1861 אין לאָדז געווען: הענדלער און קרעמער 214 יודען, דזשערזאַוועס, אַרענדאַרן, שענקער און רעסטאָראַציע־בעזיצער — 80 יודען (דערונטער 40 זאַליץ־שענקער און 6 טאַבאַק־דיסטריבוטאָרען), בעלי־מלאכות — 186 יודען (אין 25 פאַכען, דערונטער 47 שניידער), פאַבריקאַנטען —44 און טראַנספּאָרט־אַרבייט — 49 (דערונטער 10 טרעגערס), טאָג־לוינער — 101, קאַפּיטאַליסטען און אייגענטימער פון שטאָטישע פּאָסעסיעס — 206 (דערונטער 205 אייגענטימער פון שטאָטישע פּאָסעסיעס), דינער— 496, אַנדערע בעשעפטיגונגען — 11. צוזאַמען זענען אין לאָדז, לויט דער מאַגיסטראַט־סטאַטיסטיק געווען 1387 הויפּט־אַקטיווע יודען.

אַנ'אַנדער בילד פון די הויפּט־אַקטיווע יודען פון דעמזעלבען יאָהר (1861) גיט אונז די קהלשע סטאַטיסטיק; לויט איהר קומט אויס אַז צו יענער צייט זענען אין לאָדז געווען: הענדלער און קרעמער — 351 מאַן, דזשערזאַוועס, אַרענדאַרען, שענקער און רעסטאָראַציע־בעזיצער — 8 מאַן, בעלי־מלאכות — 203 מאַן (אין 30 בערופען, דערונטער 80 שניידער), פאַבריקאַנטען — 62, (דערונטער 60 וועבער), און טראַנספּאָרט אַרבייט 1 — 38, טאָג־לוינער — 87, לעהרער — 22, ביי דער פאַמיליע — 31, אַנדערע בעשעפטיגונגען — 1. צוזאַמען זענען אין לאָדז לויט דער קהלשער סטאַטיסטיק געווען 803 הויפּט־אַקטיווע יודען.

די אַלגעמיינע סומע אונטערשיידעט זיך אַלזאָ, דערמיט, וואָס די מאַגיסטראַט־סטאַטיסטיק גיט אָן 1387 הויפּט־אַקטיווע פערזאָנען און די קהלשע סטאַטיסטיק — נאָר 803, אויב וועלען מיר אָבער פון דער מאַגיסטראַטס־סטאַטיסטיק אַראָפּנעהמען די ציפער פון 496 יודישע דינער, וועלכע פיגורירען אַגב נישט אין דער קהלשער סטאַטיסטיק, וועלען מיר אַרויסבעקומען די צאָהל 891, דאָס הייסט, אַ סומע וואָס איז שוין מעהר־ווייניג נוטה צו דעם ציפער פון דער קהלשער סטאַטיסטיק, אין אמת גערעדט, ווייזט עס זיך אויס פאַר גאַנץ וואַרשיינליך אַז די קהלשע סטאַטיסטיק וועמעס ציל עס איז נאָר געווען די שטייער־אויפשטעלונג, האָט בכלל נישט גענומען אין בעטראַכט די יודישע דינערשאַפט, ווי אַלס נישט קיין שטייער־צאָהלענדיגער עלעמענט. פון דער אַנדערער זייט ווידער, איז העכסט אומוואַרשיינליך אַז די יודישע דינערשאַפט האָט אויסגעמאַכט אַזש גאַנצע 496 מאַן! לויט אונזער מיינונג איז אָט די רובריק, דער צום מעהרסטען רעטזעלהאַפטער פּונקט אין דעם פּרעזידענטס סטאַטיסטיק.

נאָך דער אויבערשטער אַריטמעטישער אָפּעראַציע (נאָכדעם ווי מיר האָבען פון דער מאַגיסטראַטס־סטאַטיסטיק אַראָפּגערעכענט די 496 דינער), בלייבט נאָך אַנ'אונטערשיד. צווישען דער מאַגיסטראַטס־סטאַטיסטיק און דער קהלשער, אויף קרוב 90 מאַן. אויסערדעם זענען נאָך פאַראַן אונטערשידען אין די בפרטותדיגע רובריקען. אָבער די אונטערשידען אין די בעזונדערע רובריקען לאָזען זיך פערענטפערען: אין די ביידע מקורישע סטאַטיסטיקעס האָט מען קלאַסיפיצירט לויט גאַנץ אַנדערע פּרינציפּען און צו לגמרי אַנדערע צילען. אַ דאַנק דעם טאַקע, זענען ענטשטאַנען בעדייטענדיגע אונטערשידען און איבערוקונגען אין די בעזונדערע בערופס־גרופּען. מר וועלען דאָס אילוסטרירען מיט עטליכע ביישפּילען:

אָט, למשל, די גרויסע צאָהל פון יודישע קרעמער און הענדלער אין די קהלשע סטאַטיסטיק, וועלכע איבערשטייגט מעהר ווי מיט 50 פּראָצענט דער צאָהל אין דער מאַגיסטראַטס־סטאַטיסטיק; דער דאָזיגער אונטערשיד דערנעהמט זיך דערפון, וואָס אַ בעדייטענדיגער טייל פון יודישע קרעמער און סוחרים, איז, אין דער מאַגיסטראַטס־סטאַטיסטיק אַריינגענומען געוואָרען אין דער רובריק פון שענקער (למשל, 40 זאַליץ־שענקער), און אין דער רובריק: אייגענטימער פון שטאָטישע פּאָסעסיעס.

אויך אַ טייל פון די פאַבריקאַנטען, וועמעס צאָהל עס איז, אין דער קהלשער ליסטע גרעסער, ווי אין דער מאַגיסטראַטס־סטאַטיסטיק, זענען, העכסט וואַרשיינליך, אין דער לעצטער, אַריינגעטראָגען געוואָרען אין דער רובריק פון אייגענטימער פון שטאָטישע פּאָסעסיעס. אַנשטאָט אין דער רובריק: פאַבריקאַנטען. דער אונטערשיד אין די ציפערען פון דער גרופּע: „בעלי־מלאכות", לאָזט זיך שוין, טייל ווייז, פערענטפערען מיט דער פערשידענקייט אין דער צאָהל פון שניידערס אין די ביידע מקורים (אין דער מאַגיסטראַטס־סטאַטיסטיק, נאָר 47 שניידערס און אין דער קהלשער — גאַנצע 80); דער אונטערשיד נעהמט זיך העכסטוואַרשיינליך דערפון, וואָס דער מאַגיסטראַט האָט אין זיין סטאַטיסטיק אַ גע וויסע צאָהל שניידער, זיכער אַריינגערעכענט צווישען די געהילפס־אַקטיווע פערזאָנען, און נישט אין דעם טייל פון די הויפּטאַקטיווע פערזאָנען, און אפשר אויך האָט ער זיי גאָר פערערעכענט אין גאָר אַנ'אַנדערע רובריק (טאָג־לוינער?) דער ציפערען־אונטערשיד אין דער גרופּע: „טראַנספּאָרט־אַרבייט" לאָזט זיך פערענטפערן דערמיט, וואָס כדי מאַגיסטראַטס־סטאַטיסטיק גיט אויך אָן 10 יודישע טרעגערס, וועלכע ווערען אין דער קהלשער סטאַטיסטיק איגנאָרירט נישט דערמאָהנט. די גרופּע ווידער: „ביי די עלטערען" וועגען וועלכער עס ווייסט די קהלשע סטאַטיסטיק — און דאָס נאָר, מן הסתם צוליב שטייער־טעמים — פעהלט אינגאַנצען אין דער מאַגיסטראַטס־סטאַטיסטיק גאַנצע 31 מאַן, וועלכע זענען אין דער מאַגיסטראַטס־סטאַטיסטיק מסתמא

(ווייטער זעה 21. זייט).

א סדר-נאכט

ערינערונגען

פון ראובן בריינין

דער כשרער. אָריענטאַלישער פּענסיאָן ניצא, אין דרום - פראנקרייך איז געווען איבערגעפּאַקט מיט געסט.

עס איז געווען די ערשטע סדר-נאכט.

די פּענסטער פון פּענסיאָן, וואָס געפינט זיך אויף א בּארג אין מיטען פון א בּלומען-גאָרטען, זענען געווען אָפען, ארויסקוקענדיג צום מיטעל-לענדישען ים, אויף וועלכען עס האָבּען ארומגעשוועבּט מאָטאָר שיפלעך, און וואָס האָט אָפּגעשפּיגעלט פערשידענע פארבּיגע פייערען.

ארום די שעהן-געדעקטע און מיט פרישע בּלו־מען בּעצירטע טישען, אינם גרויסען און צוויבּער־האַפּט בּעלויכטענעם זאַל, זענען געזעסען יודישע פאַמיליעס. די מענער אין שווארץ-זיידענע צילינדערס אויף די קורץ-געשאָרענע אָדער גלאַנציגע קעפּ. די פרויען זענען געווען בּעלאַסטעט מיט דימענטען און מיט די טייערסטע שטיינער.

לעבּען יעדען פון די געסט איז געלעגען אָפען א הגדה מיט א פראַנצויזישער איבּערזעצונג.

אויף אַנ׳עסטראַדע איז געזעסען אין דער שפּיץ פונם הויפּט-טיש א גלאַט-ראַזירטער חזן און האָט „געפּראַוועט״ דעם סדר. זיין שטים, א לירישער טע נאָר האָט אָנגענעהם געקלונגען איבּערן עס-זאַל.

דער חזן האָט זיך מאַיעסטעטיש-קעניגליך אָנגע שפּאַרט אויף זיין היסבּ-בּעט, פאַר איהם איז געשטאַ נען א טעלער בּעדעקט מיט א זיידען- געשטיקטער סאַלפעטקע, אויף וועלכער עס זענען געלעגען סימבּאָ ליש מרור, חרוסת, און די זרוע.

נאָך דעם ווי דער חזן האָט מיט א בּרייטערען טאָן געמאַכט קידוש, געוואַשען די הענט און איינ געטונקט דעם כּרפּס אין זאַלץ-וואַסער, האָט אויפ־ געהויבּען דעם טעלער מיט די מצות, און אָפּגע־ זאָגט מיט א רעציטאַטיווען טאָן דעם „הא לחמא עניא״, האָט ער געגעבּען א וואונק צום טישעל, וואו עס איז געזעסען א ספּרדישע פאַמיליע, עס האָט זיך א הויבּ-געטון פון דער שפּאַניאָלישער גרופּע א אינ־ געלע פון אכט-ניין יאָהר און האָט געפרעגט די פיר קשיות אין העבּרעאיש, און אין פראַנצויזיש.

דער פאָטער פונם יונגעלע א בּעזיצער פון׳ם גרע סטען געשעפט פון אָריענטאַלישע טעפּיכער אין פּאַ־ ריז, האָט געקוקט מיט א העכסט צופרידענער מינע אויף די ארומיגע טישען, ער איז געווען שטאָלץ מיט דעם זיג פון זיין יונגעלע, וואָס האָט אזוי ליכט און שעהן בּייגעקומען די שווערע „עברי״ פון „מה נשתנה״.

דער חזן (א געוועזענער זינגער אין דער פּאַרי־ זער אָפּערע) האָט געענטפערט אינם ריכטיגען טאָן און מיט אַנ׳אויסדרוקספולער מימיק, דעם יונגסטען מיטגליד פון די געסט, דעם אלטען תירוץ: „עבדים היינו״.

די געסט אין זאַל, וואָס זענען זיך צוזאַמענגע־ פאָהרען פון די אַלע ארומיגע פּלעצער אויף דער פראַנצויזישער ריוויערא, פון קאַן, מאָנטרע, מאָנטע קאַרלאָ א.אז.וו. אום בּייצוואוינען דעם סדר אינם אָריענטאַלישען פּענסיאָן, האָבּען זיך פּאַסיוו פער־ האַלטען בּיי דער גרויסער צערעמאָניע.

די מענער ארום די טישען האָבּען זיך אויפמערק זאַם צוגעקוקט און צוגעהערט צו אַלץ, וואָס דער חזן האָט פאָרגעלייענט, פאָרגעזאָגט, פון דער הגדה, און צו יעדער בּעוועגונג זיינער.

די פרויען האָבּען זיך געשושקעט אויפן קול, זיך דורכגעוואָרפען פון טיש צו טיש, מיט קריטישע בּעמערקונגען וועגען זייערע שכנות אינם עס-זאַל.

נאָך די ערשטע צוויי כוסות, פונם בּעסטען פראַנ צויזישען וויין און בּיים עסען די טראַדיציאָנעלע קניידלעך, האָבּען די געסט אויפגעלעבּט.

עס האָבּען זיך געשפּינען און געצויגען שמו־ עסערייען פון טיש צו טיש. אין איינעם געלונגען צו מאַכען א וויציגע בּעמערקונג, האָט עס דער אַרומי גער עולם אויפגעכאַפּט מיט היים-הונגער און גלייך פונאַנדערגעטראָגען איבּערן גאַנצען ריזיגען זאַל, בּיז אין די ווייטסטע ווינקעלעך.

נאָך דעם עסען און נאָך דעם דריטען כוס, האָט מען געעפענט די טיר צום דרויסען. דער חזן האָט גענומען און אויפגעהויבּען אליהו הנביא׳ס כוס, זאָ־ גענדיג דערבּיי די פורכטבּאַרסטע ווערטער, פון ,שפוך חמתך׳ מיט דער שאַרפסטער אינטאָנאַציע.

נאָך דעם חד גדיא האָבּען זיך די געסט אַלע אויף איין מאָל א הויבּ געטון פון די פּלעצער, מיט א דער לייכטערטען געמיט. ווי נאָך דער דערפילונג פון זעהר א שווערער און וויכטיגער פליכט.

א פּאָר שעה האָבּ איך זיך געלאַנגווייליגט בּיים סדר, זיצענדיג צווישען אַנ׳עולם וואָס האָט געמאַכט דעם איינדרוק פון וואַקסענע פיגורען, אויסגעפּוצט אין „עסיג און האָניג״ אָהן א פונק פון לעבּען.

זוכענדיג מיט מיין שוועבּענדיגען בּליק איבּערן שפּייז-זאַל א געזיכט מיט אַנ׳אינדיווידועלען מענש ליכען אויסדרוק, האָבּ איך בּעמערקט לעבּען א קעג־ גען-געזעצטען טיש אַנ׳אינטעלעקטועלען פּנים, וועל כער האָט אויסגעדריקט אינערליכען לידען און גיי־ סטישע בּעוועגליכקייט.

ווען עס איז געקומען צו „שפוך חמתך״ איז מיר שטאַרק אויפגעפאַלען די נערוועזיטעט, און די געשאַפענע אומרוהיגקייט פון דעם אינטעלעקטועלען פּנים, אויף וועלכען עס האָבּען זיך געבּיטען אַלערליי קאָלירען.

ווען דער חזן האָט פערענדיגט מיט א שוישפּי־ לערישער מינע וואָס האָט אויסגעדריקט דעם טיפסטען גרימצאָרן, די גאַליגע ווערטער: „ותשמידם מתחת שמי ה׳,״ איז די אויפרעגונג פונם אינטע־ לעקטועלען צוריקגעפאַלען אין אַפּאַטיע, אין אַנ׳אָפּ־ שפּאַנונג, טיף פערזונקען אין טרויעריגע געדאַנקען, איז ער פערבּליבּען בּיז דער עולם האָט זיך אויפ־ געהויבּען פון די פּלעצער.

ווי א לונאַטיקער, זיין בּליק געריכטעט אויף איין פּונקט, האָט ער דורכגעוואַנדערט צווישען די געסט צום ארויסגאַנג.

אין א האַלבּער שטונדע ארום בּין איך געזעסען בּיים בּרעג ים אין א קאַפע-הויז.

נישט ווייט פון מיר איז געזעסען דער אינטעלעק טועלער מיט א פערגליווערטען בּליק. מיין פּסיכישע נייגעריגקייט האָט מיך געשטויסען צו בּעקענען זיך מיט דעם פּראָבּלעמאַטישען יונגען מענשען, וואָס זיין פּנים האָט אין געוויסע מאָמענטען אויסגעדריקט אַלטקייט און הילפסלאָזיגקייט.

בּשעת איך האָבּ אין געדאַנק געזוכט א פּאַסיגע געלעגענהייט צו בּעקענען זיך מיט דעם מענשען, וואָס האָט מיך אזוי פעראינטערעסירט. איז ער שוין געשטאַנען בּיי מיין טישעל און האָט מיך עטוואָס געפרעגט.

קורץ גערעדט: אין א פּאָר מינוט ארום זענען מיר בּיידע געזעסען בּיים זעלבּיגען טישעל און גערעדט ווי צוויי אַלטע בּעקאַנטע, וועלכע האָבּען זיך צופעליג געטראָפען אין דער פרעמד.

אָהן פיל מיה איז מיר געלונגען אָנצורעגען איהם ער זאָל מיר דערציילען פון זיין אייגען לעבּען.

פון זיין לענגערער דערצעהלונג וויל איך דאָ אין קורצען איבּערגעבּען נאָך א פּאָר פּונקטען, וועל־ כע האָבּען מיר געגעבּען א דערקלערונג פאַרוואָס ער האָט זיך אזוי אויפגערעגט בּיים „שפוך המתך״.

עס האָט זיך ארויסגעוויזען אז ער שטאַמט פון זעהר א גוטער פאַמיליע אין דרום-רוסלאַנד, זיין פּאָ טער, א האַלבּ-אַסימילירטער משכיל, האָט איהם דער צויגען אין א רוסיפיצירטען גייסט, די מוטער, וואָס האָט געשטאַמט פון א פאַמיליע, וועלכע האָט ארויס געגעבּען די גרעסטע רבּנים און די פּאָרנעהמסטע כלל-טוער, „האָט געזוכט צו דערציהען מיך אין א נאַציאָנאַל- רעליגיעזען גייסט, געגען ווילען פונ׳ם פּאָטער האָט זי געהאַלטען פאַר מיר א העבּרעאישען לעהרער, א בּעקאַנטען דיכטער און חובב ציון״.

זיין גרעסטע און טיפסטע איבּערלעבּונג האָט ער געהאַט אלס א יונגעל פון ניין יאָהר. ער האָט אי־ בּערגעלעבּט א פּאָגראָם. אין וועלכען ער האָט פער־ לוירען זיין איין-יאָהריג בּרודער. אין יענעם פּאָגראָם זענען אויך געטויט געוואָרען דורך טייפעלישע ענוים זיין זיידע און בּאָבּע מצד דעם פּאָטער.

פון דאַן אָן האָבּען זיך אָנגעהויבּען א רייהע טרוי ריגע טעג. ראַטעווענדיג זייער לעבּען האָבּען זיינע עלטערען מפקיר געווען זייער האָבּ און גוטס. וואָס איז צערויבּט געוואָרען אין מיטען העלען טאָג.

אלס איינציג געבּליבּענער קינד בּיי זיינע עלטע רען האָבּען זיי איהם פּשוט וואָעקגעגעבּען זייער לע בּען. דאָס פורכטבּאַרסטע וואָס זיינע אויגען האָבּען ווען געזעהען זענען געווען די צוויי צעקאַליעטשעטע טויטע קערפּערס פון זיינע עלטערען, וועלכע זענען געפאַלען פון די מערדערליכע הענט פון די פּעטלו־ ראַוועצעס.

שילדערענדיג דעם שרעקליכסטען מאָמענט, איז זיין שטים דערשטיקט געוואָרען אין איהם — דער אָטעם איז איהם אויסגעגאַנגען.

קעגען א האַלבּע שטונדע איז ער געזעסען אָהן א וואָרט. אין זיינע אויגען איז געווען אויסגעלאָשען דער לעצטער פונק פון לעבּען. זיין געל-בּלייכער פּנים האָט אויסגעזעהען ווי א מאַסקע.

נאָך דעם גרויסען אומגליק מיט די עלטערען, וועלכע זענען דערמאָרדעט געוואָרען אין זייערע מי־ טעלערע יאָהרען- האָט ער זיך ארויסגעכאַפּט מיט זיי נעם אַנ׳אָנקעל קיין פּאַריז וואו ער האָט שטודירט און געענדיגט מיט אַנ׳אויסצייכענונג אינזשיניער־ כעמיקער.

א דאַנק זיינע פּראַקטיש-נוצליכע דערפינדונגען אויף דעם כעמישען געבּיט, איז ער אויפגענומען געוואָרען אלס א דירעקטאָר אין א גרויסער פראַנ־ צויזישער פאַבּריק.

מיט זיין פלייס מיט זיינע נייעסטע וויסענשאַפט ליכע מעטאָדען און זיין איבּערגעגעבּענקייט צו דער פאַבּריק, וועלכע ער האָט געהאַלטען אין איין ענט וויקלען, האָט ער געוואונען דעם פולשטענדיגען צו־ טרוי פונם פראַנצויזישען פאַבּריקאַנט.

איינער פון די אינזשעניערען וועלכער האָט געאַר בּייט אין דער פאַבּריק, אונטער דער אויפזיכט פונם יודישען דירעקטאָר, איז געווען איינער פון דער ווייי־ סער גוואַרדיע, א צורר ישראל, דורך פערשידענע שפּיצלעך וואָס ער האָט אָפּגעטון געהיים דעם יודען אום פּטור צו ווערען פון זיין שטרענגער אויפזיכט, האָט ער, סוף כל סוף, פערלוירען זיין שטעלע אין דער פאַבּריק.

„די ווייסע גוואַרדייער, די רוסישע שוואַרצע מאה׳ניקעס, און די רוסישע מאָנאַרכיסטען האָבּען אָנ געווענדט אַלע מיטלען אום נקמה צו נעהמען פונם יו דישען דירעקטאָר, כל זמן אָבּער דער אַלטער פאַבּרי קאַנט האָט געלעבּט האָט זיי נישט געהאָלפען די אַלע בּלבּולים אויף מיר. ווען דער אַלטער איז אָבּער גע שטאָרבּען און זיינע קינדער האָבּען איבּערגענומען די פערוואַלטונג פון דער פאַבּריק, האָבּען זיי מיך ארונטערגעזעצט פון מיין שטעלע אויף דעם סמך פון די ממזר-בּלבּולים מצד דער ווייס-שוואַרצער גוואַרדיע די זעלבּיגע חברה פערשפּרייטען די גיפטיגע שנאה צו די יודען אין די אַלע לענדער, וואוהין זיי קומען נאָר. און אומעטום רייצען זיי צו פּאָגראָמען אויף אונז יודען. דער געדאַנק אז געוויסע יודישע אינטע ליגענטען און אויך געוויסע יודישע קאַפּיטאַליסטען חבּרען זיך מיט די דאָזיגע בּיטערסטע שונאים, מאַכט מיך פעררוקט״.

נאָך א פּאָר מינוטען פון פערצווייפעלטען שוויי גען האָט ער זיך אויפגעכאַפּט ווי פון א שווערען קאָ־ שמאַר, און האָט, ווענדענדיג זיך צו מיר, געזאָגט:

„איצט דאַרפט איהר פערשטיין פאַרוואָס איך בּין אזוי אויפגערעגט געוואָרען בּיים סדר, ווען איך האָבּ דערהערט דעם שפוך חמתך (גיס אויס דיין צאָרן אויף די פעלקער וועלכע קענען דיך נישט.. ווען זיי האָבּען אויפגעגעסען יעקב׳ען און זיינע וואוי נונגען האָבּען זיי וויסט געמאַכט... זאָל זיי דיין גרימ־ צאָרן דערגרייכען, דו זאָלסט זיי פערטיליגען פון אונ טער גאָטס הימלען!)...

„דאָס איז געווען די מוטיגע שפּראַך וועגען אונ זערע שונאים... היינט אָבּער, רעדט מען צו אונזערע טויט-שונאים, אָדער וועגען זיי, מיט א דיפּלאָמאַטיש ווייך-צאַרטער שפּראַך...״

נישט פערענדיגענדיג זיין לעצטע פראַזע, האָט ער זיך געגעבּען א הויבּ אויף פון זיין פּלאַץ, אויס־ שטרעקענדיג זיין שמאָלע שעהנע האַנט, און זאָגענ־ דיג אויף שנעל: „אויף ווידערזעהען!״ — און איז פערשוואונדען.

בּעל-שם-טוב׳ס נסיעה קיין ארץ-ישראל

(ענדע פון 9-טע זייט)

געסען דעם וועג און געהענדיג זענען זיי בּעפאַלען געוואָרען פון רויבּער, וועלכע בּינדען די דריי געפאַנ גענע און אליין זעצען זיי זיך אוועק עסען.....

ליגען די היילגע צדיקים אין גרויסע יסורים. וואָס וועט זיין מיט ארץ-ישראל? מיט זיי? און דער בּעל שם טוב טרויערט וואָס וועט זיין מיט ארץ־ ישראל, וואָס וועט זיין מיט דער גאולה?

רופט זיך אָפּ ר׳ הירש סופר: רבּי, וואָרום טוט איהר גאָרנישט? וואָרום רעטעט איהר אונז און זיך נישט? זאָגט א וואָרט; מאַכט א השבעה! — ענט פערט איהם דער בּעל שם טוב: איך קען נישט. מיי־ נע כוחות זענען מיר צוגענומען געוואָרען. איך האָבּ אַלעס פערגעסען. אפשר קענסטו מיר עפּעס דער־ מאָהנען?

זאָגט רבּי הירש: אויך איך האָבּ פערגעסען א־ לעס. איך געדענק נאָר דעם אלף בית, און ער האָט אָנ געהויבּען מיט זיין רבּין לערנען דעם א״ב.

ווערט דער בּעל שם טוב שטאַרק נתפּעל און, הויבּט אָן שרייען און ליאַרמען: דעם אלף בּית בּיז צום ת׳, זיי זענען שרייט ער מיט אַלע כוחות, די היילגע אותיות, צרופים פון נאָמען בּרוך הוא׳ס נאָ־ מען. מיט זיי האָט ער געגעבּען די תורה, די היילגע תורה. אין זיין התלהבות האָט ער ווידער ענטדעקט זיינע כוחות.....

פּלוצים האָט זיך דערהערט א גלאָקען קלאַנג. די גזלנים האָבּען געמיינט אז א אַרמעע קומט און זיי זענען אין איילעניש אַנטלאָפען, בּאַלד דערנאָך האָט זיך בּעוויזען אַנ׳אַלטער שיף-קאַפּיטאַן וועלכער האָט זיי בּעפרייט פון די שטריק און צוריקגעפיהרט מיט זיין שיף קיין סטאַמבּול....)

האָט דער בּעל שם טוב געזעהען אז אַלעס איז מן השמים נאָך נישט געקומען די צייט פון גאולה האָט ער אויפגעגעבּען זיין נסיעה קיין ארץ-ישראל זיין נסיעה צו דער גאולה....

סבּות, פאָלגען און היילמעטאָדען

(מעדיצינישע שמועסען וועגען סיפיליס)

פון ד״ר ה. רוזשאַנער

— 3. —

די פערשפּרייטונג פון דער קראַנקהייט

סיפילים איז נעבּען שווינדזוכט און אַלקאָהאָ־ ליזם איינע פון די גרעסטע אונגליקען און צרות פון דער מענשהייט.

דאָס אונגליק פון דער סיפילים-קראַנקהייט איז נאָך גרעסער דערמיט, וואָס מיר האָבּען נישט און קענען נישט האָבּען קיין גענויע סטאַטיסטיק וועגען דער פערשפּרייטונג פון דער קראַנקהייט. אַלע אַנדע־ רע אַנשטעקענדע קראַנקהייטען, ווי טיפוס, שקאַר־ לאַטינע א. ד. גל. אונטערליגען א שטרענגע קאָנ־ טראָל. יעדער פאַל ווערט גענוי רעגיסטרירט און דאָס דערמעגליכט צו פערהיטען פון אַנ׳עווענטועלער עפּי דעמיע און אָפטמאָל אויך צו דער ענטדעקונג פון דער קוועלע. פון וואַנען ס׳שטאַמט די אַנשטעקונג. א דאַנק דעם איז אויך גרינגער צונויפצושטעלען א גענויע סטאַטיסטיק בּיי ווענערישע קראַנקהייטען, ספּעציעל בּיי סיפילים שטעלט זיך די זאַך פאַר א סך ערגער, די סיפילים-קראַנקהייט צווינגט זעלטען דעם חולה צו ליגען אין בּעט. ער קומט מיט דער קראַנק־ הייט צום דאָקטאָר און דאָס אויך נישט שטענדיג. צוליבּ דער נאָך בּיז׳ן היינטיגען טאָג גענוג פער־ שפּרייטער פאַלשער מיינונג, אז עס איז א חרפּה קראַנק צו זיין אויף א ווענערישער קראַנקהייט, מיידט דער חולה גאַנץ אָפּט אויס דעם דאָקטאָרס קאַבּי־ נעט, און ער פאַלט אריין אין א נעץ פון „זנאַכערס״, אָדער פּשוט׳ע שאַרלאַטאַנען. בּיי אַזעלכע אומשטענ דען איז פערשטענדליך, אז ס׳קען קיין רייד נישט זיין וועגען א גענויער סטאַטיסטיק איבּער דער סיפי־ ליס-קראַנקהייט.

מיר בּעזיצען דאָך געוויסע העכסט-אינטערעסאַנ־ טע און בּעלעהרענדע ציפערן, וואָס בּעווייזען פון איין זייט ווי ווייט דער סיפילים איז פערשפּרייט און פון דער צווייטער זייט ווי געפעהרליך די דאָזיגע קראַנקהייט ווערט בּיי א נישט-ענטשפּרעכענדע היי־ לונג. מיר ווייסען, למשל, אז די דאָזיגע מחלה האָט נישט אויסגעמיטען קיין איין לאַנד אין דער וועלט, אז זי ווייס נישט פון קיין קלאַסען-אונטערשידען, אז זי אונטערשיידעט נישט פון יונג און אַלט, פון מאַן און פרוי. מיר ווייסען אָבּער אויך, אז די פערשפּריי־ טונג פון דער קראַנקהייט איז אָפּהענגיג אין דער ענטוויקלונג פון דער אינדוסטריע, רייכטום און כאַ־ ראַקטער פון יעדען לאַנד. אין צענטראַל-אַפריקא א שטייגער זענען פאַרהאַן גאָר א קליינע צאָהל סיפּי־ ליס-קראַנקע. דאָס דערקלערט זיך א פּנים דערמיט, וואָס די דאָרטיגע איינוואוינער האָבּען ווייניג בּעצי־ הונגען מיט דער ציוויליזירטער וועלט. דערפאַר זע־ נען די גרעסטע צאָהל סיפילים-קראַנקע דאָ אין די גרויסע אינדוסטריע - צענטערן פון איראָפּע און אַמעריקאַ און נאָך מעהר קראַנקע אין די גרויסע פּאָרט-שטעט.

בּעזונדערס שטאַרק איז דער סיפילים פערשפּרייט אין דרום-אַמעריקאַ און אין מעקסיקאָ, אין אַמעריקאַ איז אונגעפעהר יעדער 10-ער איינוואוינער קראַנק אויף סיפילים. אויך אין אַזיען, אין יאַפּאַן און כינאַ איז גענוג גרויס די צאָהל סיפילים-קראַנקע, ווי די לאַגע זעהט אויס אין איראָפּע וועלען אונז קענען אויפקלערען די פאָלגענדע ציפערן: אין ענג־ לאַנד שטאַרבּען יעהרליך 190 טויזענט מענשען פון סיפילים. פראַנקרייך האָט א יעהרליכען פערלוסט פון 80 טויזענד נפשות צוליבּ דער דאָזיגער קראַנק־ הייט און אויך דאָס קליינע בּעלגיען מוז מקריב זיין יעדעס יאָהר 15 טויזענד בּירגער אויפ׳ן מזבּח פון סיפילים.

אין פּוילען איז דער סיפילים אַמשטאַרקסטען פערשפּרייט אין די גרעסערע שטעט, ווי וואַרשאַ. לאָדז, קראָקאָ, לעמבּערג, טשענסטאָכאָוו, דאָמבּראָ־ ווער קויהלען-ראַיאָן א. ד. גל.

פּראָפ. מאַלינאָווסקי מאַכט אויפמערקזאַם אויפ׳ן פּאַקט, וואָס אין וואַרשאַ איז בּעזונדערס גרויס די צאָהל פרויען, וואָס לײדען אויף סיפילים. דערזעלּ־ בּיגער פּראָפעסאָר בּעהויפּטעט, אז די צאָהל יודען־ סיפיליטיקער איז פערהעלטניסמעסיג זעהר גרויס.

וועגען דער פערשפּרייטונג פון סיפילים זאָגען עדות נישט נאָר די תמיד איבּערפולטע שפּיטעלער, וואָס זענען בּעשטימט ספּעציעל פאַר דער דאָזיגער קראַנקהייט, נאָר אויך די אַנדערע שפּיטעלער, ווי כירורגישע, אָדער שפּיטעלער פון אינערליכע קראַנק הייטען. אויך אין די דאָזיגע שפּיטעלער איז כּמעט יעדער זעקסטער קראַנקער א סיפיליטיקער. דער בּעריהמטעסטער פראַנצויזישער סיפיליגעאָלאָג פור־ ניע, וועמענס 100 יעהריגען געבּורטסטאָג די גאַנ־ צע קולטורעלע וועלט האָט פאַראַיאָהרען (1934) אזוי שטאַרק געפייערט, האָט אויסגערעכענט, אז אויף יעדע הונדערט פּערזאָן אין פראַנקרייך זענען פאַרהאַן 13—15 סיפיליטיקער.

מיר וואָלטען געקענט בּרענגען נאָך א היפּשע צאָהל סטאַטיסטישע ציפערן, די געבּראַכטע סטאַטיס טיק וועט לויט אונזער מיינונג אויך גענוג זיין, כּדי איבּערצוצייגען זיך אין דעם געוואַלדיגען פאַרנעם פון דער דאָזיגער קראַנקהייט, און די חורבּונות, וואָס זי מאַכט אָן אין דער מענשהייט און ווי נויטווענדיג עס איז צו בּעקענען זיך מיט די דערשיינונגען פון דער קראַנקהייט.

רמב"ם־בילאגע

צום 800־יעהריגען געבוירען־טאג פון רבינו משה בן מיימון

אכטהונדערט יאהר / פון ד"ר ירמיהו פרענקעל

ערב פסח תרצ"ה פייערט דאס יודענטום פון דער גאנצער וועלט דעם 800־טען געבורטסטאג פונם גרעסטען מענש, וועלכען אונזער פאלק האט ארויסגעגעבען זייט דער צייט פון סלוק־נבואה. עס געהט אפילו ארום אין פאלק א שפריכווארט, אז „ממשה ועד משה לא קם כמשה" — זייט משה רבנו האבען מיר נישט געהאט אזא גדול ווי דער רמב"ם. עס איז זיכער געוואגט ווען עס איז — לאז עס זיין דער רמב"ם אליין — העכער צו שטעלען פון די נביאים נאך משה רבנו; אינטערעסאנט איז אבער, אז דאס שפריכווארט וועקט ביי אונז נישט קיין ווידערשפרוך, אזוי טיף איינגעווארצעלט איז אין אלע ספערען פון אונזער פאלק — אין אלע אהן איין אויסנאהמע! — די פערעהרונג פארן רמב"ם. מיט גלייכער בערעכטיגונג זעהט די ארטאדאקסיע אינ'ם רמב"ם א הייליגען מענש און א תלמודישען גאון וואס האט נישט זיין גלייכען אין דער געשיכטע פון אלע דורות, דער אויפגעקלערטער טייל פון אונזער פאלק — די העכסטע מדרגה פון אינטעליגענץ און פון פרייעם געדאנק, דאס נאציאנאלע יודענטום — דעם סימבאל פון געאייניגטער יודישער קולטור און פון רייגסטען יודיש־נאציאנאלען שטאלץ (וואס שטעהט כלל וכלל נישט אין ווידערשפרוך מיט'ן רמב"מ'ס פערזענליכען עניוות, אין וועלכען מען קען איהם ווידער פערגלייכען נאר מיטן ערשטען משה).

די ביאגראפיע פונ'ם רמב"ם — אזוי ווייט זי איז אונז בעקאנט — גיט אונז ווייניג אויפקלערונג איבער דעם סוד פון ענטשטעהען פון דער דאזיגער איבערמענשליך - קאלאסאלער פערזענליכקייט, נישט אומזיסט האט די פאלקס־לעגענדע אין אלע צייטען געפרובט די ביאגראפיע צו פערפולשטענדיגען. מיר געפונען אין די דאטען פונ'ם רמב"מ'ס לעבען ווייניג אזעלכע מאמענטען, וועלכע האבען איהם געקענט פיהרען צו דער העכסטער מדרגה פון קלארען געדאנק און אומבעגרעניצטען וויסען. דעם רמב"מ'ס לעבענס־געשיכטע ווייזט אונז נאר אונגעהייערע שטערונגען, וועלכע דער גאון האט געמוזט מנצח זיין, כדי צו דערפילען זיין קאלאסאלע היסטארישע מיסיע.

זייט דעם 13־טען לעבענס־יאהר האט דער רמב"ם געלעבט אין א סביבה פון שווערסטע רעליגיעזע רדיפות. עס איז אפילו פערהאן א חשד, אז ער און זיין פאמיליע האבען געמוזט צום שיין זיך בעקענען צום מאהאמעטאנישען גלויבען; כאטש נאך די נייעסטע פארשונגען איז כמעט בעוויזען אז דער דאזיגער חשד איז נישט בעגרינדעט. יעדענפאלס האט ער געמוזט די בעסטע יאהרען הערום־וואנדערען פון ארט צו ארט, בעטרייבען זיינע יודישע שטודיען אין פערפארגנעם, ווייט פון א יודישער געארדנעטער סהלה, לעכצענדיג נאך א ספר, נאך א יודישער סביבה, נאך א רבי'ן און נאך א חבר. פאמיליען־אומגליקען, ווי דער טויט פון זיין געליבטען ברודער דוד, האבען געשטערט זיין גייסטיגער רוה, אויך אין די שפעטערע יאהרען, ווען דער רמב"ם איז שוין געווען אהן יעדען ספק דער קאפ פונ'ם גאנצען יודענטום, האט ער נישט געקענט זיין גאנצע צייט ווידמען דעם גרויסען ווערק פון זיין לעבען.

אלס העכסטער רעפרעזענטאנט פון דער גרויסער יודישער עטיק האט ער פון דער תורה נישט געוואלט מאכען קיין „קרדום לחפור בה" און געלעבט פון זיין ערצטליכער פראקטיק. דערביי איז ער געווען דער אפיציעלער ראש („נגיד") פון די יודען אין מצרים און קהל'ס־זאכען האבען איהם נישט ווייניג צייט און מיה געקאסט. מיר לייענען דעם רמב"מ'ס בריף צו ר' שמואל אבן־תיבון, וואו ער בעשרייבט זיין צייט־איינטיילונג און מיר וואונדערן זיך, ווען האט ער צייט געהאט צו שאפען זיינע גרויסע ווערק. עס קומט אונז אין קאפ אריין א געדאנק, אז אזעלכע מענשען וואלט מען געדארפט צווינגען, זיי זאלען לעבען אויף נאציאנאלע קאסטען און אונגעשטערט טון זייער ארבייט. ליידער לאזען זיך מענשען, ווי דער רמב"ם, נישט צווינגען, און ווי אזוי דער רמב"ם האט זיין ווערק געשאפען — דאס בלייבט פאר אונז א סוד נישט צום דערקלערען.

און דאס ווערק פון רמב"ם איז אין כמות (קוואנטיטעט) אליין — פון איכות (קוואליטעט), שוין אפגערעדט — א ים. עס איז מיט מענשליכען פערשטאנד נישט צו פאסען, ווי איין מענש האט געקענט שאפען א „משנה תורה". גאונים האבען אונז נישט געפעהלט און קאלאסאלע קאדיפיקאציעס פון יודישען רעכט זענען א סך מאל געשאפען געווארען — פאר'ן רמב"ם און נאך איהם. איך ווייס נישט, צי די ליטעראטור געשיכטע פון וועלכען עס איז פאלק האט אויפצעווייזען אזעלכע איבערנאטירליכע פערזענליכקייטען, ווי ר' יהודה הנשיא, רב אשי, דער אלפס, דער „בית יוסף", דער „בעל הטורים", אפילו דער מהרש"ל און דער „לבוש' אבער אקעגן דעם רמב"ם ווערן זיי אלע בטל.

ר' יהודא הנשיא און רב אשי האבען געלעבט אין געארדנעטע פערהעלטנישען, זענען געשטאנען בראש פון גרויסע אקאדעמיעס און געפיהרט נישט מעהר ווי — אמת: זשעניאלע — רעדאקציע־ארבייט, אלע, וואס זענען געקומען נאכ'ן רמב"ם, האבען געהאט פאר זיך א פערטיגען בנין, וועלכען זיי האבען אין פרטים געענדערט, פערבעסערט, פערפולשטענדיגט. דער רמב"ם האט גע־

דער רמב"ם (לויט אנ'אלט בילד)

טראפען מיליאנען בוי־ציגעל און האט איינער אליין, אהן דער מינדעסטער הילף, אויפגעבויט פון זיי א בנין וואס אלע דורות שטעהן פול בעוואונדערונג פאר זיין ארכיטעקטאניק און זיין שענקייט. דערביי די העכסטע עקאנאמיע: „אילו יכולתי לשים את כל התלמוד דף אחד, לא הייתי משים אותו שני דפים" (ווען איך וואלט געקענט געבען דעם תלמוד אויף איין בלאט, וואלט איך איהם נישט געגעבען אויף צוויי בלעטער) — זאגט דער רמב"ם, אליין. אויפן „שלחן - ערוך" וועלכער איז אנגענומען געווארען דורכ'ן גאנצען יודענטום, זאגט ביאליק („דברים שבעל פה", 1 קצ"ד): „דאס זענען די ווערטער פון דעם רמב"ם, א קאפיע פונ'ם רמב"ם'ס ווערטער ; קארו האט ווייניג וואס געענדערט, ער האט נאר גע־ענדערט די אויסערליכע ארדנונג לויט מיין מיינונג נישט אויף בעסער, נאר אויף ערגער'.

דער פערנעהם אליין, די העזה, אזוי צו זאגען, צו וועלען אריינפאקען 2,000 יאהר פון רייכער קולטורעלער שאפונג אין איין ווערק — איז שווער צו פערשטעהן. נאך שווערער צו פערשטעהן איז, אז עס איז איין מענש, איינגאנצען דורך 20 יאהר, געלונגען באמת אזא ווערק, אויסצופיהרען. און דאס העכסטע רעטעניש איז, אז דאס ווערק איז סטיליסטיש, ריין ליטעראריש, פון לויטער קרישטאל, יעדעס ווארט אויף זיין ארט, כמעט פאר א קינד צו פערשטעהן, כמעט נישט מעגליך דורך פירושים און פלפולים אומפערשטענדליך צו מאכען. אזויפיל רייכקייט, שענקייט, עקאנאמיע, ארדנונג און פשטות צוזאמען איז נישטא אין קיין שום מענשליך ווערק; מיר געפונען די דאזיגע קוואליפיקאציעס נאר אין די ווערק פון דער נאטור און אין דער ביבעל; און עס זענען דא אזעלכע וואס זאגען, אז די נאטור און די ביבעל האט באמת נישט קיין מענש געשאפען, נאר גאט אליין...

און דערנאך — דער „מורה נבוכים", דאס גרעסטע יודיש - פילאזאפישע ווערק, פון אלע דורות. דער „מורה נבוכים" איז בעלאסטעט מיט צוויי פעהלערס, וועלכע וואלטען געווען בכוח אוועקצונעהמען דעם ווערט ביי יעדען ספר אויף דער וועלט. ביידע פעהלערס זענען נישט פערשולדעט דורכן רמב"ם. נאר דורך דער עפאכע אין וועלכער ער האט געלעבט, טראצדעם, איז דער „מורה נבוכים" געווארען און ביז היינט געבליבען דער רעפלעקטאר דורך וועלכען די קולטור האט אריינגעשיינט אין דער יודישער גאס אריין.

דער ערשטער פעהלער פונם „מורה" איז די ירושה פון אריסטו, מיט וועלכער ער איז בעלאסטעט, אינם רמב"ם'ס צייט האבען אלע געגלויבט אז אריסטו'ס אמתן זענען אייביגע. אויך דער רמב"ם האט זיך פונם דאזיגען גלויבען נישט געקענט בעפרייען. פונקט ווי א היינטיגער דענקער וואלט זיך נישט געקענט בעפרייען פון ניוטאן און פון דארווין — כאטש איינשטיין און וויסמאן האבען שוין א ביסעל „פורץ גדר" געווען אין דער מויער, וואס רינגעלט אונז ארום. אריסטו איז היינט שטארק פעראלטערט; מאנכע אמת'ן פונ'ם רמב"ם זענען גע־פאלען צוזאמען מיט אריסטו.

דער צווייטער פעהלער איז, וואס דער רמב"ם האט — ווידער לויט דעם מנהג פון זיין צייט — געשריבען זיין ווערק אויף אראביש; אמת, ער האט שפעטער הרטה געהאט און געוואלט אליין איבערזעצען דעם „מורה" אויף העברעאיש; ער איז ליידער נישט געקומען דערצו. פאכמענער זאגען, אז דער „מורה" האט אין אראבישען אריגינאל דיזעלבע סטיליסטישע מעלות, ווי דער „משנה תורה": ביי דער העכסטער פרעציזיע איז ער לייכט צו פערשטיין און דערביי א עסטעטיש מייסטערווערק. ביידע העברעאישע איבערזעצונגען, וועלכע מיר פערמאגען, פעראייניגען ליידער, נישט די מעלות פונ'ם אריגינאל: איינע (די פון שמואל אבן־תיבון) איז פרעציז, אבער שווער און טונקעל; די צווייטע (פון יהודה אלחריזי) איז לייכט, אבער אבערפלעכליך און נישט פרעציז, און דער „מורה" האט זיך פערשפרייט אויף דער וועלט נישט אין אריגינאל, נאר אין דער העברעאישער איבערזעצונג.

פונדעסטוועגען ברעכט זיך דורך דורך דעם וואלד פון אריסטאטעלישע פלפולים דער אריגינעלער, טיפער, פרייער געדאנק פונם רמב"ם, וועלכער האט בעפרוכפערט די יודישע מוחות פון אלע דורות. ווען מיר וועלען נישט נעהמען פון די גרויסע יודישע דענקער — שפינאזא, מענדעלסאן, נחמן קראכמאל, הערמאן כהן — אלע זענען תלמידים פונם „מורה". אפילו די ניי־העברעאישע ליטעראטור האט צו פערדאנקען איהרע בעסטע שאפונגען דעם איינפלוס פונם „מורה". לייענט די ביאגראפיעס פון אחד־העם, בערדיטשעווסקי, ביאליק —און איהר וועט זעהען ווער עס האט געעפענט די אויגען פון אונזערע גרעסטע שרייבערס אויף די גרויסע פראבלעמען פון דער וועלט און פונם יודענטום. אויפן ערשטען פלאץ שטעהט תמיד דער „מורה נבוכים".

עס וואלט אונז צו ווייט געפיהרט, מיר זאלען וועלען כאראקטעריזירען די גאנצע רייכע שאפונג פונם רמב"ם, הונדערטער ספרים און אפהאנדלונגען זענען דעריבער געשריבען געווארען און קיין טייל פון אלעם איז נאך נישט געזאגט געווארען, די גרעניצען פון א צייטונגס־ארטיקעל זענען א סך צו ענג, כדי צו געבען אין זיי א בילד פון א רמב"ם, פונקט ווי מען זאל וועלען געבען אויף א קליינער פאטאגראפיע א בילד פונם ים אויקינום.

לאמיר זיך בעגנוגען דערמיט, דאס מיר וועלען צוזאמען מיט די יודען פון דער גאנצער וועלט אין העכסטער פערעהרונג ארויסבייגען דעם קאפ פאר'ן גרעסטען זשעניע, וואס אונזער פאלק האט געשאפען אין די לעצטע 2000 יאהר פון זיין היסטארישער עגזיסטענץ.

צער בעלי חיים (פון רמב"ם'ס ווערק) / פון ח. קרוגער

אדם הראשון האט געמעגט עסען נאר תבואה, פרוכט און גרינסען. ערשט שפעטער, אין נח'ס צייט האט מען ערלויבט צו עסען פלייש.

דאס בעווייזט אז דער מענש בטבע איז א וועגעטאריאנער, זיין נאטירליכע שפייז איז דאס, וואס עס וואקסט, פון דער ערד ארויס, פלייש עסען דארף ער נישט, און די תורה האט עס בלויז ערלויבט, טאלערירט, דערין גלייכט זיך אוים דאקטאריע מיט דער מיינונג פון דער תורה.

ערלויבענדיג דאס פלייש צו עסען וואס ציהט נאך זיך דעם פראצעס פון טויטען א בעל חי, האט די תורה אויסגעקליבען די גרינגסטע פון די מיתות, דאס איז שחיטה, און גע'אסרט אלעם, וואס קען ברענגען צו צער און פייניגונג ווי: שניידען אנ'אבר פון א לעבעדיגע בהמה, נחירה (איבעררייסען אנשטאט איבערשניידען די סמנים) און אפילו נישט מיט א שלעכטע שחיטה (שהיה, דרסה, חלדה, הגרמת און עיקור). אזוי האט מען אונז אויך פערבאטען צו שעכטען ס'קינד פאר דער מוטער אין די אויגען. אנזאגענדיג „אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד". ווארים דער צער איז זעהר גרויס, קיין אונטערשיד נישט צווישען א מענשען און א בהמה, מחמת דער געפיהל קומט נישט פון שכל (וואס די בהמה האט נישט) נאר פון כח המדמה — פארשטעלונגס־קראפט — א געפיהל וואס אלע בעלי חיים בעזיצען צוגלייך, דער איסור איז דערפאר נאר אויף די מינים שור ושה, די מינים, וואס מיר עסען, דאס קינד דערקענט זיין מוטער, און פערקעהרט : זי דערקענט איהם.

דער זעלבער טעם איז אויך אין שילוח הקן. ווארים די אייעלעך אויף וועלכע זי זיצט. און די יונגע פייגעלעך וואס דארפען איהר נאך, זענען דאס רוב נישט ראוי צום עסען, אוועקשיקענדיג די מוטער און זיי צונעהמענדיג וועט זי ווייניגער ליידען ווי טוענדיג פערקעהרט, און איבערלאזען די יונגע פייגעלעך אהן א שפייזערין. דער מענש, נישט קענענדיג געברויכען די אייעלעך און אויך נישט די צו יונגע פייגעלעך, וועט עס א צווייטען און א דריטען מאל איננאנצען איבערלאזען. נאכן בעפרידיגען זיין נייגעריגקייט געפיהל אויסלידיגענדיג א נעסט. דער מוסר השכל וואס איינער קען דערפון ארויסקריגען: אויב די תורה פערהיט בהמות און עופות פון אומנויטיגען צער, אפשיטא ווי די זעלבע וויל נישט ליידען ווען אימיצער פערשאפט צער א מענשען.

דער טעם פון שלוח הקן איז געגען תלמוד „האומר על קן צפור יגיעו רחמיך משתקין אותו", ווייל דערמיט מאכט מען פון די תורה־דינים רחמים, אין דער צייט וואס זיי זענען בלויז גזירות. דער רמב"ם וואס פסקנט אזוי אפ להלכה אין „יד החזקה" פערענטפערט זיך דא, אז די הלכה געהט אין דער שיטה וואס מאכט פון אלע דינים נאר „רצון", בעת זוכענדיג דעם טעם נעהמען מיר דעם וועג פון שכל. ביידע שיטות זענען פון איהם אויספיהרליך ערקלערט געווארען אין אנפאנג פון די טעמי המצוות. אויסער דעם איז זיין שטייגער, אפילו אין הלכה אויך, צו געבען אסמכתות פון אנדערע פסוקים ווי דער תלמוד. די וואס זענען בקי אין זייגע ספרים און די פילע דירושים אויף זיי, קענען אנציינגען א סך ערטער, וואו ער איז זיך אזוי נוהג, די אלע אנגעגעבענע טעמים זענען אויך נאר לויטן פשט פון פסוק, און אמאל נאר געגען דער תלמודישער אויסטייטשונג.

דעם ציל פון צער בעלי חיים זעהט ער אויך אין די דינים פון כסוי הדם ביי חיות און עופות.

די זעלבע כונה פון איסור מאכלים זעהט דער רמב"ם אין נדרי איסור. ווען א מענש זאגט: זאל דאס ברויט אדער דאס פלייש זיין אסור צו מיר, ווערט טאקע אסור. ביידע האבען איין כונה: צו קאנטראלירען דעם מענשענס בעגעהרען, צו צוימען זייגע תאוות און צו עראבערען די מידה פון הסתפקות בנוגע עסען און טרינקען. זאגט טאקע די משנה: „נדרים סיג לפרישות".

דער טעם פון נזירות איז נאך פערשטענדליכער: ווארים וויין איז דאס שעדליכסטע פארן מענשליכען געברויך, דער וואס ציהט זיך צוריק דורך א נדר פון וויין, ווערט א קדוש אזוי ווי דער כהן גדול, וועלכער ציהט זיך צוריק דורך א נדר פון וויין, ווערט א קדוש, אזוי ווי דער כהן גדול וועלכער טאר זיך נישט מטמא זיין אפילו צו פאטער און מוטער.

פאמיליען־לעבען

מאטרימאניע און בכלל וואס איז נוגע צום פאמיליען לעבען.

„א מענש איז א געזעלשאפטליכע חיה", ער נויטיגט זיך שטענדיג אין פריינד ארום איהם. אזוי זאגט אריסטאטעל אין זיין ספר המדות: א מענש, זייענדיג געזונט און רייך, האט הנאה פון מענשליכע געזעלשאפט, אין א צרה — נויטיגט ער זיך אין זיי, און ווען ער ווערט אלט און שוואך, האפט ער צו ווערען פון זיי ארויסגעהאלפען, אט די ליבשאפט ווערט שטארקער צווישען קרובים, נאך מעהר צווישען עלטערען און קינדער, ביז דער נאטירליכער דראנג צו א קרייז ארום זיך קריגט זיין אויסדרוק אינם משפחה פערבאנד וואס איינער העלפט זיך ארויס מיט די איבעריגע אין פריידען און ליידען, מטגעפיהל, סימפאטיע, און ארויסהעלפונג.

די תורה האט געזוכט צו פערשטארקען וואס פעסטער די פאמיליע בענדער צווישען די מיטגלידער, דערפאר איז דער שטרענגער פערבאט געגען „קדשה", ווייל דאס געבוירען קינד בלייבט פרעמד צו זיין פאטער, עס קען קיינעם נישט, און ווערט פון קיינעם נישט אנערקענט.

א צווייטער טעם וואס געוואוינהייט ברענגט גלייכגילטיגקייט. מענשען ווערען גלייכגילטיג צו זייגע פרויען. אבער ווערען אויפגערעגט צו א פרעמדע. זאל מען מענען געברויכען זנות. וואלט דער מענש פארצעהנפאכט דעם געשלעכטליכען פערקעהר, וואס איז ווי בעוואוסט, זעהר שעדליך.

א דריטער טעם: ווען איינע איז צוגענגליך פאר אלעמען גלייך, וואלטען מענשען, זיך אויפטרעפענדיג אלע אין איין צייט, זיך צעשלאגען אדער גאר דערהרגעט ווי דער נביא זאגט: ובית זונה יתגודדו.

כדי צו פערמיידען די אלע שטרויכלונגען האט די תורה פערזאגט צו הייראטען א פרוי אין דער עפענטליכקייט, דערמיט ווערט זי אסור צו אלעמען, און דערויף בויט זיך דער משפחה־בנין, וואס איז דער יסוד פון דער געזעלשאפט, אין וועלכער יעדער מענש נויטיגט זיך.

כדי אויסצומיידען צייטווייליגע הייראט, ווען דער מאן וועט אריינגעהמען א פרוי, זאגען דאס דערמיט ווערט זי זיין פרוי, און נאך א קורצער צייט, ווערענדיג איבערדריסיג וועט ער זי ארויסשיקען, — האט מען אנגעזאגט צו דורכגעהן א געוויסע פראצעדור דורך אירוסין און נאכדעם מאכען איבעראל בעוואוסט, דורך התונה, וואס פאדערט זיך צעהן מענשען דערביי. מיט די אלע זאכען ווערט דער הייראטס־בונד פערשטארקט.

טאמער שטימען זיי נישט, מעגען זיי זיך פאנאנדערגעהן. נאר נישט מיט ווערטער אליין, זאל אזוי זיין דער מנהג, וואלט זי שטענדיג אויסגעזוכט א זינד אדער אנ'אויסרייד אוועקצוגעהן, זאגענדיג דאס זי איז שוין גע'גט, אדער ווען מען געפינט איהר מיט א נואף זינדיגענדיג וועלען זיי זאגען אז זי איז שוין אפ'גע'גט פון איהר ערשטען מאן, דערפאר האט די תורה געשטעלט דעם דין פון „שרייבען, א גט, און נאך דער געשריבענער דאקומענט זאל זיין איהר איבערצייגונג.

סערטיפיקאטען-שעדיול פאר'ן לויפענדען האלבען יאהר

בעקומט היינט די עקזעקוטיווע

ירושלים, 16 (יט"א טעלעגראפיש) יט"א דערוויסט זיך פון א מאסגעבענדע קוועלע האלט פאר זיך 400 סערטיפיקאטען פאר די פער אז דער נייער שעדיול פאר'ן לויפענדען האלבען יאהר זאגען, וואס וועלען זיך ווענדען דירעקט צו דער וועט אפיציעל איבערגעגעבען ווערען דער עקזע־רעגירונג. פון קיין צוגאב־סערטיפיקאטען ווערט קוטיווע מארגען (היינט) ערב פסח. די עקזעקוטיווע דערוויל נישט גערעדט. וועט בעקומען 7.600 סערטיפיקאטען. די רעגירונג

פערשטארקטע שמירה פון די ים־ברעגען אין א"י

ירושלים (יט"א). חוץ די פאליציייאישע וואך־פאסטענס, וואס זענען טעטיג לויטן אויפטראג פון אימיגראציע־דעפארטאמענט, כדי נישט אריינ־צולאזען קיין אונלעגאלע עולים, איז לעצטענס גע־שאפען געווארען — ווי עס טיילט מיט די אראבישע פרעסע — א ספעציעלע פאליציי־אפטיילונג צו פער־שטארקען די שמירה פון די ים־ברעגען, די אפטיי־לונג וועלכע צעהלט 50 פאליציאנטען, וועט האבען די אויפגאבע נישט צו דערלאזען צום אונלעגאלען סחורות־ און מענשען - טראנספארט. „פעלעסטין" טיילט מיט, אז צווישען די רעגירונגען א"י און סי־ריען איז געשלאסען געווארען אנ'אפמאך וועגען א געמיינזאמער אקציע וועגען אונלעגאלען סחורות־ און מענשען־טראנספארט צווישען די בידע לענ־דער.

—=—

אימפאזאנטע מאניפעסטאציע

געגען די רדיפות אויף יודען אין דייטשלאנד

אנטווערפען. (יט"א). אנ'אימפאזאנטע מא־ניפעסטאציע געגען די רדיפות אויף יודען אין דיי־טשלאנד איז איינגעארדענט געווארען דורך דעם היי־גען אנטי־דייטשען באיקאט־קאמיטעט, א חוץ אנ־געזעהענע יודישע עסקנים, זענען ארויסגעטרעטען געגען די נאציסטישע רדיפות דער בעקאנטער פראָ־טעסטאנטישער גלח פיטאניערא און דער ליבערא־לער דעפוטאט מארסל זשאספאר. דער פאסטאר פיי־סאניערע האט אנגעוויזען אויף דעם געצענדינערי־שען כאראקטער פון דער אזוינגערופענער „דייטשער קירכע" און אויף דעם מוטיגען ווידערשטאנד מצד דער מעהרהייט פון די פראטעסטאנישע גייסטליכע אין דייטשלאנד. דעפוטאט זשאספאר האט געצווי־גען א פאראלעל צווישען דעם יודישען גייסט פון שלום און יושר און ברידערליכקייט און דעם „מילי־טאראסטישען היטלעריזם, וואס איז געבויט אויף שנאה און קנעכטשאפט. „מיר בעלגיער, האט ער צום סוף ערקלערט, וועלכע האבען פיער יאהר לאנג געשמאכט אונטער דער דייטשער אקופאציע — מיר ווייסען ווי אפצושאצען דעם דייטשען מיליטא־ריזם". דער פארזיצער איזידאר ליפשיץ האט געדרו־פען פארצוזעצען דעם קאמף געגען דעם היטלע־ריזם נאך מיט מעהר מוט ווי ביז איצט.

געגען דער ראסען־טעאריע

רוים. (יט"א) דער קאטוילישער ארגאן „אסע־נירע ד'איטאליא" פאלעמיזירט מיט דער דייטשער ראסען־אויפפאסונג, בעזונדערס בנוגע דער לעה־רע אין די עלעמענטאר און מיטעל שולען. „אין דריטען רייך — שרייבט די צייטונג — וויל דער ראסען־פרינציפ ארויסשטויסען און אנולירען די צוויי וויכטיגסטע געזעץ־נארמען: דאס געטליכע געזעץ און דאס נאטור־רעכט".

בעקאנטער פרעדיגער און ציוניסטישער עסקן צבי הירש סמילאנסקי

בעזעצט זיך אין ארץ־ישראל

ניו־יארק. (יט"א) דער בעקאנטער פרע־דיגער און ציוניסטישער עסקן צבי הירש סמי־לאנסקי, וועלכער איז אין משך פון 40 יאהר געווען טעטיג אין אמעריקא אלס מטיף און האט זיך אויסגעצייכענט מיט זיין גרויסען אראטארישען טאלאנט, פאהרט אב נאך פסח מיט זיין פרוי קיין א"י, כדי זיך דארט בעזעצען בקביעות.

אין צוזאמענהאנג מיט'ן אפפאהר פון צבי הירש סמילאנסקי וועט דעם 25־טען אפריל, מוצאי יום־טוב, פארקומען א געזעגנונגס־אָוועגד לכבוד דעם פערדינסטפולען פרעדיגער. מיט רעדעס וועלען ארויסטריטען ד"ר סטיפען וויין אב. גאלדבערג א. אנד.

קאלעקטיווער רעפעראט פון מאיר גראסמאן און ראבערט שטריקער אין ווארשע

ווארשא. (יט"א) אין ווארשא ווערען די טעג ערווארט אויף דער צוריקרייזע פון דער ירושלים'ער סעסיע פון ציוניסטישען אקציאנס־קאמיטעט די מיטגלידער פון פרעזידיום פון דער וועלט - עקזעקוטיווע פון דער אידענשטאטס־פאטיי: מאיר גראסמאן און ראבערט שטריקער, וועלכע וועלען דעם 24־טען ד. ח. ארויסטרעטען אין זאל „אלהאמבראַ" מיט א קאלעקטיווען רע־פעראט אויף אקטועלע ציוניסטישע פראגען.

Dr. Zygmunt Henrykowski
ספעציאל־ארצט פאר ווענערישע הויט־קראנקהייטען און מענער־שוואכע
וואוינט יעצט
9 טראוגוטא 9
טעל. 262-98
נעהמט אן פון 8—11 און פון 6—9 אָוענד.
פאר פרויען א ספעצ. ווארטע־זאל

אינדיווידועלע טוריסטישע רייזעס
קיין פאלעסטינא
מיט דער שיף „POLONJA" די נאהענטסטע אפרייזעס דעם 1 מאי און 15 מאי.
פרעפערענץ זעמטליכע פארמאליטעטען. באהו־בילעטען פון לאדז. איינשרייבונגען נעמט אן
WAGONS-LITS COOK, Łódź, Piotrkowska 64.

לאזט אייך נישט נארען פון ביליגע טאנדייט־רעקלאמען
איז נור אין דעם רענאמירטען לוקסוס־שיך־מאגאזין פון
I. GRÜNBERG
שיך
לאדז, 6 שרודמיעסקא 6.
קומט און איבערצייגט אייך! טעל. 263-92.
און געדענקט, אז די איינציגע קוועלע פון די עלעגאנטסטע און נייעסטע פאסאנען
דאמען און הערן

רעוועלאציאנס־נידריגע פרייזען פון 15 ביז 20 זל.

2000 יאהר יודישע געשיכטע! בית־המקדש־אויסשטעלונג אין לאדז

זונטאג, דעם צווייטען טאג חול־המועד פסח, ד. 21 אפריל, 3 נאכמיטאג ווערט אין גרויסען זאל פון „מחזיקי הדת", סאכנע 7, פייערליך געעפענט די

אויסשטעלונג פון בית־המקדש אין מיניאטור

לויט'ן בנין פון יודישען מלך הורדוס. דער בנין מיט אלע פרטים איז פינקטלעך און שיין אויסגעפערטיגט געווארן דורכ'ן שעפער פון בית־המקדש אין מיניאטור אין דער וועלט־ישיבה אין לובלין, ה' ה. ווינטרויב פון זאגוראוו, וועלכער וועט אויך געבען אויפ'ן ארט געהעריגע אויפקלערונגען.

די אויסשטעלונג וועט פארקומען בלויז א קורצע צייט און איז געעפענט פאר בעזוכער טעגליך פון 10 ביז 2 און פון 4 ביז 10 אָוענד. מאנטאג און מיטוואך פארמיטאג ספע־ציעל פאר מענער און נאכמיטאג — פאר פרויען. חדרים, שולן און ארגאניזאציעס ווערען געבעטען זיך צו פארשטענדיגען טעלעפאניש 191-21. — בילעטען צום פרייז פון 49 גר. פאר דערוואקסענע, פאר שול־יוגענד 30 גר. צו בעקומען אין קאנצעלאריע פון „מחזיקי הדת". פאר גרופען —גרויסע הנחה.

ציוניסטישע ארגאניזאציע אין לאדז.

מוצאי־שבת, חוה"מ פ (20/4), 8,30 אָוענד אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע, שרודמיעסקא 29

א פארלעזונג

א. ד. ט. „ארץ־ישראל אין אויפבוי"

(איינדרוקען פון א רייזע) רעפערענט: ה' משה לימאן מיטגליד פון צענטראל־קאמיטעט פון דער ציונ. ארגאנ. אין פוילן.

אנווייזונגען אויף אלע שטעדט פון סאוו.־רוסלאנד אויף „טארגסין" נעהמט אן:
Bank Gospodarstwa Krajowego, Bank P. K. O. אוי' אבטיידונגען (פ. ק. א. ביי אלע פאסט־אמטען קענטא Powszechny Bank Kredytowy S. A, (№ 22 000 Bank Zachodni S. A., Tow. „Hias", Powsz. Bank Związkowy, Bank Handlowy, Bank Związku Spółek Zarobkowych, D/B T. Bunimowicz, Wilno Oddział Banku Drezdeńskiego w Gdańsku און ווי אויך די פירמעס א. Biuro Posyłek Bracia Pakulscy
ווערט־בריוו נעהמען אן אלע פאסט־אמטען. א בעדייטענדע פרייזען־הנחה אויף די אימפארט און עקספארט־סחורות פון „טארגסין".
אינפארמאציעס קריגען אלע דערמאהנטע אינסטיטוציעס און:
Przedstawicielstwo Handlowe Z. S. R. R. w Polsce,
Warszawa, ul. Koszykowa № 4, tel. 9-58-33.

Dr. med. D. Frid
אינערליכע קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען
אויף זאוואדזקא 16a
פראנט 1 שט. טעל. 78-224
נעמט אן פון 9—10 און פון 5—7 אוו.

Dr. med. M. Maślanka
נערווען און פסיכישע קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען
אויף שענקעוויטשא 31
טעל. 147-72.

בעקאנטמאכונג.
דערמיט מאכען מיר בעקאנט דער ג' קונדשאפט, אז אונזער פאבריקס־לאגער פון די בעריהמטע
רייזפערשלוסען
איז איבערגעטראגען געווארען אין הורט־גאלאנטעריע־געשעפט פון
ה. אפלבוים
2 פולנאצנא 2
וואו מען בעקומט אויך אלערליי שטריקעריי־צוגאבען ווי: קנעפעך, טאשמעס, נאדלען א. א. וו.
מיט אכטונג
„שטאנצמעט" א. ג.
ביי ה. אפלבוים, פולנאצנא 2
טעל. 142-92, פ. ק. א. 68384.

כשר — דער בעוואוסטער — כשר
כשר'ער פענסיאנאט
„ELIDA"
אין פאדעמבע, ווילא „גראנד"
טעל. Tuszyn 2
נעמט שוין אן אויף פסח געסט
אין עמפפעהלט שעהנע זוניגע צימערן מיט עלעק־טריש ליכט, צענטראל־בעהייצונג, קאנאליזאציע, פליסענד וואסער, באדע־צימער, ראדיא, טעלעפאן אויפ'ן ארט. — פערשידענע ספאציר־פלעצער.
מיט אכטונג אינה.: ש. לובינסקי

נאר פאר מענער!
דער לאנג־עקזיסטירענדער לאדזער ערשטקלאסיגער ספעציאליסט פון הויזען איז צוריקגעקומען פון פאריז. ווער עס וויל טראגען הויזען לויט דער לעצטער מאדע, דארף זיך ווענדען נאר צו דעם ספעציאליסט פון הויזען
ב. פיוולעוויטש, אלעע 1. מאי 2, פראנט, 1. שטאק
רעקלאמע פרייזען! קומט און איבערצייגט אייך!

די ז־טע און ביליגסטע קוועלע פון
רעשטען
אויף פאלטענס און אנציגער
פון די בעסטע ביליצער און טאמאשא־ווער סחורות, די מאדערנסטע מוסטערן, אין א גרויסען אויסוואהל, בעקומט מען נאר ביי
R. Szczęśliwy
לאדז, 5 נאוואמיעסקא 5
טעל. 156-09
נעדענקט, פראנט 2 שטאק.
נעדענקט, פראנט 2 שטאק.
נעדענקט, פראנט 2 שטאק.

כל דכפין יתי ויאכל!
נור פיעטריקאווער 43, אין הויף, ביי ה. בארדיגי,
וועלכע גיט אויך צו פסח די גע־שמאקסטע מיטאגען צו מעסיגע פרייזען.
קומט זיך איבערצייגען!
7219

כעמיש־באקטעריאלאגישער־לאבאראטאריום
מ. שאץ
לאדז, פיעטריקאווער 37,
פיהרט דורך זעמטליכע ערצטליכע אנאליזען פון אורין, בלוט, פלעגמע א. א.

פרעביסציט אין דייטשלאנד

וועגן אלגעמיינעם מיליטער-דינסט

פאריז, 16 (ספ. טעל.)

„מאטען" ציילט מיט אין א דעפעשע פון בערלין, אז בעת'ן קאנגרעס, וואס איז לעצטענס פארגעקומען אין מינכען אונטער'ן פארזיץ פון העס'ן, האבען די פיהרער פון די נאציאנאל-סאציאליסטען ארומגערעדט די פראגע מכח אני' עווענטועלער פארארדנונג וועגען דורכפיהרען אין די נאהענטסטע 2—3 חדשים א פלעביסציט וועגען אלגעמיינעם מיליטער-דינסט און וועגען דייטשלאנד'ס צוריקקעהר קיין זשענעווע.

קיין נאמענטליכע סערטיפיקאט

וועלען נישט זיין

ווארשא, 16 (יט"א טעלעפאניש)

דער פאלעסטינא-אמט לייקענט אפ די קלאנגען, וואס האט פערשפרייט א ווארשאווער יודישע צייטונג, אז די סערטיפיקאטען וועלען זיין נאמענטליכע.

פראפ. אלבערט איינשטיין

ביים „דריטען סדר"

ניו-יארק. (יט"א) שבת, דעם 20-טע אפריל, ווערט אין מאנהעטען-אפערן-הויז פארקומען לויט דער איניציאטיווע פון „געווערקשאפטען -קאמפיין" פאר'ן ארבייטענדען א"י א גרויסע פייערונג א. נ. „דריטער סדר".

צו דער פייערונג זענען איינגעלאדען געווארען פיל פראמינענטע יודישע פערזענליכקייטען מיט פראפ. אלבערט איינשטיין בראש.

די פייערונג פון „דריטען סדר" זעהט פאר א רייכע רעדעס און א רייכען קינסטלערישען פראגראם.

מעגליכקייט אבצולעגען מין. לא-וואלס וויזיט אין פוילען

זשענעווע, 16 (ספ. טעל.)

פון גוט-אינפארמירטע קוועלען איז היינט ארויסגעלאזט געווארען אין דער עפענטליכקייט א ידיעה, אז בעת'ן נעכטיגען געשפרעך צווישען פראנצויזישען אויסערן-מיניסטער לאוואל מיט'ן פוילישען אויסערן-מיניסטער בעק, האבען זיך ארויסגערוקט א רייה שוועריגקייטען, וואס מאכען אונמעגליך דער פוילישער דעלעגאציע זיך צו בעטייליגען אין דער אפשטימונג פון דער רעזאלוציע צו פערארורטיילען דייטשלאנד אין דעם פראנצויזיש-ענגליש-איטאליענישען מעמאראנדום.

אין די קולוארען פון דער פעלקער-ליגע האט זיך פערשפרייט א קלאנג (וועלכען מיר פערצייכענען מיט בעווארענישען), אז דער וויזיט פון מינ. לאוואל אין ווארשא האט געזאלט אפגעלעגט ווערען.

ענגלישער אנטיסעמיט מאסלעי

זאגט אן א קאמף מיט יודען

לאנדאן, 16 (יט"א טעלעגראפיש)

דער בעקאנטער ענגלישער פאשיסט, סער מאסלעי, האט געהאלטען א גרויסע אנטיסעמיטישע רעדע. צום ערשטען מאל איז מאסלעי ארויסגעטרעטען עפענטליך מיט א גיפטיגער אנטיסעמיטישער רעדע, אין וועלכער ער האט אנגעזאגט א פערביטערטען קאמף מיט די יודישע אינטערעסען פון ענגלאנד.

—=—

פערשארפען די אנטי-היטלער-אקציע

ווענדונג צו די פראווינצער קאמיטעטען

ווארשא, 6- (יט"א טעלעפאניש)

דער צ. ק. פון אנטי היטלער-קאמיטעט האט זיך געווענדעט צו אלע פראווינצער אפטיילונגען, צו פערשטארקען די אנטי-היטלער-אקציע.

אויף דער לעצטער זיצונג איז אפגעגעבען געווארען א בעריכט פון דער יודישער לאגע אין דאנציג.

לחג הפסח

יעדע ווירטין האט זיך שוין איבערצייגט, אז דאס געבעקס קומט ארויס אמבעסטען, ווען עס ווערט געבאקען אויף די פרעפאראטען פון דער זייט 50 יאהר עקזיסטירענדע פירמע

Dr. A. OETKER

ד"ר עטקער ברענגט אויף דאס יאהר פראשקעס צו באקען פסח'דיג געבעקס: דאס בעריהמטע באקפולווער

Olejek migdałowy · Olejek cytrynowy · Cukier · Waniljowy Backin

DR. A. OETKER

געשטארבען דער פרעז. פון „קאמזעט"

פיאטר סמידאוויטש

ווארשא, 16 (יט"א טעלעפאניש)

די געז. „ארט" האט דערהאלטען א דעפעשע פון מאסקווא, אז דארט איז געשטארבען פיאטר סמידאוויטש, פרעזידענט פון „קאמזעט". דער פערשטארבענער איז געווען א טיכטיגער טוער פאר יודישער קאלאניזאציע אין ראטען-פערבאנד.

רויטע פענער זענען פערווערט אין האלאנד

אמסטערדאם, 16 (ספ. טעל.)

די אמסטערדאמער פאליציי האט פערוועהרט בעת עפענטליכע פערזאמלונגען ארויסצוטרעטען מיט רויטע פעהנער. צום ערשטען מאל וועט די פערארדנונג פערפליכטען בעת די פייערונגען פון 1-טען מאי.

וואלד-פארק און שטאדטישער גארטען אין תל-אביב מתנה פון י. ל. גאלדבערג

תל אביב (יט"א). דער בעקאנטער ציוניסטישער עסקן י. ל. גאלדבערג האט מיטגעטיילט דער תל אביבער שטאט-פערוואלטונג דאס ער גיט איבער אין רשות פון דער שטאט 23 דונאם בעוואלדעטען באדען, אויף דעם באדען זאל איינגעארדענט ווערען א שטאטישער פארק אויפן נאמען פון בנימין גאלדבערג, דעם נדבנ'ס זוהן, וועלכער איז אומגעקומען בעת די אומרוהען אין יאהר 1929.

גלייכצייטיג האט י. ל. גאלדבערג בעשטימט פאר די סטודענטען פון דער העברעאישער אוניווערזיטעט א יעהרליכען פרייז פון 50 פונט צום אנדענקען פון זיין זוהן בנימין פאר דער בעסטער וויסענשאפטליכער אפהאנדלונג אויף א טעמע, וואס וועט פעסטגעשטעלט ווערען דורך דעם ספעציעלען קאנקורס-קאמיטעט.

אלס ערשטע טעמע איז בעשטימט געווארען: „דער העברעאישער סטיל פון רמב"ם און זיין השפעה אויף דער ענטוויקלונג פון דער העברעאישער שפראך".

Spódzielczy Bank Handlowo-Przemysłowy

4 NOWOMIEJSKA 4, tel. 246-95 i 249-39

przyjmuje subskrypcję na

3% Premjową Pożyczkę Inwestycyjną

50 proc. subskrybowanej kwoty można pokryć Pożyczkę Narodową.

Wpłaty gotówkowe w 10 ratach miesięcznych.

7978

proszki „KOWALSKINA" STOSUJE SIĘ PRZY UPORCZYWYCH BÓLACH GŁOWY

FABR. CHEM.-FARM. „AR. KOWALSKI" WARSZAWA

טעאטער „פילהארמאניע" 20 נארוטאוויטשא 20

גאסטשפילען פון די בעריהמטע קינסטלער:

ר. שושנה, א. סאמבערג, מ. לאמפע

מיט זייער אנסאמבל אין וועלכען ס'נעהמען אריין: פרויען: אמועל, גאטליב העלענא, רובינא, מארקא לאלא, מענער: אמועל, גרינשפאן, שאדאווסקי, קאנא.

אימפרעסאריא: א. אבראמאוו.

פרייטאג 19/4	ביינאכט 4.30	„טוביה דער מילכיקער" פון שלום עליכם
שבת 20/4	ביינאכט 4.30	„דבוק"
זונטאג 21/4	פריהמארגען 12.30	„מאטקע גנב" ש. אש
מאנטאג 22/4	פריהמארגען 12.30	„פארשאלטענע" ז. ביאלא.
מאנטאג 22/4	נאכמיטאג 4.30	„באשקע"
דינסטאג 23/4	אווענד 9.15	„באשקע"

ביינאכט 9.15 „דבוק" ש. אנ-סקי

ביינאכט 9.15 טוביה דער מילכיקער

ביינאכט 9.15 פרעמיערע! סענסאציאנעלער שלאגער „באשקע" אין 9 בילדער פון רוזשא יאקובאוויטש. רעזשי: מ. לאמפע. מוזיק: ביינעלמאן. טענץ: א. קייזער. די אינסצעניזאציע איז פערבונדען מיט א ספעציעל-מאנטירטען פילם.

שושנה, לאמפע און סאמבערג אין די הויפט-ראלען.

בילעטען-פרייזען: פריהמארגענס פון 54 גר., ביטאג פון 70 גר. ביינאכט פון 80 גר. בילעטען שוין צו בעקומען אין פילהארמאניע-קאסע

פסח-יום-טוב

קלאנג-קינא-טעאטער

Zachęta

26 זגערזשער

היינט און פאלג. טעג!

יום-טוב-פרעמיערע !!!

ס'ווערט דעמאנסטרירט דער גרעסטער שלאגער פון דער סאוויעטישער פראדוקציע א. נ.

די וועלט לאכט

1-טע סאוויעטישע מוזיקאלישע קאמעדיע. אין די הויפט-ראלען:

L. ORLOWA,
M. STRIEŁKOWA,
L. UTIESAW.

נעקסטער פר.: ציגיינער-מעלאדיעס

אנהייב 4 נ. מ. שבת און זונטאג 12 ביטאג

„קיין פשרות אין קאמף מיט רעליגיע"

מאסקווע. (יט"א). דער פראגע פון קאמף קעגען רעליגיע ווערט היינטיגען ערב פסח אפגעגעבען אין דער יודיש-סאוועטישער פרעסע פיל מעהר ארט, ווי געוועהנליך אין דערזעלבער צייט. „עמעס" בעטאנט אין א לייט-ארטיקעל אז עס וואלט געווען „דער גרעסטער פערברעכען אפצושוואכען דעם קאמף קעגען דער רעליגיע אדער בעציהען זיך נייטראל צו דער פראגע".

בעטאנענדיג די אפשוואכונג פון רעליגיעזע איינפלוסען צווישען ברייטע יודישע ארבייטענדיגע מאסען, ווייזט „עמעס" גלייכצייטיג אן, אז די „יעהרליכע מצה-וואקכאנאליע שטיצט זיך נאר אויף געוויסע שיכטען אפגעשטאנענע הארעפאשניקעס און אפטמאל אפילו אויף ארבייטער פראלעטאריער".

דאס גיט א מעגליכקייט אז ערב יום-טוב זאלען רבנים און שוחטים, דיינים און חזנים ווי אויך פערשדענע גבאים ארויסלאזען קול-קוראס צו „אחינו בני ישראל", קלייבען מעות חיטים א.ד.גל.

די צייטונג ברענגט א רייי ביישפילען פון דעם, ווי אזוי יודישע ארבייטענדיגע „ווארפען אפ די מתנות פון די אמעריקאנער פילאנטראפען," אבער „נישט שטענדיג און נישט אלע ארטיגע טוער און ארגאניזאציעס בענעמען דעם זין און דעם בעדייט פון די קאנטררעוואלוציאנערע שפעקולאציעס". „עמעס" בעקלאגט זיך וואס עס געפינען זיך פעראנטווארטליכע טוער, וועלכע שליסען מיט די „קלעריקאלען" ווירטשאפטליכע געשעפטען, ווי א שטייגער דער פאל, ווען דער שטעטעלדיגער סאוויעט האט פערדונגען א מאשין אויף מצה-באקען, געהאלפען מעכאניזירען דעם פראצעס פון מצה-באקען.

אין מאנאסטירשצינע, א שטעטעל אין אוקראינע, איז אפילו דערגאנגען דערצו, אז דער פארטיי-ארגאניזאטאר א געוויסער בעלקין, האט איינגעקויפט ווייץ אויף מצה און געזארגט דערפאר אז די ווייץ זאל אויך א קאלעקטיווען אופן אפגעמאלט ווערען.

א דאנק דעם האבען אין שטעטעל זיך געגרינדעט עטליכע מצה-פאבריקען, אין שטעטעל טאפארעץ האט דער יודישער דראמאטישער קרייז איינגעארדענט א פורים-באנקעט, וועלכען עס האבען בייגעוואוינט די ארטיגע לעהרער.

—=—

פּראָיעקט פון אַ אייראָפּעאישער מינדערהייטס־קאָנווענץ

בערלין, 16 (ספּ. טעל.)
מאָנטאָג האָט דאָ אָפּגעהאַלטען זיין זיצונג דער ראַט פון דער אינטערנאַציאָנאַלער געזעלשאַפט צו פאָרשען די מינדערהייטס־געזעצגעבונג פון האַג.
דער געגענשטאַנד פון די בעראַטונגען איז געווען די צוגרייטונג פון אַ פּראָיעקט וועגען אַן אייראָפּעאישער מינדערהייטס־קאָנווענץ.

געגען פראנצויזיש־סאָוויעטישן אפמאך

פּאַריז, 16 ((ספּ. טעל.)
אַ טייל פראַנצויזישע צייטונגען טרעטען שאַרף אַרויס געגען פראַנצויזיש־סאָוויעטישען אָפּמאַך. די צייטונגען דערמאָהנען וועגען די מיליאַרדען פראַנקען, וואָס פראַנקרייך האָט געבאָרגט דעם אַמאָליגען רוסלאַנד און דאָס געלד איז פערפאַלען געוואָרען. די באָלשעוויקעס, וועלכע האָבען זיך אָפּגעזאָגט צו אַנערקענען די אַלטע חובות, פאָדערן איצט נייע קרעדיטען. די קרעדיט־פּאָליטיק פאַר רוסלאַנד געפינט אַן אונטערשטיצונג ביי געוויסע אינדוסטריעלע קרייזען וועלכע האָפען צו בעקומען בעשטעלונגען פון סאָוויעט־רוסלאַנד. די דאָזיגע פּאָליטיק, איז לויט די צייטונגען, צושטערעריש פאַר פראַנקרייך.

ווי אזוי דייטשלאַנד בעוואפענט זיך

פּאַריז, 16 (ספּ. טעל.)
„מאַטען" מעלדעט אין אַ דעפּעשע פון לאָנדאָן, אַז די סאָוויעט־רעגירונג האָט פערעפענטליכט דעם ראַפּאָרט פון וויצע־קאָמיסאַר פאַר'ן שוץ פון פאָלק געגען די דייטשע בעוואָפנונגען. לויט'ן ראַפּאָרט וועט די צאָהל קריגס־אעראָפּלאַנען פערגרעסערט ווערען פון 3700 ביז 16 טויזענד.
די דייטשע אַרמעע צעהלט 909 טויזענד מאַן. צו דער צאָהל דאַרף מען צוגעבען 900 טויזענד פּערזאָן פון דער „שוואַרצער פּאָליצייאישער גוואַרדיע". די צאָהל דייטשע קריגס־שיפען וועט פערגרעסערט ווערען ביז 101 מיט 22 טויזענד פּערזאָן פון די מאַנשאַפטען.

בעלגיען טאַדעלט די דייטשע פּאָליטיק

פּאַריז, 16 (ספּ. טעל.)
פון בריסעל שרייבט מען: בעת דער דעבאַטע איבער'ן בודזשעט פון אויסערן־מיניסטעריום האָט דער מיניסטער הימאַנס אונטערגעשטראָכן די צונויפגעבונדענקייט צווישען בעלגיען און דער פעלקער־ליגע. דער מיניסטער האָט דערביי שאַרף אַטאַקירט די דייטשען פאַר זייער איינזייטיגען קינדיגען די פערפליכטענדע אינטערנאַציאָנאַלע טראַקטאַטען. די אַרויסטרעטונג מצד דייטשלאַנד בעדראָהט דירעקט בעלגיען, וועלכע מוז פערשטאַרקען איהר בעוואָפענטע קראַפט.

נייער פּויליש־אַמעריקאַנישער האַנדעלס־טראַקטאַט

וואַרשאַ, 16 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט)
אין דער פעראייניגטער פּויליש - אַמעריקאַנישער האַנדעלס־קאַמער ווערט אַרומגערעדט די נויטווענדיגקייט צו שליסען אַ נייעם האַנדעלס־טראַקטאַט צווישען פּוילען און די פעראייניגטע שטאַטען.
די דאָזיגע נויטווענדיגקייט ווערט דיקטירט פון דער צייטליכער טענדענץ צו ענטוויקלען דעם סחורות־אויסטויש צווישען פּוילען און אַמעריקאַ. אין פערגאַנגענעם יאָהר איז דער עקספּאָרט פון פּוילישע אויסאַרבייטונגען קיין אַמעריקאַ געשטיגען מיט 43 פּראָצענט; דער אימפּאָרט פון אַמעריקאַ קיין פּוילען איז געשטיגען אויף 10 פּראָצענט.

רמב"ם־אויסשטעלונג אויף דער אקספּאָרדער אוניווערזיטעט

רמב"ם־פייערונג אין לאָנדאָן

לאָנדאָן, 16 (יט"א טעלעגראַפיש)
אויף דער אָקספאָרדער אוניווערזיטעט איז געעפענט געוואָרען אַ רמב"ם־אויסשטעלונג. די פייערליכע דערעפנונג איז געווידמעט געוועזן דעם רמב"ם.

* * *

ניו־יאָרק, 16 (יט"א טעלעגראַפיש)
דאָ איז פאָרגעקומען אַ גרויסער באַנקעט, וואָס איז איינגעאָרדענט געוואָרען אין אַמעריקאַנער קאָמיטעט צו בעעהרען דעם רמב"ם.

אטענטאט אויף מוסאָליני'ן איז געווען געפּלאַנט אין שטרעזא

זשענעווע, 16 (ספּ. טעל.)
דער קלאַנג וועגען געפּלאַנטע אַטענטאַטען אויף פאָרשטעהער פון פערשידענע מלוכות, וועלכע בעטייליגען זיך אין די זיצונגען פונ'ם ראַט פון דער פעלקער־ליגע, נעמט זיך דערפון, וואָס אין מאַרסיי זענען אַרעסטירט געוואָרען 2 איטאַליענישע אַנאַרכיסטען. זיי האָבען זיך מודה געווען, אַז זיי געהערען צו אַ קאָנספּיראַטיווער אַנאַרכיסטישער גרופּע, וועלכע האָט געפּלאַנט אין שטרעזא צו ערמאָרדען מוסאָליני'ן. אזוי ווי דער אַטענטאַט האָט זיך אין שטרעזאַ נישט איינגעגעבען האָבען זיי בעשלאָסען דעם ציל צו דערגרייכען אין זשענעוואַ.

Dr. med. L. Berman
צעגעלניאַנאַ 15, טעל. 149-07
ספּעציאַל־אַרצט פאַר מענער־שוואַכע־בעהאַנדלונג און סעקסועלע בעראַטונג.
נעמט אָן פון 11-8 און פון 4-8 אָוונט.
זונטאָג פון 9-1 פאַרמיטאָג.
פאַר אונבעמיטעלטע—לעמשניצע־פּרייזען

Dr. med.
R. Zalcwasser
כירורג
ציגעל־גאַס 19, טעל. 125-17
נעמט אָן פון 1-2 און פון 4-6 נאָכמ.

ערשינען דער אוסטאַוו וועגען שענקען און פּראָלאָנגירען פערלעגענע שטייערן

וואַרשאַ, 16 (טעלעפאָניש)
אין „דזשענניק אוסטאַוו" איז היינט פערעפענט שענקען פערשידענע פערלעגענע שטייער־חובות. אוסטאַוו אזוי קען דער פינאַנץ־מיניסטער אַנולירען די חובות ליכט געוואָרען דער לאַנג־ערוואַרטעטער וועגען אָפּצאָהלען די פערלעגענע שטייערן. דאָס גע פון דירעקטע און אונדירעקטע שטייערן; דער אַיזע בעפולמעכטיגט די בעזונדערע מיניסטאָרען צו גערן־מיניסטער איז בעפולמעכטיגט צו שענקען די פערלעגענע חובות פאַר סאָציאַלער פערזיכערונג.
עס איז אויך ערשינען די נאָוועלע צו די פּאָרשריפטען וועגען די שטעמפּעל־אָפּצאָהלונגען.

מורא'דיגער אויפרייס מיט מענשליכע קרבנות

ניו־יאָרק, 16 (ספּ. טעל.)
אין העלענוואָוד, שטאַט טענענזע, איז אין אַ סקלאַד פון אויפרייס־מאַטעריאַלען ענטשטאַנען אַ שׂרפה, וועלכע האָט גורם געווען אַ מורא'דיגען אויפרייס. העכער 200 קאַסטענס מיט דינאַמיט און פּולווער האָבען אויפגעריסען. אין רעזולטאַט זענען אויפ'ן אָרט דער'הרג'עט געוואָרען לערך 100 מענשען. פאַרהאַן אויך אַ גרויסע צאָהל פערוואונדעטע. דער וואָקזאַל און 36 שכנות'דיגע הייזער זענען פולשטענדיג פערניכטעט געוואָרען.

1000 הייזער פערניכטעט אין אַ האַלבע שעה בעת אַ שרעקליכען הוראַגאַן אין בענגאַליען

טשיטאַגאָנג, 16 (ספּ. טעל.)
אַ מורא'דיגער הוראַגאַן האָט געבושעוועט אין מזרח־טייל פון קרייז טשיטאַגאָנג (בענגאַלישע פּראָווינץ), וועלכע האָט אין משך פון אַ קנאַפּע ½ שעה פערניכטעט לערך 1000 הייזער און האָט אַרויסגעריסען מיט די וואָרצלען כמעט אַלע גרעסערע ביימער. די האַנדוועקער־שולע אין טשיטאַגאָנג איז בוכשטעבליך אָפּגערוקט געוואָרען דורכ'ן הוראַגאַן אויף 50 מעטער.

7 מיליאָן קעסטל ך פּאָמעראַנץ

אַרויסגעשיקט פון ארץ־ישראל דעם לעצטען יאָהר

ירושלים, 16 (יט"א טעלעגראַפיש)
דער הייאָהריגער עקספּאָרט פון פּאָמעראַנצען האָט איבערגעשטיגען די צאָהל פון 7 מיליאָן קעסטלעך.

רעפּרעזענטאַנץ־טעאַטער
„ראָזמאַיטאָשטשי"
ציגעל־גאַס 27, טעל. 25-112.
דירעקציע: דוד צעלמייסטער.

פייערליכער קבלת פּנים פאַר די חשוב'ע אַמעריקאַנער געסט

סיידי שענגאָלד און סעם אערבאַך

מאָרגען, דאָנערשטאָג, 4 30 נאָכמיטאָג (ביליגע פּרייזען)

• ערעפנונג פון זומער־סעזאָן •

און פרייטאָג און שבת, 4.30 נאָכמיטאָג (ביליגע פּרייזען)
און פרייטאָג און שבת, 9 אָוונט
דער שלאָגער פון די אַמעריקאַנער טעאַטערס

די פרוי, וואָס שווייגט

אין 3 אַקטען מיט אַ פּראָלאָג, ספּעציעל געשריבען פאַר די אַמעריקאַנער סטאַרס פון בן־צבי
מיט סיידי שענגאָלד און סעם אערבאַך אין די הויפּט־ראָלען.
מיט'ן אָנטייל פון בערימטען „ראָזמאַיטאָשטשי"־אַנסאַמבל
לויט א. ב.: נרודבערג יצחק, נוטמאַן קלמן, הערשקאָוויטש שלמה, האַמבורגער דוד, זעלמאַן לעאָן, לעמבערגער גרשון, ליטאַי עני, ליפּמאַן משה, ליפּמאַן נאַטאַליאַ, לודנער, קליין מיכאל, רובינא פאַניאַ, שעראַדזקאַ.
בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון טעאַטער.

ראַטעוועט אייער געזונט
קראַנקע אויף רופּטורען (ברוך־קראַנקהייטען)
ספּעציעלע אָרטאָפּעדישע הייל־גומי־באַנדאַזשען פון מיין מעטאָדע העלפען ראַדיקאַל אונטער גאַראַנטיע אָהן אָפּעראַציעס פון אַלע מינים ברוך־קראַנקהייטען (רופּטורען) אפילו די עלטעסטע און געפעהרליכסטע ביי מענער, פרויען און קינדער.

דאָס אַראָפּלאָזען זיך פון מאָגען און קישקעס בעזייטיג איך דורך פערלעגען ספּעציעלע אינדיווידועל צוגעפּאַסטע בויך־באַנדאַזשען. אויף אויסגעקרימטע רוקען־ביין (הויקערס) אָרטאָפּעדישע הייל־גאָרסעטען אויף ביינער־שווינדזוכט און אַלע אַנדערע פעהלערן אָרטאָפּעדישע הייל־אַפּאַראַטען אויף פּלאַטפוס.

ספּעציעלע איינלאַגען לויט גיפּס־מאָדעלען, אויף זשילאַסעס. – גומי־זאָקן לויט מאָס. קינסטליכע הענד און פיס

ספּעציעלער אַנשטאַלט פאַר הייל־אָרטאָפּעדיע
Spec. Ortop. O. PETRYKIEWICZ אויס לעמבערג
לאָדז, פּיראַמאָוויטשאַ 9 (אַלגינסקאַ)
(פּראָנט פּאַרטער), טעל. 09-177 נאָהנט פון לאָדזער פאַבריקס־באַהנהויף
בעמערקונג: דאָס ערשיינען פון די קראַנקע איזאָונבעדינגט נויטיג. צאָהלרייכע דאַנקזאַגונגען און דאַנק־בריף.
(אין זגערזש אין קי טלאָמאַצקאַ № 2 און № 4 אייגענע הייזער)

וועגן לאָדזער שטאָט־ראַט

פון אינזש. א. רוסאַק

וועגן לאָדזער שטאָט־ראַט ווערט אין דער פּויליִשער עפענטליכער מיינונג נישט ווייניג געשריבען. דער ענדעקישער טייל פון דער פּויליִשער געזעל־שאַפט אונטערשטיצט געוויס די דאָזיגע פּאָליטיק פון די לאָדזער ענדעקעס און בעמיהט זיך אויסצו־שפּילען דעם קאַמף געגען די רעגירונג דורכ'ן שאַ־פען דער רעגירונג צרות, אַרויסשטעלענדיג פאַר דער עפענטליכער מיינונג דעם גוט־בעקאַנטען דע־מאַגאָגישען יודישען „סטראַשאַק".

די פּראָ־רעגירונגס־פּרעסע בעקעמפט די לאָד־זער ענדעקישער מעהרהייט, שטרעבענדיג צו בע־ווייזען דער עפענטליכער פּויליִשער מיינונג, אַז די ענדעקעס זענען נישט בכוח צו רעגירען מיט אַזאַ גרויסער שטאָט, אַז זיי פאַרניכטען מיט זייערע דע־מאַגאָגיש־פּאַרטייאישע מיטלען אַ גאַנצע רייהע גע־זעלשאַפטליכע און שטאָטישע אינסטיטוציעס. דאָס איבערגעבען די שטאָטישע מאַכט אין דעם ענדע־קישען רשות, האָט געקענט ברענגען צו אַ פולשטענ־דיגען אונטערגאַנג פון דער שטאָטישער ווירטשאַפט.

ס'איז אָבער כדאי זיך אָפּצושטעלען אויף דעם ריין יודישען מאָמענט אין דעם גאַנצען קאַמף — און אין עטליכע שטריכען צו מאַכען בעמערקונגען פון פּרינציפּיעלער נאַטור. —

מיר האָבען דורכגעלעבט אין לאָדז פערשידענע שטאָט־ראַטען און נישט איין מאָל געהאַט אַ פּראָ־ענדעקישע און הויפּטזעכליך אַ פּראָ־אַנטיסעמיטי־שע מעהרהייט. אַלס אַקטיווע אָנטיילנעהמער אין עט־ליכע שטאָט־ראַטען האָבען מיר, ביי אַדורכפיהרען יודישע פאָרשלאָגען פאַר יודישע אינסטיטוציעס, נוצליכע פאַר דער יודישער געזעלשאַפט, — געהאַט געגען אונז אַן אָרגאַניזאַטאָריש קאָנסאָלידירטען אַנ־טי־יודישען בלאָק, סיי פון דער רעכטער, סיי פון דער לינקער זייט אין דער שטאָטישער רעפּרעזענ־טאַנץ. מיר האָבען אויך אין אונזער שטאָטישער ער־פאַהרונג געהאַט אַזעלכע געשעהענישען, אַז נאָכדעם ווי מיט גרוים מיה איז אונז געלונגען צו שאַפען וויכטיגע קולטורעלע און סאָציאַלע יודישע אינסטי־טוציעס, איבערגעבענדיג זיי אין יודישע הענד אין אַ יודישער לייטונג האָט דער נעכסטער שטאָט־ראַט און דווקא מיט אַן אויסגעשפּראָכענער ליבעראַל־סאָ־ציאַליסטישען מאַגיסטראַט בראש געפונען פאַר אונ־בעדינגט נויטיג און וויכטיג די דאָזיגע אינסטיטו־ציעס באַלד צו סקאַסירען.

די לאָדזער יודישע שטאָטישע רעפּרעזענטאַנץ איז שטענדיג, באַלד פון אָנהויב פון דער געוועהל־טער זעלבסטפערוואַלטונג אין פּוילען געשטאַנען אויפ'ן שטאַנדפּונקט, אַז איהר הויפּט־אויפגאַבע, סיי אין שטאָט־ראַט, סיי אין פאַרלאַמענט איז — ביים פערטיידיגען די יודישע אינטערעסען — צו ערציהען די יודישע געזעלשאַפט אין דער ריכטונג פון נאַציאָנאַלער שטאַלצער פּאָליטיק, פאַרגלייכענדיג די דאָזיגע יודישע אינטערעסען אין איינקלאַנג מיט די אינטערעסען פון שטאָט און מלוכה.

ביי די בעסטע בעדינגונגען האָבען דאָך די יודען קיינמאָל נישט געהאַט קיין אַבסאָלוטע מעהר־הייט און קיינמאָל נישט געהאַט די מעגליכקייט צו רעגירען מיט דער שטאָטישער ווירטשאַפט אויף אייגענע אחריות. ערשט נישט לאַנג האָבען מיר גע־לייענט אין דער פּויליִשער פּראָ־רעגירונגס־פּרעסע, אַז די לאָדזער ענדעקעס ווילען פון זיך מאַכען פּיאָ־נערען פון ענטיודישען די לאָדזער שטאָטישע ווירט־שאַפט, אַז דאָס איז שוין פריהער געמאַכט געוואָ־רען פון די פריהערדיגע מאַגיסטראַטען, און אַז דאָס פערלאַנגט אַ סיסטעמאַטישע דויערהאַפטע אַרבייט. דערצו אָבער ברויכט מען נישט אַזאַ גרויסען טאַ־ראַראַם, און אַזאַ געוואַלד, דאָס קען מען מאַכען שטילער אָחן צו ווערען די אויפמערקזאַמקייט פון גאַנצען לאַנד און אפשר נאָך ווייטער — מיט איין וואָרט די גאַנצע לייטונג וויל אָפּנעהמען ביי די לאָד־זער ענדעקעס דאָס פּריאָריטעטע רעכט פון ענטיו־דישען די שטאָטישע אינסטיטוציעס און דעם גאַנ־צען מאַגיסטראַט — און טאַקע דאָ ליגט אַ טיפער אמת, ווי דאָס זאָל נישט זיין פּאַראַדאָקסאַל פון ערשטען אויגענבליק, איז דער איצטיגער צוזאַמענ־שטעל פון לאָדזער שטאָט־ראַט בנוגע יודישע אינ־טערעסען מעהר אָדער ווייניגער דער זעלבער ווי אין אַלע ביז איצטיגע שטאָט־ראַטען אין לאָדז.

ס'איז אַ פולשטענדיגע זעלבסטפערשטענדליכ־קייט, אַז עס האָבען זיך געענדערט די קאַמפּס־מעטאָ־דען. עס האָט זיך געענדערט דער אַלגעמיינער ניוואָ פון גאַנצען שטאָט־ראַט און ווייל די אינטעלעקטו־עלע און זאַכליכע זייט פון אַ גרויסען טייל אין דער שטאָטישער רעפּרעזענטאַנץ איז איצט געזונ־קען, איז די דעמאַגאָגיע פּראָפּאָרציאָנעל צו דעם געשטיגען.

אָבער עס איז ליכט צו קאָנסטאַטירען, אַז נישט נאָר אין יודישע פּאָזיציעס, נאָר אין אַ גאַנצער רייהע פון אַלגעמיינע פּאָזיציעס האָט די ענדעקישע מעהר־הייט מיט דער גאַנצער ברוטאַליטעט און אונפער־שעהמטקייט געשטראָכען אַלץ, וואָס ענטשפּרעכט נישט די פּאַרטייאישער „חכמה" פון דער איצטיגער פּריש־געבאַקענער מעהרהייט. אונטער קאָוואַלסקי־פּאָדגורסקים לייטונג, איז דער יודען־האָס ספּעציעל פּלאַסטיש אויסגעדריקט, אָבער פון ריין ווייטערער פּאָליטישער פּערספּעקטיוו, איז נישט איין מאָל דער ברוטאַלער אמת פיל וויכטיגער. ווי דער פער־מאַסקירטער ליגען. אַלס פּועל־יוצא פון דעם איצ־טיגען צוזאַמענשטעל אין לאָדזער שטאָט־ראַט האָט דאָך געזאָלט אַרויסדרינגען אַ גאַנץ ענגע צוזאַמענ־אַרבייט פון אַלע ריכטונגען געגען דער קאָנסאָלי־דירטער ענדעקישער מעהרהייט. אין אַלע פראַגען פון אַלגעמיינער נאַטור לאָזט זיך טאַקע אַזאַ קאָנ־סאָלידירונג ליכט בעמערקען. דאַגעגען אין ריין יודישע פראַגען ווערט די קאָנסאָלידירונג געשפּאָל־טען און די יודישע רעפּרעזענטאַנץ בלייבט פול־שטענדיג איזאָלירט.

אין דאָס נישט קיין פעהלער פון אָרגאַניזאַטאָ־רישער קאָאָרדינאַציע? אין דעם שווערען קאַמף, וואָס די יודישע ראַטמענער האָבען אויסצושטעהן, פער־לירט די יודישע רעפּרעזענטאַנץ צו פיל ענערגיע. די הויפּט־אַרבייט האָט זיך גאָרנישט געענדערט. עס איז די ערציהערישע טעטיגקייט פון דער שטאָטי־שער טריבונע, סיי צו דער יודישער, סיי צו דער פּויליִשער געזעלשאַפט. די איצטיגע יודישע רע־פּרעזענטאַנץ אין שטאָט־ראַט פערמאָגט איינציגע אינ־טעליגענטע און ערפאַהרענע מענער, וועלכע וואָל־טען געקענט מיט ערפאָלג אַזאַ אַרבייט אַדורכפיה־רען, און ווען דער שטאָט־ראַט זאָל דורך די רעגי־רונג נישט אויפגעלעזט ווערען, וואָס איך פערזענ־ליך האַלט פאַר אַ פעהלער, דאַרף די גאַנצע ענער־גיע פון די פיהרענדע מענער פון דער יודישער רע־פּרעזענטאַנץ געווידמעט ווערען דער דאָזיגער ער־ציהערישער טעטיגקייט.

פראַנצויזישע פרעסע
וועגען דער קאָנפערענץ אין שטרעזא

אַלזאָ, די קאָנפערענץ אין שטרעזא האָט יאָ ע־פּעס געגעבען, נאָך די ערשטע צוזאַמענטרעפען איז ענגלאַנד דאָך אַרויס פון איהר רעזערוו. די לעצטע ידיעות פון דאָרט בעשטעטיגען, אַז ענגלאַנד נעהמט פּאַרט אָן אַ פּאָזיציע פון צושטימונג צו דעם, אַז מען זאָל אַ סוף מאַכען צו דייטשלאַנדס בסדר'דיגען אויסלאַכען זיך פון אַלע אָפּמאַכען און טראַק־טאַטען. אמת, ענגלאַנד האַלט בסדר אין איין אונ־טערשטרייכען: מיר זענען נישט געגען און נישט פאַר, מיר בלייבען אויסער־די אָפּמאַכען. אָבער דער פּרינציפּ איז געבראָכען אין דעם ערשטען און צווייטען טאָג פון דער קאָנפערענץ אין שטרעזא האָט מען שוין דערגרייכט פאָלגענדעס, ווי דער „פּטי זשורנאַל" רעזומירט דאָס:

1) אַ דעפיניטיווע איינשטימיגקייט אויף דער פראַנצויזישער אָנקלאַגע פאַר דעם פעלקער־בונד געגען די נייע בעוואָפנונגען פון דייטשלאַנד און וועגען דער פּראָצעדור פון דער אָנקלאַגע.

2) אַ הסכם וועגען דער עסטרייכישער פראַגע.

3) אַ הסכם וועגען דעם מזרח־פּאַקט.

4) און אַן אָפּמאַך, וועלכער דאַרף מאָרגען אָפּגעשלאָסען ווערען וועגען דער לופט־פּאַקט־קאָנווענץ.

די דריי רעגירונגען האָבען בעשלאָסען, אַז אין פאַל, ווען דייטשלאַנד זאָל זיך ווייטער ערלויבען אויף נייע שריט געגען די אָפּמאַכען, זאָל מען אָנ־נעהמען שטרענגע שריט: איבעררייסען די דיפּלאָ־מאַטישע, עקאָנאָמישע און פינאַנציעלע בעציהונ־גען מיט דייטשלאַנד. אַלזאָ, די שטימונג אין דער פרעסע ענדערט זיך בנוגע ענגלאַנד.

זעהר כאַראַקטעריסטיש זענען אין דער הינזיכט די אַרטיקלען פון זשול זויערווין אין „פּאַהי־סואַר". מיט אַ טאָג צוריק האָט ער געשריבען פון שטרעזא, מאַכענדיג אַביסעל חוזק פון מאַקדאָנאַלדס שטעלונג צו דייטשלאַנד.

עס פערשטעהט זיך גאַנץ גוט, אַז אַ גענעראַל פון דער „אַרמעע דע סאַלי" זאָל וועלען פאַר יע־דען פּרייז ראַטעווען אַ זינדיגען און באַלד איהם געבען אַ תשובה און אַ מחילה. ער איז אין זיין ראָלע, אָבער ווען ה' מאַקדאָנאַלד און סער סיימאָן הערען נישט אויף צו פערדיגען, אַז מען זאָל בסדר זיין ליפליך צו דייטשלאַנד. הויבען זיי שוין אָן צו ריזיקירען צו זיין אַביסעל לעכערליך — דייטשלאַנד איז שולדיג פאַר דעם, וואָס זי האָט מעהרערע מאָל אויף אַ ברוטאַלען אופן צונישט געמאַכט פון די טראַקטאַטען און מען האָט קיין שום זיכערקייט נישט, אַז זי וועט נישט ווייטער טון דאָס זעלבע.

פון נעכטען אָן האָבען די פראַנצויזען און איטאַליענער דעם איינדרוק, אַז מיט די ענגלענ־דער איז גאָרנישט צו מאַכען. און די דאָזיגע צוויי גוטע פּאַסטאָרען מאַקדאָנאַלד און סיימאָן, הע־רען נישט אויף צו זאָגען: — זייט גוט, לאָמיר אויסמיידען די שווערע ווערטער, לאָמיר נישט אָנרופען דייטשלאַנד, לאָמיר זיך בעגנוגענען מיט אַ פּרינציפּ־דעקלאַראַציע, און אַ חוץ דעם איי־דער מיר נעהמען אָן אַ פערטיידיגונגס־פּאָזיציע, און דער עיקר איידער מיר הויבען אָן צו דראָהען מיט וועלכע עס איז נישט סאַנקציעס, לאָמיר נאָך איינמאָל פּרובירען רעדען מיט דייטשלאַנד, אַז זי זאָל צוריק אַריין אין די ראַהמען פון אָנ־שטענדיגקייט. אָט איז די ענגלישע מענטאַליטעט. אַלענפאַלס די מענטאַליטעט פון די ענגלענדער, וועלכע געפינען זיך אין שטרעזא.

אָבער אין לעצטען אַרטיקעל ענטשולדיגט זיך שוין זשול זויערווין, נאָך די בעשלוסען פון שבת'־דיגען טאָג, שרייבט זויערווין פון שטרעזא:

מיין ערשטען איינדרוק היינט איז געווען פול מיט געוויסענס ביסען. אָט ווי אַלעס האָט זיך נאָך אַראָנזשירט און איך מוז נאָך איין מאָל אין מיין לעבען בעדויערן דאָס, וואָס איך האָב בעשולדיגט מאַקדאָנאַלדן אין וויכקייט און אין נישט קלאָרע געדאַנקען.

דייטשלאַנד שטעהט שוין איצט צו צום מזרח־פּאַקט. אָבער וואָס זאָל עס הייסען? — אַן'אויפ־ריכטיגער ווילען, אָדער אַ נייער מאַנעוור גיכער. דער „זשורנאַל" ענטפערט דערויף, ווי פיל פראַנ־צויזישע צייטונגען:

דער דייטשער זשעסט האָט אַלס ציל בלויז צו מאַכען דעם איינדרוק פון אַ מעגליכקייט צו מאַכען אַ שריט אויף צוריק, פערלאָזענדיג די פּאָזיציעס, וועלכע זענען שוין געווען צוגעגרייט פון פריהער.

מיר זאָגען טאַקע נישט מעהר כדי צו מאַכען אַן'איינדרוק. ווייל אין פּרינציפּ האָט דייטשלאַנד דאָך אַלעמאָל מסכים געווען מיט דער אידעע פון נישט־אַגרעסיע, דאָס וואָס איז ניי, איז וואָס אָנ־שטאָט צו האַלטען די אָפּמאַכען וועגען געגענזיי־טיגער שוץ אַלס מאַנעוור פון אַרומרינגלען דייטש־לאַנד נאָר פערקעהרט. דייטשלאַנד מאַכט אַ פּנים ווי זי וואָלט גאָר צופרידען געווען. צוליב וואָס דאָס אַלעס? איז עס נישט בלויז כדי איינרעדען די פעלקער און ווירקען אויף זיי, אַז זיי זאָלען זיך נישט בעוואָפנען?

דאָס שטריקעל איז אַביסעל שוין ווירקליך צו גראָב.

דער „זשורנאַל" שטרייכט אונטער, אַז דאָס איז בלויז אַ מאַנעוור.

* * *

לעאָן בלום רעדט אין „פּאָפּולער" וועגען די איצטיגע מעגליכקייטען פון שלום אין אייראָפּע. דער פיהרער פון די פראַנצויזישע סאָציאַליסטען האַלט, אַז דער שלום קען נאָר באַזירט ווערען אויף דריי מלוכות: פראַנקרייך, ענגלאַנד און רוסלאַנד. לעאָן בלום שרייבט, אַנאַליזירענדיג די לאַגע אין אייראָפּע:

דריי מלוכות זענען אָבער דאָ, וועלכע ווילען דעם פרידען. דעריבער דאַרף מען, אַז זיי זאָלען ווועלען צוזאַמען און אויף דעמזעלבען אופן און מיט די זעלבע מיטלען.

ענגלאַנד שטרייכט אונטער איהר פאָרצוג פאַר אַ „קאָלעקטיווען סיסטעם" פון זיכערהייט, דאָס הייסט, פון גאַראַנטיע און געגענזייטיגער הילף. ענגלאַנד האָט מורא, אַז די פּאָליטיק פון פּאַרטי־קולערע אָדער רעגיאָנאַלע אָפּמאַכען זאָל נישט צושיידען צווישען זיך די גרויס־מאַכטען און זאָל נישט פערשנעלערען דעם לויף אויף בעוואָפענונ־גען, און דאָס זאָל נישט צוריק ברענגען אייראָפּע צו אַן'ענליכער סיטואַציע, וועלכע האָט פּראָוואָ־צירט דעם קריג פון 1914.

דאַן גענעהט לעאָן בלום איבער צו דער שטעלונג פון ראַטען־רוסלאַנד:

דאָס סאָוויעטישע רוסלאַנד האָט מורא פונקט ווי איטאַליען, אַז דאָס פּאַמעליכע און שווערע צוגרייטען דעם „קאָלעקטיווען סיסטעם" זאָל נישט שאַפען אַ צושטאַנד פון אונזיכערקייט און צוטומלונג, וועלכע זאָלען זיין גינסטיג פאַר אַ היטלעריסטישער פּראָוואָקאַציע און זאָל נישט אָפּ־לענקען די פּאַציפיסטישע גרויסמאַכטען פון די באַלדיגע מיטלען, וועלכע וואָלטען געקענט ווירק־זאַם אָפּשטעלען די געפאַהר.

וואָס־זשע פאַר אַ ראָלע האָט דערביי פראַנק־רייך? — בלום זאָגט עס טאַקע:

פראַנקרייך דאַרף פון איין זייט איבערצייגען ענגלאַנד, אַז דאָס אַבסאָלוט לאָיאַלע און אויפ־ריכטיגע זוכען אַ סיסטעם פון קאָלעקטיווען שוץ איז נישט אין ווידערשפּרוך מיט די פּאַרטיקולאַ־רע הילפס־אָפּמאַכען, וועלכע מען שליסט אָפּ אין אַ מאָמענט פון אַ געפאַהר, פונקט ווי מען נוצט אַ פּראָוויזאָרישען אַפּאַראַט אויף אַ ברוך.

אַלזאָ, ווייטער איז דער שליסעל פון דער לאַגע ביי ענגלאַנד!

י. סקי.

געהיימע אָנווייזונגען פאַר דייטשע פאָרשטעהער אין אויסלאַנד
סענסאַציאָנעלער צירקולאַר פון דייטשען אויסערן־מיניסטעריום

ווי ווייט דאָס דריטע רייך מיינט ערנסט מיט איהרע אינטערנאַציאָנאַלע אונטערהאַנדלונגען און אָפּמאַכען מיט'ן צוועק אָפּצוהיטען און צו פער־זיכערן דעם שלום, בעווייזט אַ צירקולאַר פון דיי־טשען אויסערן־מיניסטעריום, וואָס איז די טעג פון־נאַנדערגעשיקט געוואָרען צו אַלע דייטשע פאָרשטע־הער אין אויסלאַנד. דער דאָזיגער געהיימער צירד־קולאַר איז פערעפענטליכט אין „אַסטזעע בעאָבאַכ־טער" און ער ענטהאַלט אינסטרוקציעס פאַר די דיי־טשע פאָרשטעהער און געזאַנדטע אין אויסלאַנד. מיר ברענגען דאָ איינציגע אינטערעסאַנטע פּרטים פון דאָ־זיגען דאָקומענט.

„פאַר אונז איז נאָך ווייטער זעהר וויכטיג די ענטשיידונגען צו פערשלעפּען און אויפצוהאַלטען אונקלאָרקייטען וועגען אונזער שטעלונג. יעדענפאַלס זאָל אָבער גלייכצייטיג בעטאָנט ווערען אונזער גו־טער ווילען אָפּצוהיטען דעם שלום און צו בעטייליי־גען זיך אין די אינטערנאַציאָנאַלע פּאַקטען.

די שולד פאַר נישט געלונגענע אונטערהאַנדלונ־גען מוז מען זיך בעמיהען שטענדיג אַרויפצוואַרפען אויף אונזערע געגנער. צום טייל (ווען עס האַנדעלט זיך וועגען פראַנקרייך און איטאַליען) איז דערין שולדיג זייער אונאויפריכטיגקייט, טיילס (ענגלאַנד) איז דערין שולדיג, דער פאַקט, וואָס זיי בעמיהען זיך צו פערווירקליכען פערשידענע סתירה'דיגע פּלע־נער. מען מוז אויך זיך בעמיהען אויסצושפּילען די מלוכות איינע געגען דער אַנדערער. איהר מוזט אָנווענדען אַלע מיטלען די פּעדים צו פערפּלאָנטערן און — איהר קענט זיין זיכער, אַז דאָס אויסערן־מיניסטעריום וועט אייך שטענדיג דעקען — שרעקט אייך נישט צוריק פאַר קיין מיטעל. איהר מוזט ספּע־ציעל ווענדען אייער אויפמערקזאַמקייט דערויף, אַז דער געדאַנק וועגען דער דייטשער איזאָלאַציע זאָל בסדר אַרויסגערוקט ווערען אין פאָרדערגרונד.

דער מיניסטער ווינשט זיך שטאַרק, אַז די בלומר שטע דייטשע איזאָלאַציע זאָל פאַרגעשטעלט ווערען, ווי אַ מפּלה פון אונזערע פּאָליטיק.

אַזוי אַרום וועט אונזערער ענטשיידענער פּלאַן צו בלייבען איזאָלירט אַמבעסטען מאַסקירט ווערען. דייטשלאַנד וויל און מוז דערווייל בלייבען אַליין.

אַלע געשפּרעכען, וואָס זי פיהרט מיט פאָרטרעטער פון אַנדערע מלוכות האָבען נאָר אַ פיקטיווע בע־דייטונג.

דער פיהרער און רייכסקאַנצלער האָט אויף איינע פון די לעצטע קאַבינעטס־זיצונגען אויסדריקליך ער־קלערט, אַז ער אָנערקענט נישט קיין שום פון די עקזיסטירענדע אָפּמאַכען, וואָס בינדען דייטשלאַנד און דעריבער קען ער און וויל זיך נישט בינדען דורך קיין שום נייע אָפּמאַכען.

אין שייכות דערמיט האָט דייטשלאַנד נישט בדעה צוריקצוקעהרען אין פעלקער־בונד. אָבער דאָך מוזען אונזערע פּלענער דווקא איבער דעם פּונקט בלייבען אין אונזיכערקייט.

דער צוריקקעהר אין פעלקער־בונד איז שוין דע־ריבער אויסגעשלאָסען, ווייל מיר קאָנען בשום אופן נישט איינגעהען אויף וועלכער עס איז מיליטערישע קאָנווענץ. דייטשלאַנד מוז איצט האָבען די פולע בעוואָפנונגס־פרייהייט און טראַכט צו מאַכען פון איהר געברויך, איצט נאָך מעהר ווי פריהער, און טאַקע צוליב דעם לייקענט אָפּ ווען איהר ווערט עס נאָר געפינען פאַר נויטיג, אַלע ידיעות וועגען דיי־טשע בעוואָפענונגען.

בעמיהט זיך אויך אין דעם זין צו ווירקען אויף דער דאָרטיגער פּרעסע און עפענטליכע מיינונג, די מיטלען, וואָס איהר האָט דערצו נוויטיג, וואָס מען האָט אייך ביים אָנהויב פון עטאַט־יאָהר בעשטימט, קענט איהר צו דעם צוועק איבערשרייטען.

דייטשלאַנד איז ענטשלאָסען דורך קיין שום מיט־לען נישט לאָזען זיך אַראָפּפיהרען פון איהר פּלאַן צו שאַפען אַן'אַרמעע, וואָס זאָל זיין אַנדערהאַלב מאָל אַזוי שטאַרק ווי די פראַנצויזישע, ענטשפּרע־כענד דער בעפעלקערונגס־צאָהל פוןביידע פעל־קער. די פערענדיגונג פון דייטשען בעוואָפנונגס־פּלאַן דאַרף נאָך געדויערען פון 12 ביז 18 חדשים.

עס קען אָבער נישט שאַדען אָנצעווייזען, אַז שוין איצט זענען די דייטשע בעוואָפנונגען גרעסערע ווי די פראַנצויזישע. דאָס איז נוגע בעזונדערס דער פּיעכאָטע. אין די לופט־בעוואָפנונג, האָט זיך דייטש־לאַנד שוין איצט אויסגעגליכט מיט ענגלאַנד און שטייגט בעדייטענד איבער פראַנקרייך. אין געגע־בענעם פאַל וואָלט געווען געוואונשען צו בעטאָנען, וואָס פאַר אַ געפעהרליכער געגנער דייטשלאַנד איז שוין איצט. דאָס וואָלט געקאָנט די אונענטשידענ־הייט פון אונזערע געגנער נאָך מעהר פערגרעסערען.

מען דאַרף זיך בעמיהען צו צושטערען די אינ־טערנאַציאָנאַלע אָפּמאַכען דערביי וועט זעהר גוט צו־העלפען דער אידעאָלאָגישער און פּראַקטישער קאַמף וואָס מיר פיהרען געגען באָלשעוויזם. דער פיהרער און רייכסקאַנצלער וויל אַז דער דאָזיגער קאַמף זאָל אָננעהמען אַלס מעהר דעם כאַראַקטער פון אַ קרייץ צוג פון גאַנץ אייראָפּע. עס איז זעהר לייכט אַז די בירגערליכע מעהרהייט פון די מערבדיגע דעמאָקראַ־טיעס זאָל מסכים זיין צו אַזאַ קאַמף געגען דעם באָל־שעוויסטישען רוסלאַנד, קודם כל דאַרף עס נישט שווער זיין צווישען רוסלאַנד און ענגלאַנד (אינ־דיען) אַריינצוהאַקען אַ קלין. סיימאָן האָט נישט גע־וואָלט געבען קיין פרייע האַנד געגען רוסלאַנד, אָ־בער דאָס קען געענדערט ווערען אויב עס וועט זיך לאָזען פעסטשטעלען באָלשעוויסטישע פּראָפּאַגאַנ־דע אין צפון־ אינדיען.

בעת דייטשלאַנד'ס פּאָליטיק איז געווענדעט גע־גען די ענטשטעהענדע און שוין עקזיסטירענדע אָפּ־מאַכען און וויל זיי שטערען, ווייל זי אָבער פון דער אַנדערער זייט אַליין שאַפען אַ אַקציאָנס־פעהיגע קאָאַליציע, אין דער נאָהענטסטער צייט וועט לען די נאַציאָנאַל סאָציאַליסטען אין עסטרייך קו־מען צו דער מאַכט. פּאַפּען בערכטען בערעכטיגען צו אַזאַ גלויבען.

ווען דאָס זאָל געשעהן קען מען בעשטימט רע־כענען אויף אַ פּלעביסציט אין דער פראַגע פון אַנ־שלוס. דער אויסגאַנג פון אַזאַ פּלעביסציט קען נישט זיין צווייפעלהאַפט. עס איז נישט צו גלויבען, אַז פון וועלכער ס'איז זייט זאָל קומען אַ פּראָטעסט, דאָס זעלבסט בעשטימונגס־רעכט פון די פעלקער וועט אין דעם פאַל קאָנען אַניטער־פּרעטירט ווערען לטובת אונז.

אויב דער אַנשלוס מיט עסטרייך וועט אַדורכ־געפיהרט ווערען וועט עס זיין אַ יסוד פאַר דעם ווייטערדיגען אויפבוי פון מיטעל־אייראָפּעאישען בלאָק".

ר. איזראעל

משומדים

סענסאציאנעל שפאנענדער ראמאן פון היינטיגען יודישען לעבען

קאפיטעל 1

די שווארצע שעה

אידא האט ארויסגעקוקט דורך די נאסע שויבען אין גאס אריין. דער שארפער הערבסט - ווינד האט געיאגט די גראבע טראפענס רעגען אין די שויבען, וועלכע האבען אויסגעזעהן ווי זיי וואלטען געוויינט.

אידא האט צוגעדריקט איהר פנים צו דער שויב, כדי זי זאל בעסער זעהען וואו ס'געהט דורך די גאס, די מענשען אינדרויסען זענען נישט געגאנגען נאר אזוי ווי געלאפען מיט אויפגעשטעלטע קראגענס פון די מאנטלען, אדער מיט אויפגעמאכטע שירעמס. עס האט אויסגעזען אזוי ווי יעדער וואלט זיך געוואלט ארונטערבעקומען אונטער א דאך.

אידא האט געזוכט צווישען די אדורכלויפענדע מענשען, איהר האט זיך אויסגעדוכט, אז אט וועט זי דערזעהען דעם וועמען זי ערווארט. לאנגע, טרויעריגע מינוטען האט זי איבערגעלעבט,

— ווען וועט ער קומען ? צי וועט ער בכלל קומען ? ...

אידא האט אפגעריסען איהר בליק פון פענסטער און זיך ארומגעקוקט אין איהר ציכטיגען, נישט גרויסען צימער, פאר איהרע אויגען האט אין יעדען ווינקעלע געשוועבט זיין געשטאלט, וואו זי האט נאר נישט געזאלט ווארפען איהר בליק, אויף די אלע זאכען, וועלכע זענען איהר אזוי שטארק בעקאנט געוועזן — האט זי איצט געזעהען זיין פנים, זיינע קלארע, גרויסע בלויע אויגען, זי האט געהערט זיין ווייך־סאמעטענע, טיפע שטימע.

— ווען וועט ער קומען, צי וועט ער בכלל קומען...

זי האט א ציטער געטון, אפשר דערפאר, ווייל די הערבסט־קעלט, וועלכע האט שוין אדורכגעדרינגען אין צימער אריין, האט געווירקט אויף איהר, און אפשר נאר דערפאר, ווייל זי האט זיך אין דעם מאמענט דערמאהנט וועגען דעם לעצטען געשפרעך, וועלכען זי האט געהאט מיט איהם.

צי איז עס ווירקליך אזוי ווי ער האט מיר פארגעשטעלט די גאנצע לאגע ? האט אידא אליין צו זיך גערעדט. אדער דארף מען זיך נאך דערמיט נישט איבערנעהמען. געוויס איז דאס אלץ איבערגעטריבען. אזוי שלעכט האלט עס נאך נישט. ס'איז דאך נישט מעגליך, אז סטעפאן זאל דאס מיינען ערנסט. היינט מוז איך אויפקלערען די לאגע, איך קען נישט לעבען אין אזעלכע אומשטענדען. אבער פארוואס קומט ער נישט.

א שטילער קלאפ אין טיר, האט זי אויפגעוועקט אזוי ווי פון שלאף. זי האט זיך שטארק דערשראקען, הגם זי האט דאך ערווארט, אז אימיצער זאל טאקע איצט אנקלאפען. אידא איז דאסמאל נישט צוגעלאפען צום טיר, אזוי ווי זי פלעגט דאס שטענדיג טון, בעת זי האט ערווארט סטעפאנען, זי האט נישט אויסגעשפרייט איהרע ארעמס, גרייט איהם ארומצונעהמען, קושען און צודריקען צו זיך. זי איז געשטאנען פון דערווייטענס, אנגעשפארט אין א טיש, און שטיל אויסגערעדט:

— אריין.

די טיר האט זיך מיט א סקריפ געעפענט און אויף דער שוועל האט זיך בעוויזען עפעס א מאדנע עקעלהאפטע בריאה, א קליין פערקריפעלט מענשעלע מיט אנ'אויסגעקרומטען קאפ, און א הינקענדיגען פוס. די אויגען פערגלייזט אויף אזא אופן, אז מען האט דאס שווארצאפעל נישט ארויסגעזעהן. בעתן רעדען האט דאס מענשעל געשפיגען אהן אויפהער, א געפיהל פון עקעל און מורא האט ארומגענומען יעדען איינציגען וועלכער האט דאס ערשטע מאל אנגעקוקט דעם קריפעל.

— פרייליין אידא ? האט דאס מענשעל ארויסגעשפריצט פון מויל.

— יא. דאס בין איך.

— היינט 10 א זייגער אין בעאמטען־קלוב.

— וואס אין בעאמטען־קלוב.? ווער דארף קומען 10 א זייגער אין קלוב ?

— איהר, פרייליין אידא. איהר דארפט קומען 10 א זייגער אין בעאמטען־קלוב

— ווער האט אייך געשיקט ?

— קיינער נישט פרייליין אידא. איך לאדען אייך איין אין קלוב אויף 10 א זייגער אין אווענט,

אידא האט ברייט געעפענט די אויגען, זי האט נישט געוואוסט וואס דאס זאל בעדייטען, זי האט זיך נישט אריענטירט וואס עס קומט דא פאר.

— פרייליין אידא, וואונדערט זיך נישט, וואס איך דער מיאוסער קריפעל בעשטים מיט אייך א רענדעוואו, איך בין זיכער, אז איהר וועט קומען, מיר האט נאך נישט קיין שום פרוי אפגעזאגט, אפילו די שענסטע, די אינטעליגענטסטע. מאנכע קומען צו מיר אוים רחמנות. מאנכע זאגען זיך בכלל נישט אפ פון קיין מאנספערשוין און מאנכע קומען צוליב געלד, איך וויים נאך נישט צו וועלכער קאטעגאריע איהר געהערט. אבער איך בין זיכער, אז איהר וועט קומען.

דער קריפעל האט זיך אויסגעדרעהט אויף זיין הינקענדיגען פוס, גרייט ארויסצוגעהן און נישט געווארט אויף אידא'ס ענטפער.

ביי אידאן האט אפגענומען דאס לשון, נישט זי האט נאך געקענט בעגרייפען עפעס דערפון וואס דער קריפעל האט צו איהר גערעדט. נישט זי איז געווען גרייט צו אנ'ענטפער. זי האט געריבען די אויגען כדי זיך צו איבערצייגען, צי דאס וואס זי זעהט, איז נישט קיין פאנטאזיע צוליב איהרע נערווען, אדער א חלום. ווען זי האט געעפענט די אויגען האט זי דעם קריפעל שוין מעהר נישט געזעהען, ער האט שנעל צוגעמאכט די טיר הינטער זיך, אידא האט נאר געהערט זיין הירזשעדיגען געלעכטער און דאן איז אלץ פערשוואונדען.

אידא איז צוגעלאפען צו דער טיר, האט זי געוואלט עפענען און רופען הילף אדער נאר דעם קריפעל צוריקרופען. כדי מיט איהם זיך אדורכצושמועסען, זי איז אבער געבליבען שטעהן ביי דער טיר און זי נישט געעפענט. אידא האט אראפגעלאזען די הענט און צוויי גרויסע טרעהרען האבען זיך איהר געשטעלט אין די ווינקעלעך פון די גרויסע שווארצע אויגען.

— וואס טוט זיך מיט מיר ? צי זענען שוין מיינע נערווען אזוי קראנק. אז איך זעה האלוצינאציעס אויף דער וואך? געוויס איז דאס קיינער נישט געוועזן. מיר האט זיך בלויז אויסגעדוכט. ווי אנ'עקעלהאפטער קריפעל, עפעס אזעלכעס מיאוסעס און אפשטויסענדיגעס האב איך נאך אין מיין לעבען נישט געזעהען.

דער אווענט האט אנגעהויבען שנעל צוצופאלען. און ביי אידאן אין צימער איז איינציגוויז פינסטער געווארען, דער ווינד אין דרויסען איז נאך שטארקער געווארען. די טראפענס רעגענס האבען נאך שטארקער אנגעקלאפט אין די פענסטער און זיך צוגאסען איבער די שויבען, אידא האט זיך ארומגעקוקט אין אלע זייטען, איהר איז געווארען שטארק אומעטיג. דער טרויער איז אריינגעדרונגען אין הארץ און נשמה און זי איז ווי א שווערע משא געפאלען אויף איהר בעט, און חויך געבליפעם. אידא האט אליין זיך נישט אפגעגעבען קיין חשבון וועגען די אמת'ע סיבות פון איהר גרויסען טרויער און צער, זי האט אליין נישט געוואוסט ווי לאנג זי איז אפגעלעגען אויפן בעט, ווען זי האט געעפענט די אויגען האט זי ארום זיך נישט געזעהען גארנישט. ס'איז געווען פולשטענדיג פינסטער.

אידא האט געפיבערט אויפן גאנצען קערפער, עס איז איהר געווען קאלט און הייס. פאר די אויגען האט זי געזעהען נאר דעם קריפעל, אין וועלכער זייט זי האט נישט געזאלט ווענדען איהר בליק, האט זי נישט עפעס אנדערש געזעהען ווי נאר דעם הינקענדיגען, הויקערדיגען מענשעל, מיט זיין הירזשענדיגען לאכען, בעת וועלכער ער האט אויסגעשטשירעט זיינע מייזישע ציינער. דער שוים פארן מויל און דער עקעלהאפטער האלב־פערפוילטער נאז, זי האט אויסגעשטרעקט די הענט פאר זיך, אזוי ווי זי וואלט נישט געוואלט צולאזען צו זיך די שרעקליכע ערשיינונג. זי האט שנעל ליכטיג געמאכט. אין ערשטען מאמענט האט זיך איהר אויסגעדוכטען אז די ערשיינונג איז פערשוואונדען אבער באלד האט זי ווידער דערזעהען דאסזעלבע פון יעדען ווינקעל ארוים. א בעקאנטער קלאפ אין טיר האט זי ארויסגעראטעוועט פון דער פערצווייפלונג.

— סטעפאן איז דא סטעפאן איז געקומען, ווידער האבען זיך ביי איהר אנגעהויבען צו גיסען טרעהרען פון די אויגען. אבער דאס זענען שוין געווען טרעהרען פון פרייד און נישט פון טרויער.

— סטעפאן איז געקומען. זי האט שנעל געעפענט די טיר און אויף דער שוועל איז געשטאנען א הויכער בלאנדער יונגערמאן מיט אפענע בלויע אויגען, ברייטע פלייצעס און אנ'אויפריכטיגען שמייכעל אויף די ליפען. אזוי ווי שטענדיג האט אידא ברייט פונאנדערגעשפרייט איהרע ארימס און צוגעדריקט סטעפאנען צו זיך.

— פארוואס האסטו מיך געלאזען אזוי לאנג ווארטען אויף זיך. דו ביזט נישט גערעכט: איך דארף דיך היינט מעהר ווי שטענדיג. מיינע נערווען זענען אזוי שטארק אנגעשטרענגט אז איך האב פשוט מורא צו בלייבען אליין און דו ביזט אזא שלעכטער.. .

— פאר וועמען און פאר וואס האסט דו מורא? דו ביזט דאך שוין א דערוואקסענער מענש און דו האסט שוין פיל מיטגעמאכט אין לעבען, טא פארוואס זשע האסט דו מיטאמאל מורא בעקומען, פאר וועמען ?

— ס'איז עפעס טאקע מאדנע, האט אידא געענטפערט מיט א געצוואונגענעם שמייכעל, שטעל דיר פאר, סטעפאן, ווען איך בין פריהער איינע אליין געזעסען אין צימער און געווארט אויף דיין קומען, האט זיך מיר געדוכט אז די טיר האט זיך געעפענט און אין דער שטוב איז אריינגעקומען א מאדנע בעשעפעניש: אזא עקעלהאפטער קריפעל, וועלכען איך קען דיר גארנישט אפשילדערען...

סטעפאן איז בלאס געווארען, ער האט זיך א טרייסעל געטון, אזוי ווי ס'וואלט איהם קאלט געווארען. אידא האט דאס נישט בעמערקט און האט ווייטער גערעדט.

— מיר האט זיך אויסגעדוכט, אז דאס דאזיגע בעשעפעניש רופט אן מיין נאמען.

— און ער האט דיך בעשטעלט אז דו זאלסט קומען אין בעאמטען־קלוב, האט סטעפאן נישט מיט זיין קול אויסגעשריגען.

אידא איז אפגעשפרונגען פון סטעפאנען.

— דו האסט אויך געזעהען דעם קריפעל ? דו האסט געהערט וואס ער האט צו מיר געזאגט?

סטעפאן האט באמת נישט געהערט אידאס פראגען, נאר נאך מיט מעהר שרעק אין דער שטים האט ער געשריגען, טרייסלענדיג אידאן ביי דער האנד.

— ער האט געהינקט און נאכגעשלעפט איין פוס, ער האט געהאט אנ'אויסגעקרימטען קאפ, מיט קורצע הענד, ווען ער האט גערעדט האט ער אויסגעשטשירעט די מייזישע ציין און שוים האט זיך איהם גענאסען פון מויל.

— יא, סטעפאן, אזוי האט ער אויסגעזעהען, איז דאס באמת געווען א לעבעדיגער מענש, האסטו איהם אויך געזעהען ?

— כ'ווייס נישט, כ'וויים אליין נישט צי איך האב איהם אין דער ווירקליכקייט געזעהן, מיר האט זיך אויסגעדוכט, אז כ'האב איהם געזעהן אזוי ווי איך האב איהם דא געשילדערט. ער האט מיך בעשטעלט אז איך זאל קומען אין בעאמטען - קלוב היינט 10 א זייגער אין אווענד. ער האט געזאגט מיט זיכערקייט, ער ווארט אויף מיר און איז זיכער, אז איך וועל קומען און ווען איך האב געוואלט מיט איהם עפעס רעדען איז ער פערשוואונדען געווארען, אזוי ווי ער וואלט איינגאנצען ביי מיר נישט געוועזן.

— צי זענען מיר ארומגערינגעלט מיט שדים, האט אידא אויסגעשריגען, איך האב איהם אויך געזעהען ביי דיזעלבע אומשטענדען.

— אידא, איך וועל זיין אין בעאמטען - קלוב היינט 10 א זייגער אין אווענט, איך מוז דערגעהן, וואס דא קומט פאר.

— ניין סטעפאן, איך וועל דיר נישט ערלויבען, בשום אופן נישט, איך האב מורא אז עס דראהט אונז עפעס אנ'אומגליק, סטעפאן, איך האב מורא דא אליין צו בלייבען.

— כ'וועל געהן, אידא איך וועל געהן...

סטעפאן איז ארויסגעלאפען פון צימער. אידא איז איהם נאכגעלאפען, אבער איהם האט זי שוין נישט געקענט דעריאגען.

— סטעפאן, סטעפאן, האט זי געשריגען מורא־האבענדיג אריינצוגעהן צו זיך אין צימער און צוצומאכען הינטער זיך די טיר, עטליכע שכנים האבען געעפענט די טיר כדי צו זעהען ווער ס'שרייט דאס אזוי פערצווייפעלט, אבער זעהענדיג ווי אידא געהט צוריק אריין רוהיג אין איהר צימער, האבען זיי ווידער די טירען פון זייערע וואוינונגען פערמאכט.

— א מאדנע זשידובקע, האט דער שכן פאנטערא געזאגט צו זיין ווייב, עפעס מאדנע פיהרט זי זיך אויף.

— מ'דארף די זשידובקא דא נויטיג צו האבען, איך וויים נישט צו וועלכע רוחות ,זי די איינציגע זשידובקא אין הויז און ס'זענען נאך פאראן אזעלכע אונזערע מענשען, וועלכע קריכען צו איהר יעדען טאג, כ'וויים נישט וואס מ'געפינט דאס אין אזא יודישע מויד ?

— א מויד איז א מויד, אונזערע בלאפצעס מאכען נישט קיין אונטערשיד .

אידא האט זיך איצט געפיהלט אזוי איינזאם, ווי א שטיין, זי האט געוואלט צו אימיצען רעדען, שרייען, זיך טיילען מיט איהר טרויער, אבער זי האט נישט געהאט קיינעם. פון די אלטע קרובים און בעקאנטע אוועק, קיין נייע נישט בעקומען, פון די אמאליגע בעקאנטע אויסגעשפאט, אויסגעלאכט אדער פשוט נישט פערשטאנען — פון די נייע קיין גוט ווארט נישט געהערט, וואו זאל זי זיך איצט אהינטון. סטעפאן איז געווארען גאנץ אנדערש צו איהר ווי ער איז אמאל געוועזן, זי וויים נישט מיט וואס זי האט זיך ביי איהם פערשולדיגט אדער פערזינדיגט. היינט האט זי געוואלט מיט איהם איבעררעדען, קלאר מאכען איהר סיטואציע. וואלט דער ענטפער פון סטעפאנען זי נישט בעפרידיגט, דאן האט זי געהאט בעשלאסען צו בעגעהן זעלבסטמארד., ווייל קיין אנדער אויסוועג האט זי נישט געזעהן פאר זיך.

אידא האט געוואוסט, אז פאר סטעפאנען איז דאס ענטשיידענע געשפרעך נישט געוועזן אנגענעהם. ער האט געפרובט אלע מיטלען דאס אויסצומיידען, און דעריבער האט זי געמיינט אז ער וועט דעם הייניגען אווענד איינגאנצען נישט קומען צו איהר, ער איז אבער יא געקומען.

— איך בין אליין שולדיג האט זי גערעדט צו זיך אליין און געריסען די שווארצע האר פון קאפ, איך האב צו איהם גערעדט נארישקייטען וועגען זאכען וואס מיין קראנקע פאנטאזיע האט זיך אליין אויסגעמאלט און איך האב איהם פערטריבען פון דאנען.

פלוצלונג איז אידא שטיל געבליבען. איהר האט זיך געדוכט, אז זי הערט אין צימער טריט. שטילע טריט. איהר האט זיך געדוכט אז דער קריפעל האט געעפענט די טיר און איז ווידער אריינגעקומען, אין שיין פון עלעקטרישען ליכט איז דאס העסליכע פנים און די גאנצע פיגור ארויסגעקומען נאך שרעקליכער נאך מוראדיגער. זי האט צוגעקוועטשט די אויגען פעסט, כדי איהר פאנטאזיע זאל נישט ווערען א ווירקליכקייט. כדי זי זאל זיך נארען דערמיט אז דאס איז א חלום, א לאנגע ווייל איז זי אזוי געשטאנען מיט פערמאכטע אויגען. און זיך איינגעהערט.

— ניין, א נארישקייט, זי הערט נישט קיין טריט, זי קען שוין עפענען די אויגען, אבער ווי נאר זי האט דאס געוואלט טון האט זי דערפיהלט אימיצענס האנט אויף איהרע האהר.

א הילכיגער היסטערישער אויסגעשריי האט זיך ארויסגעריסען פון אידא'ס האלז. נעבען איהר אויף א שטוהל איז געשטאנען דער קריפעל, און געגלעט איהרע האהר, ער האט געשמייכעלט און א ווייסע סלינע איז גערונען פון זיין מויל.

שנעל ווי א מאלפע איז ער ארויפגעשפרונגען אויף איראן, זיך אנגעהאנגען אין איהר האלז און מיט איין האנד פערמאכט איהר דאס מויל.

— נישט שרייען פרייליין אידא הארוויץ, נישט שרייען, נאך וואס צונויפרופען מענשען, איך וועל אייך גארנישט טון, איך בין געקומען נאר דערמאהנען, אז 10 א זייגער אין בעאמטען־קלוב.

אידא האט געפרובט זיך בעפרייען פון דער מענשען־מאלפע, זי האט זיך געווארפען אין אלע זייטען אבער דער קריפעל האט זי געהאלטען ווי מיט אייזערנע צוואנגען און נישט אפגעלאזען.

— אויב איהר וועט נישט שרייען פרייליין אידא הארוויץ, געה איך שוין אוועק פון דאנען, איך וויל נישט אז מען זאל מיך דא זעהען.

אידא האט פערקלאפט די ציינער, פערביסען די ליפען, אז זי זאל קיין טאן נישט ארויסגעבען, דער קריפעל האט דאס בעמערקט האט אפגעלאזען זיין קרבן און מיט די זעלבע שטילע טריט, מיט וועלכע ער איז אריינגעקומען אין צימער איז ער צוריק ארוים.

אידא האט נאכגעפאלגט זיין יעדע בעוועגונג, ביז ער איז פערשוואונדען הינטער דער טיר, זי האט דאן שנעל געכאפט איהר מאנטעל אויף זיך און געוואלט ארויסלויפען אויפן גאס, זי האט מעהר נישט געוואלט בלייבען אין צימער, זי האט נישט געקענט, זי איז שנעל צו צו דער טיר, און זי געוואלט אויפרייסען, די טיר איז געווען פערמאכט. זי האט געריסען שטארקער און שטארקער, אבער אהן ערפאלג. זעהט אוים אז די טיר איז געווען פערשלאסען. ווייל דער שליסעל וועלכער האט זיך שטענדיג געפינען פון אינעווייניג איז דאס מאל נישט געוועזן. די שרעק פון אידאן איז דערגאנגען צו דער העכסטער מדרגה, זי האט דערפיהלט ווי דאס קלאפען פון הארץ שטעלט זיך אפ. ווי די האהר שטעלען זיך קאפויער און די הויט פון קאפ ווערט גערינצעלט, זי האט געפיהלט ווי פאר שרעק ווערען די אויגען אלץ ברייטער און גרעסער און זיי וועלען ארויספליהען פון די אויגען־לעכער. זי איז אזוי ווי איינגעמויערט געווארען אויפ'ן ארט און די פיס האבען אפגעזאגט די געהארכזאמקייט, זי האט ווייטער געפיהלט, אז אט פאלט זי אויף דער ערד און וועט בלייבען ליגען אהן בעוואוסטזיין, פלוצלונג האט זי פון אונטער דער טיר דערהערט די קוויטשענדיגע שטים פון דעם קריפעל.

— 10 מינוט פאר צעהן וועט די טיר זיין אפען, דעמאלט וועט איהר פרייליין. אידא דארפען געהען אין בעאמטען־קלוב און וועט אהין קומען אין דער ריכטיגער צייט.

אידא האט זיך צוגעשלעפט צו איהר בעט און איז געפאלען אויף איהם אהן בעוואוסטזיין.

ווייטערדיגע פארטזעצונג פון ראמאן לייענט זונטאג דעם ערשטן טאג חול-המועד

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

מיטוואך 17 יד ניסן תרצה

אפריל

זון-אויפגאנג 4.36

זון-אונטערגאנג 6 36

די הילפס=אקציע אויף פסח
פאר די פעראָרימטע יודען אין לאָדז

די הייַיעהריגע הילפס־אקציע אויף פסח פאר די פעראָרימטע יודען אין לאָדז איז יעדענפאלס נישט געווען קלענער ווי יעדעס יאָהר, אין פיל הינזיכטען איז די אקציע פערגרעסערט געוואָרען און נישט נאָר טויזענדער נאָר צעהנדליגער טויזענדער יודען האָבען הייַיאָהר זיך געוואָנדען און גענאָסען פון הילף און אונטערשטיצונג.

די גרעסטע אקציע, פערשטייט זיך, האָט געפירט

די קהלה

אויף דעם צוועק איז אין קהלה־בודזשעט פאראַן א סומע פון 110 טויזענט זלאָטעס, וועלכע זענען פול־שטענדיג אויסגענוצט געוואָרען. אין דער ערשטער רייַ האָבען פון דער הילף אין דער קהלה גענאָסען די שטיבלעך, בתי תפילות, חברות און פעראיינען, וועלכע האָבען צוגעשטעלט רשימות פון זייערע מיטגלידער, וועלכע בעקומען שטיצע. דאן האָבען בעקומען שטיצע יחידים וועלכע ווענדען זיך יעדעס יאָהר צו דער קהלה וועגען אונטערשטיצונג. פון דעם דערמאָהנטען בודזשעט האָט די קהלה אוועקגעגעבען 18 טויזענט זלאָטעס דעם „דאָבראָטשיננאָשטש״, וועלכער האָט פון זיין זייט צוגעגעבען א געוויסע סומע און דאָס געלד איז צוטיילט געוואָרען צווישען נויט־בעדערפטיגע.

די דערנעהרונג אויף גאַנץ פסח פאר

יודישע זעלנער, יודישע קראנקע אין שפיטאלען און יודישע ארעסטאנטען

איז איינגעאָרדענט געוואָרען אויפן חשבון פון דער קהלה אויפן בעסטען אופן. די יודישע זעלנער פון לאָדזער גארניזאָן וועלען אָפּהאַלטען די סדרים און בעקומען עסען גאַנץ יום טוב אין בערלינער זאַל אויף זאַכאָדניאַ 26, די איינאָרדנונג און דאָס פיהרען די קוך איז איבערגעגעבען געוואָרען דעם בעקאנטען רעסטאָראַן־אינהאבער ה׳ מ. גערולד. די סדרים וועט אָפּריכטען ווי שטענדיג ה׳ מ. עפּשטיין. די יודישע ארעסטאנטען אין אלע היגע טיורמעס און ארעסטען און די יודישע קראנקע אין אלע שפּיטאָלען וועלען אויך פערזאָרגט ווערען דורך דער קהלה, די אָנפיהרונג פון דער דאָזיגער שווערער ארבייט ליגט אין די הענט פון אזא אָרגאניזאטאָר ווי פרנס רעכטמאַן, וועלכער האָט די חזקה אויף דער ארבייט. צו דעם צוועק האָט פרנס רעכטמאַן איינגעאָרדענט עטליכע קוכען אין פערשידענע טיילען פון שטאָט פון וואנען ס׳וועלען פינקטליך צוגעשטעלט ווערען די רייכע מאָלצייטען פאר די ארעסטאנטען. און פאר די קראנקע אין די שפּיטאָלען. אין עטליכע שפּיטעלער וואו ס׳זענען פאראַן מעהר יודישע קראַנקע, זענען איינגעאָרדענט געוואָרען ספּעציעלע קוכען.

אויך די געזעלשאפטליכע פסח־אקציע איז הייַיאָהר נישט קלענער געוואָרען. א גרויסע אַקציע פאר פעראָרימטע יורדים אויף פסח האָט אדורכגעפירט די געזעלשאפט

„נותן לחם״

די דאָזיגע געזעלשאפט האָט ארויסגעגעבען עטליכע הונדערט גרויסע פעקלעך פּראָדוקטען. פיל פעקלעך זענען אָפּגעשיקט געוואָרען די טויטבעדערפטיגע אהיים. א חוץ דעם וועט די געזעלשאפט ארויסגעבען גאַנץ יום־טוב מיטאָגען אין דער אינטעליגענטען־קיך אויף שרודמיעיסקא 20.

אויך

„תומכי אורחים״

האָט אדורכגעפיהרט א גרויסע הילפס־אקציע, פון 1500 רעגיסטרירטע זענען ארויסגעגעבען געוואָרען פאר 1000 פאמיליעס פעקלעך מיט פּראָדוקטען, א חוץ דעם האָט „תומכי אורחים״ איינגעאָרדענט אין ווינער זאַל א קוך אויף גאַנץ יום טוב, פאר 300 יודען און געזעלשאפטליכע סדרים.

די געזעלשאפט

„בית עם״

האָט איינגעאָרדענט אהן רעש און געפילדער א גרויסע אקציע פאר הונדערטער פעראָרימטע יודען, אַרויסגעבענדיג פעקלעך פּראָדוקטען אהיים.

אין די יתומים=הייזער

ווערען איינגעאָרדענט סדרים פאר די קינדער און יום־טובדיגע מאָלצייטען דורך גאַנץ פסח.

דאָזאָר רומקאָווסקי האָט ווי יעדעס יאָהר פערזאָרגט מיט מצה די קינדער פון די היגע פאָלקס־שולען.

ווי מיר האָבען שוין איבערגעגעבען האָט דעפּוטאט מינצבערג בעקומען צוגעשיקט פון דער פעראייניגונג פון די פוילישע יודען אין לאָנדאָן 30 פונט אויף פונאנדערצוטיילען פאר די נויט־בעדערפטגע יודען אין די שטעטלעך ארום לאָדז. דעפּוטאט מינצבערג האָט דאָס געלד נעכטען פערטיילט די רעלעגאטען פון די שטעטלעך.

דיזעלבע לאָנדאָנער פעראייניגונג האָט צוגעשיקט דעם לאָדזער רעטונגס־קאָמיטעט 40 פונט פאר פעראָרימטע יודען אויף פסח.

* * *

דער קהלה־סעקרעטאר ה׳ נאדעל האָט בעקומען פון אמעריקע צו זיין דיספּאָזיציע 50 דאָלאר צו פערטיילען פאר די אָרימע יודישע וועבערס אויף פסח ה׳ נאדעל האָט דאָס געלד פערטיילט צווישען די צוויי לוין־וועבער פעראיינען.

—=—

יודיש
מאַריאָנעטען־שפּיל
„בערל־שמערל־טעאטער״
אָנפיהרונג: משה בראָדערזאָן
אין קאפע „קאפריז״
(פּיעטריקאָווער 29)
דער פּראָגראַם א. ג.
• „מזל=טוב״ •
עם הערען געזונגען לעלקעס־קאריקאטורען פון: דער טערקישער הון סרעל־שכטעט־פּשעטא, חנן פוסה־וויצקי; שהמקשם ווישמעל; דער דזשישט וישטאמוינסקי; בעל־בען נריש; ר׳ סענדערל גרעגאָ; רעגינע קאנדעל־צוקער; שיינע־שיינדל מרים; יוזעף קאָזאדלע־שמיד; מעצענאט קאָפילע; ר׳ לייבישל מורה מורינו; ד״ר פלויש; דעפּוטאטען־פּראָצעס ר׳ לייבעל; נח פּורים־לוצקי; שבתאי מוהל; איסע־מאיר קוּפּיעץ און וואַוושיניעץ עקס־קאָטער; יוד׳קע פּאָן־לאַוונקי; שמענדריק עם שמענדריקובנע; וואַלענטי און האָיטשע־באָווא; ראצע מיט די צאצע; בערל־שמערל־ברידער; פיניעלע סוף.

אָנהויב פון די פאָרשטעלונגען:
פרייטאג דעם ערשטען טאָג און שבת
דעם צווייטען טאָג חוה״מ
צו 2 פאָרשטעלונגען
8 און 10 אָוונד.

מעבלען: משה בראָדערזאָן, י. אָבערזשאַנעק און ח. י. בנשנסטאָווסקי. לאַלקעס געשניצט — ש. מאַבאַק מוזיק אראנזשירט: דוד בײַגעלמאַן.

צוהאקט דעם לאקאטארס מעבל אויף האלץ

יודישער הויזווירט ליציטירט זיין לאקאטאר ערב-פסח און פערניכטעט איהם דאס גאנצע מעבל

אויף ווי ווייט עס איז פערלאָשען געוואָרען ביי מענשען דאָס געפיהל פון רחמנות און ריקזיכט קען בעוויזען פאָלגענדער שרעקליכער פאקט וועלכער איז פאָרגעקומען נעכטען אויף קאָנסטאנטינער 90.

דאָס דערמאָהנטע הויז געהער צו דעם ווירט יהושיע ענגעל, וועלכער האָט א פאבריק פון וואטאַלין. דאָרט וואוינט אין א פינסטערער שטוב א זאַקען־ארבייטער הערצקע לאנדוי. איז דער דאָזיגער לאנדוי שוין ארבייטסלאָז מעהר ווי א יאָהר צייט, שוין אָפּגענזמען די געזעצליכע אונטערשטיצונג; און האָט געדאַרפט לעבען מיט א פרוי און 2 קינדער פון דער פּראָדוקטען־ אונטערשטיצונג, וועלכע ער בעקומט פון ארבייטסלאָזען פאָנד. מ׳קען זיך שוין פאָרשטעלען וואָס פאר א רייכקייט ס׳הערשט אין דער דאָזיגער שטוב. צו דעם אלעם איז נאָך לאַנ־דויס פרוי שווער קראַנק געוואָרען און מיט צוויי וואָכען צוריק האָט מען זי אָפּגעפיהרט אין שפּיטאָל וואו זי געפינט זיך נאָך ביז היינט.

פערשטעהט זיך, אז נאָכדעם ווי לאנדוי איז געוואָרען ארבייטסלאָז האָט ער אָנגעהויבען שולדיג צו בלייבען דירה־געלד, האָט ענגעל מיט זיין קריסטליכען אדמיניסטראטאָר געטון דאָס, וואָס אלע אנדערע ווירטסלייט טון און אָנגעגעבען אויף אָנ׳עקסמיסיע און אויף דער סומע דירה־געלד, דער ווירט האָט געוואונען סיי די סומע דירה־געלד וואָס איהם קומט און סיי די עקסמיסיע. די עקסמיסיע האָט געזאָלט פאָרקומען נעכטען.

לאנדוי האָט זיך אָבער פעררופען אויף זיין ארבייטסלאָזיגקייט וואָס איז בעוויזען געוואָרען מיט דאָקומענטען און אויפן יסוד פון דירות־מאָראטאָריום פאר ארבייטסלאָזע האָט דאָס געריכט צוריקגעהאַלטען די עקסמיסיע, אזוי אז זי האָט שוין נישט געקענט נעכטען פאָרקומען.

דאָס האָט אריינגעבראַכט דעם ווירט און דעם קריסטליכען אדמיניסטראטאָר אין אזא כעס אז נעכטען ערב פסח ווען לאנדוי איז געווען ביי זיין קראַנק ווייב אין שפּיטאָל, און די קינדער ביי א משפחה, איז דער קריסטליכער אדמיניסטראטאָר געקומען מיט׳ן קאָמאָרניק און היענעס־ליציטאנטען, כדי אַדורכצופיהרען א ליציטאציע אויף לאנדוי׳ס זאַכען פאר׳ן חוב פון דירה־געלד.

די טיר איז געעפענט געוואָרען דורך א שלאָסער און מען איז צוגעטרעטען צו פערקויפען דאָס שטובען־שטאַנד פון לאנדוי. מ׳קען זיך פאָרשטעלען וויפיל דאָס מעבעל איז ווערט געווען ווען די ליציטאנטען האָבען זיך אָפּגעזאָגט דאָס צו קויפען. דעמאָלט האָט דער אדמיניסטראטאָר אליין אָפּגעקויפט דאָס מעבעל און עס געהייסען ארויסטראָגען אויפן הויף. מ׳האָט ארויסגעטראָגען א טיש, א זייגער, א שאַנק און נאָך אנדערע זאַכען. דעמאָלט האָט דער אדמיניסטראטאָר בעפוילען דעם סטרוזש צו נעה־מען א האַק און אין די אויגען פון אלע צוהאַקען די חפצים אויף האָלץ. ס׳האָט נישט געהאָלפען דאָס גע־וויין און געבעט פון די יודישע און די קריסטליכע שכנים און דאָס גאַנצע מעבעל איז צוהאַקט געוואָרען אויף שטיקלעך.

דוכט זיך, אז אזא אכזריות׳דיגע טאַט ווערט דאָס ערשטע מאָל נאָטירט אין דער ליציטאציע־ און עקס־מיסיע־כראָניק.

יודיש פאלקס=טעאטער, זגערזשער 17.
גאַסטשפּילען פון דער „האַסקאַדנע״ סובּרעטן
גיזי היידן — און — שלמה פריזאמענט
כאַראַקטער־קאָמיקער
1-טער טאָג פסח דאָנערשטאָג, 4 נאָכמיטאָג
2-טער טאָג פסח פרייטאָג, 4 נאָכמ. און 9 אָוונד
שבת חול המועד 9 אָוונד
צום ערשטען מאָל אין פאלקס=טעאטער
דער גולם פון פראג
לעגענדע מיט געזאַנג אין 4 אַקטען. מוזיק פון ש. פריזאמענט.
שבת, 4 נאָכמיטאָג אויפ׳ן פערלאַנג פון פּובּליקום
געלד, ליבע, שאנדע
אין 4 אַקטען פון זאַלאַ אַרעווסקי.
פרעמיערע! זונטאג 4 נאָכמיטאג און 9 אָוונד — צום ערשטען מאָל אין לאָדז — פרעמיערע!
„נאך 12 ביינאכט״
סענסאַציאָנעלע אָפּערעטע אין 3 אַקטען מיט פּראָלאָג פון עס-עע, מוזיק פון ש. פריזאמענט,
גיזי היידן און ש. פריזאמענט אין די הויפּט־ראָלען.
אַרטיסטען־אַנסאַמבּל: בעזמאַן סאָניע, ביעלקאָוויטש חנה, גאָרליצקאַ זיסל, נערה רבקה, ראָזענבערג ליובאַ, באַלבירסקי הערש, ביעלקאָוויטש ישראל, נייהויז וואָלף, ראַקאָוו יחיאל, רייכענבערג נתן, אריעל גרישא. מוזיק־לייטער: ש. בלומשטיין.
בילעטען שוין צו בעקומען אין קאַסע פון פאָלקס־טעאטער.

אפּטייקען
היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט ביינאַכט דיזשורירען: יאַנקעלע־וויטש (אַלטער מארק 9), שטעקעל (לימאַנאָווסקיעגאָ 37), גלוכאָווסקי (נאַרוטאָוויטשאַ 6), האַמבּורג (גדובּנאַ 50), פּאַוולאָווסקי (פּיעטריקאָווער 307), פּיאָטראָווסקי (פּאָמאָרסקאַ 91).

פעריען אין די שולעס

(א) היינט הויבען זיך אָן די פסח־פעריען אין אַלע פאָלקס־שולעס, די למודים וועלען זיך אָנהויבען דעם 26 ד. ח.

קאנפיסקירט פלייש פון געהיי-מער שחיטה

(א) בעת אַן אַדורכגעפיהרטער קאָנטראָלע האָט די פּאָליציי קאָנפיסקירט אין דער יאַטקע ביי רבקה ראָזענבערג (זשגאָווסקאַ 8) 150 קילאָ פלייש וואָס האָט געשטאַמט פון געהיימער שחיטה, אַ חוץ דעם האָט מען די ראָזענבערג צוגעצויגען צו פעראַנטוואָרטליכקייט.

בעת דערזעלבער קאָנטראָלע איז אויך קאָנ־פיסקירט געוואָרען, צוליב דערזעלבער סיבה, 400 קילאָ פלייש ביי מיכאַל פּאַטשיאַר (לוטאָמירסקאַ 3)

רעגיסטראציע פון אויטאס און מאטאציקלען

(א) היינט, מיטוואָך, דעם 17 ד. ח. וועט פאַר דער קאָמיסיע נומער 1, אויף וויגורע־גאַס צופאַהר פון קילינסקיעגאָ, דאַרפען זיך שטעלען צו דער איבערזיכט פּערזאָנען־אויטאָס, די אינהאַבער פון וועלכע עס וואוינען אין לאָדז, און וואָס זייערע פאַמיליען־נעמען עס הויבען זיך אָן מיט די אותיות:

M N

פאַר דער קאָמיסיע נומער 2, אויף דער וויגורע־גאַס. צופאַהר פון שענקעוויטשאַ, דאַרפען געשטעלט ווערען צו דער איבערזיכט מאָטאָציקלען מיט וועגעלעך, די אינהאַבער פון וועלכע עס הייסען אויף:

P R

מאָרגען דאָנערשטאָג דאַרפען זיך שטעלען פאַר דער קאָמיסיע נומער 1

ביז סוף P Pa

פאַר דער קאָמיסיע נומער 2 מאָטאָציקלען מיט וועגעלעך:

S W

מען דאַרף זיך שטעלען פינקטליך 8 אינדער פריה.

יום-טוב פויזע אין געריכט

(א) אין קרייז־געריכט וועט די לעצטע סעסיע פאָרקומען היינט דעם 17טען. נאָכדעם הויבען זיך אָן די פעריען וואָס וועלען דויערען ביזן 24 ד.מ.

אין שטעטישען געריכט וועט די סעסיע פאָרקומען אויך מאָרגען דעם 18

די קאַנצעלאַריע סיי אין קרייז־געריכט, סיי אין שטעטישען וועט זיין טעטיג ביז שבת דעם 20 ביז 12 א זייגער.

Dr.
Wołkowyski
האָט זיך איבערגעצויגען אויף
ציגעל=גאס 11, טעל. 238=02
נעמהט אָן אין הויט־ און ווענערישע קראַנקהייטען. מענער־שוואַכע
פון 8–11 ביי טאָג און פון 4–9 אָוונד

זאל פילהארמאניע
20 נארוטאוויטשא 20
טעל. 213־84.
בילעטען צום פרייז פון 1 זל. ביז 5 זל.
פערקויפט די קאסע פון „פילהארמאניע"

זונטאג, דעם 21 אפריל,
4 א זייגער נאכמיטאג
גרויסער פידעל־רעציטאל
IDA HENDLOWNA
אויסגעפיהרט פון 11־יעהריגע פענאמענאלע פידעל־שפילערין. לאורעאטקע אויפ'ן אינטערנאציאנאלען קאנקורס א. נ. וויעניאווסקי.
אין פראגראם: וויעניאווסקיס שאפונגען: (כל נדרי) Saint Saensa, Tartini, Elmanow i Bruch

בעשטראפט אינדוסטריעלער פאר רייסען דעם לוין ביי די ארבייטער

(א) פאר רייסען די לוינען די ארבייטער האט דער שטראף־רעפעראט ביים ארבייטס־אינספעקטאראט בעשטראפט מיט 7 טעג ארעסט דעם אינדוסטריעלער פון פאביאניץ — ציכטיגער און דעם לייטער פון זיין פאבריק לאנדסבערג.

פראפעסיאנעלע פאך־הכשרה פאר ארץ־ישראל

דער עקאנאמישער אינסטיטוט פאר א"י ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין לאדז (שרוד מיעסקא 29) האט איינגעארדענט אייגענע ווארשטאטען צום אויסבילדען פאכמענער אויף דעם געביט פון וואסער־לייטונג און קאנאליזאציע — תעוזען.

במשך פון די דריי חדשים וואס עס דויערט א קורס לערנען די תלמידים טעארעטיש און פראקטיש אלצדינג וואס האט א שייכות צום דערמאנטען פאך אונטער דער אויפזיכט פון ערשטקלאסיגע אינזשינירען — ספעציאליסטען. די לימודים דויערען 8 שעה א טאג, און נעמליך פארמיטאג, פון 8 ביז 1 א זייגער, קומען פאר די פראקטישע ארבייטען און נאכמיטאג, פון 5 ביז 8 א זייגער, די טעארעטישע לימודים און לעקציעס איבער פראפעסיאנעלע און יודאאיסטישע ענינים.

דא נישט לאנג האט זיך געענדיגט דער ערשטער קורס, וועלכער איז פארגעקומען אין די חדשים יאנואר, פעברואר און מערץ. די אבסאלווענטען פונ'ם קורס, אין א צאהל פון איבער 30 פערזאן, האבען זיך ארגאניזירט אין א בעזונדערען פעראיין, וועלכער מאכט יעצט בעמיהונגען ,ביי דער מיטהילף פון די ציוניסטישע אינסטאנצען ,צו בעקומען פאר זיינע מיטגלידער סערטיפיקאטען קיין א"י.

בקרוב הויבט זיך אן דער צווייטער קורס, אויף וועלכען עס ווערען שוין אנגענומען איינשרייבונגען.

אנ'אונטערגעווארפענע קינד

(א) סטעפאן זשיוואטעק (אל. 1 מאי 1)) האט אויף די טרעפען פון זיין הויז געפינען א קינד א מיידעלע פון א צוויי וואכען.

דער מצב פון דער אינדוסטריע און מלאכה אין א"י

די פויליש־ארץ־ישראלדיגע האנדעלס־קאמער האט בעשלאסען צו דעלעגירען דעם לייטער פון דער אפטיילונג פאר אינדוסטריע און מלאכה, ה' דן בראמבערגער, קיין ארץ־ישראל, בכדי אויפ'ן ארט צו בעקענען זיך גענוי מיט'ן מצב פון די דאזיגע צווייגען פון דערווירטשאפט.

ה' בראמבערגער פאהרט אב פון ווארשא דעם 30־טען אפריל.

פעראינטערעסירטע אין די אויבענדערמאנטע ענינים קענען זיך ווענדען צו דער אבטיילונג פאר אינדוסטריע און מלאכה פון דער קאמער, ווארשא פרעדרי 10. טעגליך, חוץ שבת און יום־טוב, פון 12—10.

מאסן־בעשעפטיגונג פאר ארבייטסלאזע

די רעגירונג האט זיך לעצטענס דעצידירט אויף א שריט, וואס קאן מסוגל זיין בעדייטענד צו פארקלענערען די ארבייטסלאזיגקייט. אין פראגראם ווערען פאראויסגעזעהען אין א ברייטער מאס עפענטליכע ארבייטען, וועלכע זאלען געדעקט ווערען פון דער אויסגעשריבענער דריי פראצענטיגער פרעמירטער אינוועסטיציע — הלואה.

די סומע פון דער הלואה, וועלכע איז אינגאנצען בעשטימט אויף אויסבויען שאסייען, רעגולירען טייכען, בויען בריקען, באהנען און אנדערע איינריכטונגען פון עפענטליכען כאראקטער — איז גלייכצייטיג אי א קליינע אי א גרויסע. זי דארף אריינברענגען אין מזומן 150 מיליאן זל. מיר זאגען „אין מזומן", ווייל א טייל פון דער אינוועסטיציע — הלואה, וועט מען קענען איינצאהלען מיט אבליגאציעס פון דער נאציאנאלער הלואה פון יאהר 1933, פאר וועלכער די רעגירונג וועט בעקומען אויסגעצאהלט מזומן.

די דאזיגע סומע איז קליין — ווייל, כדי צו בעפרידיגען אלע אונזערע אינוועסטיציע בעדערפענישען און בעשעפטיגען די האלב מיליאניגע ארמעע פון ארבייטסלאזע, דארף מען א סך גרעסערע סומען. זי איז אבער גלייכצייטיג גרויס, ווען מען נעמט אין אכט די פינאנציעלע מעגליכקייטען ביי די קליינע פארדינסטען פון די ברייטסטע מאסען פון דער בעפעלקערונג.

די רעגירונג קאן אבער נישט געהען אויף קיין צווייפעלהאפטע עקספערימענטען, דערפאר איז די הלואה אויסגעשריבען געווארען אין א גרויס, וועלכע ליגט אין די ראמען פון די פינאנציעלע מעגליכקייטען פון דער בעפעלקערונג.

ס'איז דעריבער גוט וואס דער דאזיגער בעטייטענער פראגראם וועט רעאליזירט ווערען. די אינוועסטיציע הלואה וועט פארגרעסערען די ביז איצטיגע מעגליכקייטען אויף צו בעשעפטיגען און געבען ארבייט פאר עטליכע צענדליג טויזענט ארבייטסלאזע.

דער הויפט־געוויכט דארף איצט געלייגט ווערען אויף צו דערגרייכען די אנגעצייכענטע סומע פון דער הלואה. דאס וועט ווייזט אויס נישט זיין שווער, ווען מען נעמט אין אכט א גאנצע רייהע זעלטענע בעדינגונגען ביים איינשאפען זיך די דאזיגע הלואה.

אינע פון די מעלות פון דער הלואה איז דאס פרעמירען. יעדער בעזיצער פון א 100 זל. אבליגאציע וועט געניסען נישט נאר פון דער שטענדיגער הכנסה, פון די פראצענטער, וועלכע וועלען אויסגעצאהלט ווערען דריי מאל אין יאהר, נאר וועט אויך אנטייל נעמען אין דער ציהונג פון די פרעמיעס, וואס וועט פארקומען יעדע 4 חדשים וואו אויף 3200 פרעמיעס פון יעדע 100 מיליאן ווערען פאראויסגעזעהן אלס הויפט־געווינסען צוויי מאל צו האלבע מיליאן, איין מאל 200 טויזענד און א סך אנדערע.

פאר דער ארבייטענדיגער בעפעלקערונג איז א גרויסע פערלייכטערונג דאס, וואס א העלפט פון דעקלארירטער סומע וועט קענען איינגעצאהלט ווערען מיט אבליגאציעס פון דער נאציאנאלער הלואה און דער איבעריגער, מזומנער טייל וועט פונאנדערגעטיילט ווערען אויף 10 חודש'דיגע ראטעס. ווי בעקאנט איז די נאציאנאלע הלואה א גאנץ מענטליכע און מען קאן זי נישט רעאליזירען אן דעם הסכם פון הלואה קאמיסאר, וועלכער גיט זעלטען אנ'ערלויבניש אויף צו פערקויפען אדער פערזעצען.

דאס אויסטוישען די נאציאנאלע הלואה אויף דער אינוועסטיציע הלואה, וועט אבשאפען דעם צושטאנד, ווייל די אבליגאציעס פון דער נייער הלואה וועלען מעהר נישט זיין קיין נאמענטליכע און מען וועט זיי קענען צו יעדער צייט פערקויפען און פערזעצען.

—=—

צום פריהלינג
עמפעהלט די נייעסטע פערפומען, טואלעט־זייפען, פודערז און אלערליי קאסמעטישע ארטיקלען
די גוט־בעקאנטע
PERFUMERJA
A. BUCHWAJC
Łódź 11 LISTOPADA 13, telef. 232-37.

אנהויב פון זומער־סעזאן אין די לאדזער יודישע טעאטערס

דער זומער־סעזאן אין די לאדזער יודישע טעאטערס האט זיך שוין כמעט ווי אויסקריסטאליזירט, דעם אנהויב אויף יום־טוב מאכען 3 יודישע טעאטערס — אין „ראזמאיטאשטשי", פילהארמאניע און פאלקס־טעאטער, זגערזשער 17.

אין „ראזמאיטאשטשי"

איז פערבליבען כמעט די גאנצע אויסגעצייכענטע טרופע, וועלכע האט געשפילט אין ווינטער־סעזאן. אלס גאסטראלען הויבט דאס אמעריקאנער פארל שענגאלד און סעם אורבאך. דער רעפערטואר אויף די ערשטע טעג יום־טוב איז „די פרוי, וואס שווייגט".

אין „פילהארמאניע"

הויבט אן א פעראייניגטע טרופע פון ר. שושנה און מארים לאמפע צוזאמען מיט דעם בעריהמטען יודישען ארטיסט א. סאמבערג, די דאזיגע טרופע הויבט אן מיט א שלאגער־פיעסע „באשקע", וועלכע איז געשפילט געווארען מיט גרויס ערפאלג.

אין „פאלקס־טעאטער"

איז די טרופע פערשטארקט געווארען מיט נייע כוחות. אלס גאסטראלערען הויבען אן גיזי היידן און ש. פריזאמענט. ביז שבת וועט געשפילט ווערען דער „גולם" פון זונטאג אן ווערט געגעבען א נייע אפערעטע „נאך 12 ביינאכט".

ווי מען זעהט וועט דער יום־טוב רעפערטואר פון די יודישע טעאטערס זיין זעהר א פערשידענארטיגער און אלע 3 טעאטערס וועלען זיך קענען רעפרעזענטירען פאר דעם לאדזער יודישען טעאטער־עולם.

—=—

טראנספארטען קיין פאלעסטינא ערלעדיגט אמשנעלסטען דירעקט
Przedborski, Kolner i S-ka Łódź, Sienkiewicza 6 tel. 247-75
מיר ערטיילען אומזיסט אלערליי אינפארמאציעס.

א ווארשע סינאלעק
צושלאגט דעם פאטער און בעשולדיגט איהם פאלש אין גנבה

(א) איגנאצי פארנין (סקיערניעוויצקא 31), האט ארויסגעשיקט דעם 25 יאנואר ל. י. זיין 27־יעהריגען זוהן טאדעוש איינקויפען בהמות אויף דעם צוועק האט ער איהם געגעבען 1600 זל. דער זוהן איז אוועקגעפאהרען קיין ווארשא און דארטען פערהוליעט 550 זל. אין עטליכע טעג ארום איז ער צוריק א היימגעקומען און אפגעגעבען דעם פאטער די רעשט געלד. ווען דער פאטער האט געפרעגט וואו עס איז דאס איבעריגע געלד אהינגעקומען האט זיך דאס זוהנדעל אויפגערעגט און דעם פאטער אויסגעזידעלט און צושטאכען מיט א מעסער.

דער אלטער פארנין האט אנגעקלאגט דעם זוהן אין געריכט, דער זוהן האט אריינגעטראגען א געגען־אנקלאגע אין וועלכער ער האט בעשולדיגט זיין פאטער ,אז ער האנדעלט מיט געגנב'עטע בהמות א. ד. ג.

די אויספארשונג האט אבער פעסטגעשטעלט אז דער זוהן האט פאלש געמאלדען, און צוגעצויגען דעם אויסוואורף זוהן צו פעראנטווארטליכקייט.

דאס שטעטישע געריכט האט פער'משפט דעם אנגעקלאגטען טאדעאוש פארנין אויף ... יאהר טורמע.

מזיר
כשר לפסח
צו בעקומען אין אלע קאלאניאל־געוועלבער

יודישע קאנדידאטען אויף לופטפליהער אין לאדז

אין לאדז קומט איצט פאר א קורס פאר לופטפליהערין, אויף וועלכען עס לערנען זיך אויך דריי יודען, די מיטגלידער פון בערעק־יאסעלעוויטש לעגיאן: פרענקעל, אפאטאווסקי און בראנשטיין.

א נישט פארזיכטיגער ראוועריסט

(א) אויף באנדורסקא גאס איז איבערגעפאהרען געווארען דורך דעם ראוועריסט קאזשמיעזש סקאווראנקא א געוויסע מאריאנא קשענטעלסקא.

סקאווראנקא איז צוגעצויגען געווארען צו פעראנטווארטליכקייט די קשענטעלסקא איז דורך דער פאגאטאוויע אפגעפיהרט געווארען אין שפיטאל.

גאסטראלען פון מוזיקאנטען און... א גנב

(א) אויף פשעיאזד 56 האבען קאנצערטירט אין הויף וואנדערער - מוזיקאנטען. צווישען פובליקום, וועלכעס האט זיך פערזאמעלט אויסצוהערען דעם קאנצערט האט זיך אויך געפינען א קעשענע־גנב ראמאן פשיבילאק, וועלכער האט אויסגענוצט די סיטואציע און ארויסגעצויגען פון טאש ביי סטאניסלאווא שימטשאק (פאסטערסקא 2) 20 זל.

שימטשאק האט געכאפט דעם גנב ביי דער האנד און פערהאלטען.

נעכטען איז דער גאסטראלער־גנב געשטאנען פאר'ן שטעטישען געריכט.

אזוי ווי פשיבילאק שטעהט פאר'ן געריכט שוין נישט דאס ערשטע מאל האט ער בעקומען אלס רעצידיוויסט. 4 יאהר טורמע.

אנגעפאלען אויף דער גאס

(א) אויף פראנטשישקאנסקא גאס איז בעפאלען און שטארק צושלאגען געווארען דורך אונבעקאנטע לודוויג ליטקע (זשיטניא 5).

צו דעם שווער־פערוואונדעטען האט מען ארויסגערופען די פאגאטאוויע.

די פאליציי זוכט די אנפאלער.

א לופטיגע דינסט

(א) בערעק גרינבערג, (נאווראט 2) ,האט געמאלדען דער פאליציי אז זיין דינסט־מיידעל, וולאדיסלאווא אבערשטין, האט ווען עס איז קיינער נישט געווען אין דער היים, ארויסגענומען 500 זל. פון שופלאד און ערגעץ נעלם געווארען.

די פאליציי האט אונטערגענומען אנ'אונטער זוכונג.

נארמירונג פון די נאך סעזאן אויספערקויפען

(א) די וואיעוואודזטווע האט ארויסגעגעבען א פעראָרדנונג צו די סטאראסטוועס און צו דער שטעטישער פערוואלטונג אין לאדז וועגען נארמירען די אויספערקויפען פון די נאך־סעזאן סחורות.

לויט דער דאזיגער פעראָרדנונג קענען בעקומען ערלויבענישען אויף אזעלכע אויספערקויפען נאר אזעלכע סוחרים, וואס וועלען אויפווייזען אז עס איז זיי ווירקליך פערבליבען סחורה נאכן סעזאן. וואס דארף אויספערקויפט ווערען. מען וועט מוזען אנווייזען די פרייזען, וואס דארפען ווירקליך זיין נידריער פון די נארמאלע א.א.וו.

די סעזאנען וועלען בעשטימט ווערען דורך די ענטשפרעכענדע ווירטשאפטליכע אָרגאניזאציעס.

פלוצים געשטארבען

(א) אויף דער סטאציע לאדז—פאבריטשנע איז נעכטען פארגעקומען א טראגישער פארפאל.

דער באהן־אנגעשטעלטער 42־יעהריגער באלעסלאוו בענקע (פון קאלושקי) איז אנקומענדיג קיין לאדז, פלוצים אוועקגעפאלען א פערהלשטער.

מען האט באלד ארויסגערופען פאגאטאוויע. דער דאקטאר האט פעסטגעשטעלט דעם טויט פון א הארץ־שלאג.

א פארפאל ביי דער ארבייט

(א) אין דער פאבריק „פאלעסיע" קאנטנא 12 איז שווער פערוואונדעט געווארען ביי דער ארבייט דער ארבייטער וולאדיסלאוו פארנאלטשיק, באנקאווא 15. דעם פערוואונדעטען האט מען אפגעפירט אין שפיטאל.

אויספלוגען קיין פאלעסטינע פון 630.— זל. אן
ארגאניזירט:
„ארביס" פיעטריקאווער 18, טעל. 249-33

קינא־טעאטער
„MIRAŻ"
11 ליסטאפאד 16 (קאנסטאנט.)
היינט פרעמיערע!
די שוועסטער מארטא איז א שפיאן
אין די הויפט־ראלען:
CONRAD VEIDT
MADELEINE CARROLL
HERBERT MARSHALL
דער פילם ווערט איינגאנצען גערעדט אויף פויליש.
אויסער'ן פראגראם: אקטואליטעטען פון P.A.T. און Paramount
פרייזען פון די פלעצער: III פל. 54 גר. II פל. 85 גר., I פל. 1.09 זל. באלקאן 75 גר.

זאַל פילהאַרמאָניע, טעל. 213-84 ● מאָנטאָג, דעם 22 אַפּריל 8.30 אָוונט, רעוועלאַציאָנס-אויפטריט פון
HANKA ORDONÓWNA i IGO SYM
אין שלאַגער-פּראָגראַם — בילעטן צום פּרייז פון 1 זל. ביז 6 זל. פאַרקויפט די קאַסע פון פילהאַרמאָניע. — אין שלאַגער-פּראָגראַם

קורסן פאַר האַנדווערקער ביי דער געזעלשאַפט „אָרט"

אין צוזאַמענהאַנג מיט די בעשלוסן פון דער האַנדווערקער-קאָמיסיע ביי דער געזעלשאַפט „אָרט" אין לאָדז ביי דער בעטייליגונג פון די דריי עקזיסטירענדע האַנדווערקער-צענטראַלען און יודישע ראַדצעס אין דער האַנדווערקער-קאַמער, אָרגאַניזירט די געזעלשאַפט „אָרט" תיכף נאָך פּסח אַלגעמיינע בילדונגס-קורסן פאַר די זעלבסטשטענדיגע האַנדווערקער, וואָס האָבן זיך געווענדעט צו די געהעריגע אינסטאַנצן וועגן בעקומען האַנדווערקער-קאַרטען אויפ'ן יסוד פון אַזוי גערופענער דיספּענס און דאַרפן עווענטועל אויסהאַלטן אַ קוואַליפיקאַציע-עקזאַמען.

ענליכע קורסן ווערן איינגעאָרדענט פאַר אַלע האַנדווערקער-געזעלן, וואָס האָבן נאָך דאָס רעכט אין משך פון היינטיגן יאָהר זיך צו שטעלן צו פּריווילעגירטען געזעלן-עקזאַמען און בעקומען אַ „קאַרטע טשעלאַדניטשע".

די איינשרייבונגען הויבן זיך אָן שוין דעם 28-טען אַפּריל אין לאָקאַל פון „אָרט".

צווישן דייטשע גייסטליכע יוגענד
אַ מעשה מיט קושן אין אַ שולע
סוף אין קרייז-געריכט

(א) דעם 8טען אָקטאָבער איז אין זגערזש בעת אַ זיצונג פון קאַלעגיום פון דער עוואַנגעלישער פּאַראַפיע געקומען צו אַ ווערטער-אויסטויש וואָס האָט זיך פאַרענדיגט מיט אַ פּראָצעס אין קרייז-געריכט.

דער סטודענט אויגעניוש קערבער, אַ לעהרער פון רעליגיע האָט פאַרגוואָרפן דעם מיסיאָנער עדוואַרד שענדעל אַז ער האָט בעת די לעקציעס געקושט די מיידלעך אין שולע. ביידע זענען מיטגלידער פון קאַלעגיום.

אין שויז פון שענדלען האָט זיך געשטעלט אַ דריטער מיטגליד פון קאַלעגיום יאַן פּראַפּע, וועלכער האָט זיך אויסגעדרוקט אַז אַזעלכער וואָס איז אַליין נישט אין אָרדנונג טאָר נישט מאַכן קיין פאַרוואָרפן קיין אַנדערן און צוגעגעבן, אַז קערבער אַליין האָט אין אַ האָלבער נאַכט אַריינגעפירט צו זיך אין דער היים אַ פּראָוויזימער — „די דירנע".

אַט דאָס וואָרט האָט אַרויסגערופן דעם סכסוך. קערבער האָט ערקלערט אַז די פרוי וועלכע ער האָט אַריינגעפיהרט צו זיך, ד. ה. אין זיין מוטערס וואוינונג, — איז זיין כלה. פּראַפּע האָט צוריקגערופן זיין בעשולדיגונג, דאָס האָט קערבערן אָבער נישט בעפרידיגט, דער ענין האָט זיך געפינען פאַרן שטעטישן געריכט. פּראַפּע האָט בעקומען 1 חודש אַרעסט אָפּלייגענדיג די שטראָף.

ביידע צדדים זענען געבליבן אומצופרידען, און אָפּגערופן זיך צו דער צווייטער אינסטאַנץ. אין לאָדזער קרייז-געריכט איז נעכטן דער פּראָצעס פאָרגעקומען.

פּראַפּע האָט ערקלערט אַז דער פּראָצעס איז אייגענטליך אַ פּאָליטישער — ער, פּראַפּע איז אין דייטשן קולטורעלן ווירטשאַפטליכען פערבאַנד, קערבער איז אַ יונג-דויטשע.

דאָס געריכט האָט פערמשפּט פּראַפּע'ן צו 1 וואָך אַרעסט און בעצאָהלען 20 זלאָטעס שטראָף אָפּלייגענדיג די שטראָף.

—=—

BUDUJMY DROGI przez POŻYCZKĘ INWESTYCYJNĄ
własnemi środkami — własną pracą rozbudujemy polską sieć drogową.
Warszawa, Poznańska 36. Komitet Ligi Drogowej Propagandy Pożyczki Inwestycyjnej.

פון דער גמילת-חסדים-קאַסע ביי דער קהלה

די גמילת-חסדים-קאַסע ביי דער קהלה טיילט מיט, אַז אַלע וועקסלען, וועלכע זענען צאָהלבאַר היינט, דאָנערשטאָג, פרייטאָג און שבת, דאַרפן געצאָהלט ווערען היינט אין דער קהלה-קאַסע, ווייל די אַלע וועקסלען וועלען היינט אָוועקגעגעבן ווערען צום רעיענט אויף פּלאַץ-וואָלנאָשטשי 2, וועלכער וועט זיי אַרויסגעבן אָהן קאָסטען, כדי אָבער צו פערמיידען אַ חלול יום-טוב און שבת, דאַרפן די וועקסלען פון די אַלע טעג אויסגעקויפט ווערען היינט.

צו דער אויפמערקזאַמקייט

אויף מעהרערע אָנפראַגעס פון אונזערע לעזער, האַלטען מיר פאַר נויטיג אויפמערקזאַם צו מאַכען, אַז די פעראָרדנונג וועגן פערלענגערונג שטייער-חובות, ווי פאַר לאָקאַל, בוי-פּלעצער א. ד. גל. געפינט זיך אין „דזשענניק אוסטאַוו" נומער 22 פון 30 מערץ ה. י. פּאָזיציע 135.

אַראָפּגעפאַלן פון די טרעפּ

(א) אויף פּעטריקאָווער 20 איז אויף די טרעפּ געפאַלען די 58-יעהריגע פרוי העלענאַ אורבאַך און שווער פערוואונדעט געוואָרען.

אַ שׂרפה

(א) אויף זגערזשער 9 אין הויז, וואָס געהערט צו י. שיפער, האָט צוליב אַנ'אונפאָרזיכטיגקייט זיך אָנגעצונדען שטרוי, וואָס איז געלעגען אויפ'ן הויף. באַלד האָבן זיך אָנגעכאַפּט אַ פּאָר קעמערלעך. די אַרויסגערופענע באַלוטער אָפּטיילונג פון פייערלעשער איז געלונגען דאָס פייער איינצולעשען.

אָרדאָנאָבנאַ און סים אין לאָדז

דאָס דאָזיגע וואונדערבאַרע פּאָרל קומט קיין לאָדז און וועט דעם 22 אַפּריל געבען אַ קאָנצערט אין זאַל פון פילהאַרמאָניע.

די אויסשטעלונג אין אינסטיטוט פון קונסט-פּראָפּאַגאַנדע שיענקעוויטש פּאַרק

די אויסשטעלונג איז בערייכערט געוואָרען מיט די אויסגעצייכנטע בילדער פון ראָמאַן ראָזענטאַל. בעזונדערס אויסגעצייכנט זענען זיינע פּעיזאַזשען פון פּוילען און פון דרום פראַנקרייך, וועלכע צייכענען זיך אויס מיט אַ שטאַרקען קאָלאָריט און געלונגענע פאַרבען.

די קאָלעקטיווע אויסשטעלונג פון די אַרטיסטען מאַלער און פּלאַסטיקער, וועלכע זענען גרופּירט אין „בלאָק" איז אויך אויסערגעוועהנליך אינטערעסאַנט און ספּעציעל אינטערעסאַנט איז דער פּלאַסטישער טייל. אַלזאָ: מאַלעריי, גראַפיק, שניצעריי און פּלאַסטיק.

אַ רעדאַקטאָר צוגעצויגען צו פעראנטוואָרטליכקייט פאַר רכילות

(א) אין פעברואַר פון ל. י. האָט די צייטונג „טידזשען ראַבאָטניקאַ" געדרוקט אַנ'אַרטיקעל אין וועלכען עס איז געווען געזאָגט אַז דעפּוטאַט פּיכנאַ האָט אויסגענוצט זיין מאַנדאַט צו פּערזענליכע צוועקען.

אויף דער אָנקלאַגע פון אַדוו. פּיכנע איז צו פעראַנטוואָרטליכקייט צוגעצויגען געוואָרען דער רעדאַקטאָר פון דער צייטונג עדוואַרד מינצער. אַזוי ווי דער לעצטער האָט ערקלערט אַז דאָס האָט ער דעם אַרטיקעל גענומען פונם אָרגאַן פון „לעגיאָן מלאָדיך" — „פּאַנסטוואָ פּראַצי", צוליב דעם האָט מען צוגעצויגען צו פעראַנטוואָרטליכקייט אויך דעם רעדאַקטאָר פון דער דאָזיגער וואָכענשריפט, וואַצלאַוו זאַגורסקי.

נעכטן זענען ביידע רעדאַקטאָרען געשטאַנען פאַרן קרייז-געריכט, זאַגורסקי האָט אָפּגערופען די פאָרוואָרפען וועלכע עס זענען געווען אין אַרטיקעל. מינצער האָט געטענה'ט, אַז ער האָט דעם אַרטיקעל נאָר איבערגעדרוקט.

דאָס געריכט האָט פערמשפּט מינצערן אויף 7 טעג אַרעסט און בעצאָהלען 100 זלאָטעס שטראָף. זאַגורסקי איז פרייגעשפּראָכען געוואָרען.

די לאַגע אין דער בוי-אינדוסטריע

(א) אונטערן פאָרזיץ פון אינספּעקטאָר וויזשיקאָווסקי איז פאָרגעקומען די 4טע אין דער רייהע, קאָנפערענץ וועגן שליסן אַ קאָלעקטיווען אָפּמאַך פאַר דער בוי-אינדוסטריע אויפן לויפענדען יאָהר.

אויף דער קאָנפערענץ זענען געקומען פאָרשטייער פון די מויערער און טשעסלער-צעכען, און פאָרשטייער פון די אַרבייטער פּראָפ. פעראיינען.

צו קיין הסכם איז נישט געקומען ווייל די מייסטערס האָבן נישט געוואָלט איינגעהן אויף די פאָדערונגען פון די אַרבייטער. זיי האָבן ערקלערט, אַז עס איצט איינגעפיהרט פערפליכטענדע פאַרשריפטען, וועלכע רעגולירען די אַרבייטס-בעדינגונגען אין די בוי-פאַכען.

די מייסטער האָבען ווייטער ערקלערט, אַז זיי קאָנען נישט נעמען אויף זיך קיין שווערע פערפליכטונגען, ווייל דאָס שאַפט די מעגליכקייט פאַר קאָנקורענץ פון די אַנאָנימע בוי-אונטערנעמונגען, וועלכע זענען מיט קיין פערפליכטונגען נישט געבונדען.

די אונטערהאַנדלונגען אין דעם ענין וועלען נאָך ווייטער געפיהרט ווערען נאָך די יום-טובים.

„בערל-שמערל" הויבט אָן די פאָרשטעלונגען
אין קאַפע „קאַפּריז" — פרייטאָג דעם 1-טען טאָג חול-המועד

דער צווייטער פּראָגראַם פון „בערל שמערל-טעאַטער" א. ב. „מזל-טוב" האָט איבערגעשטיגען אַלע ערוואַרטונגען, דער עולם לאַכט האַרציג. יעדער נומער ווערט אַפּלאָדירט, און ס'איז אויך גאָר קיין חידוש נישט, ווארום דער פּראָגראַם האָט געטראָפען אין פּינטעל. עס געהען אויפ'ן צימבעל אַ גאַנצע רייהע לאָדזער „גדולים", בעקאַנטע לאָדזער מענשען, וואָס זענען ווערט געצימבעלט צו ווערען.. אַ חוץ לאָדזער זעהען מיר אויך בעקאַנטע „וועלט-העלדען", וועלכע שמועסען זיך אויס. מיט'ן עולם. הקיצור, דער נייער פּראָגראַם פון „בערל-שמערל-טעאַטער" נעמט אַרום די רעפּרעזענטאַנטען פון אונזער גאַנצען געזעלשאַפטליכען געמיזעכץ.

די טעקסטען און לידער געשריבען פון די מחברים: משה בראָדערזאָן, ח. י. בזשוסטאָווסקי און י. אָבערזשאַנעק שפּרודלען מיט האַרציגען הומאָר, די מוזיק פון קאָמפּאָזיטאָר דוד בייגעלמאַן איז זעהר אַ געלונגענע. די ליאַלקעס געשניצט פון שמולעק טאַבאַק רופען אַרויס הייטערקייט — הקיצור, דער צווייטער פּראָגראַם „מזל-טוב" איז איצט דער געשפּרעך פון יודישען לאָדז. ס'וועט דערום נישט זיין איבערגעטריבען, ווען מיר וועלען זאָגען, אַז דאָס איינציגע פערוויילונגס-אָרט וואו מ'ווילט זיך האַרציג, איז אָהן שום ספק דער „בערל-שמערל-טעאַטער".

מחמת דעם, וואָס דער „בערל-שמערל-טעאַטער" איז שוין אַרויס פון די ווינקעלעך, און האָט שוין בעוויזען, צו ציהען אַלע קרייזען און שיכטען פון יודישען לאָדז, האָט די לייטונג בעשלאָסען איבערצוטראָגען דעם טעאַטער אין לאָקאַל פון עלעגאַנטען קאַפע „קאַפּריז" (פּיעטריק. 29).

די פאָרשטעלונגען הויבען זיך אָן קומענדיגען פרייטאָג, דעם ערשטען טאָג חול-המועד. שבת, דעם 2-טען טאָג חול-המועד צו 2 פאָרשטעלונגען 8 און 10 אָוונט.

די עלעגאַנטע יודישע וועלט און די ברייטע יודישע מאַסען טרעפען זיך אין „בערל-שמערל-טעאַטער".

DR. MED. H. LUBICZ
פאַר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראַנקה.
צעגעלניאַנאַ 7 (פריהער 43), טעל. 141-32
עמפּפאַנגס-שעה'ן 8–10, 12–2 און 5–8 אָווענד,
זונטאָג און יום-טוב פון 9–11 בייטאָג
און יו"ט 9–1. פאַר דאַמען בעזונדער וואַרטע-זאַל

אַ שעהנער טהאַט פון ה' לובאַכינסקי

פּריזיער-אינהאַבער. פּילסודסקיעגאָ 72

דער אינהאַבער פון דער ראַזורע אויף פּילסודסקיעגאָ 72 ה' מ. לובאַכינסקי האָט געוויזען אַ שעהנעם טאַט: ער האָט פאַר פּסח, דורך דער פערמיטלונג פון „נייעם פאָלקסבלאַט" אין זיין ראַזורע געשוירען 120 יודען גאַנץ אומזיסט. ביי די היינטיגע שווערע צייטען דאַרף אַזאַ טאַט בעגריסט ווערען. ה' לובאַכינסקי פערדינט דערום אונטערשטיצט צו ווערען פון דער לאָדזער יודישער געזעלשאַפט.

ביי דער געלעגענהייט מוזען מיר בעמערקען, אַז פיל פון די, וועלכע האָבען זיך געשוירען אומזיסט, האָבען בעזוכט אונזער רעדאַקציע און געבעטען אין זייער נאָמען צו דאַנקען דעם ה' לובאַכינסקי.

סעזאָן-אַרבייטער אונטערהאַנדלען וועגן אַ קאָלעקטיוון אָפּמאַך

(א) נאָך אין דער פערגאַנגענער וואָך האָבען זיך ביים קאָמיסאַר אינזש. וואָיעוואָדזקי אָנגעהויבען בעראַטונגען וועגן רעגולירען די בעדינגונגען פון אַרבייט און לוין פאַר די סעזאָן-אַרבייטער. צו דער קאָנפערענץ זענען גערופען געוואָרען פאָרשטעהער פון 5 פּראָפעסיאָנעלע פעראיינען.

די אונטערהאַנדלונגען זענען געפיהרט געוואָרען 2 טעג און עס איז בעאַרבייט געוואָרען אַ טייל פון טעקסט פונ'ם אָפּמאַך.

די ווייטערע אונטערהאַנדלונגען ווערען געפיהרט היינט.

אַ טראַגישער פאָרפאַל מיט אַ קינד

אויף וואָיטאָוויטש גאַס 11 איז פאָרגעקומען אַ טראַגישער פאַל מיט אַ 10-יעהריג קינד. א זוהן פון לאָקאַטאָר אַדאַם קלישינסקי.

דאָס קינד האָט זיך געוואָלט אַריבערבעקומען דורכ'ן פּאַרקאַן. ווען ער האָט געוואָלט אַריבערשפּרינגען האָט ער זיך אָנגעשטאָכען אויף די שטאַכעטען. די שאַרף פון די שטאַכעטען האָבען איהם אַדורכגעלעכערט דעם בויך און בעשעדיגט די קישקעס.

אין אַ שווערען צושטאַנד האָט מען דאָס קינד אָפּגעפיהרט אין שפּיטאָל.

זעלבסטמאָרד צוליב ליבע, צוליב נויט און הונגער

(א) אויף דער לאַגעווניצקאַ גאַס האָט זיך אַרונטערגעוואָרפען אונטער דעם טראַמוואַי נומער 5 די 19 יעהריגע לעאָקאַדיאַ טקאַטש (קשיזשאָוואַ 7). צום גליק האָט דער מאַשיניסט בעצייטענס אָפּגעשטעלט דעם טראַמוואַי און די טקאַטש איז נאָר אָפּגעקומען מיט עטליכע אויסערליכע וואונדען. די סיבה פון זעלבסטמאָרד: פערפיהרטע ליבע.

* * *

אין פּאָניאַטאָווסקי'ס פּאַרק האָט אויסגעטרינקען סם דער 65-יעהריגער הענריק ראַקאָטשי אַן אַרבייטסלאָזער און היימלאָזער.

דעם זעלבסטמערדער האָט מען אָפּגעפיהרט אין שפּיטאָל אין ראַדאָגאָשטש.

פון נייעם אויטאָמאַטישן „באַר" „לורס"

לאָדז אייראָפּעיזירט זיך פאַקטיש אין אַ שנעלען טעמפּאָ. די פיזיאָנאָמיע פון דער שטאָט לאָדז ענדערט זיך יעדען חודש איבערהויפּט די פּיעטריקאָווער גאַס, וואו אנשטאָט די הילצערנע פּלויסען בעווייזט זיך יעדעס מאָל אַ ניי-געוועלב אַ נייער לאָקאַל.

אָט ווערען מיר געוואויר, אַז אין די נאָהענטסטע וואָכען וועט לאָדז האָבען אַ נייעם פּרעכטיגען אַ אויטאָמאַטישען באַר, וועלכער וועט זיין איינגעאָרדענט אויפ'ן אייראָפּעאישען שטייגער. דער נייער אויטאָמאַטישער באַר וועט ענטשטעהען אין דעם געוועזענעם לאָקאַל פון „לובר" אויף פּיעטריקאָווער 86. דער ריזיגער לאָקאַל וועט זיין גענצליך איבערגעבויט מיט אַ סך גלעזערנע איינגענג פון פראָנט, וועט פון איין זייט האָבען דעם אויטאָמאַטישען און אויף דער צווייטער זייט אַ נאָרמאַלען בופעט און אינדערמיט וועט איינגעאָרדענט זיין דער אמת'ער אַמעריקאַנער רעסטאָראַן אַזוי ווי מען קען עס נאָר זעהען אין מזרח און מערב-אייראָפּאַ. אָדער אין די פעראייניגטע שטאַטען.

דער נייער איינגעאָרדנטער אויטאָמאַטישער באַר וועט זיך רופען „לורס" און וועט אַלץ איבערשטייגען, וואָס מיר האָבען ביז איצט געזעהן און אין דער שפּיץ וועט שטעהן דער ערשטקלאַסיגער פאַכמאַן, דער לאַנגיעהריגער דירעקטאָר פון איינציגען ביז איצט אויטאָמאַטישען באַר אין לאָדז.

מ. ז. גליקסמאַן

ספר משנה תורה הוא יד החזקה

דער מערקווירדיגסטער הארבער רמב״ם. וואָס מ׳סאָז פערענטפערן פעסט־שטעלענדיג, אַז ס׳איז אַריינגעפאַלען אַ דרוקפעהלער

דער רמב״ם שרייבט אין דער הקדמה צו זיין גרויסען ספר „משנה תורה", וואָס איז אין אַ ריין משנה־לשון געשריבענע זאַמלונג פון אַלע הלכות, וועלכע זענען אַרויסגעדרינגען פון ש״ס בבלי, ירושלמי, ספרא, ספרי און תוספתא, צווישען אַנדערן פאָלגענדעס:

„כ׳האָב דעם ספר אַ נאָמען געגעבען „משנה תורה", דערפאַר וואָס אַ מענש זאָל צוערשט לייענען די תורה שבכתב און דערנאָך אָט דאָס ספר, פון וועלכען ער וועט וויסען די גאַנצע תורה שבעל פה, און קיין אַנדער ספר וועט ער מעהר נישט ברויכען"

דאָס דערמאָנטע ספר האָט זיך באַלד קונה שם געווען, ס׳האָט זיך פערשפּרייט אין דער גאַנצער וועלט, וואו יודען וואוינען, מ׳האָט אָנגעהויבען דרינען צו לערנען, דערפון צו פּסק׳ענען און ס׳איז געוואָרען אַ מאָראַלישער וועג ווייזער בכל תפוצות ישראל. אָבער דער ציל זיינער, אַז ס׳זאָל זיין אַ „משנה תורה", אַזוי אַז מ׳זאָל קיין אַנדער ספר מעהר נישט ברויכען, איז נישט געוואָרען קיין ווירקליכקייט. ס׳זענען נעמליך געקומען גרויסע רבנישע אויטאָריטעטען, וועלכע האָבען אויסגעדריקט אַ פּראָטעסט געגען זיינע דערמאָנטע בעהויפּטונג, אויסווייזענדיג, אַז פיל פון זיינע זיין ספר משנה תורה געשריבענע הלכות האָבען נישט קיין ריכטיגע תּלמודישע יסודות.

אַזוי שרייבט, למשל, דער בעריהמטער גאון רבינו אברהם בן דוד („ראב״ד"): „ער האָט געוואָלט צורעכט מאַכען און האָט נישט צורעכט געמאַכט. וואָרום ער האָט פערלאָזט דעם שטייגער פון אַנדערע פאַר איהם געוועזענע מחברים, וואָס האָבען געבראַכט בעווייזען צו זייערע פּאָסטולאַטען. ס׳זענען פערהאַן ענינים, אין וועלכע געוויסע גאונים שטרייטען געגענזייטיג, און ער האָט אויסגעוועהלט איינעמס אַ דעה, וועלכע ער האָט אריינגעשטעלט אין ספר זיינעם, פאַרוואָס זאָל איך מיך פערלאָזען אויף זיין אויסוועהלען"). אין דעם זינען האָבען אויך געשריבען אַנדערע גאונים.

אָט דער ראב״ד האָט באמת אין אַנ׳אַנדער אָרט (הלכות פלאים פ״ו) בעשטעטיגט, אַז דער רמב״ם האָט מיט זיין „משנה תורה" אַ גרויסע מלאכה אויסגעפיהרט. דאָך האָט ער אַרויסגעגעבען אויף דעמזעלבען אַ בייסענדע קריטיק, פיל קשיות, וועלכע זענען געדרוקט געוואָרען נעבען אָט זיינע הלכות אונטער׳ן טיטעל „השגות הראב״ד". רבינו משה כהן (רמ״ך) פון לוניל האָט אין אַ בעזונדער ספר פיל קשיות אויף פיל הלכות פון משנה תורה אַרויסגעגעבען.

דער רמב״ם האָט, לויט׳ן „תשובת הרשב״ץ" (סימן ז׳), געזעהן די „השגות הראב״ד" און האָט אין צוזאַמענהאַנג דערמיט געזאָגט: „פון איביג אָן האָט מיך קיינער נישט בעזיגט, נאָר איינער, וואָס בעזיצט בלויז אַנ׳איינציגע מלאכה", דערמיט האָט ער נעמליך געוואָלט אויסדריקען, אַז דערפאַר האָט איהם דער ראב״ד בעזיגט, ווייל ער איז בלויז געווען בעהאַוועוונט אויפן תּלמודישען געביט, בעת ער, דער רמב״ם, איז אויך געווען בעשעפטיגט מיט אַנדערע וויסענשאַפטען. אָבער דער „שלשלת הקבלה" דעמענטירט דאָס און שטעלט פעסט, אַז דער רמב״ם האָט נישט געזעהן די „השגות הראב״ד". אין אַנדערן פאַל, זאָגט ער, וואָלט דער רמב״ם זיך שריפטליך געגרעכטפערטיגט. דאַגעגען אָבער האָבען זיך צום קאַמפּפ־פּלאַץ, צו פערטיידיגען דעם „משנה תורה", געשטעלט אַנדערע גרויסע גאונים. זיי האָבען נעמליך פערפאַסט ספרים, אין וועלכע זיי ציטירען די קוואַלען, פון וועלכע דער רמב״ם האָט געשעפּט זיינע הלכות און פערענטפערן די געגען זיי געריכטעטע קשיות.

די גרויסע, חשוב׳ע ספרים „מגדול עוז", „מגיד משנה", „כסף משנה" און „משנה למלך", וואָס זענען צו דעם צוועק פערפאַסט געוואָרען, שטעהען אַרום דעם „משנה תורה", ווי רש״י מיט תוספות אַרום דער גמרא, אַזוי אַז די 4 חלקים פון „משנה תורה" זענען גרויסע דיקע פאָליאַנטען. ס׳זענען אויך פערפאַסט געוואָרען בעזונדערע ספרים איבער אָט דעם „משנה תורה", ווי „שער המלך", „יד המלך", „טעם המלך" און נאָך און נאָך. די אַלע 4 חלקים „שולחן ערוך" זענען אפשר אויך אַ פועל יוצא פון אָט דעם גרויסען ספר. אַ גרויס חלק פון זיי זענען געוויס די הלכות פונם משנה תורה.

יעדענפאַלס איז פונם איינציגען ספר „משנה תורה" ענטשטאַנען אַ זעהר צאַהלרייכע ליטעראַטור גאַנץ אַנדערש ווי די כוונה ראשונה פון זיין מחבר איז געווען. ס׳איז אויך מערקווירדיג דער פאַקט, אַז דער נאָמען „משנה תורה" פונם ספר איז איינגאַנצען פערגעסען געוואָרען און ס׳איז נאָר פּאָפּולער אונטערן נאָמען: „ראַמבאַם". דער גרויסער נאָמען פונם ספר האָט עפּעס דער יודישער וועלט נישט אימפּאָנירט.

דער רבי ר׳ בונם ז״ל פון פשיסכע האָט אַמאָל אויסגעדריקט דעם געדאַנק, לויט׳ן עדות פון זיין גרויסען תּלמיד, דער צדיק ר׳ נפתּלי דאַנציגער ז״ל פון גריצע, אַז ס׳דאַרף אימיצער אויף זיך נעמען די חשובע אַרבייט, אַרויסצוגעבען דאָס ספר „משנה תורה" אין אַ קליינעם פאָרמאַט, מיט בלויז „מראי מקומות" (קוועלען—אָנווייזונגען) און אַ קורצען פּירוש. וואָרום אַזוי איז געווען זיין שטייגער לערנען אינם רמב״ם. די כוונה זיינע איז געוויס געווען, כדי דערמיט צו פערלייכטערן דאָס לערנען אינם רמב״ם, ס׳זאָל נעמליך נישט ברויכען די גרויסע דיקע פאָליאַנטען און די פּלפּולים פון זיינע „נושאי כלים" *) הרב ר׳ יוסף שאול נאַטאַנזאָהן פון לעמבערג. ר׳ אשר אייזיק איז געווען גרייט, ווי ער שרייבט אין דער הקדמה, אַלע חלקים פון רמב״ם אין אַזאַ פאָרמאַט אַרויסצוגעבען, אָבער דער טויט האָט איהם ליידער אין תּרמ״א אין בליהענדען עלטער פון 36 יאָהר אַוועקגעריסען (ער האָט געפונען זיין אייביגען מקום מנוחה אויפ׳ן אַלטען לאָדזער בית עלמין). עס וואָלט געווען כדאי, דאָס דערמאָנטע חשוב׳ע ספר, וועלכעס איז אַ יקר־המציאות, צו לאָזען איבערדרוקען.

איצט צום מערקווירדיגסטען הארבען רמב״ם. ס׳זענען נעמליך פאַרהאַן, ווי געזאָגט, פיל רמב״ם־שטעלען, וואָס ערוועקען אויף זיך קשיות, אָבער זיי מאַכען דאָך נישט אַזאַ שטאַרקען רושם, וואָרום אין ערגסטען פאַל קאָן מען אָננעמען, אַז יעדער שטערבליכער, זאָגאַר דער גרעסטער, איז פעהיג, זיך אַמאָל טועה צו זיין, אַנדערש איז אָבער פאָלגענדער פאַל:

אין הלכות אישות פרק ט׳ הלכה ל״א שטעהט:

„איין עדות זאָגט, אַז אַ מאַנסביל האָט יענע פרוי מקדש געווען, און זי אַליין זאָגט אַז נישט, מעג זי חתונה האָבען. ווען איין עדות זאָגט, אַז אַ מאַנסביל האָט יענע פרוי מקדש געווען און איין

דער אַמאָליגער לאָדזער תּלמיד חכם ר׳ אשר אייזיק קיהן (דער פאָטער פונם שריפטשטעלער יוחנן קיהן) האָט טאַקע אין יאָהר תּרכ״ד אַרויסגעגעבען אַ קליינעם פאָרמאַט די „הלכות יסודי תורה", הלכות דעות און „הלכות תּלמיד תורה" פון רמב״ם, מיט זיינע 2 קורצגעפאַסטע קאָמענטאַרען: אַ: נ. „ביאור המלך" און „ארוחת המלך". אויף דעם ספר האָבען געגעבען הסכמות די גרעסטע גאונים פון זיין צייט, ווי אדמו״ר ר׳ חיים האַלבערשטאַם פון צאַנז און

(ווייטער זעה 21. זייט)

*) זעה ספר „רבי זאב ליפשיץ" עמוד נ״ה.

ד. ה. רובינשטיין

אין רמב״ם׳ס הויז

(אַ בעזוך אין קאָרדאָווע)

די לעגענדע דערצעהלט:

אין דער שטאָט קאָרדאָווע, אין דרום־שפּאַניען, האָבען אַמאָל, אַמאָל געוואוינט אַ מיליאָן מענשען צוויי הונדערט טויזענט הייזער האָט די שטאָט געהאַט. אכציג טויזענט פּאַלאַצען האָבען זי בעצירט און צעהן טויזענט דערפער און קלענערע שטעטלעך האָבען אַרומגערינגעלט די שטאָלצע און רייכע קאָרדאָווע און זי בעדינט.

היינט איז קאָרדאָווע אַביסעל אַנדערש. עס איז אַ קליין שטעטעל. נישט בעוועגליך און נישט אַזוי שיין. דער איינציגער גרויסער בנין וואָס איז זעהר איינדרוקספאָל און זעהר רייך, איז די מאָשעע וואָס קאָן זיך פערגלייכען זאָגט מען — אין גרויסקייט און שיינקייט מיט דער מאָשעע אין טערקיי.

איהר קאָנט אַרומשפּאַצירען איבער די גאַסען פון קאָרדאָווע אַהין און צוריק און קיין זאַך זאָל נישט צוציהען אייער אויפמערקזאַמקייט. די בירגער פון דער דאָזיגער שטאָט זענען נישט אַנדערע פון זייערע ברידער אין אַנדערע שפּאַנישע שטעט, זיי בעוועגען זיך לאַנגזאַם. געמיטליך, קוקען דער זון אין פּנים אַריין, און זענען נישט וויליג איינצורייסען וועלטען.

אין קאָרדאָווע זענען היינט בכלל נישטאָ קיין יודען. חוץ איינעם און דער איינער איז געווען מיין וועג־ווייזער.

סעניאָר קאָהן האָט פערשטאַנען אַז איך וויל זעהן דאָס אַמאָליגע יודישע פערטעל פון קאָרדאָווע. און ער האָט מיר תּיכף געפיהרט אַהין, אין דעם דאָזיגען יודישען פערטעל האָבען זיך נישט איינמאָל אָפּגעשפּילט גרויסע טראַגעדיעס, און אַ סך יודיש בלוט איז דאָרט אַריינגעזאַפּט געוואָרען אין דער ערד.

— איהר זעהט? אָט דאָס איז די מאַימאָנידעס־גאַס!

מיין וועג־ווייזער האָט מיר מיט שטאָלץ אָנגעוויזען אויף די גרויסע און שאַרפע אותיות „מאַימאָנידעס" וואָס בעצייכענט אַ שמאָל און ענג געסעל.

די מאַימאָנידעס גאַס איז דער אָנפאַנג פון דער אַמאָליגער געטאָ.

מיר גייען איבער דער לאַנגער מאַימאָנידעס גאַס און דער וועג־ווייזער דערציילט מיר וועלכע פון די הייזער זענען די עלטסטע, עטליכע הייזער זענען איבער טויזענט יאָהר אַלט. און האַלטען זיך נאָך אין דער מעלה. כאָטש די צייט האָט אַביסעל אויסגעקרומט זייער רוקען.

מיר קומען צו דער שוהל. — היינט אַ נאַציאָנאַלער מאָנומענט. די איינציגע שוהל אין קאָרדאָווע וואָס איז פערבליבען אָבער שטאַרק פערנאַכלעסיגט. די סמנים פון אַ שוהל זענען די עטליכע העברעאישע אויפשריפטען אויף די ווענט. וואָס האַלטען זיך נאָך. אָבער וועלכע קרישלען זיך מעהר און מעהר פון טאָג צו טאָג, אַ שטיקעל עמוד איז נאָך געבליבען, און מען האַלט עס צוזאַמען מיטן שטויב וואָס יאָהרהונדערטער האָבען דערויף אַרויפגעלייגט. די ווייבערישע שוהל מיט פּאַרענטשעס פון האָלץ איז מיט אַ צייט צוריק איבערגעקאַלכט געוואָרען. דאָס האָלץ אָבער ברעקעלט זיך שוין אויך און לאַנג וועט עס נישט אָנהאַלטען.

אין דער דאָזיגער שוהל האָבען אפשר געקאָנט אַריין הונדערט מענשען. נישט מעהר, זי איז קליין, כאָטש הויך. און די קונסט־אַרבייט אויף די ווענט ווייזט אַז די שוהל איז אַמאָל אַ גרויסע מיוחסת געווען. זי שטייט פעראיינזאַמט, אָבער זי שעהמט זיך נישט מיט די אַלטע יאָהרען, זי שטייט אויף איהרע אייגענע פיס, אַזוי צו זאָגען און וויפיל יאָהרען עס וועט נאָך בעשערט זיין, אַזוי לאַנג וועט מען שטיין..

און מיט עטליכע שריט ווייטער אויף דעם סאַמע ראָג גאַס שטייט משה מאַימאָנידעסעס, אָדער דעם רמב״ם׳ס הויז.

דאָס דאָזיגע הויז ווערט איצט בעוואוינט פון פופצעהן פאַמיליעס, און דאָס איז אַ זעלטענהייט אין אַזאַ שטאָט ווי קאָרדאָווע.

אמת איז, אַז יעדע פאַמיליע האָט בלויז צו 2 אָדער דריי צימערען, אָבער אפילו לויט דעם חשבון קאָן מען זעהן ווי ברייטלעך דער רמב״ם האָט זיך געוואוינט.

דער גאָרטען אין הויף ווערט געהאַלטען גאַנץ שיין. און די ווענט זענען אַזוי האַרט, ווי זיי וואָלטען געמאַכט געוואָרען פון גראַניט. דער דאַך פון הויז איז פון פאַרביגע קאַכלעס, וואָס באָדען זיך אין זונענשיין, און אַנטפלעקען זיך אין פערשידענע קאָלירען. און אויך די געזימסען און אַנדערע אָרנאַמענטען זענען פון קאַכלעס, אויסגעלייגט מיט אַ סך אַרטיסטישען געשמאַק. די פענסטער זענען אויך נאָך געבליבען פון יענע צייטען. ווען דער רמב״ם האָט דאָ געוואוינט. זיי זענען קליין און נישט קיין סך אין צאָהל; בלויז די טרעפּ פון הויז האָבען געליטען פון דער עלטער. זיי זענען אָפּגעהאַקט און שיף און בעטען זיך ממש ביי די, וואָס טרעטען אויף זיי: נענוג. גענוג, שוין גענוג, שוין געדינט, עס איז מעהר קיין כוח נישטאָ...

און קינדערלעך זענען פאַראַן אין דעם הויז וויפיל איהר ווילט, אָנגעשטאָפּט, און דער ליאַרעם איז אויך אַ גרויסער, נישט נאָר די קינדער, נאָר אויך די פרויען צווישען זיך רעדען אַזוי הויך, אַז מען קאָן פערטויבט ווערען. זיי האָבען קיין דרך־ארץ נישט פאַר דעם הויז, אין וועלכען זיי וואוינען. און עס איז אויך מעגליך, אַז זיי ווייסען גאָר־נישט, וועגען דער רעליגיעז־פילאָזאָפישער שיטה פון דעם רמב״ם וועלכער האָט דאָ אין דעם הויז געוואוינט אַ לאַנגע־לאַנגע צייט פאַר זיי.

איך האָב געבעטען מיין וועג־ווייזער אַז ער זאָל פרעגען דעם ערשטען יונגעל, וואָס וועט אונז קומען אַנטקעגען, צי ער ווייסט ווער דער מיימאָנידעס, אין וועמענס הויז ער וואוינט, איז געווען. דער וועג־ווייזער האָט אָפּגעשטעלט אַ בחורל פון אַרום 14 יאָהר און האָט בעקומען ביי איהם אַ תּשובה, אַז מיימאָנידעס איז געווען אַ קאַרדינאַל אין דער סעווילער קאַטעדראַלע..

דאָס מיימאָנידעס הויז שטייט אין סאַמע צענטר פון דער אַמאָליגער געטאָ, פון איין זייט געפינט זיך די מיימאָנידעס־גאַס, און פון דער צווייטער זייט קוקט דאָס הויז אַרויס אויף אַ ברייטען פּלאַץ, וואו יודען פלעגען אַמאָל זיך פערזאַמלען אין זייער פרייער צייט און שמועסען. דאָ, אויף דעם דאָזיגען פּלאַץ האָט „קריסטען־ליבע" געמאַכט איהר פּאָגראָם, און פון דאַנען האָט מען געשלעפּט די נישט גלויביגע צום אויטאָ־דאַ־פע און אין די טורמעס אויסער דער שטאָט.

מ. דאַנציס

דעם רמב״ם׳ס פאָטער

(לעגענדע)

דעם רמב״ם׳ס פאָטער איז געווען אַ קצב אין דער שפּאַנישער שטאָט קאָרדאָווע. ער איז געווען אַ פּראָסטער מענש און האָט ווייניג געוואוסט פון תּורה. און אַזוי אויך דעם רמב״ם׳ס ברידער.

דאָס יונגעל האָט אָבער חשק געהאַט צו לערנען און אַרויסגעוויזען גרויסע פעהיגקייטען. די ברידער האָבען פון איהם געלאַכט און אויך דער פאָטער האָט זיך בעצויגען צו איהם מיט חוזק. ער האָט געוואָלט, אַז אַנשטאָט זיך אָפּגעבען מיט לערנען זאָל דאָס יונגעל איהם בעסער אַרויסהעלפען אין זיין פליישיקראָם.

איז דאָס יונגעל אַנטלאָפען, כדי צו קאָנען לערנען תּורה אומגעשטערט. ער האָט פערלוירען די היים און זיך אַוועקגעלאָזען איבער דער וועלט. ער האָט זיך אָפּגעשטעלט אין פערשידענע שטעט און אומעטום, וואו עס איז נאָר געווען אַ ישיבה אָדער וואו יודען זענען געזעסען און געלערנט תּורה אין די בתּי־מדרשים, האָט ער זיך אָפּגעשטעלט און געלערנט. ער האָט געליטען דורך דער צייט הונגער און נויט, אומגעוואַלגערט זיך אָפטמאָל אויף דער נאַקעטער ערד, נישט געהאַט וואו צו טאָגען און נעכטיגען. דאָס האָט איהם אָבער נישט געשטערט אָפּצוגעבען זיך די גאַנצע צייט מיט לימוד התורה.

זיינע עלטערן האָבען ביסלעכווייז פערגעסען אין איהם. מען האָט געדענקט, אַז ער איז געשטאָרבען און מען האָט נישט געוואוסט וואו זיין געביין איז אַהינגעקומען.

דאָס יונגעל איז אָבער פאַר דער צייט געוואָרען אַ גרויסער למדן און וואָס עלטער ער איז געוואָרען, אַלץ מעהר איז זיין נאָמען געוואָרען בעריהמט אַלס עילוי. ער פלעגט האַלטען דרשות אין גרויסע קהלות און וואו ער איז געקומען, האָט מען איהם אויפגענומען מיט גרויס כבוד און אויסגעהערט זיינע דרשות מיט דער גרעסטער בעגייסטערונג. ער האָט אויך אָפט געלערנט שעורים אין די גרעסטע ישיבות פון שפּאַניען און די ראשי הישיבות און בעריהמטע לומדים פון יענער צייט האָבען איהם בעוואונדערט און דערקענט אין איהם אַ ניי, אויפגעהענדיג ליכט אויף דעם הימעל פון תּורה.

איינמאָל איז דער רמב״ם אָנגעקומען אין זיין געבורטסשטאָט קאָרדאָווע. ער איז שוין געווען אַ יונגערמאַן פון עטליכע צוואַנציג יאָהר און זיין שם האָט זיך געטראָגען איבער גאַנץ שפּאַניען.

ווען ער איז אָנגעקומען אין קאָרדאָווע זענען די גרעסטע „פּני" פון דער קהלה איהם אַרויסגעקומען מקבל פּנים זיין. קיינער האָט איהם נישט דערקענט און נישט געוואוסט, אַז דער יונגער בעריהמטער למדן איז דער זוהן פון דעם קצב, וואָס וואוינט דאָ אין שטאָט.

שבת האָט דער רמב״ם געהאַלטען זיין ערשטע דרשה אין דער גרויסער שוהל פון קאָרדאָווע. אַ ריזיגער עולם איז איהם געקומען הערען. זיין דרשה האָט געמאַכט אַ טיפען רושם און מען האָט דערנאָך גערעדט פון איהר אין אַלע הייזער אַ גאַנצע וואָך. די נייעס פון דעם יונגען גאון און דרשן האָט אויך דערגרייכט צום קצב און מען האָט איהם אָנגעהויבען צורעדען, אַז ער זאָל געהען הערען קומענדיגען שבת דעם גרויסען גאַסט. ער האָט נישט געהאַט קיין גרויס חשק, ווייל דרשות פון תּורה האָבען איהם נישט שטאַרק אינטערעסירט. ער האָט זיי טאַקע פּשוט נישט פערשטאַנען.

ער איז אָבער דאָך געגאַנגען, ווייל ביי איהם האָט זיך דערוועקט אַ נייגעריגקייט צו זעהן דעם בעריהמטען גאַסט, מיט וועלכען די גאַנצע שטאָט האָט געקלונגען.

ער האָט זיך אַוועקגעזעצט צווישען עולם און איינגעהערט זיך אין דער דרשה. די לומדים, וואָס האָבען זיך געפונען אין אַ גרויסער צאָל צווישען דעם עולם, וואָס האָט אָנגעפּאַקט דאָס בית מדרש קאָפּ אויף קאָפּ, זענען אַריין אין נאָך אַ גרעסערער התפּעלות ווי פון דער ערשטער דרשה.

נאָך דעם ווי דער רמב״ם האָט פערענדיגט, האָט דער ראש הקהל זיך אויפגעשטעלט און אין דער אָנוועזענהייט פון גאַנצען עולם, געווענדעט זיך צום רמב״ם מיט די ווערטער:

„מיר האָבען געהערט אייערע דרשות און מיר האָבען נישט קיין ווערטער אייך אויסצודריקען אונזער פרייד, וואָס מיר האָבען זוכה געווען צו הערען אַזאַ גאון ווי איהר זייט. מיר ווילען דערפאַר, אַז איהר זאָלט בלייבען דאָ אין שטאָט און ווערען דער ראש הישיבה פון אונזער ישיבה און אויך אונזער רב און מנהיג.

דער רמב״ם האָט אויסגעהערט די רייד און זיך אָנגערופען, אָנשטעלענדיג זיינע אויגען אויף דעם גאַנצען עולם, וואָס האָט איהם בעטראַכט:

„איך דאַנק אייך פאַר דעם כּבוד, וואָס איהר האָט מיר צוגעטיילט. ווען איהר זאָלט אָבער וויסען ווער איך בין, וואָלט איהר מיר אפשר נישט אָפּגעגעבען אַזוי פיל כּבוד און נישט געוואָלט מיך מאַכען פאַר דעם ראש פון אייער ישיבה און פאַר דעם רב פון אייער קהלה. איך וויל אייך דערפאַר אויסזאָגען ווער איך בין — איך בין דער זוהן פון דעם קצב פון אייער שטאָט, איך בין דער, וואָס איז אַנטלאָפען פון מיינע עלטערנ׳ס הויז, ווייל איך האָב געוואָלט לערנען תּורה".

דער גרויסער עולם איז איבערראַשט געוואָרען פון די ווערטער. דער קצב איז געבליבען זיצען אַ פערשעמטער, פול מיט חרטה און טרעהרען האָבען זיך בעוויזען אין זיינע אויגען.

דער רמב״ם איז געוואָרען ראש־הישיבה פון דער אַלטער ישיבה אין קאָרדאָווע, וואָס איז געווען איינע פון די גרעסטע אין שפּאַניען.

ער האָט זיך אויך אָפּגעגעבען מיט מעדיצין און זיין נאָמען איז געוואָרען אַלץ מעהר בעריהמט צווישען יודען און אויך נישט־יודען. טויזענטער פלעגען קומען הערען זיין תּורה און אויך זוכען ביי איהם היילונג פאַר דעם קראַנקען גוף, וואָרום ער האָט מיט זיין תּורה און חכמה געבראַכט שטאַרקונג און געזונט פאַר דעם גוף אַזוי גוט ווי פאַר דער נשמה.

ר' נפתלי חיים האראוויץ

— 1. —

נישט געוואלט ווערן קיין רבי

נאך לאנגע וואנדערונגען און גלגולים איז מיט א פופציג יאהר צוריק געשטארבען אין ירושלים ר' נפתלי חיים האראוויץ, איינער פון די מערקווירדיגסטע טיפען צווישען די חסידישע „גוטע יודען”.

אין ירושלים, צפת און אין אנדערע שטעט פון ארץ ישראל געפינען זיך נאך זקנים, וואס געדענקען איהם, און זיי דערצעהלען וועגען איהם אויסטערלישע און וואונדערליכע מעשיות. אין פערשידענע שטעט פון מערב־גאליציען געהען ארום גאנצע לעגענדעס וועגען איהם, זיין דרך, זיינע „נביאות'ן”, און זיינע מעשים. אין א סך רבי'שע הויפען האלט מען נאך ביז אויפ'ן היינטיגען טאג זיינע בריף ווי טייערע אוצרות, צו וועלכע מען האט א צייט לאנג מורא געהאט זיך צוריהרען.

אלטע זקנים אין צפת ווייזען נאך אן די סטעזשקעס, אויף וועלכער דער דאזיגער מערקווירדיגער מענש איז געגאנגען פראווען התבודדות, ווי דער האר"י הקדוש האט געפראוועט מיט הונדערטער יאהרען פאר איהם. אלס איינע פון די זעלטענע מערקווירדיגקייטען ווייזט מען אין צפת דאס שולכעל, אין וועלכען ער האט געדאווענט. און אין ירושלים ווייזט מען נאך דעם קבר, אין וועלכען ער האט יאהרען לאנג פאר זיין פטירה מתפלל געווען אין זיינע תכריכים און וואו מען האט איהם שפעטער מקבר געווען.

ר' נפתלי חיים האראוויץ איז געווען דער עלטסטער זוהן פון דעם גרויסען דזשיקאווער רבי'ן, ר' מאיר'ל האראוויץ, דער בעל „אמרי נועם”, אנ'אייניקעל פון ר' אליעזר'ל דזשיקאווער, און אנ'אור־אייניקעל פון ר' נפתלי צבי האראוויץ, פון דאפטשיץ דער פאטער פון דער ראפשיצער גזע, וואס ווערט פעררעכענט פאר איינער פון די מיוחס'דיגסטע צווישען די רבי'אישע דינאסטיעס אין גאליציען און פוילען. אלס בכור איז ער נאך ביי זיין פאטער'ס לעבען געקרוינט געווארען אלס „יונגער רב” פון דזשיקאוו. ער האט געזאלט ירשנ'ען זיין פאטער'ס כסא־רבנות און אויך זיין רבי'סטווע. אבער נאך זיין פאטער'ס פטירה האט ער זיך אפגעזאגט פונם רבני'שען שטול און בכלל זיך פערנומען אויף א דרך, וואס האט דעמאלט אויפגעטרייסעלט די חסידי'שע וועלט אין גאליציען.

אפגעזאגט זיך פון רבי'אישען הויף האט ר' נפתלי חיים זיך ארויסגעלאזט וואנדערן איבער דער וועלט, געפיהרט א נע־ונעד לעבען, אפגעריכט גלות אין דער חברותא פון שלעפערס און בעטלערס, ווי א פערשטעלטער ארימאן, וואו ער איז געגאנגען צו אלע רבים פון זיין דור, געווען אין ארץ ישראל, צוריקגעקומען פערשטעלט דאס פנים מיט א שלייער, כדי נישט צו זעהן דעם שיין פון דעם טמא'דיגען חוץ לארץ. צוריקגעפאהרען קיין ארץ ישראל, געחבר'ט זיך מיט תימנים, קאראאימער און אראבער, און מחבר געווען א ספר, געשיקט פון דארטען מורא'דיגע בריף צו פרעמדע מענשען אין דער וועלט אריין, געהאט א סך אנהענגער און פערעהרער און איז געשטארבען פון שברת־הלב, וואס זיינער א גבאי האט אנגעהויבען אפצונארען מענשען אין זיין נאמען.

איינער פון די מערקווירדיגסטע צווישען די חסידישע „גוטע יודען”

פון מנשה אונגער

נאך פון קינדהייט אן האט נפתלי חיים געוויזען אז ער וואקסט אנדערש פון אלע אנדערע קינדער אין די ראפשיצער הויפען. שוין אלס קינד האט ער זיך ארויסגעוויזען פאר א שארפען מוח און גרויסען בעל דמיון. אלע צדיקים האבען אויף איהם געזאגט, אז ער וואקסט א נייער ר' מאיר'ל פרעמישלאנער, וועלכער איז בעקאנט געווען אין דער חסידישער וועלט אלס גרויסער בעל־מופת און עתידות־זאגער, און געמיינט האט יעדער, אז נאך זיין פאטער'ס פטירה, וועט ער ווערען רבי און וועט אויך זיין דער גרעסטער גוטער יוד פון זיין דור. די וועלט האט אבער א טעות געהאט, ווייל ווי נאר ר' נפתלי איז געקומען צו זיין שכל, האט ער זיך אויסגעקליבען א גאנץ נייעם דרך אין חסידות, וואס האט גארנישט געפאסט פאר דער ראפשיצער גזע. ער פלעגט זיך אפזונדערן פון דער ארומיגער סביבה און אפריכטען „התבודדות” גאנצע טעג, נישט געוואלט הנאה האבען פון דער וועלט, פיינט געהאט געלד און כבוד און דער עיקר נישט געוואלט ווערען קיין גוטער יוד.

און כאטש ר' נפתלי חיים איז אויפגעצויגען געווארען אין א „ראפשיצער הויף”, וואו מיט א ווערטעל האט מען אלע שווערע דאגות מבטל געמאכט, האט ער זיך געפיהרט גאנץ אנדערש פון זיינע ברידער. ער אליין אין די יונגע יאהרען האט אויך ליב געהאט צו „פאפערן”, אפצוטון פערשידענע שפיצלעך די חסידים, אבער זעהר אפט פלעגט ער פערפאלען ווערען אויף גאנצע שעה'ן אין בית המדרש און זיך צוהערען צו די מעשה'ס, וואס די אלטע ראפשיצער חסידים האבען דערצעהלט.

בפרט נאך, אז עס זענען געקומען אויף א שבת א פאר אונגארישע חסידים, געוועזענע „קאליווער”, וועלכע זענען אמאל געפאהרען צום קאליווער רבי'ן, ר' אייזיק'ל, האט זיך נפתלי חיים'ל שוין מעהר נישט געקאנט פון זיי אפרייסען און ער האט געמוזט אויס הערען אלע מעשה'ס און נגונים, וואס זיי האבען געזונגען.

מאדנע יודען זענען אט די דאזיגע קאליווער חסידים געווען. געטראגען האבען זיי ברייטע, קיילעכדיגע, סאמעטענע קאפעלושען, ווי עס טראגען אין גאליציען בלויז די רבים, קורצע רעקלעך, אנשטאט לאנגע זשופיצעס, און די פאות פערדרעהט הינטער די אויערן. ערשט פרייטאג נאך דער מקוה זענען די פאות אויפגעקניפט געווארען און זיי האבען אראפגעהאנגען ביז איבער די אקסלען. פאר גרויסע חכמים האבען די דזשיקאווער חסידים די „קאליווער” נישט געהאלטען, נאר פאר שטארקע תמימים און גרויסע יראי־שמים'ס. די קינדער פון דזשיקאווער רבי'ן האבען אויף גארנישט געקוקט און זיך כסדר מיט זיי געטשעפעט. יעדע רגע איז צוגעגאנגען אנ'אנדער קינד און האט געוואלט נאכמאכען זייער אויסשפראך און זיי געפרעגט: „איהר זענט אפשר א הישער?” (די אונגארישע יודען פלעגען זאגען אויף א הונגער — א הישער) און די גאנצע חברה ארום האט אויסגעשאסען א געלעכטער. אדער עס פלעגט צוגעהן נפתלי חיים'ל צו א קאליווער חסיד און פלעגט פאר די אנדערע קינדער זאגען: „דער ראפשיצער זיידע זכרונו לברכה פלעגט זאגען: ווען איך וועל זיין אויף יענער וועלט און זעהן ווי מען פיהרט א נאר און נאך איהם געהען נאך דרייצען שעמברייגער *) בריטשקעס מיט עולם הבא, וועל איך אליין נאכלויפען און שרייען: נאר בלייבט נאר ניי. די יונגלעך האבען גלייך אויסגעשאסען א געלעכטער און דער קאליווער חסיד האט שוין געוואוסט, וועמען מען מיינט, אבער ער האט זיך אויך נישט פערלוירען און האט צוגערופען צו זיך נפתלי חיים'ען און האט צו איהם געזאגט: „אויב דו האלסט אזוי פון דיינע זיידעס, וועל איך דיר אויך נאכזאגען א ווארט, וואס דיין זיידע, דער רבי ר' אליעזר דזשיקאווער האט ווידער געזאגט, אז דערפאר ווערט א קינד געבוירען מיט פערמאכטע הענטלעך און א מענש שטארבט מיט אויסגעשטרעקטע הענט, ווייל ווען א קינד ווערט געבוירען — האט דער רבי ר' אליעזר ז"ל געזאגט — טראכט זיך עס: איך וועל בעוויזען מיין כוח, אט מיט די פויסטען וועל איך וועלטען איבערקעהרען און ווען א מענש שטארבט, ציהט ער אויס די פינגער צו ווייזען, אט זעהט, איך האב גארנישט אויפגעטון, איך נעם גארנישט מיט...”

דעמאלט פלעגט שוין דאס יונגעל נפתלי חיים'ל פערלאזען זיינע חברים און בעטען דעם אלטען קאליווער חסיד, ער זאל איהם נאר דערצעהלען מעשה'ס פון זיין זיידען און פון קאליווער רבי'ן. איינמאל האבען חסידים זיך ארומגעזעצט ארום דער קאליווער חברה, ר' יהושע'לע שיינדעל'ס האט געבראכט אביסעל משקה און מען האט געבעטען די קאליווער חסידים זיי זאלען עפעס נאכזינגען פונם קאליווער רבי'ן. און די קאליווער חסידם האבען זיך נישט געלאזט לאנג בעטען. ר' שמואל אוהעלער דער עלטסטער פון דער חברותא, האט זיך אוועקגעזעצט ביי א טיש מיט די פאר קאליווער חסידים, ארום זיי די דזשיקאווער חסידים און די רבי'אישע קינדער מיט נפתלי חיים'ל בראש און ר' שמואל אוהעלער האט אנגעהויבען: „יעדע נשמה קומט אויף דער וועלט אראפ עפעס מתקן צו זיין — האט דער קאליווער רבי געלערנט — דער מענש מוז מוצא זיין די ניצוצים הקדושים, וואס זענען געבעך אין די שפל'דיגע חומר'ס אריינגעפאלען און זיי מעלה זיין צוריק צו זייער שורש.

,מיין נשמה — האט ווייטער דער רבי אמאל געזאגט — איז פון עולם־הנגון און איך בין אויף דער וועלט אראפגעקומען כדי די אלע נגונים, וואס זענען צו זיי אריינגעפאלען, צוריקצוברענגען צו זייער שורש. און געהן פלעגט דער רבי מיט זיינע חסידים אין די בערג אריין, וואו פערשידענע טענער הערען זיך: דאס רוהיגע כסדר'דיגע פלאפלען פון א קליין קוואלעכל, דאס ווייען פון א הייס נאכמיטאג־ווינטעל און אמאל הערען זיך טענער פון א מעלאנכאליש־טרויעריג וואלעכל פון א פערבענקטען פאסטוך, ווייל געזאגט האט דער רבי, אז די אמת'ע נגינה איז נישט די שוין צוזאמענגענומענע טענער, נאר די, וואס בלאנדזשען נאך ארום אינם חלל פון דער וועלט און זוכען א תיקון, ווייל זיי קומען גלייך פונם עולם הניגון.

„און אין יעדען טאג אין א בעשטימטער שעה — האט ווייטער דער רבי געזאגט — קומען פערשידענע קולות אראפ. אמאל א בענקענדיג געוויין צום אין־סוף, דעמאלט בעפאלט די אלע, וואס הערען זיך צו דעם צו, עפעס א בענקען, וואס מען קען עס נישט אנרופען מיט א נאמען, נאר מ'פיהלט, אז אין הארצען נאגט עס צו עפעס... און אין אנדערע שעה'ן קומען חדוה'דיגע טענער אראפ, דעמאלט דערפיהלען די מענשען דא עפעס אזא מין שמחה, אז זיי ווערען דערהויבען צו ליכטיגקייטען.. און פון די אלע אפגעריסענע טענער שאפען זיי די נגינה, אבער זיי וויסען נישט אט די טענער צו ברענגען צו זייער בעשטימטען מקור. איך בין אראפגעקומען האט דער רבי געזאגט, די אלע נגונים צוזאמענצוקלייבען און זיי צוריקברענגען צו זייער היכל־הנגינה.

*) אפשר „שענברונער”, לויט דעם עסטרייכישען קייזער'ס וואוין־ארט „שענברון”.

בעל־שם־טוב'ס נסיעה קיין ארץ־ישראל

(פאלקסטימליך) — פון מ. ערלעבוים

דאס הארץ פון בעל שם טוב האט געוויינט. דאס בלוט האט געטריפט, דער גלות פון ישראל און פון דער שכינה האט איהם פעראומערט. זיין חדוה, זיין שמחה איז געווען געמישט מיט טרויער... די אקסלען און די פלייצעס האבען זיך געבויגען און געהויקערט אונטער דעם שווערען יאך פון גלות. וויפיל איז דער שיעור? מוז מען אזוי ליידען אהן א סוף, זיין הארץ האט געצויגען צום הר המוריה, צו דער כותל המערבי, צום היילגסטען ארט... ער מוז זיין דארטען אויפן ארט בעוויינען דעם חורבן און גלות און ער וועט ברענגען דעם ערלייזער.

האט דער בעש"ט געפלאנט און געפלאנט און עס האט זיך געמאכט א מניעה נאך א מניעה, ביז איינמאל ער פאהרט, און טאקע א צייט פאר פסח, כדי ער זאל קענען זיין פסח אין ארץ ישראל.

האט מעזשביזש געערדט און געשטורעמט. די חסידים און די תלמודים האבען זיך געפיהלט ווי פער'יתומט. אבער ווער וועט זיך עס איינשטעלען געגען איהם, בפרט, ווען עס האנדעלט זיך וועגען אזא זאך?

געזעגענט זיך דער בעל שם טוב מיט זיינע נאהענטע און פאמיליע, נעהמט מיט זיך זיין תלמיד ר' הירש סופר און הייליגע טאכטער אדעלע און זיי פאהרען קיין ארץ־ישראל.

א נסיעה אין יענע צייטען איז נישט עהנליך צו א נסיעה אין די דאזיגע טעג, ווען מען קען אלץ אויסרעכענען ווי מיט א זייגער. דעמאלט איז עס געווען גאנץ אנדערש. מען האט זיך געשלעפט מיט אקס און זעגעל שיפען.. דורך מדבריות און וויסטענישען וועלדער מיט גזלנים און ימים — איז עס א וואונדער, וואס ער האט זיך פערשפעטיגט און געמוזט האלטען יום טוב אין סטאמבול (קאנסטאנטינאפאל) בפרט אז מן השמים האט מען נישט געלאזט.

מילא, אז השם יתברך איז גוזר, וועט דער בעל שם טוב נישט חלילה תרעומות האבען אויף זיין הייליגען ווילען.

אבער וואו נעהמט מען אויף פסח? זיי זענען אהן מיטלען און קיינער קען זיי נישט. נאר זיין טאכטער, טאקע א צדיקות, אבער פארט א אשה, פרעגט איהם: וואס וועלען מיר טון, מיר האבען גאר נישט אויף פסח? ענטפערט איהר דער הייליגער בעל שם טוב: זארג נישט, השי"ת איז אויך דא אין סטאמבול און ער וועט אונז נישט פערלאזען.

דער בעל שם טוב האט זיך גאנץ פריה מכין געווען און איז אוועק אין בית המדרש אריין און אדעלע האט דערוויל אויפגערוימט די דירה, וואס זיי האבען געדונגען.

דער טאג רוקט זיך. עס האלט שוין ביי שקיעה, דער פסח קומט שוין באלד.... דאס הארץ איז פערטריבט און פלוצלונג עפענט זיך די טיר, און עס קומט אריין א יוד פון פוילען מיט זיין ווייב.

— דא וואוינט דער בעל שם טוב? — פרעגען זיי.

— דא, — ענטפערט אדעלע און גיט צו,— ער איז נישט אין שטוב איהר וועט איהם געפינען אין בית המדרש.

פרעגט ווייטער דער יוד: איז מעגליך אז איך און מיין ווייב זאלען ביי אייך האלטען פסח? מיר האבען אלעס מיטגעבראכט.

— געוויס — ענטפערט אדעלע מיין טאטע וועט גארנישט האבען דאגעגען —

האט דער יוד געהייסען באלד אראפטראגען די זאכען. מען האט געדעקט דעם טיש. געצונדען ליכט און אויסגעבעט א שעהנע העסע־בעט, און דער אורח איז געגאנגען דאווענען אין בית המדרש אריין, דער אורח איז אהיימגעקומען תיכף נאכן דאווענען און דער בעל שם טוב האט זיך שטארק פערזוימט.

ווען ער איז געקומען האט ער צו קיינעם נישט אויסגערעדט א ווארט, ער האט תיכף געמאכט קידוש און זיך געזעצט צום סדר כדרכו בקודש. ווען ער האט שוין געהאלטען נאכן צווייטען כוס האט ער געגעבען זיין אורח שלום און געזאגט: איך ווייס וואס דיין בקשה איז, דו האסט נישט קיין קינדער, נאר דערפאר וואס דו האסט מיך אצונד מחיה געווען, שווער איך דיר, אז דו וועסט האבען היינטיגעס יאהר א קינד פון דיין ווייב, וועלכע זיצט מיט דיר ביי דעם טיש.

זאגט דער אורח: רבי, איך וואלט אפגעגעבען א העלפט פון מיין פערמעגען דערפאר, — און זיי זענען געווען זעהר בשמחה.

פלוצים דערהערט דער בעל שם־טוב א כרוז אין הימעל: ר' ישראל בעל־שם־טוב האט אנגעוואוירען זיין עולם הבא דערפאר, וואס ער האט געשוואוירען אז דער אורח זיינער וועט האבען א קינד, ווייל היות דער אורח איז א עקר און זי א עקרה פון טבע וועט גאט ברוך הוא מוזען משנה זיין די טבע כדי ר' ישראלס שבועה זאל חלילה נישט זיין א פאלשע אז רבי ישראל האט דאס דערהערט איז ער ביי זיך נישט אראפגעפאלען אדרבה, ער האט זיך נאכמעהר געפרעהט, היינט איז ביי מיר די בעסטע צייט, האט ער געזאגט איצט וועל איך קענען דינען גאט ווי עס שטעהט: „היו כעבדים המשמשין את הרב על מנת שלא לקבל פרס”— איז דער טייטש: זייט ווי קנעכט וועלכע דינען דעם האר אהן א לוין.

און צום אורח זאגט ער: איך האב נישט געוואוסט אז דו ביזט א עקר און דיין ווייב א עקרה, נאר דו זארג נישט, מיינע רייד וועלען מיט השי"ת הילף מקוים ווערען.

אין דערינען הערט דער בעל שם טוב א נייעם כרוז: דאדורך וואס ר' ישראל בעל שם טוב האט ביי זיך אפגעמאכט צו דינען השי"ת אהן לוין האט מען איהם צוריקגעקעהרט אלע זכויות).

איז ער אוודאי לוסטיג געווארען און האט געזאגט זעהר א סך דברי־תורה.

דעם ערשטען טאג חול המועד האט דער אורח זיך געזעגענט און איז געפאהרען אהיים. דער בעל שם טוב האט געזוכט א שיף צו פאהרען קיין ארץ ישראל.

געהען דער בעל שם טוב און זיין תלמיד ר' הירש סופר אויפן בארטען פון ים און געפינען נישט א שיף. זאגט דער בעל שם טוב: הירש, אויב דו ווילסט קענען מיר פאהרען אויף מיין פאטשיילע איך וועל איהר אויסשפרייטען אויפן ים. איך וועל דיר מוסר זיין די סודות נאר געדענק אז דאס לעבען איז אין סכנה אויב דו וועסט פון זיי מסיח דעת זיין. אבער פאר ארץ ישראל איז כדאי.... האט ר' הירש נישט געוואלט. ער האט נישט געוואלט איינשטעלען זיין רבי'ס לעבען און זענען ווייטער געגאנגען אויפן בארטען ביז זיי האבען געפינען א שיף וואס געהט קיין ארץ ישראל. האבען זיי בעצאהלט פאר די נסיעה און אלע דריי האבען זיך אריינגעזעצט אין דער שיף.

רבי ישראל בעל שם טוב און זיינע בעגלייטער זענען שטארק צופרידען און יעדער איז מתפלל לויט זיין מדרגה אז גאט ברוך הוא זאל זיי מצליח זיין דעם וועג, דאס הארץ פון בעל שם טוב וואקסט און קוועלט אן פון יעדער טריט וואס די שיף מאכט מיט יעדער שפאן, וואס זי דערווייטערט זיך פון סטאמבול, דערווייטערט זיך פון דעם גלות, מיט אזוי פיל דערנעהנטערט זי זיך צו ארץ ישראל, מיט אזוי פיל צו דער גאולה...

אין פארביי א טאג און א נאכט, די זעגעל שיף גליטשט זיך אויפן ים־פלאך ווי אויף אייז. אויפצומארגענס האט זיך דאס בילד געענדערט.

דער הימעל ווערט שווארץ פערדעקט מיט וואלקענס ווי מיט בליי. א חושך ואפלה ...

דער ים הויבט אן שטורמען.

א כוואליע רייט אויפן אקסעל פון א כוואליע, איינער אויפן אנדערען, עס הויפען זיך בערג אויף בערג, זיי ווארפען און שליידערן די שיף אראפ און ארויף, פון בארג און טאל, פערשטעהט דער בעל שם טוב אז עס איז שלעכט, מאכט ער השבעות זאגט תפילות און טוט, וואס ער טוט, די שיף ווערט ניצול, אבער זי ווערט פערווארפען אויף א אינזעל — גם זו לטובה.....

געקומען צום אינזעל שטייגט מען ארונטער און מען רוהט זיך אויס, אויך רבי ישראל מיט זיינע בעגלייטער שטייגען אויס און מאכען א שפאציר. מען פערגעהט און מען פערבלאנדזשעט. זיי האבען פער

(ווייטער זעה 21־טע זייט)

פּיניעלע מזיק
גיט לישון

כאווירים. יאטן. צאָט שוין כאדזשביג בּוידיק פּומיץ גיוועין? איך עב ענק זוגן, אַז באַ אינז אין באליט, אָט מען אַפּיליק ניש גידאַריפּט בּוידיק פּומיץ צו זאַן. צ׳ווייסט פאַרוואָס? וואַל באַ אינז. אין באליט טיט מען בּוידיק כומיץ זאן א גאנץ יוער. באַ אינץ מאכט זיך, אַז אַפּיליק סיקיס אָדער סימכיס טוירעס, גיפינט זיך אָכעט ניש קאַ קרישילע פּומיץ אין שטיב.

בּוידיק כומיץ זאַן דארפּן די ווילקער שמאלץ־צאכער. זיי אַכלין א גאנץ יוער וואָסע כאליס אין ד׳ער וואָכענס, האָניג־לעיקך אין דראנזשדזשאווע פּשאָסטעס אין אַ פראסטן מיטוואָך. אין אַ פראסטן שאָביס האקן זיי גיפילטע פיש, געגדזינע פילקעס מיט קאניפאט — זיי דאַרפן אָף פייסיך בּוידיק כומיץ זאַן, אָבער באַ אינץ אין באליט — ניש נייטיג!

יעץ וויל איך ענק, יאַטן, זוגן אַ פוער ווער־טער, העיערץ!

האנט אין די עירשטע סיידער־נאַכט. זאלט עץ ענק אופוואַשן מיט שמעק־זייף. די שיך זאָלט עץ אונפיצן מיט א גלאנץ. צ׳זאָלט מיטגיין מיט די טאטיס אין בעשמעדריש אַראַן. באַן כיירער זאָלט עץ ניש מאכן ענקערע שובראנע שטיק. צ׳זאָלט עסן מורער, צ׳זאָלט ענק ניש זשאליוועץ קאַ גרינס פין פיעטרישקע. טאמער עט ניש זאן קאַן אייער, זאָלט עץ זיפן זאַלץ־וואַסער. טאָמער עט נישט זאַן קאַ מאַצע, זאָלט עץ עסן גיטאפּעל אין מונדיר, קאשיס דארפט עץ ניש פרעגן, וואַל אינדזערע באַ־ליטער טאטיס אָבן נעביך ניש וואָס צו ענטפערן, זיי אַליין פרעגן אָכעט קאַשיס די קילע, די ווילקער פאַרביקאנטן, וואָס געבן די באליטער וועיבער׳ס ניש קאַ אַרבייט. די טאטיס פרעיגן אַליינט קאַשיס אין קיינער וויל נישט ענטפערן.

דעוואַל אַצץ מיר א גיטן פייסיך אין זאצץ מיר גיזינט!

צווישען אַלטע בחורים

— דו האַלסט טאַקע, אז מ׳קאָן זיך פערליבען אין אנ׳אַלמנה?

— יאָ, ס׳וועגדט זיך נאָר, וואָס פאַר א ירושה איהר פערשטארבענער מאַן האָט איהר איבערגעלאָזט.

קנײדלעך
פון גראַף קאַלי

קנײדלעך זיסע, קנײדלעך פעטע
מיט אטעם נאר א נעשמאקען
וואו א פאָלק און א מלוכה
האַלטען איצטער אין אײן באַקען...

דאָרט אין שטרעזא זעהט מען זיצען
פון דער גרויסער וועלט די פּני
און זיי ארבייטען און שוויצען
א רחמנות איז אויף זיי....

זיצט דער דוטשער מוסאָליני
מאַקדאָנאַלד און פלאַנדען אויך
קנעטען אין דעם שלום־קנײדעל
ארבייטען, אז ס׳געהט א רויך...

וועט דערפון אויך זײן צו עסען?...
יאָ, רבותי, לאָמיר האָפען!

גרויסע וואונדער, גרויסע נסים,
האָט שוין אויף דער וועלט געטראָפען...

פון דעם לאַנד פון היטלעריזם
הערט מען ווי עס גרילצט און שיט
קנײדלעך מאכט מען דאָרט פון טשוועקעס
אָנגעפּיהלט מיט דינאַמיט....

קנײדלעך באַקט אין פּאַלעסטינע
אונז דאָרט ענגלאַנד מיט איהר קראַפט
וויל מען אָבער זיי פערזוכען
פיהלט מען נאָר אטעם פון נאַפט...

אין דעם לאַנד פון די סאָוויעטען
זיצט מען אויך נישט לעדיג.... ניין!
ס׳ווערט געאַרבייט אויף דריי „זמיאַנעס"
יונג און אַלט און גרויס און קלײן....

א זמר׳ל
צו זינגען נאָך די ארבע כוסות

לכבוד פסח
האָט מען געטון דוימען און שייערען
און ברענען און פייערען
אַלטע מאַטראַצען
פון וועלכע מיר האָבען
געהאַט זיך צו קראַצען.

און ווען ס׳קומט דער סדר
(אָ, ראַבע איז זיס!)
מען טיילט מכּות
מען גיט סטוסאַקעס
די הײדאַמאַקעס
די פּאַסקודניאַקעס;
מען טרעט מיט די פיס
די יודישע שונאים
פרעה׳ס יונים;

מען גיט זיי דם,
און כּנים און דבר
מען מאכט זיי א קבר
אין קאַלטען ים,
מיר ניבען זיי אָפּ
א ביס פאַר א ביס
א ריס פאַר א ריס
בראַוואָ, ביס!

יאָ, מיר ווערען
העלדען גרויסע
ווען מיר טרינקען אויס
א כּוסה.
וואונדער ווייזען מיר,
אָ, ברידען,
אָבער נאָר אין מחזור
און אין סידור...

* * *

נאָכ׳ן סדר
ווערט דער קאָפּ קלאָרער,
עס בלייבט בלויז איבער
דער טעם פון מרור.

פייטעל און טרייטעל

פייטעל: נו, ר׳ טרייטעל, האָט איהר הײַנ[illegible] מבער חמץ געווען?

טרייטעל: ניין.

פייטעל: פאַרוואָס?

טרייטעל: מ׳טאָר נישט א[illegible] רייניגען פאַר׳ן רײנעם.

שמחה פלאַכטע

זאָגט:

דער שטייער־סיסטעם אונזערער איז געגליכען צום בעטעל פון סדום, וואָס יעדער גאַסט האָט זיך געמוזט צופּאַסען לויט דער מאָס:

איז איינער געווען צו גרויס, האָט מען איהם אָפּ־געהאַקט די פיס, איז איינער ווידער געווען צו קליין, האָט מען איהם אַזוי לאַנג געצויגען, ביז ער האָט בעקומען די לענג פון בעטעל, אַזוי איז מיט אונ־זערע שטייערן:

פערמאָגט עמיצער עפּעס, שנײדט מען איהם אָרום, אַז איינער א קבצן, שאַצט מען איהם פאַר א נגיד און מען ציהט וויפיל מען קען.

רעלעס.

דער קונדס

הומאָר •

סאַטירע •

• צוזאַמענגעשטעלט פון אב—נעק •

בײלאַגע צום „נײעם פאָלקסבלאַט" נומער 92
מיטוואָך, דעם 17 אַפּריל 1935

לכבוד פסח

איהם איז וואויל

דער סעקוועסטראַטאָר האָט שוין לאַנג בײַ איהם בודק חמץ געווען

פסח-פאליטיק

זענען זיך צונויפגעקומען אין שטרעזא די מלוכות און געקלערט וועגען יציאת מצרים, ד. ה. אויף אונזער דיפלאמאטיש לשון: ווי אזוי ארויסצוקריכען פון דער איצטיגער צרה אין דער וועלט-פאליטיק.

און א צרה איז א גרויסע, א גאר גרויסע. עס איז אויפגעשטאנען אין מאדערנעם דייטשען מצרים א נייער פרעה מיט'ן מאדערנעם נאמען היטלער און ער, פרעה וויל אויסראטען די בני ישראל, וועלכע האבען אויסגעבויט דעם דייטשען קולטורעלען פיתום און רעמסס.

קוקען די מלוכות אויף דעם מאדערנעם פרעה און זעהן בעשיינפערלעך, אז דער היינטיגער פרעה מיינט נישט נאר אויסצוראטען און צו פערניכטען די בני-ישראל, נאר אויך די אנדערע פעלקער, וועלכע וואוינען מיט איהם אין שכנות.

זיצען די גרויסע מלוכות אין דער נאכט פון פסח און קלערען עצות גענען דעם פרעה. קלערען די אהין און קלערען אהער, ביז זיי האבען אויסעקלערט, נאכאמאל זיך אוועקצוזעצען קלערען — אין לאנדאן.

פאר וואס עפעס אין לאנדאן? איז דער תירוץ: פאר וואס נישט אין לאנדאן?

וועט מען דאך ווידער פרעגען... נאר צו וואס אזוי פיל פרעגען, אז סי-ווי-סיי זענען מיר דיפלאמאטען זיכער, אז מיר וועלען זוכה זיין צו דערצעהלען וועגען פרעה'ס מפלה, ווי עס שטעהט אין אונזער פאליטישער הגדה.

אונזער שטר מכירה
וואס דער „קונדס“ פערקויפט איז חמץ אריין

דער „קונדס“ פערקויפט אין חמץ אריין:

דעם „גרויסען ערפאלג“ פון די אינטערווענצען פון די לאדזשער סוחרים-פעראיינען בייי דער שטייער מאכט.

די פאלעמישע ארטיקלען אין דער פרעסע פון ביידע לאדזשער יודישע האנדווערקער - פעראיינען.

דעם „טעטיגקייטס - בעריכט“ פון געוועזענעם אנטי-היטלער - קאמיטעט אין לאדז.

די „פילאנטראפישע“ טעטיגקייט פון „לינת-החולים“.

דעם „יושר“ פון דער סאציאלער הילף-קאמיסיע ביי דער קהלה.

דאס „רחמנות - געפיהל“ פון די „דאבראטשינאשטש“ - מאכערם.

דאס איז נאר א טייל פון דעם חמץ, וואס מיר האבען פערקויפט. דער חמץ איז אסור בהנאה, נישט נאר אויף פסח, נאר אויף א גאנץ יאהר.

א הכשר אויף וויין
צוגעשיקט פון דער ראבינאט-קאנצעלאריע

בעזה"י.

הנה נקראתי אל הרבני החסיד המפורסים מוה"ר שמעלקע ראזשינסקע אל הפאבריק של יין הצמוקים שלו ונוכחתי לרע"ז שכל הפאבריק עם כל הכלים הם בתכלית הכשרות בלי חשש חמץ, היינו: ה'וואדאטשאנג והוויאדרעס, והשעפין, והקרנען הם געכשר'ט כדין השולחן-ערוך. לכן מעיד אנכי, שהוויין הוא כשר על ארבע כוסות אפילו למהדרין מן המהדרין, בלי שום פקפוק וחשש ר"ל.

ב"ה, יום ג' לסדר „הוי צמא לכו למים“, בשם הראבינאט דפה.

הקטן ר'...... (דער נאמען פון אונטערגעשריבענעם רב איז נישט לעזבאר).

ער האט עס אין קאפ
אונטערגעהערט אין לאדזער שטאט-ראט

אין שטאט-ראט פרעגט איינער דעם היגען בעקאנטע ענדעקישען „פרעהליך-מאכער“:

-- וואס איז דאס אזוינס נארישקייט?

— נארישקייט?.. נארישקייט?.. כ'האב עס אין קאפ. נאר איך קאן עס נישט „וויאשניען“ — האט דער „גדול“ געענטפערט.

בריף-אויסטויש
צווישען פרעה מלך מצרים מיט'ן „פיהרער“ פון דייטשלאנד

דער „פיהרער“ צו פרעה'ן

צום געעהרטען הער קעניג פון מצרים, פרעה שיעבקאמען!

די טעג האט מיר צופעליג מיין פראפאגאנדע-מיניסטער געבעלס פארגעלייענט א „הגדה של פסח“ און איך האב מיך איבערצייגט, אז צווישען אייער אמאליגע טעטיגקייט אין מצרים און צווישען מיין טעטיגקייט ביי מיר אין „דריטען רייך“, איז פערהאן זעהר פיל עהנליכקעס.

אויך איהר, זעה איך, האט געהאט צו טון מיט די אסט-יודען, וועלכע האבען זיך אנגעזעצט אויף אייער לאנד און פערפעסטעט די ריינע לופט פון מצרים.

איך האלט אבער, אז אייער טאקטיק אין בעצוג צו די יודען איז געווען א צו מילדע, ווי פאלט איהר עפעס איין צו הייסען אריינווארפען אין וואסער אריין בלויז די יודישע יונגלעך? און וואס איז מיט די מיידלעך? די מיידלעך האבען זיך געשמדט? און אז זיי האבען זיך געשמדט זענען זיי שוין כשר'ע ארישע?

כ'האב דערצעהלט וועגען דער פעראָרדנונג דעם מיניסטער געהרינג, האט ער זיך געהאלטען ביי די זייטען פון געלעכטער, ער גלויבט שוין, זאגט ער, אז עס איז אפילו קיין איין קאנצענטראציע-לאגער אויך נישט געווען ביי אייך. טא וואס זשע, איך בעט אייך, איז דאס פאר א טאקטיק?!

ווי שעמט איהר זיך נישט, הער קעניג, ארויס צולאזען אזוי פיל יודען פון לאנד מיט גאנצע ביינער און דערצו ברכוש גדול, הא?

דערצו האט איהר דאך דאמאלס געהאט גאלדענע בעדינגונגען צו דער גלייכשאלטונג? קיין פעלקער-בונד איז נישט געווען, קיין אנטי פרעה-קאמיטעטען זענען אויך נישט געווען. טא פארוואס זשע האט איהר דאס שטיקעל ארבייט געמאכט אזוי פארטאטשנע?

אך, ווי נאאיוו איהר זענט געווען, הער פרעה! דורך א יידען טיכעלע האט איהר זיך געוואלט אומגעהען מיט די יודען, הא? — נו, זעהט איהר דאך שוין ווי די יודען האבען אייך אפגעדאנקט פאר אייער גוטס! זיי האבען ארויסגעלאזט אין צעהנדליגער מיליאנען עקזעמפלארען ספעציעלע „הגדות“, וועלכע זענען פול מיט „גרויל-פראפאגאנדע“ געגען אייך און געגען אייער רעזשים!

איהר זאלט מיר ענטשולדיגען פאר'ן אויסדרוק הער פרעה, איהר האט זיך בענארישט מיט אייער מילדער טאקטיק, ווען איהר לייענט אדורך דאס בוך „מיין קאמף“, וואלט איהר צו אייער מפלה נישט געקומען, איהר מוזט וויסען, אז א פיהרער מוז זיין קאנסעקוועגט, ווען ער זאל וויסען צו בלייבען אין איין העמדעל (א ברוינס, פערשטעהט זיך)...

בלייבט געטרייסט!

הייל!

אייער פריינד אדאלף היטלער.

ענטפער פון פרעה'ן צו היטלער'ן

זעהר געעהרטער פריינד, היטלער!

קודם כל לעג איך דיר פאר, אז מיר זאלען זיך אנהויבען צו דו'צן. ביידע זענען מיר חברים.

עס איז געווארען אנגענומען ביי יודען, אז אלע וועלכע זענען געפאהרען קיין מצרים זענען פארכעס, און ווידער אלע יודען, וועלכע פאהרען היינט קיין דייטשלאנד און האבען עסקים מיט'ן דריטען רייך, זענען נאך גרעסערע פארכעס!

און יעצט וויל איך דיר אויפמערקזאם-מאכען, ליבער חבר, היטלער, אז איך האב גארנישט געהאט אזעלכע גרינגע בעדינגונגען ווי די שטעלסט דיר פאר.

אמת טאקע, דו האסט געגען דיר באיקאט-קאמיטעטען, דערפאר האב איך געגען מיר געהאט איין משה רבינו, האט ער מיר מעהר צרות אנגעטון ווי אלע באיקאט-קאמיטעטען, אז איך דערמאהן מיך אין דער דריטער מכה, קראצט איך מיך נאך היינט...

די איינציגע זאך, זעהסט דו, וואס דו ביזט יא גערעכט איז אפשר דאס, וואס איך האב פערלאזט צו דער פערשפרייטונג פון דער גרויל-פראפאגאנדע. אוודאי, ווען אין דער הגדה וואלט געווען אזויפיל געשריבען וועגען דיר, ווי וועגען מיר — וואלסטו זיכער פערברענט געווארען צוזאמען מיט וואסערמאנען, מיט סאמאס מאנ'ען, מיט אש'ן און מיט די איבריגע.

נאר וואס זאל איך טון, איך האלט נישט פון קיין גרין-פאליטיק. מילא, דיינע מיניסטארען וועלען ברענען — טא ברענטס!

מיט קייזערליכען אכטונג

פרעה מלך מצרים.

שבת הגדול און קורצער פרייטאג

קורצער פרייטאג: נו, וואס הערט זיך עפעס, מאניע שבת הגדול, האט איהר שוין כאטש אנגעגרייט אויף פסח?

שבת הגדול: נאך עטליכע האהר פעהלען מיר.

קורצער פרייטאג: כ'פערשטעה נישט.

שבת הגדול: אייביג פעהלט מיר א האהר: ס'האט געפעהלט א האהר, כ'זאל געווינען אויף דער לאטעריע, ס'האט געפעהלט א האהר, כ'זאל בעקומען שטיצע פון דער קהלה, און איצט האט געפעהלט א האהר — כ'זאל האבען אויף פסח. ווען איך זאל האבען די עטליכע האהר, וואלט איך דאך געווען א גליקליכער מענש!..

לייבעלע קאלעקטאר.

א פסח-פריאטקעלע

צום היגען מורה-הוראה, ר' לייבוש, איז געקומען א חתן מיט א כלה אפלאזען דעם שידוך.

— וואס איז די מעשה? — פרעגט דער רב.

— וויל מיין כלה איז פון דער הגדה.

— וואס הייסט?

— זי האט שוין געהאט ארבעה בנים — האט דער חתן געענטפערט.

אומגליקליכע ליבע

טאכטער צום פאטער: וואס איז אזוינס אן-אומגליקליכע ליבע?

פאטער: ווען אנ'ארים מיידעל פערליבט זיך אין אנ'ארימער בחור.

סאקראטעס.

צווישען מאהלערס

ערשטער: וואס מאהלסטו?

— כ'מאהל וואס איך זעה.

— א שאד, וואס איהר זעהט נישט וואס איהר מאהלט.

חד-גדיא

א מעשה מיט א ציגעלע
האב איך געהערט אמאל, —
איך וועל עס אייך דערצעהלען דא
און זינגען אויף א קול.

א ציגעלע, א ציגעלע,
א ציגעלע א שיינס,
דער טאטע האט בעצאהלט פאר איהם
צוויי גילדען איינס אין איינס, —
חד-גדיא, חד-גדיא,
א ציגעלע, א ציגעלע...

טוט א שפרונג די שלעכטע קאץ
און מאכט פון איהם אנ'עק.
אויפגעגעסען איהם אויף שנעל,
געלאזען נאר דעם עק.

הויבט זיך אויף דער בייזער הונט,
שטשירעט מיט די ציין:
„א, דו שלעכטער פרעסער דו!“ —
און בייסט זי ביז'ן ביין.
א ציגעלע, א ציגעלע...

ווערט דער קרומער שטעקען בייז,
אויסער זיך פאר כעס:
ברעכט ער איהם די ביינער אן,
און יאגט איהם ארויס אין גאס.

שיקט דער פייער פונקען אן:
„ברען, דו שטעקען, ברען!“
בלייבען פון איהם קויהלען נאר,
ווי קיינמאל נישט געווען.
א ציגעלע, א ציגעלע...

הויבען זיך די כוואליעס אויף
פון טיפען, ברייטען טייך, —
אויפ'ן פייער שנעל א גאס
און פערלאשען גלייך.

קומט דער אקס פון פאשע אן,
א דורשטיקער — א שרעק!
טרינקט ער גלייך דאס וואסער אויס,
עס בלייבט נישט מעהר קיין לעק.
א ציגעלע, א ציגעלע...

דעם חלף ברענגט דאס שוחט'ל,
ברענגט אויך מיט א שטריק:
בינדט ער גלייך דאס עקסעלע
און ער מאכט איהם — כיק...

און וואס האט מיט'ן שוחט'ל
געקאנט פאסירען דארט?
עס האט דאס מלאך המות'ל
געטויט איהם אויפ'ן ארט.
א ציגעלע, א ציגעלע...

נעהמט זיך גאט צום גזלן שנעל
און מאכט איהם ניך צערעכט,
פערשווינדט דאס בייזע פון דער וועלט,
פערשווינדט דאס גארע שלעכטס.

א ציגעלע, א ציגעלע,
א ציגעלע א שיינס,
דער טאטע האט בעצאהלט פאר איהם
צוויי גילדען איינס אין איינס, —
חד-גדיא, חד-גדיא,
א ציגעלע, א ציגעלע...

ש. דונסקי.

דער „קונדס“

טוט בודק חמץ זיין...

דער גלגול פון א ניגון...

הערענדיג יאזעף שמידט'ן

דער גלגול פון א ניגון...

איבער דעם עקראן אין טויזענדער קינאס פון גאר דער וועלט טראגט זיך דער דאזיגער ניגון. בע־הערשט די חושים פון מיליאנען מענשען, רייסט מיט, בערוישט און בעגייסטערט — איך זינג דיר א ליבעס־ליד.

דאס איז דער ניגון פון יאזעף שמידט!

דער ניגון איז נישט קיין יודישער, בלויז דער זינגער איז א יוד.

ער קומט אבער ארוים, אט דער נישט־יודישער ניגון. יודיש דורך און דורך. עס פיהלט זיך אין איהם, אין דעם ניגון, אין דער אינטערפרעטאציע פון זינגער. אין זיין קנייטשעלע — די יודישע וועה־מוט, די בענקשאפט פון דער צעוועהטאגטער יודי־שער נשמה. דאס הארץ פון קינסטלער־יוד.

און מיליאנען צוהערער, „ארישע" און „ראסי־שע", וואס טאג־איין, טאג־אויס ווערט אין זיי דורך פינסטערע דעמאגאגען אריינגעהאקט אין קאפ, אז דער יוד איז מינדערווערטיג, אז אלץ וואס שמעקט מיט יודען און יודישקייט, דארף געשטעלט ווערען מחוץ למחנה, — אט די, וואס ווייסען אפשר אליין נישט, ווער דער דאזיגער יאזעף שמידט איז — בעקומען השתפכות הנפש, ווערען דערהויבען אין העכערע רעגיאנען, ווערען מענשלעך אויסגעלייטערט, מענשליך העכער דורך — דעם יוד און זיין יודישען ניגון.

אין דעם גרויסען ים פון לייד און פיין, וואס פערגיסט מיט אזא כעס די יודישע וועלט, איז דאס אויך א טראפען טרייסט.

* * *

זיי ווייסען די משחיתים און מחבלים, ווי זיי זא־לען נישט הייסען: היטלעריסטען, נאראדאווצעס, אדער, ווי אנדערש, אז זיי ווילען אונז, יודען, נישט קענען גובר זיין — אין קיין שום הינזיכט נישט. זייער מיין איז, צו פער'נמאס'ן און צו פעראומערען אונז דאס לעבען, ארויפצודריקען אונזער געמיט, אונטערהאקען די פליגלען פון אונזער שעפערישער פאנטאזיע, האמעווען אונזער שוואונג, אנווארפען אויף אונז א מרה שחורה...

קומט א יוד, נישט קיין פאליטיקער, נישט קיין געלעהרטער, נישט קיין ווירטשאפטס־מאן, — א פשוטער יוד, אנ'ארטיסט, און דערפרעהט נישט נאר אונז, נאר די גאנצע וועלט מיט זיין קונסט, מיט זיין שאפען — מיט זיין ליד.

און דאס דאזיגע ליד, דערמונטערענדיג אלעמען, גיט דעם שטארקסטען קלאפ די שונאי ישראל, מאכט צונישט זייער שנאת חינם.

זיי ווערען שטום, די מענשען־פיינד מיטן חיה'־שען געבריל, די צווישעטע וועלף מיט זייער גע־הייל —

יאזעף שמידט, דער יוד — זינגט...

* * *

דער קליינער־גרויסער שמידט, דאס קליין־געוואקסיג יודעלע מיט דעם קארוזא־טענאר!

ווער עס האט איהם נישט געזעהען און געהערט, וועט קוים גלויבען דאס וואונדער; און ווער עס האט איהם געזעהען און געהערט — גלויבט ערשט נישט!

עס קלינגט ווי א פאראדאקס, ווי א וויץ.

אט איז יאזעף שמידט אין זיין „גאנצער גרוים" און אט עפענט ער אויף א מויל און עס זינגט פון איהם ארוים... איהר זעהט איהם בעשיינפערליך און הערט איהם ממש, מיט אלע אייערע חושים, ער דרינגט אריין אין אייך מיט זיינע מעכטיג־איידעלע „קולות וברקים" — פון דעם הר סיני גענומען...

עס איז די ערשטע מינוטען אומגלויבליך... פאר אייך שפילט אויפן לייוונט א הערליכער ארטיסט, א קליינינקער, אבער די פיינע בעוועגונגען, דאס הו מארפולע ארט רעדען איז אייך פערשטענדליך.

די קאלאסאלע, שטארקע, בראשיתדיגע שטים, וואס רייסט זיך מתיקותדיג ארוים פון דעם קליי־נעם־קליינינקען קערפער — אט וואס עס רייסט־אויף נישט בלויז די אויערען, נאר די אויגען. איהר זעהט און הערט און גלויבט נשט...

עס איז אויסטערליש! עס איז יאזעף שמידט...

* * *

מיר זענען געוועהנט צו פראפארציע. מיר גע־דענקען דעם אומשטערבליכען קארוזא'ן — א ריז מיט א ריזען־שטום... יאזעף שמידט, קארוזא נומער צוויי — אדער, ווי מאנכע מבינים בעהויפטען, איז ער אייגענטליך, דער יונגער יוד יוספ'ל שמידט, דער ערשטער קארוזא און דער אין אמעריקא לאנג־פערשטארבענער קארוזא — דער צווייטער... צו וואס, אבער אנקלעבען איהם, דעם גרויסען, אויב נישט דעם גרעסטען קינסטלער פון געזאנג, א מאר־קע. ער האט זיין נאמען, ער — יאזעף שמידט.

די ערשטע מינוטען ווערט מען נבהל ונשתומם פון דעם קליין יודעלע, אביסעל שפעטער בלייבט דאס איינציגע וואונדער — די שטים אליין... וואס ווייטער ווערט ער אונז פערשטענדליכער, קלארער... יאזעף שמידט איז בלויז נשמה, בלויז גייסט, וואס וויינינגער קערפער, וואס קנאפער מאטעריע..

הימעל און ערד און — געזאנג...

* * *

יאזעף שמידט, דער יוד, דער זינגער דער בן לויים — אז ער זינגט ווערט פון קינא א מין בית־המקדש. דאס ליד זיינס — א קאפיטעל תהילים, וואס ווערט פערהילכט מיט נאטס לויב דעם בארג ציון און פון דארט — די גאנצע וועלט...

יאזעף שמידט'ן, כאטש אויך א זעלטענער אר־טיסט אין שפילען, דארף מען אייגענטליך נישט זעהן — מען דארף איהם הערען... הערען, הע־רען און הערען!

הערען דעם גלגול פון א נגון —

דעם ניגון פון נצח ישראל. פון אייביגען יוד...

ק. לעארזי.

„יוד זיס" פון ליאן פויכטוואנגער אויפ'ן עקראן

מעכטיגער פילם ווערט דעמאנסטרירט קומענדיגען דינסטאג אין קינא „קאפיטאל"

די דירעקציע פון קינא „קאפיטאל", האט אונז שוין מעהרערע מאל מהנה געווען מיט יודישע פיל־מען. אזוי למשל האט די דירעקציע מיט א קורצע צייט צוריק דעמאנסטרירט אין לאדז דעם יודישען פילם „פאמיליע ראטשילד", „דאס ליד פון הארץ". און איצט גרייט זיך די דירעקציע צו דעמאנסטרי־רען דעם מעכטיגען יודישען פילם „יוד זיס", וועל־כער איז מיט א קורצע צייט פראדוצירט געווארען אין לאנדאן לויט דעם בעריהמטען ראמאן פון דעם גרויסען יודיש־דייטשען דיכטער ליאן פויכטוואנגער.

דער פילם „יוד זיס" איז געשריבען פון א גרויסען יוד וועגען א גרויסען יוד.

דער „יוד זיס", ווי מען רופט דעם געניאלען יודישען פינאנץ־מאן יוסף זיס־אפענהיימער פון 18־טען יאהרהונדערט, איז דאך געווען א גרויסער יוד, סיי אלס פינאנץ־גאון און סיי אלס יודישער מי־ניסטער ביים הויף פון דייטשען פירשט קארל אלעק סאנדער פאן ווירטעמבערג.

דאס איז א געשטאלט, וואס רייצט די פאנטאזיע, א מענש, וואס האט געפיהרט א רייך און א פילפאר־ביג לעבען. דאס איז א טיפ, וואס איז פול מיט אי־נערליכע סתירות, א מענש מיט א געמישטען כא־ראקטער. זיין לעבען איז געווען רייך מיט דראמא־טישע עפיזאדען. דאס איז א נאמען, ארום וועלכען עס וועבען זיך לעגענדעס.

ליאן פויכטוואנגער האט טאקי אויסגענוצט דאס גאנצע דראמאטישע שטאף פון לעבען פון זיין העלד און געשאפען א ווערק, וואס איז אין משך פון די 10 יאהר, וואס עס איז ערשינען, איבערגעזעצט געווא־רען אין א סך שפראכען און ווערט אין אלע לענדער שטארק געלייענט.

דער ראמאן איז אויך דראמאטיזירט געווארען פאר דער יודישער סצענע אין אמעריקא. און איצט איז ער פערווענדעט געווארען אלס סצענאר פאר אנ'אינטערעסאנטען און אימפאזאנטען פילם.

פאר די אויגען פון צושויער טראגען זיך ביל־דער פון אמאל, פון פארצייטישען לעבען פון יודי־שען געטא אין דייטשלאנד, פון האנדעל־וואנדעל אויף די גאסען און אויף די מערק, פון די פערשווענ־דערישע בעלער אויף די פירשטליכע הויפען, פון די אינטריגעס אויפ'ן הויף פון פירשט קארל אלעקסאנ־דער פאן ווירטעמבערג.

אבער דאס אלץ, די הערליכע בילדער פון דער סביבה און פון דער צייט, אין וועלכער „יוד זיס" האט געלעבט, איז נאר א ראהם פאר'ן עיקר פון דעם רייכען איינדרוקספולען פילם.

דער עיקר איז דאך דא — „יוד זיס" אליין.

ער איז דאך דער העלד פון דער גאנצער אקציע. ארום זיין לעבען בעוועגט זיך אלץ. ער איז דער מי־טעלפונקט פון די געשעהענישען. ער מיט זיין מערק־ווירדיגען כאראקטער איז א דאנקבארער שטאף פאר א גרויסען ארטיסט.

און דער פילם האט ווירקליך זעהר א סך געוואו־נען דורך קאנראד ווײדט'ן, וועלכער קרעאירט „יוד זיס'ן".

דאס איז א קרעאציע פון גאר גרויסען ארטיס־טישען סטיל. דער קינסטלער האט אונז געוויזען דאס שטייגען און דאס פאלען פון גרויסען יודען. מיר זעהען זיין פערשידענארטיגען כאראקטער.

אט איז ער בערעכענט קאלט ווי אייז, דער סוחר, וואס קאלקולירט און חשבונ'ט. פלוצלינג ווערט ער בעפליגעלט מיט א רייכער פאנטאזיע און מיר זעהען פאר זיך מעהר פאנטאזיאר און טרוימער, ווי סוחר און פינאנסיסט.

אט איז דער רייכער יודישער מאגנאט שטאלץ, הארט, אפילו גאווה'דיג. ער איז טאקע גייסטיג מיט א קאפ העכער פון די, וואס רינגלען איהם ארום. שכל פערמאגט ער אוודאי מעהר פון זיי אלעמען.

אבער פלוצלינג זעהען מיר אין איהם א גוטע, א הארציגע געמיטליכקייט. און וויפיל געפיהל און הארץ, וויפיל איידעלקייט און נשמה וועיזט ער ארויס צו זיין טאכטער און צו זיין מאמע! די דאזיגע סצענעס שפילט קאנראד ווײדט מיט אזא עקספרעסיע און שלמות, אז דער איינדרוק איז פשוט אנ'אונפער געסליכער.

מיר זעהען „יוד זיס'ן" אלס פרייגייסט, אלס רעפארמאטאר פון לעבען און גלייכצייטיג אויך אלס פרומען, גלויביגען יודען.

ער בעווייזט זיך אלס העזה'דיגער ציניקער, וואס טרעט מיט די פיס אלץ, וואס איז הייליג און טייער און גלייכצייטיג אלס מארטירער, וואס בעגעגענט דעם טויט מיט א פילאזאפישער רוהיגקייט.

און דער עיקר: מ'דערקענט אין „יוד זיס'ן" א מענש, וואס קען דינען געטריי זיין הער, וואס איז איבערגעגעבען דעם פירשט כמעט ווי א שקלאף. גלייכצייטיג קאן ער אבער אליין זיין א הער, א הער־שער און אפילו זיך נישט בויגען פאר'ן פירשט און איהם ווארפען אין פנים אריין שטאלצע ווערטער, אויף וועלכע א יוד פון יענער צייט וואלט זיך אוודאי נישט ערלויבט...

הכלל, מיר האבען פאר זיך א רעטזעלהאפטען, אפט געהיימניספולען מענשען.

דאס איז א געשטאלט, וואס רייצט און אינטרי־גירט, מאכט א טיפען איינדרוק און רופט ארויס א ציטער אין הארצען פון צוקוקער.

אפילו די לעבענס־געשיכטע פון יוד זיס איז דאך העכסט אינטערעסאנט. א יוד פון אנהויב פון אכ־צעהנטען יאהרהונדערט זאל האבען דעם כוח ארויס צוקומען אין פירשטליכען הויף, ווערען דער הויפט פינאנסיסט פון לאנד, די רעכטע האנד פון הערשער און מאכען אזא קאריערע — אזא ביאגראפיע איז אהן א ספק אינטערעסאנט.

אבער ער איז נישט געווען גלאט א פינאנץ־גאון, א סוחר, א הויף־פאקטאר. ער איז אויך געווען א פא־ליטיקער מיט א שארפען חוש און א ווייטען בליק. ער האט עס גע'עצה'ט דעם פירשט צו פיהרען א קאמף געגען די שטאנדען אין לאנד און ער ווערט טאקע נתעלה ביים פירשט.

ער האט פערמאגט א גרויסען טאלאנט אומצו־געהן מיט די גרויסע לייט, מיט די פירשטען און מאגנאטען און איז שטענדיג געווען דער זיגער.

אבער ווען דער קאמף מיט די שטאנדען ווערט פערשפילט — איז ער דער קרבן, ער ווערט פער־משפט צום טויט.

די לעגענדע האט אפילו געוואלט, אז „יוד זיס" זאל זיין אנ'אונגעזעצליכער זוהן פון א דייטשען אדעלמאן. היסטאריש איז עס אבער נישט בעוויזען ער אליין האט אויפ'ן פראצעס ערקלערט, אז ער שטאמט פון יודען.

בקיצור, דאס איז א פילם פון גרויסען פערנעם, רייך אויסגעשטאטעט, פול סצענעס אפילו מיט פער־שווענדערישער רייכקייט, פרעכטיג געשפילט פון א רייה ערשטקלאסיגע ענגלישע ארטיסטען.

און ווען מיר זאלען זאגען, אז דאס איז א יודי־שער פילם, וועט מען מוזען אבער צוגעבען, אז אזא אינטערעסאנטען יודישען פילם וועלען מיר זעהען צום ערשטען מאל אין לאדז.

די פרעמיערע פון דעם מעכטיגען יודישען פילם „יוד זיס" קומט פאר אין „קאפיטאל" דעם קומענ־דיגען דינסטאג.

דער דירעקציע פון קינא „קאפיטאל" קומט טאקע א הארציגען יישר־כח פאר די בעמיהונגען צו דעמאנסטרירען ביי אין לאדז דאס גרויסע מייסטער ווערק פון דעם יודיש־דייטשען גאון ליאן פויכט־וואנגער.

די נייעסטע ביליצער הערען־ און דאמען־שטאפען עמפפעהלט
דאס טוך־ און קארט־לאגער
B^cia A. i R. MILGROM
front, I piętro. 36 PIOTRKOWSKA 36. Tel. 225-95,
הורט — דעטייל! ביליגע פרייזען!

„פזשעגלאנד פאלעסטינסקי"

היינט איז ערשינען אין דער פוילישער שפראך דער ערשטער נומער פון אילוסטרירטען וואכענ־בלאט „פזשעגלאנד פאלעסטינסקי".

דאס וואכענבלאט שטעלט זיך פאר זעהר גוט, ענטהאלט ארטיקלען און רעפארטאזשען פון די בעס־טע ליטעראטען, זשורנאליסטען און ארץ־ישראל'די־גע כלל־טוער.

אין נומער געפינען זיך הערליכע אויפנאהמען פון פאלעסטינא און די ערשטע אריגינעלע פאטא־גראפיעס פון דער מכביאדע.

דאס וואכענבלאט ענטהאלט 12 זייטען און קאסט נאר 20 גראשען, אזוי אז עס איז צוגענגליך פאר יעדען יוד און בעזונדערס די, וועלכע אינטערע־סירען זיך מיט'ן לאנד און ספעציעלע אינפארמא־ציעס פאר די עמיגראנטען.

5־טער מוזיק־אווענד אין „הזמיר"

א אמת'ן עונג יום־טוב האט צוגעגרייט דער „הזמיר" פאר די לאדזער מנגנים.

מאנטאג, ד. דריטען טאג חוה"מ וועט פאר־קומען א קאנצערט, אין וועלכען עס בעטייליגט זיך אויסער'ן כאר אויך דער פילהארמאנישער אר־קעסטער.

א בעזונדערער סיורפריז וועט זיין דאס אויפ־טרעטען פון פרל. בראניסלאווא ראטשטאט, וועל־כע האט זיך שוין קונה שם געווען מיט איהרע ערפאלגען אין דער פילהארמאניע און אין ראדיא.

דאס רייכע פראגראם בעשטעהט פון מייסטער ווערק פון קלאסישע און יודישע שאפונגען.

צווישען אנדערע וועט מען האבען די מעגליכ־קייט צו הערען דעם בעריהמטען וויאלין־קאנ־צערט פון וויוואלדי מיט ארקעסטער־בעגלייטונג.

קאנצערט פון „שיר"־כאר

דער בעריהמטער „שיר"־כאר, וועלכער האט מיט זיינע קינסטלערישע אויפטריטען זיך קונה שם געווען ביי די ליבהאבער פון ערנסטען גע־זאנג, ארדענט איין זונטאג דעם 21 אפריל (ב. דחוה"מ) 9,30 אין אווענד אין אייגענעם לאקאל נארוטאוויטשא 32, א גרויסען קאנצערט. אין פראגראם געהען אריין נאך נישט געזונגענע שא־פונגען פון קלאסישען און יודישען רעפערטואר. אין דעם קאנצערט נעמען אויך אנטייל די סא־ליסטען פרל. ס. קראפיווניק (סאפראן), ר. גרינשפאן (אלט) און ה. קארן (טענאר).

מיט דעם קאנצערט פיהרט אן פראפ. י. פיי־ווישיס. ביים קלאוויר—דער אקאמפאניאטאר ארטור באלזאם.

די 11־יעהריגע לאורעאטקע פון וויעניאווסקיס קאנקורס אין לאדז

די 11־יעהריגע לאורעטקע אידא הענדלובנא, וועלכע האט געמאכט אנ'אויסערגעוועהנליכען רושם מיט איהר שפילען אויף דעם וויעניאווסקי־קאנקורס אין ווארשע, קומט קיין לאדז אויף איין און איינ־ציגען קאנצערט. דער קאנצערט וועט פארקומען זונטאג, דעם 21 ד. ח, 4 א זייגער נאכמיטאג.

דער קאנצערט פון דעם דאזיגען וואונדער־קינד האט ארויסגערופען א גרויסען אינטערעס צווישען די היגע מוזיק־ליבהאבער.

„ארץ־ישראל אין אויפבוי"

פארלעזונג פון ה' משה לימאן

מוצאי שבת, 1־טער טאג חוה"מ פסח 8.30 אוונט קומט פאר אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע א פארלעזונג, אויף וועלכער ה' משה לימאן, מיטגליד פון ציוניסטישען צ. ק. און פון לאד־זער ציוניסטישען קאמיטעט וועט איבערגעבען איינ־דריקען פון זיין רייזע איבער ארץ ישראל. די פאר־לעזונג קומט פאר א. נ.: „ארץ־ישראל אין אויפבוי".

נייער קינא און רעוויו־טעאטער „יאר"

געעפענט אויף קילינסקיעגא 124

אויף קילינסקיעגא 124 איז די טעג געעפענט געווארען א נייער קינא „יאר" צוזאמען מיט רעווי־אויפטריטען פון בעקאנטע ווארשאווער רעווי־אמ־טיארען פון טעאטער „האליוואוד"

די רעוויע א. נ. „די לאדזער פרעהליכע פאלע" ענטהאלט פיל הומאר און פרעהליכקייט, טענץ, א חוץ דער רעוויע געהט אנ'ערשטקלאסיגער פילם א. נ. „פאזשאנדאנא".

אין יענער געגענד איז דאס דאס איינציגע רע־וויע־און קינא־טעאטער, וואס האט ארויסגערופען גרויס בייפאל ביים פובליקום.

די קוואליטעט און די פרייזען זאגען פאר זיך

Branka אריגינעלע לעמבערגער צוקערלעך צום פרייז ¼ קילא 50 גר. ערשטקלאסיגע שאקאלאד־קארמעל מישונג אין 32 סארטען צום פרייז ¼ קילא 75 גר. ווי אויך זעמטליכע צוקער און שאקאלאדען אויסארבייטונגען צו רעקארד ביליגע פרייזען אלס שטרענג כשר לפסח, עמפפעהלט די בעקאנטע צוקער און שאקאלאד־פצרקויפס־פירמע „עקספרעס" פיעטריקאווער 9.

אנהויב פון דער שקל־אקציע אין לאדז

קאנסטיטואירונג פון נייעם שקל־קאמיטעט

אין הסכם מיט'ן צירקולאר פון צענטראלען שקל־פערבאנד אין ווארשא, איז נעכטען אוועגד פארגעקומען א זיצונג פון די פארשטעהער פון די ציוניסטישע גרופירונגען כדי צו שאפען דעם לאדזער שקל־קאמיטעט.

עס זענען אנוועזענד געווען פארשטעהער פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע, „מזרחי", „פועלי־ציון", (פער. מיט צ. ס.), „התאחדות" און יו־דענשטאאטס־פארטיי. די זיצונג איז געפיהרט גע־ווארען פון ה' ז. ראטקאפף. דער שקל־קאמיטעט האט זיך קאנסטיטואירט אויף פאלגענדען אופן: פארזיצענדער — ה' מ. קארא, וויצע־פארזי־צענדער — ה' מ. העלמאן, סעקרעטאר — ה' י. גאלדין, קאסיר — ה' שאליט.

עס איז בעשלאסען געווארען צו פראקלאמירען דעם אנהויב פון דער היי־יעהריגער שקל־אקציע אויף חול המועד פסח און תיכף צוטרעטען צו דער פערשפרייטונג פון שקלים.

גרויסע נדרים־אקציע אין פסח

לטובת דעם קרן קימת לישראל

ווי תמיד, האט אויך היי־יאהר דאס הויפט־דירעקטאריום פון קרן קימת אין ירושלים פראק־לאמירט אויף פסח א גרויסע נדרים־אקציע לטובת דעם ארץ־ישראל־אויפבוי.

דער היגער קרן־קימת־קאמיטעט האט פונאנ־דערגעשיקט ספעציעלע צירקולארען צו די גבאים פון די שוהלען און בתי־תפלה, אין וועלכע זיי ווערען געבעטען זארגען פאר'ן ערפאלג פון דער אקציע און זיך בעמיהען, אז די נדרים אין פסח זאלען בעשטימט ווערען לטובת דעם קרן־קימת־לישראל.

אין צוזאמענהאנג דערמיט וועלען די ערשטע טעג פסח בעת'ן דאווענען געהאלטען ווערען אין א רייה שוהלען רעדעס וועגען גאולה ובנין הארץ.

„בערל־שמערל־טעאטער"

מיטן ערשטען פראגראם אין „הזמיר"

זונטאג דעם צווייטען טאג און מאנטאג דעם דרי־טען טאג חול־המועד שפילט „בערל־שמערל טעא־טער" אין „הזמיר" דעם ערשטען פראגראם א. נ. „אזוינס און אזעלכעס", וועלכער איז געשפילט גע־ווארען העכער 2 חדשים מיט דעם גרעסטען ערפאלג

בכל דור ודור

(ענדע פון דער 8 זייט).

לאגיע איז נאך ווייט נישט קיין עקזאקטע וויסנ־שאפט; ס'איז נישט קיין אסטראנאמיע, וואו אלצ־דינג לאזט זיך מאטעמאטיש גענוי פעסטשטעלן. מ'האט נאך א סך היעראגליפען־אויפשריפטען נישט איבערגעלייענט א סך פערשטעהט מען נאך נישט ווי עס געהער צו זיין, ה'האט שוין געמאכט טעות'ן אהן א שיעור, וואס מ'האט געמוזט אויסבעסערן,— מיט איין ווארט, די עגיפטאלאגען טאפען נאך שטארק אין דער פינסטער.

ווער געדענקט נישט, ווי מיט עטליכע יאהר פארן קריג האט א בעוואוסטער עגיפטאלאג דער־קלערט, אז לויט די „לעצטע פעסטשטעלונגען" זע־נען די יודען איבערהויפט נישט געווען אין מצרים. נאכדעם האט זיך ארויסגעוויזען, אז „ער האט גע־האט א טעות". און ווער געדענקט נישט דעם טומעל ארום „בבל—ביבעל", וואס איז ענטשטאנען אין דער וויסענשאפטליכער וועלט צוליב די בעהויפטונ־גען פון בעוואוסטען דייטשען אסיראלאג פרידריך דעליטש, וועלכער האט אין א רייה פארטראגען און שריפטען „פעסטגעשטעלט", אז די גאנצע יודישע גייסטיגקייט, די יודישע רעליגיעזע שאפונגען, די ביבעל — אלץ איז בעאיינפלוסט פון דער באבי־לאנישער קולטור און רעליגיע, אפילו דער יודישער שבת שטאמט פון בבל א. אז. וו. און שפעטער האט מען אויך איהם „קאריגירט" און אויפגעוויזען, אז דער גרעסטער טייל פון זיינע בעהויפטונגען איז אי־בערהויפט נישט ריכטיג, א טייל ווידער איז „שטארק איבערגעטריבען".

וואס וויסען מיר דען פון אלטען עגיפטען?— עפעס וועגען זייער רעליגיעזער און קינסטלערישער קולטור, עפעס מעהר שוין וועגען זייער ארכיטעקטור, פון וועלכער עס זענען איבערגעבליבען פיראמידען און אנדערע דענקמעלער אלס עדות, עפעס וועגען זייערע מלוכה־איינריכטונגען. עפעס וועגען זייער פריוואט־לעבען, וועגען זייערע מנהגים א. אז. וו. קיין ריכטיג בילד פון אלט־עגיפטישען לעבען קען מען זיך נישט מאכען אויפ'ן גרונד פון די דאזיגע פראגמענטארישע ידיעות וועגען מצרים.

וואס האבען די יודען געקענט איבערנעהמען בײ די עגיפטער, בײ א פאלק, בײ וועלכען עס איז אזוי ענטוויקעלט געווען דער רעליגיעזער קולט פון חיות? — בײ א פאלק, וואס איז געווען ארגאניזירט אין קאסטעס און האט געלעבט שטרענג אפגעזונדערט און איזאלירט? — די קאסטעס־מלוכה האט נישט נאר קיין פרעמד פאלק, נאר אויך קיין יחידים נישט אויפגענומען אין איהר מיט. די יודען אלס א פאלק, וואס האט געהאט אנ'אייגענעם גלויבען און אלגע־מיין פאלס אויך שוין אנ'אייגענע פרימיטיווע קולטור, זענען געווען פערהאסט בײ די עגיפטער. און פער־שקלאפט. און אומגעקעהרט, אויך די יודען האבען שרעקליך געהאסט זייערע אונטערדריקער. דאס זעהט מען פון דעם ביבלישען בעריכט, וואו דער שעבוד־מצרים ווערט געשילדערט אין אזעלכע דער־שיטערנדע בילדער. דאס זעהט מען אויך דערפון, וואס מצרים האט אלעמאל געדינט אלס שרעק־גע־שפענסט פאר יודען; בײ יעדער געלעגענהייט דער־מאהנט די ביבעל, דערמאהנען די נביאים: גע־דענקט, אז איהר זענט געווען קנעכט אין מצרים.

די יודען זענען לויט דעם, וואס מיר וויסען, נישט געקומען אין קיין גאר נאהענטע בעריהרונג מיט דער רעליגיע און מיט דער גייסטיגער קולטור פון די עגיפטער, וואס פאר „הויכע" אידעען האבען זיי אלזא איבערגענומען בײ זיי? —

נאר ענגהארציגקייט און קליינקעפעדיגקייט פון מענשען וואס זענען איינגעגלויבט אין דער אומ־פעהלערהאפטיגקייט פון דער וויסענשאפט, אדער פערבלענדט פון ראסען־שנאה, קענען זיך אונטער־נעהמען אפצולייקענען די היסטארישע ראל פון די יודען אלס דערציהער פון דער מענשהייט.

איז דאס נישט קיין אומזין? די „פערמיטלער" פון דער עגיפטישער קולטור לעבען נאך ביז היינט און פון די עגיפטער גופא איז שוין לאנג קיין זכר נישטא. מצרים אשור, בבל, רוים און גריכענלאנד זענען אונטערגעגאנגען און יהודה לעבט.

יהודה לעבט אבער דערפאר, ווייל די יודען זע־נען נישט געווען קיין פערמיטלער נאר די בעשעפער און ביז'ן היינטיגען טאג די טרעגער פון די העכסטע מענשליכע אידעאלען.

נישט־קוקענדיג אויף דעם גיפטיגען יודען־האס, וואס האט היינט ארומגעכאפט די וועלט, בעוואונ־דערט דאך די וועלט דאס קליינע יודישע פאלק און קען נישט בעגרייפען דעם סוד פון זיין קיום, דעם סוד פון זיין אומגעבראכענער לעבענס־קראפט און לעבענספעהיגקייט.

דער בעוואוסטער אמעריקאנער עקאנאמיסט און סאציאל־רעפארמער הענרי דזשארזש שרייבט אין זיין פארטרעפליכען עסעי „משה" אט־וואס:

„...דאס דאזיגע געשעהעניש (יציאת מצרים), בעדייט דאס אריינטרעטען פון א מערקווירדיג פאלק אין דער וועלט־געשיכטע; פון א פאלק, וואס האט קיינמאל קיין גרויסע מלוכות נישט געגרינדעט, קיין וועלט־שטעט נישט געבויט — און דאך געהאט א מעכטיגען און ווייטגעהענדיגען איינפלוס אויף דער מענשהייט; פון א פאלק, וואס האט שוין זייט 2000 יאהר נישט קיין לאנד און קיין ארגאניזירטע נאציא־נאליטעט, וואס איז צעריבען און פערטריבען געווא־רען, צעמאלען ווי שטויב און צעזייהט איבער אלע פיר עקען פון דער וועלט — און דאך, ווען אזוי פיל טראנען זענען געפאלען, אזוי פיל אימפעריעס אונ־טערגעגאנגען, רעליגיעס האבען זיך געביטען און לעבעדיגע שפראכען זענען אויסגעשטארבען, דאך עקזיסטירט דאס דאזיגע פאלק ווייטער מיט א דייט־ליך אומגעמינערטער לעבענס־קראפט".

און עס גלויבט אויך ווייטער, קענען מיר צוגע־בען, אין דעם ענדגילטיגען זיג פון די איביגע אמת'ן, וואס יודען האבען זייט 2000 יאהר פערשפרייט צווי־שען די פעלקער.

א זעהר ריכטיגען און טיפען געדאנק האט די טעג אויסגעדריקט אין א פאר איינפאכע ווער־טער דער שטאט־פרעזידענט פון קארדאווא בעת די רמב"ם - פייערונגען.

כל זמן, האט ער געזאגט, מ'וועט נישט מאכען קיין שלום מיט די יודען, וועט נישט זיין קיין שלום אויף דער וועלט.

און דאס הייסט: אזוי לאנג ווי די וועלט וועט נישט מאכען פאר א יסוד פון פעלקער־לעבען יענע אמת'ן און דערהויבענע אידעען פון סאציאלער גע־רעכטיגקייט, פון יושר, שלום, מענשליכקייט, פריי־הייט און גלייכהייט פאר אלעמען, וועלכע די יודען פרעדיגען זייט צוויי טויזענד יאהר, וועט די וועלט ליידען און בלוטען פון אלערליי פורעניות און מל־חמות, פון אלערליי היטלערס און אנדערע בלוט־דורשטיגע פיינד פון דער מענשהייט.

מצרים וואס אויפן וועג קיין ארץ=ישראל

(ענדע פון זייט 9).

איז דא אנ'ארט פאר לשון־קודש!... וואוינסט אין מצרים ביסטו נישט קראנק דו קאליקע, קענען א פרשה חומש, א פרשה חומש דארף דיר זיין ווי צעהן מאל גארנישט ליכט... פערנעמסט דאך אנ'־ארט אין חומש! כמעט אזוי ווי איך — ווי שטעהט דארט אין חומש געשריבען? מצרים... מצרים... מצרים...

פון שם ביז חם'ן, ברידער צוויי איז דאך נישט ווייט
פון ארץ - ישראל קיין מצרים איז נאך נעהנטער;
צי איך קום פון ציון צי פון צוען, ליבע לייט,
איך קום פון ביידע ערטער די, אנ'אפגעברענטער....

איך ביז פון נוב, א שטאט פון כהנים בײ ירושלים,
עס גראמט זיך נוב, מיין שטאט מיט מוף וואס אין עגיפטען;
נוב און מוף — איך קען, עדהיום, זיך פון ביידען נישט בעפרייען —
נוב און מוף — ווייבער שעהנע צוויי, פון איין געליבטען...

אז מען וויל איז ארץ ישראל פון מצרים ווייט...
אז מען וויל ליגט ברייט און גרויס א מדבר צווישען ביידען;
און אז מען וויל נאר מאכט מען אט דעם וועג אין א קורצער צייט,
מען קען אין לידען מאכען איהם און אויך אין פריידען...

קאאירא — ווי נאר איך האב זי דערזעהן, האט מיר פערכאפט דער אטעם. איך בין געבליבען שטיין איינטשקער אליין מיט מיין טשעמאדאנטשיקל און אינם ווינער קאפעליושל, מיטן שטעקען אונטער'ן פאכווע אין מיטען דער קאכעדיגער נילוס־שטאט. איך בין געבליבען שטיין געפלעפט,, נישט אויף צו־ריק און נישט צו ריהרען זיך ווייטער. ניין, עס איז נישט געווען קאאירא. ס'איז געווען מצרים !...

אט איז זי, מצרים! און איך האב זיך דערשרא־קען — קוים זיך ארויסגעקריגען פון איהרע לא־פעס, מיט אזוי פיל מאטערנישען, מיט אזעלכע אויס־טערלישע וואונדער, אזוי פיל בלוט געקאסט, מצ־ריש בלוט, דעם שונא'ס, אבער בלוט! און נעהם איצט בידים און קריך צוריק אריין אין דער פולאפ־קע, גאט אין הימעל, וואס האב איך געטון! מיט א געזונטען קאפ אין א בעט אזא...

מצרים... מצרים... האב איך געשטאמעלט און האב זיך דערבײ מאדנע געפרעהט, וואס עס איז דא מצרים אויף דער וועלט... הייסט עס — איז עס נישט קיין אפגענארטע זאך! בנוגע דעם חומש — וואס זאל איך זאגען ? טאקע א הייליגער, אנ'אמת'ער ספר... פון קינדווייז אן אבער אז איך לערן איהם... פון קינדווייז אן ביז איצט — איז פאלג מיך א גאנג ! דער פון קינדווייז אן איז דאך אזוי ווייט.... אזוי פארוועהט, אזוי פארשאטען אונטער בערג מיט הערבסט־בלעטער און שנייען, ווער רעדט פון „דעם קינדווייז אן"? ווי פון א צייט וואס איז געווען, א חלום ווי יעדער חלום און נישט מעהר — נאר אט איז מצרים !

קאאירא איז טיף אין עגיפטען, און איז די שטאט וואס ליגט אויף אלע שיידונגען פון דער אלטער וועלט... פון קאאירא הייבט מען זיך אויף, ס'הייסט האט מען זיך אמאל אויפגעהויבען קיין ארץ ישראל. קאאירא איז דער זאפטיגסטער ווינקעל פון דער מצרים־פלאך, קאאירא איז די שווארץ־חנ'עוו־דיגסטע מאמע מיטן וואַרימסטען שוים און מיט די פולע ברוסטען ארוים: נא, זויג ! און אין קאאירא הייבט זיך אן דער גרויסער, דער שרעקליכסטער מדבר. די מוראדיגסטע סאהארא שניידט זיך שארף אריין אין קאאיראס לייב.

קאאירא איז פרעכטיג אויסגעבויט. נ ײ, אט איצט האט מען פון די הייזער צוגענומען די פער־קאלכטע לייטערס, די גאסען ברייטע, אויסגעפלאס־טערטע, פערגאסען מיט עלעקטריע, הייזער הויכע, טעאטערן, קאנצערט־הייזער, מוזעאומס, ביבליאטעקען,

און אלץ אין דער לענג פון ביידע זייטען גאסען, אקו ראט ווי ערגעץ וואו אנדערש... און דאך איז עס מצרים! מען קען דעם מצרישען כאראקטער נישט אפ מעקען... אזא שווארצע גבורה וואס ער האט געהאט דער ח ם, דער בן־נח! ער לאזט זיך נישט פערווי־שען, נישט מיט די געביידען און אפילו נישט מיט דער בעפעלקערונג, וואס האט קיין שייכות נישט מיט דעם אלטען מצרי, אין קאאירא— איז פער־קעהרט די מעשה : די מויערען, די איינגעוואנדערטע אראבער ווערען דארט פער'מצרי'שט. א פאלאצל פון וואסער עס איז אונזערס א הויפשטאט, ווערט דא אונטער די קאאירער הימלען א שטיק פיתום־ורעמסס. דער אראבער — צי אין א רויטע פעסקע, קורח־רייך מיט אייגענע בוימוואל־פלאנטאציעס און אנ'אייגענעם הארעם, צי גאר א בלינדער בעטלער — אלץ איינס, קאאירא פערוואנדעלט זיי אין איהרע פון פאר פיר־טויזענט־יעהריגע עגיפטער. מיך אבער די שטאט פון די פרעה'ס, מיך וועסטו נישט איבער־מאכען, עברי אנכי — אנ'עקשן בין איך. אנ'עם־קשה־עורף! איך וועל דיר אלץ נאכטון. איך ווארף אראפ דעם קאפעליושעל, דעם ווינער, און טו אן דיינע א פעסקע. דערלאנגסט זשאבקעלעך אין א טע־לערל, מיט רויטע פעפערלעך — מילא! זאל זיין זשאבקעלעך. שטארק אפגעהיט בין איך נישט... ביז אין די מ"ט שערי־טומאה לאז איך זיך פיהרען. אין פ ו פ צ י ג ס ט ע־ן אבער — פע! אין פופציגסטען טויער וועל איך נישט אריין !

פיהר מיך, פיהר מיך, אויסגעלאסענער מצרי וואס דו ביסט, פיהר מיך אין דיינע שערי־טומאה, די שערי־טומאה דיינע זענען גאר נישט אזוי שלעכט, עס לאזט זיך אין זיי גיין און ס'איז דא וואו און אויף וואס א ווארף טון מיט אנ'אויג... א מעלה האבען זיי אויך די טומאה־טויערען דיינע, מיט איין שפרונג קומט מען אריין אין די אלע „ניין און פערציג", מיט איין מאל אין אלע מ"ט. אין — ק א ב א ר ע ט, אין מצרישען. אין קאבארעט אין דיי נעם, וואו מען זינגט דעם מזרחדיגען, דעם נאגנ־דען „י א ל י י ל". די נאכט, די נאכט, איי די נאכט!.. יאליל און א בויך — ווי אין שיר השירים שטייט, אנ'ערמת חטים, עס הייסט א געשלענגעלטער, צע־טאנצט זיך ביז ער קריגט דער בויך א תיקון, ער ווערט נשמהדיג... און די פאטראוועס, רחמנא לצלן, וואס מען דערלאנגט, גליטשט זיך אליין אראפ אין קעל פיל ווייטער, גאר ווייטער! און עס זיצען עגיפ־טער מיט אייגען פולע, אנגעגאסענע מיט תאוה, אזש עס רינט זיי איבער די באקען און קרעבצען אזש : אלא־אה ! און א י ך — איך זיץ צווישען זיי, ערשט געקומען — און שוין א גאנצער **שמעלקי אין מצרים**, א מס־טית־ניק... צום, פופציגסטען אבער איז ווייט... אז עס וועט האלטען בײ מיר ביים פופציגסטען — כאפ איך זיך אריבער קיין ירושלים... ירושלים וועט מיך ריין־וואשען. צו א גלאז ווין, דערוויילע, האט עס נישט און צו נאך איינינע אויך נישט... אז איהר וואלט אבער געקאנט, איהר מצרישע מוחות וואס איהר זענט, אז איהר וואלט געקאנט — א שיטעל ע ב ר י, וואלט איך ארויפגעשפרונגען אויף אייער טמא־בינעלע, א טרייב אראפ געגעבען דאס פערשייי־טע אייזעלע מיט איהר נ ע ל י ב ט ע ן, וואס עס קערט פון זיי ברעכען און איך וואלט אויך אפגעלייענט, אזוי ווי מען קאן, א קאפיטעלע י"ט י ש ע י ה: מ ש א מ צ ר י ם: הנה ה' רוכב על עב קל ובא מצרים — ונעו אלילי מצרים מפניו ולבב מצרים ימס בקרבו... וסכסכתי מצרים במצרים — — —

געשיכטע פון יודען אין לאדז

(ענדע פון זייט 9).

פערטיילט געווארען, צווישען אנדערע פערשידענע בערופס - גרופען, די גרופע: לעהרערס פעהלט אויך אין דער מאגיסטראטס - סטאטיסטיק און דאס איז זעה רקשה. בפרט וואס צו יענער צייט זענען אין לאדז געווען — ווי עס בעשטעטיגען דאס פערשי־דענע מקורים — א גאנץ בעדייטענדיגע צאהל יודי־שע מלמדים און אפילו וועלטלעכע לעהרערס.

די אויבערשטע אויספיהרען פערענטפערען אין א געוויסער מאס די ציפערליכע אונטערשידען אין בעזונדערע רובריקעס, אבער זיי פערענטפערען נאך ווייט נישט, פארוואס איז די אלגעמיינע סומע אין דער מאגיסטראטס - סטאטיסטיק (שוין נאכן אראפ נעהמען די 496 דינער), נאך אלץ העכער פון דער גלאבאלער סומע אין דער קהלשער סטאטיסטיק מיט 88 פערזאן ?

מיר האלטען אז די הויפט־סבה פון דעם אונ־טערשיד, ליגט אין דער גרויסער צאהל פון יודישע פאסעסיע־אייגענטימער, וואס פיגורירט אין דער מא גיסטראטס־סטאטיסטיק. די ציפער (205 פאסעסיע־אייגענטימער) איז, בכלל נישט, אין הסכם מיט די ציפערען און מקורים־ידיעות, וועלכע מיר בעזיצען און וועלכע מיר האבען שוין אויף אנ'אנדער ארט אנגעוויזען. מען דארף דעריבער משער זיין, אז מיט דעם טיטעל פאסעסיע־בעזיצער האט די מאגיסט־ראטס - סטאטיסטיק, מיט א ברייטער האנד בעשאנ קען נישט בלויז הויז און פלאץ־ אייגענטימער, נאר אויך די אלע, וועלכע זענען געווען שותפים צו איין און דערזעלבער פאסעסיע (און אזעלכע פאלען זע־נען אין יענער צייט אין לאדז, נישט געווען קיין זעלטענהייט), האט די סטאטיסטיק מיט דעם טי־טול בעטיטעלט און אונטער דער רובריק זיי ארונ־טערגענומען און עס איז דעריבער אויסגעקומען, אז א טייל פון די פאסעסיע־בעזיצער פיגורירט אין דער מאגיסטראטס - סטאטיסטיק צוויי מאל: איינ־מאל אונטער דער רובריק פון פאסעסיע - בעזיצער און א צווייט מאל — אין זיין אייגענטליכער בע־רופס־גרופע און פונדאנען דערנעהמט זיך, העכסט־ווארשיינליך די גרעסערע צאהל פון עטליכע צענדליג יודען אין דער מאגיסטראטס־סטאטיסטיק.

ספר משנה תורה הוא יד החזקה

(ענדע פון 11־טע זייט)

עדות זאגט, אז נישט, טאר זי נישט חתונה האבען, אבער אז זי האט שוין חתונה געהאט, דארף זי נישט ארויסגעהן פון מאן, דערפאר וואס זי זאגט, אז זי איז נישט געווארען מקודש".

דא קומט דער ראב"ד און קריטיקירט: דער מחבר איז געקומען ערקלערען, דערוויל מאכט ער אומקלאר. תחילת שרייבט ער, אז אין פאל זי לייי־קענט אפ דעם עדות מעג זי לכתחילה חתונה האבען, און אין צווייטען פאראגראף שרייבט ער, אז אין פאל איין עדות זאגט יא און איינער זאגט נישט, טאר זי נישט חתונה האבען, אבער בדיעבד, ברויכט זי נישט ארויסצוגעהן פון מאן, ווייל זי לייקענט אפ. ער איז זיך דאך אליין סותר, ווארום אין אזא פאל ווען זי לייקענט אפ, שטעהט דאך אין ערשטען פא־ראגראף, אז זי מעג לכתחילה חתונה האבען. צי מאכט דען דאס קאליע, וואס איין עדות בעשטע־טיגט אויך איהרע רייד?

דער „מגדול עוז", וואס פערענטפערט כמעט אלע הארבע ראמבאמס כלאחר יהד, א שטייגער ס'וואלט גאר קיין קשיא נישט געווען, צוליב וואס דער גרויסער מהרש"ל ליארמט נישט איינמאל אויף איהם, אויך ער, דער „מגדול עוז" איז דא אויך מודה און זאגט: „לכאורה קושיא גדולה הא". ער זאגט אפילו דערויף א תירוץ, אבער ווער זעהט דאס נישט, אז דער תירוץ איז א גרויסער דוחק. דא איז נישט קיין ארט, דעריבער מאריך צו זיין. לערנענדיג דעם רמב"ם בין איך געווארען ערשטוינט. געוואלד נעשריען! האב איך געטראכט, ווי קען זיך א מענש, בעזונדער אזא געוואלדיג גרויסער מענש, זיך סותר זיין תוך־כדי־דבור?

ס'איז מיר פארגעקומען אויך נישט גלאטיג דאס לשון פון הייליגען גרויסען רמב"ם. דער זאץ „שהרי היא אומרת לא נתקדשתי" פאסט זיך נעמליך נישט אהער, ווייל פריהער שטעהט דאך גאר נישט, וואס זי זאגט. אזוי ארום בין איך געקומען אויפ'ן גע־דאנק, אז דא איז אפשר אריינגעפאלען א טעות דורך די ערשטע איבערשרייבער פון דערמאנטען ספר. דער זאץ „שהרי היא אומרת לא נתקדשתי" האט נעמליך געדארפט שטעהן ביים ערשטען, נישט ביים צווייטען פאראגראף, דהיינו: „אחד אומר מקודשת היא זו, ואחד אומר אינה מקודשת, הרי זו מותרת, שהרי היא אומרת לא נתקדשתי". אט דער לעצטער זאץ איז א טעם דערויף, פארוואס זי איז מותר. און אזוי זאגט אויך די גמרא (כתובות כ"ב): „עד אחד בהכחשה לאו כלום הוא". דעמאלט ווען אנ'איינציגער עדות ווערט אפגעלייקענט פונם בע־טרעפענדען, איז זיין עדות־זאגען אזוי גוט ווי גאר נישט. אט דאס האט געוואלט דער רמב"ם מיט'ן דערמאנטען זאץ אויסדריקען. דערמיט איז דאס לשון און די הלכה גאנץ ריכטיג.

דאס איז א בעווייזענער פאקט, אז אינ'ם ספר „משנה תורה" זענען אריינגעפאלען טעותים, סיי דורך די ערשטע איבערשרייבער, סיי דורכ'ן דרוק, ווי דער פאל איז בײ פיל אנדערע פערצייטישע ספ־רים. צו ציטירען אזעלכע שטעלען, איז דא קיין פלאץ נישט. איבערהויפט ביים דערמאנטען פער־ענטפערן דעם מערקווירדיגען הארבען רמב"ם. עס ווערט נישט אראפגענומען און נישט צוגעלעגט קיין איינציג ווארט, נאר ס'ווערט געזאגט, אז א זאץ האט זיך אפשר פערשיבט פון ערשטען ביז צום צווייטען סעיף. מעגען אונזערע למדנים אורטיילען!

„אין דערדריקענד־שווערע צייטען,
ווען אלץ קרעכצט און שלוכצט פון קראמף,
קומט משיח נישט צו רייטען,
העלפען מוז מען זיך מיט קאמף".

„טרוימלאנד"

י. קארק

דיכטערישע רעפלעקסן פון דער עפאכע.

פרייז: יא"ו 1.25 זל., פוילן 1.50, אויסלאנד 1.75 מיט פארטא
S. Korkuczańska, Łódź, Kilińskiego 63.

BANK HANDLOWY w ŁODZI
Spółka Akcyjna
Al. Tadeusza Kościuszki 15
ma jeszcze do wynajęcia SAFES
na dogodnych warunkach, poczynając od 4 złotych miesięcznie.
Safe jest NAJPEWNIEJSZEM miejscem przechowywania posagu Twej córki.

מעלדונגען

געזעלשאַפט קולטור־ליגע, זאַכאָדניאַ 68

טעאַטער ־ פאָרשטעלונגען

ש׳ י געז. „קולטור־ליגע" גיט אַרוים הנחה־בי־לעטען אויף די גאַסט־שפּילען פון סאַדיאַ גאָלדשטיין און סעם אויערבאַך אין „ראָזמאַיטאָשטשי", און אויף די אויפטריטען פון ר. שושנה און מאַרים לאַמ־פּע אין פילהאַרמאָניע. די הנחות זענען בעריי־טענדיגע.

קינאָ־סעאַנסען

די געז. ק. ל. גיט אַרוים הנחה־בילעטען אין די בעסטע קינאָס, אָרדענט איין שבת און זונטאָג פריה מאָרגען־סעאַנסען אין קינאָ לונא.

פידעל־קאָנצערט פון דער 11־יעהריגער אידאַ הענדעל

די געז. ק. ל. גיט אַרוים הנחה־בילעטען אויף דעם פידעל־קאָנצערט פון דער 11־יאָהריגער לאורע־אַטקע אידאַ הענדעל, וואָס קומט פאָר זונטאָג ד. 21־טען 4 נאָכמ. אין פילהאַרמאָניע.

פרץ־אַקאַדעמיע

די געז. ק. ל. אָרדענט איין דאָנערשטאָג דעם 25־טען אַ פייערליכע פרץ־אַקאַדעמיע מיט אַ זעהר רייכען פּראָגראַם. פּרטים אין די אַנאָנסען און אַפישען. בילעטען פון 54 גר. ביז 109 שוין צו בעקומען אין ק. ל. זאַכאָדניאַ 68.

פאָלקס־כאָר ביי דער געז. קולטור־ליגע

דאָנערשטאָג דעם 18־טען 4.30 נאָכמ. קומט פאָר אַ פּראָבע. די כאָריסטען ווערען געבעטען צו קומען פּינקטליך.

„הסתדרות החלוץ המזרחי", נאַרוטאָוויטשאַ 7. פסח־קאַלענדאַר:

דאָנערשטאָג א׳ דפסח פּינקט. 4 נאָכמ. אַ קאָלעק־טיווער רעפעראַט א.ד.ט. „חג הפסח אלס סימבאָל פון חירות". רעפערענטען: ד"ר שאַפּיראָ, הרב סאָכאַ־טשעווסקי, י. פיליך און י. י. באַרנשטיין.

פרייטאָג ב׳ דפסח, פּינקט. 3 נאָכמ. רעפעראַט פון ה׳ שלמה ליכטענבערג א. ד. ט. „דאָס ערב רב פון אמאָל און היינט"

שבת א׳ דחוהמ"פ פּינקט. 4 נאָכמ. רעפעראַט פון ה׳ יהודה וויינשטאַט

מאָנטאָג ד׳ דחוהמ"פ פּינקט. 8 אָוונעד רעפע־ראַט פון פּראָפ. א. לובאַשיצקי א. ד. ט. „דער רמב"ם זיין לעבען און שאַפען".

—=—

דעם 20 אַפּריל (מוצאי שבת׳ק א. דחוה"מ) וועט פאָרקומען אַ אימפּאָזאַנטע רמב"ם־פייערונג מיט אָנ־טייל פון יו"ר פון דער „מזרחי" משה העלמאַן, הרב יעקב גוטקאָווסקי, דר. פעלדמאַן, דירעקטאָר מאַרעק א. אנך.

די אַקאַדעמיע איז איינגעאָרדענט פון דער אָר־גאַניזאַציע „בני עקיבא" אין דעם לאָקאַל „נאָוואַ אַנגיעלסקאַ" זאַל פּאָלודניאָוואַ 10.

—=—

הסתדרות „צעירי מזרחי" זכודניה 63

ביום הראשון ב׳ דחוהמ"פ תתקיים באולמנו בשעה בערב בדיוק הרצאה קולקטיבית על הנוש"א: „הרמב"ם ויצירותיו" בקשר עם היובל השמונה מאות להולדת הרמב"ם המרצים: הרב יעקב גוטקוב־סקי, הרב משה סוכטשבסקי וד"ר אלמוני (א"י).

קראַנקע פרויען

דערגרייכען דורכ׳ן געברויך פון נאַטירליכען ביטער־וואַסער

Franciszka Józefa

אַ לײַכטע אויסגיביקײט און ס׳איז דערביי אויך פערבעסערן טיילמאָל מיט אַן אומגעוועהנליך גוטע ווירקונג אויף קראַנקע אָרגאַנען. פרעגט דאָקטוירים. צו בעקומען אין אַלע אַפּטייקען און סקלאַד־אַפּטעקן.

פון דער לאָדזער בערזע

באַנק פּאָלסקי – – – –		88 75
3 פּראָצענטיגע בוראָווליאַנע	–	45.13
5 „ דאָלאַרוּבקאַ	–	53.50
4 „ סטאַביליזאַציע (אמ.)		66.38
7 „ וואַרשאַווער ס.־ב.	1934	60.00
5 „ לאָדזער	.	53.00
ענגלישער פונט – – –		25.74
דאָלאַר אָפיצ. 5.30	נישט אָפיצ. –	5.26
גאָלד־דאָלאַר – – –	–	9.08
גאָלד־רובל – – –	–	4.68
דייטשער מאַרק – – –	–	1.97

דינסטאָג דעם 16־טען אַפּריל איז פאָרגעקומען
די ערעפענונג פון דער צוקערניע
וועלכע עמפּפעהלט די בעקאַנטע מיט זייער גוטע קוכען און הויכער קוואַליטעט
צוקערוואַרען - אויסאַרבייטונגען

פון דער פירמע
Józef Piątkowski

אויף דער נאַרוטאָוויטשאַ רוג פּילסודסקעגאָ
א. ס. „MIECZYSŁAW" (געוו. לאָקאַל פון דער צוקערניע קאַמאַ) אויסגעצייכענטע שוואַרצע קאַווע — טעלעפאָן 265-59 — אַ גרויסע צאָהל טאָג־צייטונגען פון דער גאַנצער וועלט — Rendez-vous פון דער עליט

PRALNIA CHEM., FARBIARNIA, PLISOWNIA i ZAKŁAD CZYSZCZENIA DYWANÓW

J. ROTTER w BIELSKU 261-58 .טעל 2 פּשעיאַזד אָפּטיילונג אין לאָדז

פון אַלט ווערט נייַ! — נאָכ׳ן וואַשען, רייניגען און פאַרבען אין אונזער אויסגעפּרובטער פירמע.

אויף טעלעפאָנישען פערלאַנג — אָפּנעהמען און אָפּשטעלען בחנם. יעדע בעשטעלונג ווערט אויסגעפיהרט במשך פון געצעהלטע טעג. עקזיסטירט 40 יאָהר. 120 פיליעס.

KOLEJ ELEKTRYCZNA ŁÓDZKA,

Spółka Akcyjna.

BILANS z dnia 31 grudnia 1934 r.

Majątek	Zł. gr.	Zródła		Zł. gr.
Place	916.722,24	Kapitał akcyjny		20.250.000,—
Budynki	4.032.427,17	Kapitał amortyzacyjny	Zł. 6.421.000,—	
Tory	10.265.138,38	Kapitał zapasowy	„ 2.734.000,—	
Sieć kabli podziemnych i przewodników jezdnych	3.464,490,57	Fundusz dyspozycyjny	„ 554.000,—	
Tabor	11.258.054,52	Fundusz odnowienia	„ 554.000,—	
Urządzenia elektrowni	2.452.124,95	Fundusz budowlany	„ 276.000,—	10.539.000,—
Inwentarz techniczny	1.044.507,80	Ogółem kapitały własne		30.789.000,—
Inwentarz biurowy i gospodarczy	426.095,18	Wierzyciele		1.804.909,82
Zaprzęgi, pojazdy i samochody	171.668,19	Dywidenda niepodniesiona		40.396,50
		Depozyty i kaucje		214.905,04
	34.031.229,—	Sumy przechodnie		34.094,11
Magazyn	468.624,05	Pozostałość zysku z roku 1933	Zł. 21,12	
Kasa	21.020,33	Zysk za rok 1934	Zł. 2.404.269,19	2.404.290,31
Papiery wartościowe	278.469,70			
Dłużnicy	237.381,63			
Depozyty i kaucje	205.400,—			
Sumy przechodnie	45.471,07			
	35.287.595,78			35.287.595,78

Rachunek zysków i strat z dnia 31 grudnia 1934 r.

Winien	Zł. gr.	Ma	Zł. gr.
Wydatki ogółem	8.998.485,92	Pozostałość zysku z roku 1933	21,12
Zysk za rok 1934 wraz z pozostałością z roku 1933	2.404.290,31	Wpływy ogółem	11.383.581,61
		Dywidenda niepodniesiona	19.173,50
	11.402.776,23		11.402.776,23

Powyższy bilans oraz rachunek zysków i strat zatwierdziło Walne Zgromadzenie akcjonarjuszów z dnia 28 marca 1935 roku.

DYWIDENDA wynosi Zł. 24.— od każdej akcji wartości nominalnej Zł. 600.— i będzie wypłacana, poczynając od dnia 29 marca 1935 r., przez Spółdzielczy Bank Przemysłowców Łódzkich z ogr. odp. w Łodzi, ul. Pierackiego Nr. 15. na podstawie szóstego kuponu.

Wypłata dywidendy na podstawie świadectw ułamkowych w odpowiednim stosunku będzie dokonywana przez Kase Kolei Elektrycznej Łódzkiej, Sp. Akc., w Łodzi, ul. Tramwajowa Nr. 6.

Zarazem zaznacza się, że — stosownie do § 48 Statutu Spółki — dywidenda, nie odebrana w ciągu 5 lat, przechodzi na własność Spółki.

Do szorowania i czyszczenia tylko ATA godna jest polecenia.

ATA czyści i szoruje wszystko!

WYRÓB ZAKŁADÓW „PERSIL" POL. SP. AKC. BYDGOSZCZ

מודעה. בּרוך־קראַנקע!
ליידענדע אויף פערשידענע רופּטורען, פערקרימונגען פון רוקען־ביין, פיס און הויקערס!

א הילף און אַ רפואה!

ביי ווינקעל, נאַפעל, בויך און קיסברוכען אויך אין גע̇פעהרליכסטען צושטאַנד ביי מענער, פרויען און קינדער. ספּעציעלע הילף ביי פרויען, מוטערברוך. מאַגען און נירען־ברוך!

בּרוך־ליידענדע! איהר קענט געזונד ווערן אהן גלויביגע אָפּעראַציעס און געפאַהר! פערנאַכלעסיגט נישט און ראַטעוועט אייער געזונד פאַר־זמן ס׳איז נאָך צייט, ווייל דער ברוך ווערט גרויס ווי אַ מענשען־קאָפּ, די קישקעס ווערען פערדרעהט און מ׳קען בראַנדיג ווערען. דורך מיין מעטאָדע פרוּווענדע ספּעציעלע גומי־הייל־באַנדאַזשען, וועלכע האַלטען צו די גרעס־טע פערנאַכלעסיגטע געפעהרליכע בּרוכען און בעזייטיגען ראַדיקאַל מיט גאַראַנטיע. מיין ספּעציאַליטעט איז אויך: הייל־אָפּאַ־ראַטען און גאָרסעטען נאָך דעם סיסטעם פון פּראָפעסאָר ד"ר האָפּפאַ. ד"ר העסינג און האָלאָט. געגען אַלערליי פערקריפּלונגען, פערקרימטע פלייצעס, פוס, הויקערס ווי אויך שמערצענדע פלאַט־פיס. פאַר אַמפּו־טירטע אינוואַלידען אַ מעריקאַנישע קונסט־פיס (סאַלאַן־אַרבייט).

ביים אָפּלאָזען זיך פון מאָגען, קישקעס און געבירט־מוטער, עמפּפעהל איך ספּעציעלע הייל־באַנדאַזשען לויט דעם סיסטעם פון פּראָפ. ד"ר גלענאַרד. דער אמת׳ער בעריהמטער אין גאַנץ פּוילען פון אוניווער־זיטעטס־פּראָפעסאָרען אָנערקענט

ספּעציאַליסט Ortoped **NATAN RAPAPORT**

מיט 30־יעהריגער פּראַקטיק אין ווין, דייטשלאַנד און לעמבערג, נעמט אָן פון 9 פריה ביז 1 בייטאָג און פון 3 ביז 7 אָוועגד

אין לאָדז, פּילסודסקיעגאָ № 23

פערזענליכעס ערשיינען פון קראַנקע ביי מיר איז אומבעדינגט נויטיג.

דאַנקזאַגונג.

דעם ה׳ דיר. נאַטאַן ראַפּאַפּאָרט, אָרטאָפּעד אין לאָדז, פּילסוד־סקיעגאָ 23, דריק איך אויס דעם הערציגסטען דאַנק פאַר אויסהיילען פון אַ ברוך מיין 3־יעהריג זוהנעלע, דורכ׳ן פערלעגען איהם אַ ספּעציעלען גומי־באַנדאַזש פון אייגענע מעטאָדע, אַזוי אַז די רופּטור איז גענצליך פער־שוואונדען אָהן שפּורען און מיין זוהנעלע פיהלט זיך גענצליך געזונד.

Zygfryd Dąbrowski,
Łódź, Przędzelniana 52, m. 16.

Dr med.
H. RÓŻANER
ספּעציאַליסט פאַר הויט, וועגערישע און סעקסועלע קראַנק.
Narutowicza 9, tel. 128-98
נעמט אָן פון 9—1 פאַרמ. און פון 5—9.

WAŻNE DLA WYJEŻDŻAJĄCYCH ZAGRANICĘ!
Zawodowe Kursy Samochodowe
F. Grętkiewicza w Łodzi
Al. Kościuszki 68, tel. 175-35
zawiadamiają, że przyjmują zapisy na nowy kurs samochodowy. Po ukończeniu szkoły i złożeniu egzaminu każdy otrzymuje Międzynarodowe prawo jazdy ważne na wszystkie kraje.
Zapisy i informacje codz. od 9 rano do 8 wieczór.
Opłata niska — ratami.

Dr. med. Niewiażski
ספּעציאַליסט פאַר סיפיליס, טריפּער און הויט־קראַנקהייטען. בעהאַנדלונג פון מענער־שוואַכע
אַנדזשעיאַ 5, טעל. 159-40
פּראַגט. 1־טער שטאָק.
נעהמט אָן פון 8—11 און פון 5—9 אָוו. זונטאָג און יום־טוב פון 9—1 פאַרמיטאָג. בעזונדערער וואַרטע־זאַל פאַר פרויען.

Dr. med. W. EYCHNER
פרויען־קראַנקהייטען
צעגעלניאַנאַ 4, טעל. 134-72
נעמט אָן פון 2 ביז 3.30 נאָכמיטאָג און פון 6.30 ביז 8.30 אָוועגט
אין לעטשניצע זגערזשער 17 פון 10—12 בייטאָג.

אויערען, נאָז און האַלז
קליניק
מיט בעטען פון Dr.
Z. Rakowski
פּיעטריקאָווער 67, טעל. 127-81
נעהמט אָן שטענדיגע קראַנקע (צוועק אָפּעראַציע א. ז. וו., ווי אויך אַמבולאַ־טאָרישעס פון 9—2 און פון 4—8 אָוונט.

HURTOWNIA WYROBÓW GUMOWYCH
CH. TENENBLUM, Narutowicza 16, Telefon 140-59
UWAGA: POLECA: **Opony i Dętki**

JENERALNA REPREZENTACJA
BERSON-SEMPERIT
samochodowe, motocyklowe i rowerowe marki „SEMPERIT" oraz artykuły chirurgiczne, techniczne, sportowe i t. p.

KURSY kroju, szycia i modelowania — zatwierdzone przez Min. W.R. i O.P. — **Liny Kaufman** Piramowicza 2, róg Cegielnianej, I piętro front. TEL. 207-23
Przyjmuje się zapisy od 10 r. do 7 w.
Po ukończeniu wydaje się świadectwa.

הייגט פרעזענטירעז מיר דעם פרעכטיגען פילם א. ג.
„די ליבע פון פריילין דאקטאר"
אין די הויפט-ראלן: Myrna Loy i George Brent
אויסערדעם קלאנגצוגאבע. אנהויב פון די סעאנסען טעגליך 4.30 נאכמ. שבת און זונטאג 12.30 בייטאג.

קלאנג-קינא **CAPITOL** זאוואדזקא 16

„Sluby Ułańskie"
אוניזער יום-טוב-שלאגער-פראגראם
Modzelewska, Żabczyński, Brodniewicz, Mankiewiczówna, Witold Conti, Walter, Skonieczny, St. Sielański i in. — K. A. Czyżowski פרעכטיגע קאמעדיע-דראמע לויט דער נאוועלע פון
אויסערן פראגראם: אקטואליטעטען פון FOX
אנהויב טעגליך 4,30 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג. — אויפן ערשטען סעאנס צו 40 און 50 גר. אויף די איבריגע סעאנסען 54 גר. 85 גר. און 1,09 זל.

קלאנג קינא טעאטער **BAJKA** פראנציסקאנער 31a
צופאהר מיט טראמוואיען 1, 6 און 14

פון 21-טען אפריל גרויסער יום-טוב-פראגראם!
Pożądana
אויפ'ן עקראן! דראמע פון א שעהנער פרוי א. ג.
ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון פיעטרושקא.
אנהויב 4.30 נאכמיטאג, שבת און זונטאג 2.30 א זייגער בייטאג.

ŁÓDZKA
„WESOŁA FALA"
אויף דער ביהנע!
מיט'ן אנמייל פון ווארשאווער ארטיסטען.

קינא-רעוויו **„JAR"** קילינסקיעגא 124

פון זונטאג, דעם 21-טן ביזן 24 אפריל איינשליסלעך, אויף דער ביהנע! גרויסע 3-שעה'דיגע פראגראם פון הומאר, געלעכטער און טאנץ א.ג.
„יום-טוב'דיגע סורפריזען"
אונאויפהערליך געלעכטער! געלעכטער ביז טרעהרען!
מ'נעהמען אנטייל: Edward Rej, Zofja Karina, Edward Rewski, Rita Konarzewska, W. Wolinska, M. Mieczkowski
Z. Zyłka :דעקאראציעס Kochanowski :מוזיק Znamirowski :דיר. FIFI D'ORSAY אויפן עקראן: „דאס מעדעל פון קאלגארי" מיט
אנהייב 6 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב 2 נאכמ. לעצטער סעאנס 9 אווענד. נישט קוקענדיג אויף די גרויסע קאסטען זענען די פרייזען נישט געהעכערט

קינא-רעוויו **AMOR** פאמארסקא 89, טעל. 24-05
דער ... אין לאדז

ווי כמעט ניי ...
פאר לאנג-געקליידעטע בעפעלקערונג!
איהר דארפט שוין נישט טראגען קיין טאנדייט-מלבושים דען איך דער געוועזענער געשעפטס-אנפיהרער פון דער בעוואוסטער פירמע ה. מענדראווסקי האט צוליב זיין אפרייזע נאך ארץ-ישראל עריפענט א געשעפט פון
יידישע לאנגע מלבושים
מיט גוטע בעסטעלטע ארבייט און גאראנטירטע צופרי-דענהייט אויך פאר נישט טייערע פרייזען ווי טאנדייטער איך בעזיץ שטענדיג אויף לאגער אלערליי יידישע מלבושים אויך גאנצע אויסשטייערס אשר החתנים — אויף פארלאנג ווערט אויסגעארבייט אין פעלוי פון 24 שעה. בעדענקט די אדרעס:
אביגדור ווארשאווסקי, לאדז
פולנאצנא 5 אין הויף, סאלידע בעדינונג
...פאר עלעגאנט געקליידעטע! אין מען געשעפט ווערט אויסגעפערטיגט מלבושים לויט די נייעסטע פאסאנען.

אנאנסען „אין נייעם פאלקסבלאט" האבען דעם גרעסטען ערפאלג

ראטעוועט דאס געזונט!
א קראנקער מאגען איז אפט די סיבה פון פארשידענע קראנקהייטען.
ZIOŁA z GÓR HARCU Dra LAUERA
זיינען א גוט מיטעל צום רעגולירען דעם מאגען, דורך בע-זייטיגען אבסטרוקציעס און זיינען א מילד נאטירליך אפ-פיהר-מיטעל. זיי בעזייטיגען די בוילונגס-סובסטאנצען וועלכע פארגיפטען דעם ארגאניזם.
ZIOŁA z GÓR HARCU Dra LAUERA
ווערען געברויכט ביי קראנקהייטען פון דער לעבער, ניירען, געלשטיינער און מערידען, העמארוידן ... די ...

FELICJA KANTOROWA
מאכט בעקאנט דער ג' קונדשאפט, אז זי ארבייט איצט ביי די
פעראייניגטע פריזיער-מייסטער
פיעטריקאווער 67 (פאסאזש „Casino") טעל. 244-40.
די פערוקען-אפטיילונג געפינט זיך אונטער מיין פערזענליכער לייטונג. ספעציעלע ווינער אפאראטען צו דויערנדער אנדולאציע, אויסגעפיהרט דורך א בעקאנטען פאכמאן ה' באלעסלאוו.
קאנקורענץ-פרייזען.

שנעל-דרוקערי בראמבערג
צעגעלניאנא 8. טעל. 255-09
פיהרט אויס:
בריף-בויגען, קאנווערטען, רעכנונגען, קווישאריושען, פערלאבונגס- און חתונה-קארטען, וויזיט-קארטען, פריקא-און קאנפעקציע-עטי-קעטען, שפרינט-באנדראלן
רעיעל און שעהן !!! מאדערן און ביליג

קליינע אנאנסען
פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי
פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

ראקאלען

צו פערדינגען 3 צימער מיט א קיך, 1 צימער מיט א קיך 1 געוועלבעל און א זאל גינסטיג צו פאבריקאציע. צו ערפאהרען ביים וועכטער פיעטריק. 21.

א צימער פון 2 פענסטער 1-טער שטאק, פראנט, נאוואמיעסקא 4, וו. 3 צו פערמיטען אויף א געשעפט. 7260

אפ'ענצעל צימער איבערצוגעבען ביליג דירה - געלה. זשעראמסקיעגא 7, פראנט, פארטער, רעכטס, 2-טע טיר.

א שטוב מיט וואסער און זלעוו דירעקט פון ווירט צו דינגען פון זאפארט פאמארסקא 7, פראנט. 3. שט., וו. 13.

א שויפענסטער צו פערמיטען פיעט-ריקאווער 234. ביי די האלטע-שטעל פון טראמוואי, עס קען זיין פאר א זייגער-מאכער, היטען-געשעפט אדער זאדע-וואסער, ביי מלינארסקי. 7243

פערשידענעס

איך וויל מיטנעהמען 1 פערזאן נאך פאלעסטינע. אלטמאן, פאלודניאווא 18 רעכטע אפיצינע, פארטער. פון 10—2.30 און פון 4—7.

עלעקטרישע מאנגעל מיט אנ'איינגע-פיהרטער קונדשאפט, ביליג איבערצוגעבען פון זאפארט. זאוואדזקא 48 פראנט.

די בעקאנטע פאבריק פון דאמען-קעלנער און סעזאן-נייהייטען פון
HERMAN KLEIN
איז געווארן איבערגעפראגען פון פיעטריקאווער 131 אויף פיעטריקאווער 124, פראנט 2 שט.

איך זוך א שותף מיט 5000 זל. צו אן ארטיקעל פון ערשטען געברויך און איינגענע אויסארבייטונג. אפערטען אין אדמיניסטר. אונטער „5000 ה. ג."

א בראנזשיסט פון שניידער-צודאטען זוכט א פאסטען פאר א צוגענגליכען פרייז. אפערטען אונטער בראנזשיסט. 240

לעהרערס מיט רעגירונגס-רעכט, 18 יאהר פראקטיק, ערטיילען פויליש, יודיש, פראנצויזיש, עספעראנטא, דייטש, בוכהאלטעריע און מאטעמאטיק. :—: שוו. יאקובא 12. רעכטע אפיצינע, 1. שט. וואוינונג 30. שיף.

לעהרערין! גוטע פעדאגאגין ער-טיילט אונטעריכט פאר ערוואקסענע אין פויליש, יודישע און דייטשע שפראכען צו ביליגע פרייזען. לאסמאן, בזשעזשי-נער 15. 7073

מארקיזעס צו וויסטאוועס מאשי-נאווע און געוועהנליכע צו ביליגע פרייזען פיהרט אויס ק. ארנער, שלאסערי-ווערק שטעל 11 ליסטאפאד 14, טעל. 72-125. פאר טאפעצירערס ספע ציעלער ראבאט. 7248

א שרכן מיט בעסערע קונדשאפט קען אבגעבען אפערטען אין אדמינ. פון דער צייטונג אונטער „M. L."

א זיכערע פרנסה! צו פערקויפען א ניי הויז און שטאל אויף קיה, פריי פון פאדאטקעס. לעוו-קאלמא 1, ביי וועגדעל.

געגען בעלוינונג! דעם 28/3 איז מיר אוועקגעקומען א קאסטען 1/25 קאמנארן פון דער פירמע № 48229 U.T. געשטעמפעלט קילא-געוויכט 58.30. דער ערלי-כער פינדער ווערט געבעטען צו קלינגען טעל. 231 99. 2749

נייעס אויף פסח! מיר מאכען בע-קאנט דעם געעהרטען פובליקום, אז אזוי ווי איהר זיצט פסח ביים טיש מיט אייער פאמיליע, זאלט איהר זיך לאזען מאכען אנ'אויפנאהמע צו ביליגע פרייזען אין דעם פאטאגראפישען אנשטאלט ל. לאקס' זאמענהאף 29, טעל. 244-26. 7241

כמעט גאנץ לאדז און אומגעגנט איז ערשטוינט פון אונזערע לייסטונגען אין קונסטשטאפען. ווי שוין בעקאנט איז, שטאפען מיר אלערליי לאכער און געוואלד-ריסען אין הערן- און דאמען-קליידונג אז"וו די ארבייט ווערט אויסגעפיהרט פון די בעסטע פאכמענער אויס דייטשלאנד צו זעהר ביליגע פרייזן. קומט און איבער-צייגט אייך! נאד-לודקא 12 אין נייעם הויז

ביליגער פערקויף פון מאדערן מעבעל אויף גינסטיגע בעדינגונגען. לאדז, 6-טער שערפינג 2 (עק פיעטריק.)

Lekcje hebrajskiego i angielskiego. Postępy gwarantowane. Ceny przystępne. Narutowicza 11, m. 4, front. Zgłoszenia 5–6 popoł.

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.